

Маріупольський
університет

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю**

Київ - 2022

Маріупольський державний університет

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю**

Київ - 2022

УДК 37.014.3(477)(082)

Нова українська школа: результати та перспективи: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 18 листопада 2022 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2022. 240 с.

Редакційна колегія:

Задорожна-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освіти, декан психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету

Воєвутко Н.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Голюк О.А., кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Мойсеєнко Р.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Нетребя М.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Хаджинова І.В., старший викладач кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Шумілова І.Ф., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 4 від 15 грудня 2022 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2022

© Кафедра педагогіки та освіти МДУ, 2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Гуцалюк С. П. Організація навчальної діяльності школярів під час повітряної тривоги в умовах укриття	9
Загалюк Н. М. Нові форми та методи проведення навчальних занять у фаховому коледжі в період воєнного стану	12
Лаушник С. В. Трансформаційні зміни в освіті України в умовах викликів сьогодення	15
Лисаков С. В. Педагогічна діяльність та провідництво: виклики та перспективи розвитку «іскри в попелі»	17
Рудчик О. С. Вплив глобалізаційних процесів на систему вищої освіти України	19
Шумілова І. Ф. Консеквентність духовного провідництва в освіті України	20
Черезова І. О. Трансформаційні тенденції загальної середньої освіти в Україні	23

РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Болгов М. В. Інтеграція українських дітей в освітнє середовище Канади ...	27
Вертеба В. І., Зубцова Ю. Є. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів у вальдорфській системі	29
Воробйов О. Ю. Особливості інтеграції українських дітей в освітній процес у ФРН	32
Дудар В. В. Особливості адаптації українських дітей-біженців до навчання у закладах освіти Чехії	35
Іонова О. М., Лупаренко С. Є. Міжпредметні зв'язки у змісті початкової вальдорфської освіти	37
Лупаренко С. Є. Диференційований підхід до особистості в початковій вальдорфській школі	40
Страшко С. В., Книш С. І. Особливості професійної підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах	42
Чорна В. В. Формування діалогічної культури молодших школярів: європейський досвід	45
Eleni Griva. Alternative assessment: rethinking the methods of assessment in modern school (21st century school)	47

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Барбашова І. А. Вимоги освітніх програм щодо сенсорного розвитку молодших школярів	50
Беседа Н. А. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі Нової української школи	54
Богданець-Білоskalенко Н. І. Корекція навчальної діяльності учнів 3-4 класів у процесі формувального оцінювання	56
Вдовенко В. В. Проектні технології при вивченні інформатичної освітньої галузі в НУШ	58
Волчкова М. В. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з фізичної культури в НУШ	61
Гребенюк О. А. Форми організації навчального процесу в НУШ	63
Грек К. А., Париловська В. І., Шуваєва К. С. Організація освітнього процесу «Початкової школи № 36 – школи повного дня» в контексті Нової української школи	65
Грошовенко О. П., Шклярук В. Л., Ковалько І. Б. Педагогічні умови використання віртуальних екскурсій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	68
Демень Пірошка, Реґо Г. І. Цифровий сторітелінг як інноваційний метод підтримки та покращення навчання учнів початкової школи	71
Дядечко А. К. Особливості реалізації принципу інтеграції в початковій школі	73
Єгорова О. В., Авксентьєва Л. О., Голюк О. А. Досвід реалізації основних завдань Нової української школи у закладах загальної середньої освіти ...	77
Єленіна Є. Г. Шляхи організації освітнього процесу в умовах Нової української школи	80
Зубцова Ю. Є., Денисова К. В. Формування у молодших школярів уявлень про євроінтеграційні процеси в Україні на уроках «Я досліджую світ»	83
Клак А. Т. Ранкові зустрічі в Новій українській школі	86
Козуля І. Ю. Особливості взаємодії між учасниками освітнього процесу під час дистанційного навчання в початковій школі	88
Круш О.М., Хаджинова І. В. Сучасні засоби формування навичок письма у шестирічних учнів початкової школи	90
Курінна А. Ф., Лавруша В. І., Дукова М. П. Впровадження інноваційних технологій «Щоденні 5» та «Щоденні 3»	93
Курінна А. Ф., Солдатенко О. В., Дзюба О. П. Діалогічна модель інтелектуального розвитку молодших школярів (із досвіду роботи авторської школи)	96
Кучеренко М. Ю., Мойсеєнко Р. М. Використання інтерактивних методів навчання в початковій школі	99

Лях М. Р. Використання ментальних карт у навчанні граматики англійської мови	102
Лисенко Ю. С. Сучасні підходи до профілактики шкільного травматизму в умовах навчання в НУШ	105
Мартін А. М. Інтеграційний підхід до викладання змісту природничої освітньої галузі у Новій українській школі	107
Мойсеєнко Р. М. Організація освітнього процесу в початковій школі під час воєнного стану	109
Новицька Є. О. Аналіз досліджень науковців щодо методики викладання англійської мови для дітей молодшого шкільного віку	113
Ольмезова А. І. Рухливі ігри: класифікація та характеристика	115
Павленко Є. А. The use of new technologies to boost primary school children's physical activity	118
Погомій М. П., Воєвутко Н. Ю. Загальна характеристика іншомовної лінгвосоціокультурної компетентності та її компонентів	120
Русакова І. С. Інноваційні технології в початковій школі – основа впровадження НУШ	123
Ситнік А. В. Використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі початкової школи	127
Слободянюк С. С. Відеоконференція та її різновиди при організації дистанційного навчання на уроках правознавства	130
Стеценко І. Б. STREAM у початковій школі: наскрізна інтегрована діяльність на уроках «Я досліджую світ», мистецтва та інформатики	133
Товстоног К. В. Використання інноваційних технологій для організації позакласної роботи з іноземної мови у початковій школі	136
Трубачова В. Я. Мовні ігри як засіб формування граматичної компетентності учнів початкової школи	139
Холох І. М., Гацько С. О., Зоріна І. О. Створення якісного освітнього простору для обдарованих дітей молодшого шкільного віку в процесі вивчення авторського курсу «Досліджую рідний край»	143
Хоренко К. С. Міжкультурна комунікація та практика навчання іноземної мови в початковій школі	146

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Заїченко А. О. Наступність дошкільної та початкової освіти як актуальна проблема сучасної педагогічної теорії та практики	149
Коробіцина О. Ф. Роль педагога у вихованні дошкільників	151
Мельник Т. І. Розвиток зв'язного мовлення дитини в контексті наступності освіти	154
Палько Т. В. Реалізація принципу наступності у дошкільній освіті і концепції НУШ	157

РОЗДІЛ 5. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СВІТЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Бєкова О. М., Квітчук Н. М., Новікова С. Є. Важливі аспекти в інклюзивній освіті дітей з розладом із дефіцитом уваги та гіперактивністю	161
Бондарева Ю. В., Ніжнік С. А., Шевченко Н. І. Сутність інклюзивної освіти у світлі Нової української школи	164
Валецька А. І. Інклюзивна освіта у світлі Нової української школи	166
Гладких А. В., Воронкова Л. В., Нетреба М. М. Інклюзивне навчання в школі – вимога часу	168
Горпинич О. І., Кушніренко І. К. Від ідей М. О. Корфа до інклюзивної освіти в Новій українській школі	172
Заїченко А. О. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні	175
Каракай І. В. Основні методи та форми інклюзивного виховання на уроках фізичної культури	177
Кілович М. М. Інклюзивна освіта у світлі Нової української школи	180
Костіва Я. В. Особливості та методи роботи з молодшими школярами з особливими освітніми потребами	183
Кравченко О. В. Проблеми та виклики інклюзивної освіти в Україні в умовах воєнного стану	185
Мелаш В. Д., Варениченко А. Б., Ткачова Д. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в інклюзивному середовищі	187
Нетреба М. М. Основні засади інклюзивної освіти в сучасному світі	189

РОЗДІЛ 6. СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ВИХОВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Блашкова О. М. Причини виникнення порушення розвитку зв'язного мовлення у дошкільників: головні аспекти	192
Гнатюк Т. А. Особливості соціально-емоційного виховання	197
Загорулько О. О. Формування емоційного інтелекту учнів початкової школи	198
Канавіна А. Б. Теоретичні засади управлінням соціально-емоційним вихованням школярів	201
Красозова М. В. Вплив соціуму на емоційний стан дітей молодшого шкільного віку в умовах воєнного часу	204
Марчишин Г. М. Соціально-емоційне виховання дітей дошкільного віку	206
Прибора Т. О. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи	209
Федорик В. В. Роль емоційного інтелекту у професійній підготовці майбутніх вчителів Нової української школи	212

Федотова С. О. Розвиток емпатії у молодших школярів засобами художніх творів	214
Khadzhinova I. Emotional development of future primary school teachers in the process of professional training	217

РОЗДІЛ 7. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Воєвутко Н. Ю. Постерна презентація як форма тренування навичок академічного письма	219
Гірняк С. В. Особливості підготовки вчителів початкової освіти до роботи в умовах інклюзивного навчання	221
Довшан Є. Ю. Основні структурні компоненти професійної мотивації педагогів закладів освіти	224
Жигора І. В., Жигора В. С. Формування готовності до роботи з інформаційними технологіями в майбутніх педагогів	227
Задорожна-Княгницька Л. В. Позааудиторна робота як засіб взаємодії університету та стейкхолдерів у межах професійної підготовки вчителів початкової школи	229
Кравцова І. А., Кравцова А. О. Моделювання процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до Нової української школи	232
Пономарьова Н. О. Підготовка майбутніх учителів до професійної педагогічної діяльності в умовах дистанційного навчання	235
Сущенко Л. О. Соціально-моральна відповідальність – ціннісно-сміслові ядро процесу формування професіоналізму майбутніх учителів початкових класів	238

РОЗДІЛ 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Гуцалюк С.П.,
вчитель початкових класів,
Школа сучасної освіти ACE School, Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ В УМОВАХ УКРИТТЯ

Освітній процес завжди є своєрідним віддзеркаленням соціально-економічних умов, у яких перебуває суспільство в той чи інший період. Так, освіта України за останні майже 10 років зазнала суттєвих змін.

Починаючи з Революції Гідності 2013-2014 років, яка зумовила повалення чинної на той час влади, перевибори, і, відповідно, впровадження реформ від нових облич (в тому числі й реформа «Нова Українська Школа»). Протягом проведення антитерористичної операції, коли виховні процеси та позаурочна діяльність школярів акцентувалися на патріотичних і волонтерських заходах, не кажучи вже про абсолютні внутрішні зміни світогляду педагогів та дітей від усвідомлення фактів загибелі співгромадян на сході України. Закінчуючи повномасштабним вторгненням Росії на територію України 24 лютого 2022 року, коли здобувати освіту доводиться або на окупованих територіях, або під звуки сирен в укритті, або дистанційно з-за кордону. Не кажучи вже про те, що дехто з дітей, на жаль, тимчасово взагалі позбавлений міжнародного права на освіту, бо не має відповідних умов для цього.

Всі ці зміни стали професійним викликом і для педагогів. Багато хто з нас мусить балансувати між безпекою своєю, власної сім'ї і ще й школярів, а також вдосконаленням своєї діяльності відповідно до нових і таких незвичних умов. Часто від базової незадоволеної потреби у безпеці, постійного слідування за новинами та з особистих причин вчителів наздоганяє професійне вигорання, хоча ми як ніхто маємо демонструвати дітям впевненість, витримку та відчуття захищеності.

Навесні 2022-го Міністерство освіти та науки України, освітній омбудсмен, передові педагоги та психологи створюють методичні рекомендації, уточнення та поради щодо організації дистанційного навчання, оскільки стало зрозуміло, що очне навчання неможливе через ракетні загрози. Із формами та інструментами реалізації онлайн-навчання педагогічна спільнота уже знайома, тому основна увага акцентується на врівноваженні психологічного стану дітей. Протягом літніх канікул українські школи активно готують укриття та бомбосховища для введення їх в експлуатацію.

З 1-го вересня більша частина середніх навчальних закладів працює в

очному форматі, час від часу прямуючи в укриття через повітряну тривогу. Якщо тривоги короткотривалі (20-40 хв.), то це чудовий спосіб школярам розім'ятися, змінити обстановку, поспілкуватися чи пограти в зручному положенні. Принаймні, так це сприймають самі молодші школярі.

Якщо повітряні тривоги більш тривалі й часто звучать упродовж навчального дня, це суттєво збиває робочий ритм як і вчителів, так і школярів. Як би там не було, але так чи інакше кожен учитель турбується про виконання навчального плану та успішність учнів. На нинішній час обов'язкової вимоги щодо проведення навчальних занять в укриттях немає, проте освітній омбудсмен Сергій Горбачов зазначає: «Якщо така можливість є, я б просив колег, аби вони працювали, наскільки це можливо» [1].

На думку Віри Рогової, заступниці Міністра освіти й науки України, з початком повномасштабної війни приймати швидкі, нестандартні, тобто інноваційні рішення стало життєво необхідно [2, с. 7]. Тому закономірно, що організація навчальної діяльності в умовах укриття – своєрідний показник інноваційності, креативності педагогів, а також того вміння вирішувати проблемні ситуації, яке ми і формуємо в учнів НУШ.

Зважаючи на неоднакові умови укриттів різних навчальних закладів, метою цієї публікації є прагнення надихнути колег-педагогів і поділитися власним досвідом проведення уроків в укритті приватної школи, де кожний клас має можливість знаходитись в окремих кімнатах. На жаль, кімнати в укритті не облаштовані партами (лише кріслами-пуфами), тому про можливість каліграфічного письма зовсім і не йдеться. На зміну звичній роботі в зошиті й підручнику приходять творчі завдання, групова робота, реалізація діяльностей Щоденні 3 та Щоденні 5, а також робота з психологом, настільні ігри, різні класні рутини.

Рекомендуємо вчителю підготувати папку з роздатковим матеріалом, яка була б наготові для занять в укритті. Наприклад, під час уроків української мови доцільно вести щоденник вражень, заповнювати кросворди, працювати зі словниковими словами. Школярі обожають роздруківки, які можна завантажити на сайті «Розвиток дитини» і у вільному креативному просторі «Майстерня казок Олександра Зімби». До того ж, для зняття напруги та забезпечення комфортної атмосфери в укритті, можна скористатися технологією сторітеллінгу: передавати м'яку іграшку по колу та по одному реченню створювати спільну історію на задану тему.

В контексті вивчення даного предмету в нашому класі також здійснюються «Читацькі перегони». Суть цієї практики полягає в тому, що діти протягом тижня у вільний час читають обрану книгу, записують кількість прочитаних сторінок у спільний трекер класу, а у визначений постійний день тижня в колі переказують прочитане. Перевага такої діяльності полягає не лише у прищепленні любові чи звички до читання. Також діти вчаться переказувати, слухати один одного, знайомляться із великою кількістю авторів та різноманітністю книг (бо переважно всі читають різні тематики й жанри). Тому час в укритті — це чудова нагода підняти свій рейтинг в перегонах.

Реалізація математичної освітньої галузі в умовах укриття спрямована більше на закріплення й застосування вивченого матеріалу, аніж на його опанування. Весело й захоплююче проходять уроки, організовані у формі ротації по станціях. На початку уроку групи дітей отримують чек-лист із станціями, які вони повинні пройти (не обов'язково по порядку). Наприклад, на першій станції робоча група вирішує усні завдання на планшеті/ноутбучі. В цей час на другій станції інша частина дітей займається письмовим завданням. Обов'язково має бути присутня станція відпочинку: руханка по відео, конструювання з Lego-цеглинками чи настільні ігри. Кількість станцій вчитель вирішує самостійно відповідно до того, скільки видів діяльності продумано та скільки в класі дітей, щоб комфортно поділити їх на групи.

За наявності доступу до цифрових засобів (один телефон/планшет/комп'ютер хоча б на групу дітей), можна закріпити знання з української мови й математики за допомогою веб-квестів на платформі «Всеосвіта» чи інтерактивних завдань із сайту <https://learning.ua/>.

Для урізноманітнення діяльностей, розумового відпочинку, налагодження дружніх стосунків у колективі проводимо також психологічні хвилини. Наприклад, гра із клубочком ниток. Завдання — створити павутинку, при цьому потрібно передавати клубочок, ставлячи запитання однокласнику чи вчителю (*Опиши свій найкращий день народження? Які фільми ти любиш дивитися? Де б ти хотіла побувати?* і т.д.) Щоб дізнатися про внутрішні (приховані або незадоволені) потреби дитини, можна скористатися «Картками сили», які розроблені дитячою психологинєю Світлою Ройз із громадською організацією «Смарт освіта» за підтримки ЮНІСЕФ. Це не просто імітаційна гра з рухами тварин, а ще й можливість дізнатися сильні сторони дитини відповідно до тварини, з якою вона себе ототожнює тощо (детальніше – в інструкції самих карток).

Як би складно це не було усвідомлювати, проте ми живемо в реаліях війни. Тому і діти, й дорослі підлаштовують свою діяльність під сучасні виклики. Організація навчання дітей в укритті спрямована перш за все на відволікання дітей від тривожності й зняття напруги. Вважаємо, що ця тема потребує подальшого розкриття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Від учителів не мають вимагати проводити уроки в укриттях під час тривоги – освітній омбудсмен. URL:

<https://nus.org.ua/news/vid-vchyteliv-ne-mayut-vymagaty-provodyty-uroky-v-ukryttyah-pid-chas-tryvogy-osvitnij-ombudsmen/> (дата звернення: 15.11.2022).

2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність : наук.-метод. збірник / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці : Букрек, 2022. 140 с.

Загалюк Н. М.,
викладач першої категорії,
Львівський коледж транспортної інфраструктури

НОВІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Військові дії та воєнний стан, що введенні на території України, перевернули погляди й життя людей. Постійне знаходження в умовах бомбардувань та ракетних обстрілів порушило емоційний та психологічний стан мешканців як великих міст, так і маленьких селищ. Особливо важливо зараз, коли навчання у фаховому коледжі відбувається дистанційно або у змішаній формі, замислитися про спосіб надання якісних освітніх послуг, застосування нових форм та методів проведення навчальних занять [1]. Отже, виникає нагальна потреба навчити здобувача фахової передвищої освіти самостійно вирішувати типові й нетипові завдання, вести пошук інформації, постійно опановувати нові знання та вміння. Для реалізації цього необхідні нові підходи щодо організації навчальної діяльності, створення необхідних умов для її реалізації, а також нові форми та методи проведення навчальних занять.

Освітня система України вступає у стадію інноваційних змін, які необхідно адаптувати до кризових умов, що виникли внаслідок війни в Україні, спричиненої російською федерацією. На наше переконання, навчання під час війни здійснює негативний вплив на студентів, оскільки менше часу витрачається на навчання, знижується якість навчання за допомогою дистанційних/онлайн-моделей, в умовах, які непридатні для нормального засвоєння знань, відсутність Інтернету, важка адаптація, постійні тривоги та сирени – все це впливає на здатність адекватно засвоювати інформацію, та, надалі, видавати якісний результат навчання. Разом з тим і на викладача покладається велике навантаження – підготовка онлайн-навчання в умовах воєнного конфлікту, підвищення компетентностей, адекватне планування навчання, використання та розробка навчальних платформ – все це в сукупності має величезну роль для подальшого ефективного функціонування фахового коледжу та освіти в цілому [5, с. 185].

Найбільш розвиненими формами проведення навчальних занять у фахових коледжах в Україні у період воєнного стану є дистанційне та змішане навчання. Змішане навчання визначається як «спосіб вирішення завдань адаптації навчання і розвитку до потреб окремих осіб шляхом інтеграції інноваційних і технологічних досягнень, пропонованих онлайн-навчанням, із взаємодією та участю, пропонованим кращим традиційним навчанням» [1]. Ця форма навчання задовольняє потреби студентів, які не можуть використовувати традиційні контактні заняття за особистими або професійними причинами.

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Своєчасне та оперативне впровадження дистанційної форми навчання в умовах воєнного стану дає можливість максимально зберегти кадровий склад фахового коледжу, продовжити навчання без небезпечних для життя щоденних поїздок до закладу освіти студентів і викладачів, зацікавити учасників освітнього процесу впроваджувати сучасні інтерактивні технології, а в результаті розвинути дистанційний формат навчання в єдине інформаційно-освітнє середовище фахового коледжу, розширити електронну навчально-методичну основу коледжу та зберегти колишній освітній потенціал [2, с. 288].

Існує чимало сервісів, які дозволяють працювати в дистанційному форматі. В топ-3 входять: Moodle, Google Classroom та Microsoft Teams. Google Classroom є безкоштовним веб-сервісом, який використовується для обміну файлами. Завантаження робіт, їх редагування, оцінка тестів та контрольних робіт – основні функції даного сервісу [3]. Microsoft Teams вважається більш спрощеним варіантом системи управління навчанням. Ця програма дозволяє навчальній групі комунікувати та здійснювати обмін файлами. Також у лідери рейтингів популярності засобів дистанційного навчання найчастіше потрапляють такі сервіси: YouTube; Google Docs; Twitter; Skype; WordPress; Moodle; Dropbox тощо [2, с. 285].

Передвищі заклади освіти все частіше починають переходити на змішану форму навчання, росте адміністративний, дослідницький інтерес до вивчення його в подальшому, особливо під час воєнних конфліктів, коли особливу увагу необхідно приділити розвитку неформальної освіти, ураховувати завдання та заходи при впровадженні сучасних ІКТ в навчальний процес, набуттю новітніх навичок серед викладачів для застосування ІКТ, підвищенню їхньої кваліфікації.

Окрім того, змішане навчання пропонує викладачам можливість досліджувати нові форми взаємодії з учасниками курсу. Студенти формують онлайн-спільноту, є можливість обговорювати, створювати спільноти, чати, онлайн-класи, що дає змогу заглибитись в матеріал та тему дискусії. А викладачу покращити рівень спілкування зі студентами [4].

Щодо методів проведення навчальних занять у фахових коледжах у період воєнного стану, то слід зауважити, що навчальні заняття проводяться в онлайн форматі та повинні забезпечувати різноманітну пізнавальну діяльність й зацікавлювати студентів. Більш того, методи роботи зі студентами слід добирати відповідно до навчального предмета та інтересів здобувачів освіти. Перевагу варто надавати проблемним, пошуковим, творчим методам роботи. В умовах війни бесіда або діалог кращі за інструкції чи розповіді, а творче завдання – за справи [3].

З огляду на це, викладачам потрібно використовувати такі методи проведення навчальних занять, як консультації зі студентами, інтегровані

заняття, навчальні заняття-бесіди, полілоги та творчі заняття тощо. Одним з різновидів організації такого навчання може бути системне застосування проектних, пошукових, дослідницьких методів навчання [2, с. 287]. Наприклад, можна на заняттях переглядати різноманітні відео, створювати графіки, діаграми, тести, розбирати практичні проблемні ситуації, обговорювати питання, які сформулювали студенти після перегляду відео, разом створювати ментальну карту, моделювати, дискутувати тощо. При цьому опановувати новий матеріал варто лише після обговорення виконаних завдань, зворотного зв'язку від педагога або взаємооцінювання виконаних завдань [5, с. 185].

Отже, з огляду на все вищезазначене, можемо зробити висновок, що на сьогодні існуванню закладів освіти та галузі загалом кинуто виклик – виклик війною. Щоб продовжити навчання, необхідно шукати нові рішення, які б допомогли здобути якісну освіту, зберегти життя та здоров'я учасників освітнього процесу. На наш погляд, для української освітньої системи випробовування воєнним станом стало ще й своєрідним стимулом, який відкрив вікно до нових можливостей, ставши каталізатором давно назрілих модернізаційних змін в освіті. Це розвиток цифрової та дистанційної освіти, зокрема онлайнної.

Змішане та дистанційне навчання пропонує нові переваги, ціннісні пропозиції, які зосереджені на забезпеченні індивідуалізації, асинхронному доступі й вищій продуктивності. Але разом з тим, необхідно чітко визначити види діяльності, які виконуватиме студент, застосовуючи нові методи й форми навчання у різних формах організації навчальної роботи, систему моніторингу, контролю й самоконтролю.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків можна визначити організаційно-методичні напрями впровадження нових платформ, онлайн курсів, майстер-класів в освітню діяльність закладів фахової передвищої освіти України, попри складний час воєнного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осадча К. П., Осадчий В. В. Аналіз досвіду змішаного навчання в іноземних закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. С. 410-420.
2. Родінова Н., Червоній М., Діордіца І. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4 (9). С. 285-295.
3. Ставицька І.В. Система MOODLE як засіб підвищення ефективності викладання. Національний технічний університет України «КПІ». URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1290>
4. Цюняк О., Розлуцька Г. Змішане навчання як інноваційна форма організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. № 2 (49). С. 232-235.
5. Шелевер О. В. Онлайн освіта: перспективи та проблеми в умовах військових конфліктів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 49 (2). С. 184-188.

Лаушник С. В.,

викладач,

відокремлений структурний підрозділ

Львівський фаховий коледж транспортної інфраструктури

Національного університету Львівська Політехніка

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

«Трансформація» це процес, що розкриває залежність сьогодення та майбутнього від минулого. Поняття «трансформація» походить від латинського слова «transformatio», що в перекладі означає зміну, перетворення виду, форми, істотні властивості чого-небудь.

У 2020 році освіта зустрілась з низкою викликів, пов'язаних, передусім, з пандемією COVID-19. Це вимагало від освітян внесення суттєвих змін у роботу, зокрема переведення навчального процесу в дистанційний режим. У березні минулого року почали вживати термінових заходів, щоб це пройшло безболісно, без зриву освітнього процесу, і, водночас, зі збереженням якості навчання. У зв'язку з цим довелося вирішувати й низку завдань, пов'язаних з інформатизацією, необхідністю автоматизації адміністрування освітнього процесу, забезпечення відповідного технічного супроводу управлінської діяльності, ширшого впровадження електронного документообігу тощо.

Глобальні трансформації сучасного світу у напрямі гомогенізації політичного, економічного, культурного просторів змінюють вимоги до професійних та громадянських характеристик особистості, актуалізуючи освітній контекст. Виклики суспільного поступу спрямовують країни світу на реалізацію кардинальних змін в освіті. Трансформації відбуваються в контексті осмислення таких дилем, як необхідність, з одного боку забезпечення економіки та ринків праці високопрофесійними працівниками, а з іншого – розбудови суспільної злагоди; взаємопроникнення культур та посилення національної ідентичності.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення.

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного впровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів.

В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного освітнього середовища та організації освітнього процесу, особливо для тих дітей, які отримали психологічну травму.

І під час війни, і після її завершення головним завданням освітньої галузі є і буде забезпечення якості освіти на всіх рівнях. Тому цілком закономірним є проведення наукових досліджень в освіті та втілення їх результатів у практику роботи, впровадження інноваційних технологій, забезпечення закладів освіти новими засобами навчання, науково-методичною та навчальною літературою.

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах воєнного стану. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Хто з учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасової окупації окремих територій вимушено перемістилися в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані.

Переміщені за кордон батьки та здобувачі освіти потребували та все ще потребують державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості продовжувати навчання дітей.

Сьогодні навчання дітей відбувається у незвичних для нас умовах. Це виклик не тільки для дітей, сімей, а й для вчителів. У непрості часи війни діти так само переживають стрес і тривогу. Їх відчуття підсилені тим, що вони не завжди розуміють, що відбувається.

Тому у нинішніх умовах ми повинні перемістити фокус уваги з академічних успіхів на підтримку і нормалізацію психічного стану здобувачів освіти. Зараз це нормально. Ми всі можемо і повинні долучитись до цього в рамках викладання свого предмету.

Демонстрація власного спокою та рівноваженості – це найбільш простий спосіб допомогти заспокоїтись нашим дітям.

Дайте учням можливість висловитись: розповісти про свій настрій, розказати про свої справи. Коли людина називає (проговорює) свої емоції, у неї змінюється активність у відділах головного мозку і, таким чином, знижується тривожність.

Дозвольте учням говорити про свій сум чи злість, але обов'язково спрямовуйте їх увагу на маленькі перемоги, сильні сторони, гарні новини. У кожному дні можна знайти щось позитивне! Допоможіть учням побачити це, навчіть їх помічати це. У вашому арсеналі повинно бути багато тем для розмов, які зможуть переключити емоції дітей.

Якщо вам відомо, що в одного із учнів відбулась жахлива травмуюча подія, не розпитуйте про це детально. Повторення деталей може викликати повторну травматизацію психіки. Також пам'ятайте, що якщо хтось ділиться страшними подіями в групі – це може сприяти травматизації інших слухачів. Якщо в учня є потреба поділитись, за можливості, краще запропонувати йому поспілкуватись після уроку індивідуально, або спрямувати цю роботу на психолога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США: монографія / А.П. Джурило, О.З. Глушко, О.І. Локшина та ін. К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 192 с. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/163088295.pdf>
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf>
3. Освіта в умовах воєнного стану. Освітній омбудсмен України. 11.04.2022. URL : <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>
4. Поради вчителям щодо навчання в умовах воєнного стану. URL : <https://school3.com.ua/vchyteliam/porady-vchyteliam-shchodo-navchannia-v-umovakh-voiennoho-stanu/>

Лисаков С. В.,

к. пед. наук,

учитель української мови та літератури,

КЗ «Чаплинська середня загальноосвітня опорна школа»

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПРОВІДНИЦТВО: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ІСКРИ В ПОПЕЛІ»

Борітеся! Поборете! Вам Бог помагає!

Тарас Шевченко

Зараз, у нелегкий час для нації, кожен із представників педагогічної еліти стає борцем за свободу і вільність на освітньому фронті. Стає поводителем «сліпих» підростаючих поколінь українців. І зараз, як ніколи раніше, виклики високого рівня – формувати пласт справжніх українців, що вміють і бережуть традиції, звичаї прийдешніх поколінь, що знають свій рід і родину. Лише в єдності та консолідації наше майбутнє, де освіта відіграє одну з провідних ролей.

Як зазначав Василь Сухомлинський: «Навчально-виховний процес має, з мого погляду, три джерела – науку, майстерність і мистецтво. Добре керувати навчально-виховним процесом – це означає досконало володіти наукою, майстерністю і мистецтвом навчання і виховання» [4, с. 9]. Тож саме від провідника закладу освіти залежить дуже багато: від мікроклімату в колективі до кінцевого результату – формування конкурентно спроможної самоєфективної особистості.

З приводу цього Т. Серджіованні відстоює думку, що «провідники в освіті – це люди, які здатні знайти глибоке значення та цінність у, на перший погляд, звичайних подіях, надати їм важливого значення, далекоглядно сформулювати мету, пояснити її іншим, викликати в працівників готовність та почуття

партнерства і перетворити ці якості в організаційні завдання, структури та програми» [3, с. 28].

Проблема провідництва в освіті є малодослідженою, але вона вже на «слуху». І сама ідея провідництва є виправданням суспільства, нації у своїй загальній неспроможності. Потреба у провідниках – це не лише очікування розв'язання ним усіх проблем, захист в обмін на лояльність до нього, це й потреба знайти винного. Провідництво, лідерство є певним затребуваним видом послуг [2]. То ж наша проблема полягає ще в тому, що винного зробити краще провідка-директора, провідника-вчителя чим почати з себе.

Провідництво – це ряд процесів, що включають у себе бачення майбутнього, стратегію його досягнення, донесення цього бачення до інших таким чином, щоб вони повірили. А потім створення такого середовища, яке б мотивувало цих людей і надихало їх на те, щоб зробити це бачення реальністю. І завдання провідництва полягає в тому, щоб створити системи, якими будуть керувати менеджери, або змінити ці системи докорінно, щоб вони адаптувалися до змін поза організацією, використовували можливості, ухилялися від небезпек, підвищували стандарти [2]. Але провідник постане перед наступним викликом – не бажання підлеглих змінювати щось у системі: бо хоч як усі не голосять на весь світ про проблеми освіти, а почати змінюватись не хочуть.

Не забуваємо про те, що ключовим завданням освіти є допомога учням вчитися, тобто ця роль належить учителеві. Проте сучасні освітні системи захаращені всілякими зайвими речами: політичні програми, державні пріоритети, будівельні норми, посадові інструкції, батьківські амбіції. Цей ряд можна продовжити. В осерді повинен бути зв'язок між учнем і вчителем. Якщо його немає, система дає збій [1, с. 84-85].

Учителі-провідники зараз стають перед великими проблемами – відсутність належного рівня освіченості й бажання вчитися. В умовах війни відповідальність за навчання перекладено на батьків, але це не знімає відповідальності зі звичайного вчителя. Через надмірну звітність школи, перенасиченість конкурсами, слабку мотивацію учнів навчати дітей немає коли. На це бракує часу. І тільки природжені жертвовні освітні провідники, що кладуть на вівтар усе: час, здоров'я, часом моральну напруженість і фізичну стомленість, несуть на плечах освіту тільки вперед. Не покидаємо надії на те, що такі провідники є, існують і будуть існувати. Бо на таких тримається освітній фронт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кен Робінсон і Лу Ароніка. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / Переклад з англ. Ганна Левів. Львів: Літопис,Ю 2018. 256 с.
2. Провідництво в освіті. Від ідеї до вічності: Колективна монографія / За заг. ред. проф. І. Т. Богданова. Передмова академіка НАПН України В. Андрущенко. К.: Освіта України, 2017. 368 с.
3. Серджіованні Т. Керування освітою і шкільне врядування / Т. Серджіованні, М. Барлінгейм, Ф. Кумз, П. Тарстон; пер. з англ. О. Щур. Львів: Літопис, 2002. 440 с.
4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. К.: Рад. шк., 1988. 284 с.

Рудчик О. С.,

к. пед. наук,

викладач спеціальних дисциплін,

КЗ «Жовтоводський фаховий педагогічний коледж» ДОР

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Останнім часом науковці висловлюють думку про те, що найбільш суттєвою характеристикою сучасного світу є «глобалізація». Глобалізація – процес прискорення та вдосконалення різноманітних міжнародних потоків товарів та інформації в загальному контексті соціального розвитку. Проте її не слід сприймати як якусь силу, що створює модель гармонійної світової спільноти, й універсальний процес глобальної інтеграції, за умов якого культури та цивілізації зближуються [5].

Оскільки значна частина населення світу позбавлена переваг глобалізації, її перебіг є вельми суперечливим, а отже, неоднозначним.

Одна з найбільш сутнісних рис глобалізації – перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій.

До серйозних проблем належить перевантаження викладачів закладів вищої освіти, котре в кілька разів перевищує відповідне завантаження викладачів західноєвропейських і американських університетів. Унаслідок цього викладацькому складові закладів вищої освіти не залишається часу для проведення наукових досліджень, на які до того ж бракує коштів. Не може влаштувати й матеріально-технічне та фінансове становище вітчизняної науки.

Протягом останніх десятиріч спостерігається значна активізація міжнародної діяльності у сфері освітніх послуг. Одним із свідчень цього є зростання кількості студентів, які здобувають вищу освіту за кордоном.

Серйозною проблемою постає матеріальна підтримка тих студентів, які вступили на платне навчання і мають проблеми з подальшим фінансовим забезпеченням. Радикальним вирішенням цієї проблеми може стати кредитування для отримання вищої освіти. Під час глобалізації простежується тенденція зближення народів у культурному плані, що сприяє утвердженню культурної одноманітності, тоді як багатоманітність відступає на задній план.

Прогресуюча культурна глобалізація робить виклик усій системі вищої освіти. Останніми роками вища освіта дедалі частіше розглядається як товар і її комерціалізація виходить на рівень світового ринку [4].

Особливу загрозу для національних систем вищої освіти становить поява освітніх провайдерів. В економічно слабозвинених країнах ця тенденція збільшує «відтік інтелекту» за кордон. У результаті потоки імміграції здібної молоді збільшуватимуться. Поза сумнівом, думка щодо негативних наслідків швидкого розширення системи вищої освіти є обґрунтованою. Так, близько 85 % випускників українських шкіл відразу після закінчення школи вступають до закладів вищої освіти. Водночас відзначається брак фахівців робітничих

спеціальностей, зокрема, у металургійній, машинобудівній, хімічній промисловості та у будівельній галузі. Зазначений показник вступу випускників українських середніх шкіл до закладів вищої освіти справді є дуже високим за світовими стандартами. Для порівняння: 2012 року у США до закладів вищої освіти вступили близько 66 % випускників середніх шкіл [3].

Одна з найбільш значущих відмінностей системи вищої освіти України полягає у значно нижчих, ніж у розвинутих країнах, абсолютних показниках фінансування. При цьому понад 90 % державних інвестицій в галузь освіти в Україні спрямовується на утримання – заробітну плату, сплату комунальних послуг, харчування та ін. [2], тобто переважна частина коштів, що витрачаються на систему освіти, йде на підтримання поточного стану, а не на розвиток.

Серед причин високих темпів зростання глобальної системи освіти фахівці називають збільшення кількості дорослих, що отримують додаткову освіту у тій чи тій формі, та стрімке впровадження інформаційних технологій у навчальний процес (дистанційні курси, електронні підручники, навчальні програми, системи електронного управління навчанням тощо) [1].

Отже, вища освіта в добу глобалізації є фактором соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності та національної безпеки. Тому варто підходити до неї як до загальнонаціональної, стратегічно важливої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вища освіта та економічні науки / Ред.: В. С. Воронов. Луганськ, 2004. 60 с.
2. Гончарук Н. Формування і реалізація державної кадрової політики в установах, організаціях і на підприємствах аграрного сектора економіки України / Н. Гончарук: Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата наук із спеціальності «Державне управління». К.: Українська академія державного управління при Президентові України, 2002. 20 с.
3. Дудка Н. И. Высшая школа Украины: стратегия управления и проблемы реформирования. Х.: Основа, 2002. Співка сприяння інтеграції й інвестицій в економіку України, Акад. екон. наук. України. 272 с.
4. Заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 рр. *Додаток до Наказу МОН України № 49 від 23.01.2004 р.*
5. Фініков Т. В., Шаров О. І. Вища освіта в Україні: ліцензування та акредитація: Аналітичне дослідження. К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджменту освіти в Україні», 2003. 68 с.

Шумілова І. Ф.,

д. пед. наук, доцент,

професор кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

КОНСЕКВЕНТНІСТЬ ДУХОВНОГО ПРОВІДНИЦТВА В ОСВІТІ УКРАЇНИ

Потужні зміни в Україні, свідками яких ми сьогодні стали, демонструють нам згуртованість і активність громадян – створювачів інтелектуального і

водночас духовного продукту крізь призму національного інтересу, самостійності, патріотизму. Ми захищаємо живу культуру, історію, мову, яку плекали наші пращури століттями. Історія свідчить, що українці завжди проходили дуже страшні стадії боротьби за свою державу. Саме так ми виборюємо власну свободу у російсько-українській війні, стаючи свідками і створювачами історії на часі. Ми виборюємо національні цінності, підґрунтям яких є наша духовна таїна – нескорений дух нашої нації. Ми послідовно й системно гуртуємось у *націю нескорених*. І щиро бажаємо один одному, щоб нам вистачило сили духу.

Поняття «духовність» враховує знання людини про саму себе, про свій сенс буття, розмірковування людини про своє місце, роль і значення в цьому світі. В Європейській енциклопедії визначення поняттю «духовність» представлено як властивість душі, стан у перевагах духовних, моральних, інтелектуальних інтересів над матеріальними. Це буття у вищому Святому Дусі, на противагу плотським потребам; витонченість душі; ступінь набуття людиною Божої благодаті» [7].

Сучасний український філософ Сергій Дацюк характеризує поняття «духовність» з позиції діяльності, як здатність до позитивних перетворень фундаментального рівня, тобто до духотворних дій, які сприяють проявам духу. Історично саме релігія поширювала духовні практики, але духовність не обов'язково релігійна. Духовність може бути не пов'язана з традиційною моральністю. Духовність – не всяка творчість, а лише творчість на рівні фундаментальних перетворень. Духовних людей дуже мало в усі часи, в усіх місцях. Люди, що займають духовну позицію, всупереч усьому, іноді з'являються непередбачувано. Духовний лідер не обирається демократичним чином, а визнається як авторитет винятково в середовищі духовних людей» [6]. У релігії сенс буття вкладається в деяку вже готову структуру, зміст якої становлять цінності та ідеали, покладені в основу віри та описані в книгах буття – Біблії, Торі, Корані. Шлях до духовності складний і тривалий.

Отець УГКЦ Ростислав Пендюк позначає, що серед людей чи навіть тварин потрібний провідник для кожної спільної справи. Кожний провідник має свої компетенції, які чітко обмежені і це йому допомагає мати ясну спільну ціль і її досягати [15].

Колективом авторів кафедри менеджменту та адміністрування Бердянського державного педагогічного університету була зроблена спроба інституювання в англійській науковій спільноті поняття «провідництво», яке має українське етнічне коріння автохтонне по суті. Науковцями було доведено, що поняття «провідництво» ідентифікується з англійським «the guidance», guide в перекладі з англійської означає – керувати, вести, направляти. Отже, означає дію або рух.

Ще в первинний період Хрещення Руси (I ст.н. е.) Василій Великий (Кесарійський), один із Отців Церкви та найшанованіший на Русі святий, визначний церковний діяч, писав: «На Сході (Східне християнство) духовний провід розуміється, як певний духовний досвід, що дає можливість надавати певну духовну допомогу іншому християнинові чи своєму співбратові, який

стає підопічним свого духовного провідника у цій мандрівці, але це не стає залежністю, оскільки, це вільний вибір духовника, те що їх пов'язує, це лише довіра, відкритість та щирість в усьому».

І не випадково, що досвід вивчення провідницької діяльності, накопичений суспільством впродовж століть, на сучасному етапі виборювання кращих традицій національної системи освіти здобув нового звучання і став предметом активних пошуків дослідників – М. Гузика, В. Жадько, С. Клепко, В. Крижко, С. Лисакова, С. Луценка, С. Немченка та інших.

У висвітленні консеквентності духовного провідництва як чинника сталого розвитку освіти в Україні ми скористалися герменевтичним дискурсом. Це сприяло осмисленню витоків ідей духовного проводу національної еліти України і дозволило представити матрицю послідовності духовного провідництва (проводу) в освіті, в якій визначено такі ознаки і властивості: вроджене покликання, дар [13]; українська еліта, князі, церковні ієрархи, землевласники, козацька старшина, науковці, письменники, представники інтелігенції [5]; практики християнства, людина, яка несе добровільний послух духовній палаті, гуру [16]; хто своєю вартістю і здібностями отримує право лідерства, що накладає більше обов'язків і зусиль і більше відповідальності, хто найкраще і найбільше працює на благо нації, скромність [12]; вівчар, священник, створювачі нації, власний приклад індивідуального спасіння, який веде до спасіння інших, близькість до Бога, просвітлення, освіта, моральна чистота, внутрішня самотність, людина молитви, держава в перевазі духовних, мораль, що розвивається в часі, в русі [11]; святі люди, посередник між Богом і людьми [4]; внутрішня потреба ділитися знаннями та досвідом з тими, хто потребує керівництва в пошуку знання істини, дар досконалості, вроджене покликання [14]; старший отець з великим духовним досвідом, духовний батько, учитель, хто у бідності, самозреченні та «випробуваннях думок і плоті» може своїми молитвами «прихилити благодать Божу» для прощення грішних людей [2]; духовний досвід довіри, щирості, відкритості, джерела духовного провідництва у світі досконалості, уподібнення Христу, людина великої святості, посередник у подобі Христа, лікар душ своїх учнів, гід [1]; творчість на рівні фундаментальних перетворень, здатність до позитивних змін, [6]; знання себе, рефлексія, власність душі, перебування у вищому святому дусі, ступінь в якому людина набуває Божої благодаті, вишуканість душі, бажання досягти ідеалу [6]; мораль, що розвивається в часі, в русі [11; 6].

Отже, роль освіти, як інституту розвитку духовного потенціалу особистості, суспільства, нації, держави, є визначальною, про що задекларовано в Національній доктрині розвитку освіти [14]. Визначення освіти пріоритетною сферою життєдіяльності зумовлено вимогами глобалізації світу і потребує акценту на людину-культури в освіті. У цей період особлива відповідальність лягає на освіту, система якої, побудована на вимогах сучасності, має зберегти духовно-культурні цінності людини й утвердити нові, вибудувати й утвердити імперативи, які структурують реальність, перетворюють світ із «хаосу» на «космос», внести у свідомість людини життєстверджуючі світові орієнтири [15]. Провідник існує в позачасових межах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вассиян Ю. Одиниця і суспільність (суспільно-філософські нариси). Торонто. С. 77-90.
2. Вишенський І. Твори / З книжної української мови перекл. В. Шевчук. К., 1986. 136 с.
3. Воевутко Н. Ю. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки вчителів в Україні. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/voyevutko._n._yu._current_trends_of_modernization_of_teacher_training_in_ukraine.pdf
4. Горський В. Історія української філософії. Курс лекцій. К. : Наукова думка. 1997. 286 с.
5. Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11 томах, 12 книгах. / Редколегія: П. С. Сохань (голова) та ін. Київ: «Наукова думка», 1991–1998. Серія «Пам'ятки історичної думки України».
6. Дацюк Сергій Що таке духовність та навіщо вона потрібна? URL : <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/06/16/4026929/>
7. Духовність / Гл. ред. В.С. Дудик. К. : Европ. енцикл., Кн. 1. 2008. 688 с.
8. Задорожна Л.В. Педагогічні здобутки викладачів Глухівського учительського інституту дореволюційного періоду (1874- 1917 рр.). Глухів: РВВ ГДПУ, 1999. 76 с
9. Задорожна-Княгницька Л. В. Теорія і методика деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка – Маріуполь, 2018.
10. Кремень В. Г. Людиноцентризм в освіті: сучасний напрям розвитку духовності нації // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України Київ: «Педагогічна преса». 2(51). 2006. С. 17–30.
11. Лебідь Є. (2008). Образ духовного провідника у традиції української літератури та поетичному доробку Тараса Шевченка // Шевченкознавчі студії. Вип. 11. 45–52. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Shs_2008_11_12
12. Липа Ю. Призначення України: друге незмінне видання. Львів. 1953. 314 с.
13. Митрополит Іларіон. Бережимо все своє рідне. Вінніпег: Митрополитальний собор. 1947. 26 с.
14. Національна доктрина розвитку освіти. (2006). Книга керівника дошкільного навчального закладу: Довідково-методичне видання / Упоряд. О. А. Копейкіна; Л. В. Гураш. Харків: Торсінг плюс. 512 с.
15. Пендюк Ростислав. URL : http://dymyd.blogspot.com/2014/07/blog-post_12.html
16. Augustyn Józef S. Kierownictwo duchowe. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy. 1992. 51 p.

Черезова І. О.,

к. психол. наук, доцент,

доцент кафедри психології,

Бердянський державний педагогічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Головною метою державної політики в сфері освіти є формування основи для самореалізації особистості, яка стає можливою за наявності умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу учня. Створення та реалізація таких умов передбачені трансформаційними тенденціями реформування середньої освіти в Україні, окресленими Законом

України «Про освіту» (2017 р.), Національною рамкою кваліфікацій та Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Питання трансформації освітньої сфери в Україні знаходять своє відображення в дослідженнях таких вітчизняних науковців, як В. Андрущенко (модернізація вищої освіти), Л. Березівська (історичний аспект реформування шкільної освіти в Україні), Л. Гриневич (освітні реформи), В. Кремень (трансформація змісту освіти), О. Локшина (трансформаційні процеси шкільної освіти в контексті європейської інтеграції), О. Ляшенко (реформування початкової та середньої освіти), О. Савченко (реформування початкової освіти), О. Сухомлинська (реформаторська педагогіка, реформування виховного складника освіти, політика реформування в історичному контексті) та ін. Проблема розвитку загальної середньої освіти України розглядається в працях О. Дем'яненко, І. Каленюк, Я. Мудра-Рудик, М. Набок, Н. Сухова, Л. Хомич та ін.

Поняття «трансформація» спонукає до розгляду цілісного спектру змін, що відбуваються в соціумі, а саме: еволюційних та революційних, об'єктивних та суб'єктивних, внутрішніх та зовнішніх, радикальних та часткових, керованих та некерованих, зворотніх і незворотніх, масштабних та локальних тощо [2; с. 8-15].

Н. Побірченко розглядає трансформації освіти як творчий процес перенесення сутнісних ознак інноваційних досягнень певного профілю освіти на інший профіль освіти з метою їх об'єднання. До ключових ознак освітніх трансформацій науковець відносить постійність, цілеспрямованість та незалежну ціннісно-мотиваційну орієнтацію. Отже, зміст поняття «трансформація» в трактуванні автора містить у собі структурну, якісну переробку освітньої системи із запровадженням сутнісних інновацій [1].

Система загальної середньої освіти України знаходиться під впливом таких загальних цивілізаційних тенденцій трансформації освіти як глобалізація та інформатизація. Глобалізація стала передумовою появи різноманітних інтеграційних процесів у сучасному світі та міждержавній взаємодії. Спостерігається перехід освіти з категорії національних пріоритетів у світову. З огляду на це, актуалізується потреба у вивченні та впровадженні зарубіжного досвіду в галузі освіти при збереженні основних національних особливостей України, її морально-духовного та світоглядного потенціалу.

Не менш важливою передумовою трансформації системи загальної середньої освіти України є інформатизація. Упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, з одного боку, забезпечує відкритість освіти, з іншого - висуває певні вимоги до рівня технологічної підготовки всіх учасників освітнього процесу. Проте, незважаючи на численні переваги сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, їх упровадження в освіту супроводжується небезпекою втрати людських контактів. Це зумовлює необхідність розроблення таких методів і способів навчання, за яких не втрачається гуманітарний аспект освіти [4].

Інноваційною тенденцією еволюції освіти є полікультурна парадигма як духовно-інтелектуальна основа творчого (гуманітарного) мислення особистості, яка базується на таких положеннях: відкритість суспільства, гуманістичні

цінності, формування особистості як суб'єкта культури, світоглядні, полікультурні орієнтації на творчість у практиці освітнього процесу тощо. Зазначені тенденції стали передумовою відповідних змін у завданнях системи загальної середньої освіти [3; с. 17-18].

У сучасних умовах розвитку загальної середньої освіти в Україні чітко відстежуються дві тенденції трансформації її змісту – гуманізація та гуманітаризація. Основними положеннями трансформації змісту освіти в цьому контексті стає вільний вибір учнем форми здобуття загальної середньої освіти, власної освітньої траєкторії, підручників і посібників тощо. Для вчителя стає можливим вільний вибір форм, методів і засобів навчання, педагогічних технологій, можливість розроблення власної навчальної програми тощо. Зазначені положення зумовлюють зміну ролей як учителя, так і учня. Зокрема, вони актуалізують ряд проблем: взаємодія вчителя та учня в аспекті контролю й відповідальності за результат навчання, підвищення мотивації пізнавальної діяльності учнів, організація самостійної роботи учня та забезпечення рівноправних відносин між учителем та учнем [4].

Гуманізація змісту освіти тісно пов'язана з його гуманітаризацією, яка передбачає розширення переліку гуманітарних дисциплін, поглиблення інтеграції їх змісту з метою формування ефективних міжособистісних відносин як у суспільстві, так і в освітньому процесі.

Не менш важливою тенденцією трансформації змісту загальної середньої освіти в Україні є інтеграція змісту окремих дисциплін, метою якої є забезпечення можливості досягнення кожним учнем міжпредметних узагальнень і кращого засвоєння навчального матеріалу.

Упровадження компетентнісного підходу передбачає поетапне формування та розвиток відповідних предметних і ключових компетентностей учнів. Технологічним інструментом реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі загальної середньої освіти виступають компетентнісні завдання, за допомогою яких можна організувати навчально-пізнавальну, дослідницьку та проєктну діяльність учнів з метою їх підготовки до подальшої ефективної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Окремими трансформаційними тенденціями є управлінська та фінансова автономія (децентралізація) закладів загальної середньої освіти, що є передумовою для розвитку партнерства та відкритості їхньої діяльності, а також забезпечує їх фінансову самостійність.

Отже, трансформація системи загальної середньої освіти зумовлена такими загальноцивілізаційними тенденціями як глобалізація та інформатизація. Визначені тенденції зумовлюють необхідність вивчення й упровадження зарубіжного досвіду в галузі освіти, підвищення ролі самоосвіти та технологічної підготовки вчителя в галузі інформаційно-комп'ютерних технологій. Серед основних тенденцій трансформації змісту загальної середньої освіти в сучасних умовах можна визначити гуманізацію, гуманітаризацію, інтеграцію змісту окремих дисциплін і компетентнісну спрямованість навчання, а також орієнтацію на розвиток полікультурності та комунікабельності особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Побірченко Н. А. Трансформація психологічних процесів в освітології. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. К. : Київський ун-т ім. Б. Гринченка, 2012. № 3-4. С. 118-123. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/19668096.pdf>
2. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США : монографія / [А. П. Джурило, О. З. Глушко, О. І. Локшина та ін.]. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 192 с.
3. Хомич Л. Зміст культурологічної парадигми розвитку педагогічної освіти. *Культурологічна складова професійного розвитку педагога* : зб. наук. пр. / за ред. Л. Хомич, Л. Султанової, Т. Шахрай. Київ ; Ніжин. 2012. С. 13-22.
4. Чубрей Олександра. Сучасні тенденції трансформації системи загальної середньої освіти України. URL : [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-4\(187\)-7-10](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-4(187)-7-10).

РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Болгов М.В.,
здобувач вищої освіти,
Мариупольський державний університет
Науковий керівник: Воевутко Н.Ю., к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Мариупольський державний університет

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ КАНАДИ

Коронавірусна хвороба 2019 р. і повномасштабна російська військова агресія проти суверенної України внесли величезні корективи в життя кожного українця. З 24 лютого 2022 р. майже всі сфери діяльності в Україні постраждали, або зазнали величезних змін. Через російські військові обстріли мирних українських міст, багатьом сім'ям прийшлося виїхати і шукати безпечне місце в інших країнах. Багатьом українським дітям довелося розпочинати навчання в освітніх закладах тієї чи іншої країни. Закцентуємо увагу на прикладі інтеграції українських дітей в освітній процес Канади.

Мета дослідження: проаналізувати процес інтеграції українських дітей до канадських закладів освіти.

Освіта будь-якої країни ставить перед собою наступну мету: формування всебічно розвиненої та кваліфікованої особистості, яка буде відповідати сучасним вимогам суспільства. Освітня система в Канаді є однією з найкращих, на рівні з американською та британською системою освіти. Бачимо, що українці задля безпечності свого життя в період війни та в цілому майбутнього своєї дитини поміж інших країн обирають саме Канаду та її освітні заклади.

Звертаємо увагу, що в окремих провінціях Канади проводиться різна освітня політика. Не дивлячись на це, велика увага приділяється рівності в освіті. Це передбачає справедливість та рівний доступ до освіти як дітей, чий батьки є громадянами Канади, так і для дітей емігрантів [7, с.1].

Однією з головних переваг Канади в освітньому процесі є неперервний процес навчання, що забезпечує ефективне, цілеспрямоване, розвиваюче й актуальне навчання протягом всього життя людини. Неперервність в освіті проходить на кожному етапі навчання дитини, починаючи з початкової школи.

Неперервна освіта Канади – це система взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих компонентів, якій притаманна наявність чітко визначеної мети, завдань, функцій. За допомогою неперервного освітнього процесу, в основу якого покладено чотири концепти неперервного навчання: навчатися, щоб знати; навчатися щоб працювати; навчатися, щоб бути; навчатися, щоб

жити разом, зміцнюється творчий процес, розвивається соціальна та інтеркультурна гармонія, формуються впевненість, уява, трансформативне бачення особистості [5, с.309-310].

На цьому етапі неперервність освіти має на меті підготовку учня до подальшого навчання, професійної діяльності, а також вироблення навичок та вмінь, які б відповідали вимогам суспільства.

Вищі навчальні заклади Канади відомі інженерними спеціальностями, аерокосмічними, комп'ютерними, а також вивченням землі та її надр (що пов'язано з видобутком нафти). Навчання в коледжах дуже популярне, хоч і не дає наукового ступеня. Основне завдання коледжів – надавати професію, спеціальність. Зазвичай навчаються два роки, і більшість часу минає не з теоретичними завданнями, а з практичними [4].

Система професійної освіти Канади (інституції та організації, серед яких: університети, університетські коледжі, коледжі, інститути, центри навчання дорослих) надає можливості здобуття вищої професійної освіти, мовної освіти, забезпечення неперервності професійного розвитку, а також розвитку вмінь та навичок використання ІКТ [5, с.311].

В цілому Канадські школи мають хороші спортивні споруди, сучасне обладнання у класах. Результатом цих факторів є продумана форма навчання та гарна підготовка учнів, що демонструється попитом випускників на міжнародному ринку праці.

Більшість шкіл в Канаді – державні. Українські діти-біженці зараз вступають до канадських закладів освіти за спрощеними процедурами. Процес вступу учнів й учениць розглядається індивідуально, із врахуванням їхніх інтересів. Це стосується будь-якого рівня освіти – початкового чи вищого.

Інтеграція відбувається не просто. Незнання мови викликає труднощі, адже не всі діти розуміють англійську. Заняття в Канадських закладах освіти відбуваються однаково для всіх учнів. Спочатку пріоритетом є вивчення англійської мови та ознайомлення з освітнім процесом школи в цілому. Вивчення англійської відбувається шляхом групових занять та активного спілкування з носіями мови. Таким чином українські учні починають вивчати й культурні аспекти життя в канадському суспільстві. Для українців це шанс здобути престижну освіту в середніх закладах освіти, з подальшим переходом на етап вступу до закладів вищої освіти.

Питання виникає в іншому. Як інтеграція дітей в освітні процеси різних країн відобразиться на системі освіти в Україні? Чи повернуться наші діти після завершення війни для продовження навчання в своїх закладах освіти? Чи наші діти вже назавжди залишаться в цих країнах? Питань дуже багато, а відповіді не однозначні. Все буде залежати тільки від нас.

Отже, активна інтеграція українських дітей в навчальний процес Канади відбувається з початком військових дій на території України. На наш погляд, відбувається успішно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воевутко Н. Ю. Генезис професійної підготовки учителів на Кипрі. Розвиток елінізму в Україні у XVIII – XXI ст.: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 травня 2007 р. Маріуполь, 2007. С. 219–220.
2. Воевутко Н. Ефективність державної політики республіки Кіпр щодо впровадження ІКТ освіти. Педагогічна компаративістик : якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст : матеріали Всеукраїнського науково практичного семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 247–249.
3. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічна підготовка менеджерів освіти в університетах: теорія та практика : монографія / за ред. І. В. Соколової. Маріуполь : МДУ, 2017. 372 с
4. Корольчук М. Як навчають дітей у Канаді. *Learning.ua*. 2019. Режим доступу: <https://learning.ua/blog/201905/yak-navchajut-ditei-u-kanadi/> (дата звернення: 12.11.2022).
5. Мукан Н. В., Барабаш О. В., Бусько М. Б. Специфіка реалізації неперервної освіти у Канаді. *Young scientist*. 2016. № 2(29). С. 309–312.
6. Нетреба М.М. Роль керівника закладу освіти щодо формування бренду галузі освіти в умовах Нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5.2 (69.2) травень 2019 р. С. 178–182.
7. Coughlan S. How Canada became an education superpower. 2017. URL: <https://international.abbyschools.ca/sites/default/files/How%20Canada%20became%20an%20education%20superpower.pdf> (дата звернення: 12.11.2022).

Вертеба В. І.,
здобувач вищої освіти,
Запорізький національний технічний університет
Зубцова Ю. Є.,
к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний технічний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВАЛЬФДОРСЬКІЙ СИСТЕМІ

Соціальні, економічні, ідеологічні зміни, які стрімко відбуваються у світі і в Україні зокрема, істотно змінюють вимоги до людини. Якісна освіта має спрямовуватися на розкриття та розвиток творчого потенціалу здобувача освіти. Саме тому розвиток креативності особистості є пріоритетним напрямом сучасної освіти.

Однією із загальноновизнаних альтернативних педагогічних систем, яка вдало поєднала в собі вимоги певного суспільного середовища та інтереси, потреби особистості в індивідуальній творчості, самовизначенні і самореалізації, є вальдорфська педагогіка. Базуючись на ідеї унікальності та неповторності людини, вальдорфська педагогіка органічно поєднує в собі гуманітарну та природничо-наукову освіту; здійснює розвиток людини в цілому з урахуванням її індивідуальності і соціалізації; забезпечує

соматичне, психічне і особистісне (духовне) здоров'я дітей, що веде, зрештою, до їх високого морального та творчого розвитку [3].

Питанням вивчення засад вальдорфської педагогіки, засновником якої став Р. Штайнер, займалися багато сучасних вчених, таких як Т. Бородулькіна, В. Загвоздкіна, О. Іонова, Є. Краніх, О. Мезенцева, В. Новосельська, А. Осипов, О. Передерій, О. Удод, В. Халамендик та ін. Більшість з цих досліджень присвячені як вивченню ідей Р. Штайнера у розвитку теорії антропософії, так і практичних здобутків українських педагогів-практиків у процесі реалізації вальдорфської педагогіки у школах та закладах дошкільної освіти, дидактико-методичних основ організації освітнього процесу.

Загалом креативність – це складне інтегративне утворення, яке спонукає особистість до творчої діяльності. Креативність є найважливішим і відносно незалежним чинником обдарованості та є умовою самореалізації особистості.

Креативність виявляється у здатності генерувати нові, нестандартні ідеї, створювати нові оригінальні продукти, характеризується швидкістю мислення, оригінальністю, здатністю знаходити неочікувані рішення, у безвихідних на перший погляд ситуаціях тощо. Креативність властива, різною мірою, всім людям, і при створенні спеціальних умов, її можна ефективно розвивати.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку креативності. В цей період з'являються новоутворення, від яких багато в чому залежить творчий успіх/неуспіх дорослої людини. У розвитку креативності молодших школярів головна роль належить школі й учителям початкових класів. У зв'язку з цим виникає потреба в застосуванні таких форм та методів навчання, які розвивають здатність до оригінальної думки та креативної дії здобувача освіти. Тобто для оптимального розвитку креативності педагогу слід створити відповідні умови. Під педагогічною умовою дослідники розуміють певну обставину чи обстановку, яка впливає на формування та розвиток педагогічних явищ, систем та якостей особистості [2].

Саме вальдорфська система володіє великим потенціалом розвитку креативності молодших школярів. Цьому сприяє творче креативне освітнє середовище, програма та специфічні методи навчання, творча та креативна діяльність вчителя тощо.

Весь освітній процес будується на розумінні вікових психофізіологічних та психологічних особливостей молодших школярів. Крім того, навчальний матеріал подається з урахуванням потреб та інтересів дітей. На основі цих знань вчитель визначає цілі та завдання уроку, добирає відповідний дидактичний і наочний матеріал.

Головною особливістю вальдорфської системи є цілісний підхід, який зокрема впливає на розвиток креативності. Він проявляється у таких принципах, як образне викладання, встановлення зв'язку між предметами, що вивчаються та індивідуальним досвідом учнів, з життям та ін. Все шкільне життя пронизане певним ритмом – ритм уроку, ритм дня, ритм тижня, ритм року. В ритмах закладено чергування навантаження, що

відповідає біоритмам людини. У вальдорфській школі це має назву «вдих» і «видих». Навчальний процес побудований таким чином, що спочатку відбувається розумова діяльність, потім – все, що потребує вправ і занять мистецтвом, а потім – тілесна діяльність. Ритм дня може бути підкорений тому предмету, блок якого зараз вивчається. Навчання відбувається «епохами» (навчальний предмет, який вивчається молодшими школярами протягом перших двох уроків протягом 3-4-х тижнів). На «епоху» виносяться предмети гуманітарної або природничо-наукової галузі (математика, рідна мова, навколишній світ). Навчальний матеріал виступає перед учителем як єдине ціле, яке він розгортає і формує перед учнями. Відсутній жорсткий навчальний план, так як на думку вальдорфських педагогів саме самостійний і творчий учитель із незалежним судженням може виховувати самостійних і творчих учнів, надаючи їм імпульсу до вироблення власного незалежного судження [4].

Вчитель – це взірець для дитини. Він розуміє свій вплив на процес навчання. Вальдорфський вчитель повинен постійно навчатись, бути в пошуку та мати інтерес до того, що робить, бо діти це відчують і беруть з цього приклад. Він повинен приділяти велику увагу розвитку дитини у сім'ї, роботі з батьками, що важливо для створення мікросередовища творчого розвитку, виробленню загального розуміння завдань навчання і виховання дитини.

Методи та прийоми навчання та виховання базуються на антропософській інтерпретації розвитку особистості як цілісної взаємодії тілесних, душевних і духовних чинників [6]. Серед основних: методи образного викладання (прийом створення образів через словесне малювання, прийом створення образів на основі алегорій, метафор, прийом створення одностороннього образу, прийом створення просторового образу, прийом навчання «входженню» в образ, драматизації, прийом уявного перетворення образу), метод розвитку сенсорно-перцептивних умінь і почуттів, метод постановки проблеми, метод емоційного переживання суті явищ, що вивчаються, та ін. [1].

У вальдорфській школі відсутні елементи змагання. У початковій школі (і так до 8-го класу) вчителі не ставлять оцінок (існує тільки вербальне оцінювання), відсутні контрольні роботи. Навчання без оцінок усуває страхи, надає свободу думки дітей. Відсутність оцінок створює для дитини сприятливі умови для повноцінної реалізації своїх можливостей і потреб. Таким чином, усуваються внутрішні перешкоди творчим проявам.

Особлива увага педагогів приділяється також елементам предметно-просторового середовища. В обладнанні школи надається перевага натуральним матеріалам і не до кінця завершеним іграшкам та натуральним матеріалам для навчання. Увага приділяється кольору класних кімнат (змінюється відповідно до вікових особливостей дітей) та декоруванню приміщень (повсякденне та святкове, до відповідної епохи) [5]. Наприклад, під час епохи писемності у 3-му класі, кімната наповнюється старовинним знаряддям для письма. Надається перевага гнучким, творчим канцелярським товарам на противагу вже готовим. В класі вальдорфської школи дуже складно знайти предмети, які не мають функціонального

призначення.

Отже, специфіка вальдорфської програми та освітнього середовища, особливе місце художньо-практичній діяльності, утримання від оцінок, авторитет дорослого – все це є запорукою гармонійного розвитку молодшого школяра та спонукає його до креативності, формує та розвиває її прояви і робить невід’ємною частиною особистості вихованця вальдорфської системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ависон К. Справочник класного учителя вальдорфской школы. Пер. с англ. 3-е изд. Киев : Наири, 2016. 116 с.
2. Баюк А. Ф., Голдованський М. І., Поташнікова Г. В. Педагогічний словник. Хмельницький : Вид. Хмельниц. Центру ДМСУ, 2006. 93 с.
3. Ионова Е. Н. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты : монография. Харьков : Бизнес-Информ, 1997. 300 с.
4. Ионова О. М. Роль особистості вчителя у вальдорфській школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Харків, 2020. Вип 27. Т. 6. С. 80–83.
5. Косенко Д. Ю. Предметно-просторове середовище вальдорфської школи: практика та принципи формування. *Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів* : мат. міжнар.наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 жовтня 2014 р.). Київ, 2014. С. 100–114.
6. Язловецька О. В. Вальдорфська педагогіка як оздоровча виховна система. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 150. С. 126–131.

Воробйов О.Ю.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Восвутко Н.Ю., к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти

Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ФРН

На тлі російського вторгнення в Україну, вимушений процес переселення українських дітей за кордон є актуальною подією сьогодення. Також, на сучасному етапі євроінтеграції України не залишається без уваги й питання про процес навчання та отримання освіти у Німеччині, як однієї з країн, що прийняла багатьох людей, а саме дітей, для отримання допомоги та тимчасового укриття. Саме цей аспект був головним при обґрунтуванні вибору теми нашого дослідження [6].

Мета дослідження: простежити процеси інтеграції українських дітей в німецький освітній процес та суспільство.

Перший приклад був відслідкований у місці Кіль в Німеччині, столиці федеральної землі Шлезвіг-Гольштейн. В цей момент нам довелося бути свідком утворення як раз нових Welcome-класів для українських дітей та дітей, які прибули з інших країн. Хочемо зауважити, що коли ми вперше

побували в цій школі, одразу ж зазначили що, для дітей, які тільки-но йдуть у перший клас, були створені гарні умови для навчання. Як ми зазначали вище, Welcome-класи – це нова система для українських дітей, щоб починати навчання у Німеччині та поступово вливатися у освітній процес.

Як правило, це маленькі групи, до 10 осіб, які є майже по всіх школах міста. Вони навчаються окремо від німецьких класів поки не отримають базові знання з головних предметів та німецької мови. В цій групі можуть знаходитися не тільки українці, але й діти з країн Африки, Сирії та ін. Головне, що ці групи навчаються окремо від німецьких дітей для того, щоб вони не відчували себе не на своєму місці і не відчували дискомфорт, що вони гірші за інших.

Щодо освітнього процесу, то він відбувається виключно на електронній платформі. Коли ми особисто були у класі то бачили вчителя, який транслює зображення на проекторі і в той самий момент діти бачать це на екрані свого ноутбука разом із текстовою інформацією. Хочемо зазначити, що завдання учні виконують одночасно з вчителем, через онлайн-платформу в ігровій формі. Ця система значно покращує освітній процес та приваблює дітей у першому класі. Під час виконання завдань, вчитель проходить через всіх учнів та слідкує за процесом виконання завдань. Якщо щось не виходить, вчитель може на практиці показати, як саме правильно виконувати завдання і як дотримуватися алгоритму дій. Одночасно діти прокачують навички комп'ютерної майстерності з раннього віку. В день в учнів не більше 4 уроків, щоб не створювати перевантаження дітей. Загалом, освітній процес у елементарній (початковій) школі проходить дуже цікаво. Під час свого навчання та переходу у середню школу, діти опановують базові знання та починають володіти німецькою мовою.

Другий приклад був відстежений нами у місті Панкеталь, громада в Німеччині, розташована в землі Бранденбург [7]. Саме тут ми проживали деякий час та робили дослідження в цій школі, працюючи вчителем для українських дітей. Ми спостерігали як два хлопця віком 10 та 11 років були прийняті в середню школу у цьому місці. Перш за все, зазначимо відмінності, на які одразу ми звернули увагу.

По-перше, хлопців було взято на загальних умовах, як дітей біженців з України, у німецький клас. Це був 4 клас. По-друге, щодо навчання, то вони вивчають мову зі всіма учнями паралельно спілкуючись в німецькому суспільстві для закріплення своїх знань. Вже як в попередньому прикладі, в них не було можливості відвідувати спеціалізовані Welcome-класи. Хочу зазначити, що в німецьких класах дуже часто відбуваються teambuilding для згуртування дітей, що є просто гарною фішкою для українських дітей. Як правило, це якісь походи до лісу, поїздки до міста та багато іншого для гуртування. Вчителя намагаються давати не тільки знання, але й таку собі рефлексію, бути друзями для дітей, а не дотримуватися зразку суворого вчителя.

Іноді, в цьому віці, вчителя дають дуже багато учням знань, настанов, порад, що значно зменшує роботу батьків в цьому напрямку. Саме такий аспект практикується у німецьких школах, який нас здивував. Взагалі, процес інтеграції у середній школі відбувається трохи складніше ніж у початковій

школі, але в цілому створюються всі умови для пристосування та інтеграції дітей середнього віку.

Наступний приклад стосується більш дорослого віку дітей, а саме 14-15 років. За основу було взято місце Потсдам біля Берліну також в землі Бранденбург. Для дітей старшого віку умови попадання до німецьких шкіл складніші. Поговоримо про дівчинку з України, потрапила в німецьку школу у віці 15 років, де навчається й сьогодні. По-перше, дитина не може одразу потрапити до німецького класу. Вона, як і доросла людина, повинна пройти інтеграційний мовний курс, але в цьому випадку в школі з іншими українськими дітьми в подібних Welcome-класах. Це займає приблизно 3-4 місяці, в деяких випадках до півроку. Після вивчення мови до певного рівня, учень повинен скласти іспит з державної мови, щоб отримати дозвіл на навчання у німецьких класах на загальних умовах. Також перевіряється його знання з інших предметів, навички яких він здобував у своїй країні. Ще одна особливість – це напрямок, за яким учень буде продовжувати навчання в школі а потім в університеті. Відмінність від української системи освіти також полягає у тому, що учень повинен навчатись 12 класів і не обов'язково одразу поступати у вищий навчальний заклад. Як правило, абітурієнти готуються рік або більше до вступу в університет [4].

Тамкож в моїх німецьких сверсників неабияке здивування визиває факт отримання мною диплома бакалавра у віці 21 року, тому що зазвичай вони тільки вступають в цьому році на освітній рівень Бакалавра. Взагалі, освіта є дуже важливим чинником у Німеччині. Не потрібно під час свого навчання працювати, але якщо працюєш то не більше 20 годин в тиждень. Магістерський рівень не обов'язково отримувати якщо не хочеш, це вже за власним бажанням. Це дуже великий крок та розцінюється що ви людина науки, яка хоче пов'язати своє життя з більш відповідальною роботою, або якщо ви працюєте у закладах освіти, цей ступінь потрібен для підвищення своєї кваліфікації [8].

На основі проведених розвідок можна зробити висновок, що інтеграція українських дітей в освітній процес у Німеччині відбувається поступово та ефективно впроваджується в більшості німецьких шкіл. Завдяки цьому, в наших дітей, які були вимушені покинути Україну, є гарна можливість отримувати безкоштовну та гарну освіту за кордоном, а також спробувати відчувати нові аспекти та нову систему навчання на власному досвіді. Підсумовуючи, хочемо зазначити, що наше дослідження буде й надалі здійснюватися. Ми будемо відслідковувати та вдосконалювати процес освітньої інтеграції, впроваджувати нові ідеї та покращувати систему для повної інтеграції українських дітей у навчальний процес у Німеччині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воеутко Н. Ю. Генезис профессиональной подготовки учителей на Кипре. Развитие еллінізму в Україні у XVIII – XXI ст.: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 травня 2007 р. Маріуполь, 2007. С. 219–220.
2. Воеутко Н. Ефективність державної політики республіки Кіпр щодо впровадження ІКТ освіти. Педагогічна компаративістик : якісний вимір освіти зарубіжжя та український

контекст : матеріали Всеукраїнського науково практичного семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 247-249.

3. Задорожна-Княгницька Л. В. Теорія і методика деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка – Маріуполь, 2018.

4. Модель системи освіти Німеччини як вагомий чинник здійснення професійної підготовки. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/12189/1/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf> (дата звернення: 12.11.2022).

5. Нетреба М.М. Роль керівника закладу освіти щодо формування бренду галузі освіти в умовах Нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5.2 (69.2) травень 2019 р. С. 178-182.

6. Fragen und Antworten zur Ausbildung von Kindern aus der Ukraine und zum Aufenthalt in Deutschland. URL:

<https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/ResettlementRelocation/InformationenEinreiseUkraine/InformationenEinreiseUkraineUKR/informationen-einreise-ukraine-node.html> (дата звернення: 12.11.2022).

7. Gesetz über die Schulen im Land Brandenburg (Brandenburgisches Schulgesetz - BbgSchulG). URL: <https://bravors.brandenburg.de/gesetze/bbgschulg>

8. Schulsystem und Schulpflicht. Deutschlands Schulsystem. URL: <https://www.make-it-in-germany.com/de/leben-in-deutschland/mit-familie/schulsystem> (дата звернення: 12.11.2022).

Дудар В. В.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЧЕХІЇ

Чеська освіта для українських дітей мало чим відрізняється від освіти чехів у школі, але має певну особливість. Вона полягає в тому, що для учнів-іноземців є уроки чеської мови для початківців. Перше, що треба знати про освіту українських дітей у Чехії, це те, що усі діти шкільного віку повинні обов'язково відвідувати чеську школу.

Чеська школа як для дітей-іноземців, так й для чехів, передбачає таке.

1. Загальна освіта, яку здобувають діти від 6 до 15 років. Вона є обов'язковою. Діти навчаються 9 класів. Поділяється на два ступені:

• перший ступінь: 1-5 класи, коли дитина навчається с 6 до 11 років. А після завершення цього рівня учень автоматично потрапляє на 2-й ступень.

• другий ступінь: 6-9 класи, де учень навчається з 11 до 15 років.

2. Середня освіта не є обов'язковою, вона розрахована на 3-4 роки навчання. Її здобувають у вчилищах, гімназіях, та спеціалізованих школах.

Українські діти можуть вступати тільки після складання іспиту на знання чеської мови.

Система оцінювання відрізняється від української, вона є п'ятибальною, де один - це ти володієш знаннями по цьому предмету, а п'ять - не володієш. Дітям дуже мало задають домашню роботу, тобто навчання переважно відбувається тільки у школі. Чехи приділяють велику увагу позакласним заходам. Наприклад, діти ходять до театрів, музеїв, на екскурсії, їздять у інші міста. В Чехії для дітей будь якої нації, немає шкільної форми, єдина умова щоб одяг не заважав вчитися. Дітей не змушують навчатись, тобто чехи вважають що кожна людина повинна сама відповідати за свої вчинки. Вони діють за принципом «не хочеш вчитись – не вчись, але потім ти не зможеш вступити до вишу». До вчителів звертаються лише за ім'ям.

Канікули зазвичай по два тижні восени, та весною, Літні канікули тривають з початку липня до кінця серпня, є також дві неділі канікул на Різдво.

Також, навесні 2022 року у Чехії українським сім'ям дозволяли перші три місяці перебування не йти до школи. Дітям пропонувалися адаптаційні групи за місцем проживання – для спілкування з однолітками, опанування чеської мови. Але на даний час діти їдуть до школи, де вчитель спілкується с дітьми лише чеською мовою. Діти, що приїжджали навесні 2022, отримували безкоштовні підручники, та обіди у школі. Але на даний час даної практики вже немає.

Отже, адаптація дітей у чеській школі відбувається шляхом заохочення до вивчення чеської мови та інтеграції у процес навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воевутко Н. Ю. Генезис профессиональной подготовки учителей на Кипре. Развитие еллінізму в Україні у XVIII – XXI ст.: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 травня 2007 р. Маріуполь, 2007. С. 219–220.

2. Воевутко Н. Ефективність державної політики республіки Кіпр щодо впровадження ІКТ освіти. Педагогічна компаративістик : якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст : матеріали Всеукраїнського науково практичного семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 247–249.

3. Задорожна Л. *Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. Історія в школах України.* 2002, №2. 37. С.35-39.

4. Навчання в школах Чехії. Веб-сторінка. URL: <https://europa.portal.biz.ua/evropa/chehija/shkoly-v-chekhii.html> (дата звернення: 10.11.2022).

5. Нетреба М.М. Роль керівника закладу освіти щодо формування бренду галузі освіти в умовах Нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5.2 (69.2) травень 2019 р. С. 178-182.

6. Освіта дітей у Чехії – основна інформація та перші кроки. Веб-сторінка. URL: <https://cloud.meta-ops.eu/wp-content/uploads/2022/03/vzdelavani-deti-v-ceske-republice-cr-zakladni-informace-a-prvni-kroky-a4-ukr.pdf> (дата звернення: 10.11.2022).

Іонова О. М.,
д. пед. наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних
дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Лупаренко С. Є.,
д. пед. наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ У ЗМІСТІ ПОЧАТКОВОЇ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ОСВІТИ

Реалізація вальдорфських принципів (цілісного підходу до процесу навчання й особистісно-орієнтованого підходу до учня) при відборі змісту конкретних навчальних предметів у вальдорфській початковій школі передбачає тісну взаємодію різних навчальних дисциплін та їх інтеграцію на основі гармонійного поєднання мистецтва, науки і моралі, погодженості різних галузей знань. Це сприяє формуванню цілісних знань дітей, розвитку їхніх соціальних і моральних якостей та емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Реалізація цілей освітнього процесу у початковій вальдорфській школі (розумове виховання, виховання волі й активності особистості, естетичне виховання) досягається вивченням сукупності загальноосвітніх, ремісничих і художніх навчальних дисциплін, що дозволяє розвивати не тільки мислення особистості, але й її емоції та рухову активність. Цілісний розвиток учня при відборі змісту конкретних навчальних предметів у вальдорфській школі, виборі методик їх викладання передбачає врахування таких головних моментів [1; 6]:

– проробка міжпредметних зв'язків, які є між різними шкільними предметами, їх тісна взаємодія на основі погодженості окремих галузей знань;

– опора у процесі навчання на інтелект молодшого школяра та його емоційно-вольову сферу життєдіяльності одночасно. Завдяки цьому відбувається розвиток пізнавальних можливостей дитини через її активну власну діяльність («від дії до осягнення та розуміння») й естетичну діяльність («художнє передує інтелектуальному»), що посилює важливість художньо-практичного підходу в навчанні;

– зв'язок виховання та навчання з оточуючим життям завдяки розкриттю значення теоретичної інформації для практичної діяльності, розвиток у дітей соціально значущих якостей, навичок у різних галузях діяльності людини.

Окрім того, специфікою змісту освіти в початковій вальдорфській школі є наявність у розкладі навчальних предметів, які не викладаються у традиційній школі (евритмія, малювання форм тощо) й уводяться в освітню практику вальдорфської школи задля посилення практичної та естетичної орієнтації

освітнього процесу, а також тісної взаємодії теоретичного навчання з наявними реаліями оточуючого середовища [2, с. 13].

Розглянемо детально освітні галузі (1-2 класи вальдорфських шкіл), що передбачені для вивчення освітньою програмою [4; 5].

Освітня галузь «Мовно-літературна» реалізується через інтегрований курс «Головний урок» (наскрізна складова й епоха «Письмо та читання») і навчальні курси «Іноземні мови» (німецька й англійська мови). Слід відзначити також, що мета й загальні завдання цієї освітньої галузі реалізуються у процесі навчання в молодших класах шляхом інтеграції слухання історій та усного переказування, мовно-рецитативних і комунікативних вправ, інтерактивної взаємодії, дитячої мовної творчості, ознайомлення з літературними творами в інших інтегрованих навчальних курсах.

Освітня галузь «Математична» реалізується через вивчення інтегрованих курсів «Головний урок», як-от: епохи «Малювання форм» і «Математика», а також вона частково інтегрована в інших навчальних курсах 1-2 класів вальдорфської школи.

Освітня галузь «Природнича» має реалізацію в усіх навчальних курсах наскрізно, зокрема, в інтегрованому курсі «Головний урок», у повторювальних заняттях (виконання проєктів, здійснення регулярних спостережень за навколишнім світом, проведення практичних занять, природоохоронних акцій, вивчення прозових і поетичних творів шляхом інтеграції).

Освітня галузь «Технологічна» впроваджується через навчальні предмети «Живопис та ліплення», «Рукоділья» та наскрізно в інтегрованій дисципліні «Головний урок».

Освітня галузь «Інформатична» реалізується в усіх навчальних предметах наскрізно, зокрема: в інтегрованому курсі «Головний урок», й у повторювальних заняттях завдяки розвитку в дітей умінь та навичок здійснення опису послідовних, логічних дій, роботи з навчальною інформацією, презентації дітьми власних ідей та результатів своєї творчої діяльності за допомогою текстів, виробів, малюнків, музики. Водночас, формування в дітей практичних умінь і навичок роботи із різними сучасними цифровими пристроями і безпосереднє викладання інформатики як навчальної дисципліни у вальдорфських школах починається лише в 9 класі. Це зумовлюється концептуальними ідеями вальдорфської педагогіки щодо специфіки розвитку дитини та її потреб у певному віці.

Освітня галузь «Соціальна і здоров'язбережна» має реалізацію в усіх навчальних предметах, що вивчаються в початкових класах вальдорфської школи, як-от: в інтегрованому курсі «Головний урок», а також у повторювальних заняттях через формування навичок безпечної поведінки вдома, у громадських місцях і ведення здорового способу життя, культури спілкування, моральне виховання та духовний розвиток учнів. Також ця освітня галузь упроваджується в позакласній і проєктній діяльності.

Освітня галузь «Громадянська та історична» впроваджується в усіх навчальних курсах початкових класів наскрізно, як-от: в інтегрованому курсі «Головний урок», а також у повторювальних заняттях завдяки вивченню дітьми

історію країни, міста, підготовці до свят року, долучення дітей до шкільних і родинних традицій, їх участі у проектах (шкільних, міжшкільних і громадських), виховних та позакласних заходах тощо.

Освітня галузь «Мистецька» реалізується через навчальні курси «Музика», «Живопис та ліплення», «Евритмія» і пронизує усі навчальні дисципліни, що вивчаються в початковій вальдорфській школі (як інтегрований курс «Головний урок», так і ритмічно повторювальні заняття).

Освітня галузь «Фізкультурна» має реалізацію в навчальній дисципліні «Рухливі ігри» та особливого для вальдорфських шкіл навчальному предметі – «Евритмія» (мистецтво руху). Рухово-ритмічні вправи теж є невід'ємним компонентом ритмічної частини «Головних уроків» і ритмічно повторювальних занять.

Метою наскрізної складової вальдорфського інтегрованого курсу «Головний урок» у початкових класах є підтримка цілісного розвитку кожної дитини, досягнення учнем основних навчальних результатів у природничій, мовно-літературній, громадянській та історичній, соціальній та здоров'язбережувальній освітніх галузях, адаптація дітей до умов шкільного навчання, формування учнівського колективу [4, с. 32]

Отже, у змісті освіти в початковій вальдорфській школі здійснюється глибока проробка міжпредметних зв'язків, реалізація інтеграції шкільних навчальних дисциплін на основі єдності окремих галузей знань, має місце посилення практичної та естетичної орієнтації освітнього процесу, у тому числі при вивченні академічних дисциплін, тісна взаємодія теоретичного навчання з життям, наявними реаліями оточуючого середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іонова О.М. Навчально-виховний комплекс «Школа вільного розвитку» – перша на Слобожанщині вальдорфська школа. *Слобожанщина*. 2001. №20. С.48-53.
2. Іонова О. Науково-педагогічні основи навчально-виховного процесу в сучасній школі за ідеями вальдорфської педагогіки: автореф. дис...д-ра пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. К., 2000. 35 с.
3. Навчальні програми для вальдорфських шкіл та дошкільних установ. URL : http://waldorf-nvk.dp.sch.in.ua/uchnyam/navchalniy_procenavchaljni_plani_ta_programi/ (дата звернення: 06.09.2022).
4. Освітня програма за вальдорфської педагогікою. Перший цикл початкової освіти (1-2 класи) / авт.-упор. Д. Ю. Косенко, О. І. Мезенцева. К. : Наїрі, 2019. 144 с.
5. Освітня програма першого циклу початкової освіти за вальдорфської педагогікою Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №94 Харківської міської ради Харківської області на 2019/2020 навчальний рік. 1, 2 класи. Харків, 2019. 10 с.
6. Steiner R. The renewal of education. Great Barrington, MA : Anthroposophic Press, 2011. 285 p. URL: https://steinerlibrary.org/Lectures/301/The_Renewal_of_Education.pdf (дата звернення: 01.09.2022).

Лупаренко С. Є.,
д. пед. наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ОСОБИСТОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ВАЛЬДОРФСЬКІЙ ШКОЛІ

Важливим засобом навчання в початковій вальдорфській школі, спрямованим на врахування особливостей навчання та розвитку молодших школярів, є диференційований підхід до учнів з різними типами темпераментів, метою якого є активізація кожного учня та налаштування на навчання властивим саме йому способом. Окрім того, диференційований підхід до учнів спрямовується на розвиток свідомості та індивідуальних здібностей дітей, пробудження актуальних для кожної дитини потреб, підтримку і розвиток пізнавальних інтересів, згладжування негативних боків темпераменту учня.

Підхід, на якому педагог вибудовує свої взаємини з учнями різних типів темпераментів, ґрунтується на заповіді давньогрецьких лікарів: «Подібне лікується подібним» [2, с. 3]. Тобто з дітьми, наприклад, холеричного темпераменту педагог поводить себе як холерик, з меланхоліками – як меланхолік тощо. При цьому він показує школярам найкращі вияви їхнього темпераменту і шляхи подолання їхніх негативних рис, пов'язаних з однобічностями темпераменту, що сприяє згладженню його сплесків і гармонізації душевного життя учня, у цілому.

Так, пояснюючи новий матеріал, учитель ураховує, які емоції мають особливий вплив на дитину, тому він використовує різні прийоми пояснення (підбирається інтонація, міміка, жести), що викликають особливі для кожної дитини почуття і переживання. Завдяки цьому вчитель у певний момент має таким чином продемонструвати свій настрій, щоб показатися: флегматику – зовнішньо байдужим, але внутрішньо діяльним; холерику – зовнішньо співчутливим і внутрішньо спокійним; сангвініку – вразливим і пристрасним, але здатним зосередитися і виявити витримку; меланхоліку – страждальником, але здатним побороти життєві негаразди завдяки гумору і внутрішній енергії. Учитель повинен діяти у згоді з темпераментом кожної особистості і не намагатися переломити його. Педагог повинен оволодіти всіма чотирма темпераментами, тобто, за словами Р. Штайнера – «п'ятим темпераментом» [5].

Окрім цього, учитель підбирає різні завдання, історії, вірші для дітей з різними типами темпераменту. Так, працюючи з казкою чи оповіданням з орієнтацією на дітей холеричного темпераменту, учитель намагається розповідати короткими реченнями, чіткою мовою, драматично, але внутрішньо спокійно, адже це здатне зацікавити дітей-холериків. До того ж, у казках їм подобаються активні, діяльні герої, які мають потужну внутрішню силу.

Меланхоліки полюбляють слухати історії, де вони мали б змогу б взяти участь у трагічних подіях, «постраждати» за інших персонажів, які можуть подолати негаразди завдяки гумору і внутрішній енергії. Завдяки цьому меланхолік може звільнитися від своїх важких думок, забути про проблеми.

Сангвінікам подобаються живі, образні оповідання, але вони часто можуть випереджати своєю фантазією хід подій. Тому в розповіді педагог робить паузи, аби учень міг знову і знову зосереджувати свою увагу. В історіях дітям-сангвінікам зазвичай подобаються персонажі, які здатні виявити витримку і зосередитися. Вальдорфські дослідження [1, с. 3] вказують на користь переказу оповідання сангвініком після прослуховування варіанту для меланхоліка, і навпаки.

Інтерес флегматиків «пробуджується» завдяки повільній розповіді, яка немов «омиває» дитину казкою, і демонстрації активної внутрішньої діяльності її героїв.

Ураховуючи це, вальдорфські вчителі підбирають різні казки, оповідання для дітей кожного типу темпераменту або в одному оповіданні сполучають різні прийоми, які б вплинули на всіх учнів (за рахунок чергування й різноманіття мовних форм, стилю викладу), залучають персонажів різних характерів і поведінки. Такі казки використовуються, щоб допомогти «витягти» дітей з їхніх темпераментів, оскільки, розповідаючи історію чи казку, учителі розуміють, який уривок матиме враження на певну дитину і пробудить її пізнавальні сили.

Учням для вивчення пропонуються також різні вірші, які, завдяки своїй побудові, розміру позитивно впливають на дітей різних типів темпераменту, оскільки кожний розмір віршів має різний вплив [3]. Так, для сангвініка найбільше підходять вірші, пісні, розміром яких є ямб – він допомагає сангвінікам підтягнутися та зосередитися. Хорей з його бадьорим ритмом допомагає дитині вийти зі стану «дрімоти», і тому він використовується для учнів-флегматиків. Ще більш «пробуджуючий» розмір – дактиль. Амфібрахій – виключно гармонізуючий і разом з тим «запалюючий» розмір – особливо підходить для меланхоліків, сором'язливих та замкнутих дітей. Вірші для дітей різних типів темпераментів, впливаючи особливим чином на кожну дитину, допомагають їй підготуватися до навчання, активізувати свої сили, сконцентруватися.

До того ж, особливості темпераменту кожної дитини враховуються і при написанні особистого вірша, який видається кожному школяру наприкінці навчального року, і з яким він іде на канікули. Спостерігаючи за учнем протягом року, визначаючи його здібності, успіхи і труднощі, учитель уважно і з любов'ю пише вірш-вислів-побажання, який є своєрідним девізом для школяра. Цей вірш містить теми й образи, зрозумілі для дітей, має особисту значущість для кожної дитини, підкреслює її індивідуальність і надає необхідну орієнтацію в подальшому розвитку. Цей вірш сприяє глибшому розумінню учнем власних проблем, перспектив та без примусу і тиску допомагає йому на шляху становлення як особистості.

Окрім того, на уроках рідної та іноземних мов діти різних темпераментів працюють з різними реченнями, які мають пряме відношення до їхнього мислення, почуттів та волі, бо різні речення (завдяки їх інтонації, розділовим знакам тощо) впливають по-різному на дітей різних типів темпераменту. Так, холерикам легше працювати із спонукальним висловлюваннями, вимогами і наказами, які активізують вольову сферу дітей; сангвінікам – із окличним реченнями, що відкривають можливість перейнятися глибиною різних почуттів; меланхолікам – переважно із запитаннями, які пов'язані із роздумами, мисленням; флегматикам – із розповідними неокличними реченнями, що орієнтуються на розвиток уяви та фантазії школярів.

На уроках малювання диференційований підхід виявляється, зокрема, у підборі різних фарб для школярів. Наприклад, холерики люблять працювати із червоним кольором, флегматики – із синім, сангвініки – із помаранчово-жовтим, а меланхоліки – із зеленим. Це стимулює дитину до активного переживання кольору й сприяє адекватному виявленню її почуттів.

На уроках математики, виконуючи чотири основні арифметичні операції, учитель враховує ту обставину, що кожна операція близька певному типу темпераменту: додавання – флегматику, віднімання – меланхоліку, множення – холерику, ділення – сангвініку. Використання різних вправ дозволяє розвивати пізнавальні інтереси кожного учня та забезпечувати його позитивне ставлення до навчання [4].

Отже, за допомогою різних завдань, казок, пісень, віршів учитель намагається гармонізувати темперамент дитини, згладити його негативні риси. Така робота вимагає глибокого розуміння особливостей кожного учня, володіння навчальним матеріалом на високому рівні, аби з великої кількості пісень, віршів, лічилок та інших завдань відібрати ті, які б допомогли гармонізувати кожного учня. Диференційований підхід дозволяє охопити дітей цілісно та розвивати їхню пізнавальну активність адекватним кожній дитині способом. Завдяки орієнтації на цілісну психічну структуру особистості диференційовані завдання стимулюють у дітей бажання вчитися, сприяють розвитку їхньої самостійності та ініціативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ионова Е. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты. Харьков : «Бизнес Информ», 1997. 300 с.
2. Ионова О. Научно-педагогические основы навчально-виховного процесу в сучасній школі за ідеями вальдорфської педагогіки : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2000. 400 с.
3. Ионова Е., Топтыгин А. Гармонизация человеческих темпераментов при воспитании и самовоспитании. Харьков : Центр антропософских инициатив, 1997. Вып. 3. 44 с.
4. Лупаренко С. Е. Развитие познавательной активности младших школьников средствами вальдорфской педагогики : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2008. 227 с.
5. Steiner R. The renewal of education. Great Barrington, MA: Anthroposophic Press, 2011. 285 p. URL: https://steinerlibrary.org/Lectures/301/The_Renewal_of_Education.pdf (дата звернення: 01.09.2022).

Страшко С.В.,
к.біол. наук, професор,
професор кафедри медико-біологічних і валеологічних основ
здоров'язберезувальної освіти та фізичного виховання,
НПУ ім. М.П. Драгоманова
Книш С.І.,
к.пед.наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних і валеологічних основ
здоров'язберезувальної освіти та фізичного виховання,
НПУ ім. М.П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Стан в Україні, як і у більшості країн світу, характеризується прогресивним зниженням суспільного здоров'я нації як інтегративного показника фізичного, психічного здоров'я громадян. Актуальність проблеми підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури визначається необхідністю подальшого розвитку напрямку навчання «Здоров'я людини» з метою зміцнення здоров'я населення України. Останніми десятиріччями в суспільній свідомості особливого значення набуває процес поступової зміни ставлення до проблеми інвалідності.

Теоретичним базисом розв'язання проблеми формування професійної підготовки майбутніх фахівців з *адаптивної фізичної культури* у вищій школі стали роботи Т. Бугеря, М. Дутчак, Р. Карпюк, Т. Круцевич, Р. Клопова, А. Коноха, В. Кукси, О. Куца, В. Платонова, Є. Приступи, О. Тимошенко, Ю. Шкрєбтія та інших [1].

У процесі професійної підготовки майбутніх вчителів основ здоров'я та фахівців з *адаптивної фізичної культури* враховуються запити суспільства, досвід найкращих вітчизняних фахівців та закордону. У змісті їх навчання враховуються європейські стандарти фізичної реабілітації, дотримання міжнародних протоколів у проведенні обстеження, оцінки потреб і можливостей пацієнта, визначенні рухових порушень та реабілітаційних цілей, здійснюється орієнтація на цілісний підхід у розумінні здоров'я людини, як поєднання фізичного, психічного та соціального благополуччя, базованого на загальнолюдських цінностях.

В Україні фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров'я в сфері професійної діяльності представлена в системі середньої та вищої професійної освіти, в спеціальності науковців. В країні сформовані контури освітнього, наукового, правового та інформаційного простору адаптивної фізичної культури.

У своїх роботах В. Магін зазначає, що професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивної фізичної культури буде більш ефективною, якщо вона ґрунтується на інноваційних технологіях науково-педагогічної освіти.

Дослідження Л. Сущенко [4] вказують на необхідність формування в майбутніх фахівців адаптивної фізичної культури професійної компетентності особистості, необхідної в майбутній професійній діяльності.

Актуальність належної підготовки висококваліфікованого фахівця з адаптивної фізичної культури обґрунтовується широким спектром контингентів населення, з якими йому доведеться працювати [2]. Фахівцю, що отримує підготовку з адаптивної фізичної культури, потрібно враховувати швидкий темп розвитку технологій, на які спирається майбутній спеціаліст. Враховуючи, що кінцевою метою навчання є оволодіння всіма аспектами реабілітації з акцентом на фізичних засобах, важливо усвідомити широкий діапазон необхідних предметів та дисциплін.

Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців для галузі адаптивної фізичної культури в зарубіжних країнах свідчить, що система освіти загалом і вищої освіти зокрема перебуває у тісному взаємозв'язку та принциповій залежності від соціально-економічних умов і державно-політичного устрою країни, що й підтверджується різноманіттям чинних систем освіти у світі, що зумовлено специфікою розвитку країн. У сучасний період у зарубіжних країнах розпочалася професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання.

Так, програма Університету штату Огайо (США) спрямована на підготовку таких фахівців, як Physical Education Pedagogy, Adapted Physical Education and Physical Education Teacher Education (педагог фізичної культури, фахівець з адаптивного фізичного виховання і викладач фізичної культури); в Університеті Регіни (Канада) на факультеті кінезіології й оздоровчих технологій основна увага приділяється формуванню знань студентів щодо ролі адаптивної фізичної активності в оздоровленні інвалідів; у Латиській академії спортивної освіти розпочалася підготовка фахівців з Adapted Physical Education *адаптивної фізичної культури*; Палацький університет Оломоуц (Чехія) здійснює підготовку фахівців з адаптивної фізичної активності (трирічний термін навчання на бакалавра та п'ятирічний – для отримання ступеня магістра).

Значна увага приділяється підготовці магістрів. Так, в Університеті штату Індіана (США) у Школі здоров'я, фізичного виховання та рекреації за кредитно-модульною формою організації навчального процесу здійснюють підготовку магістрів з адаптивної фізичної культури, які володіють знаннями щодо теорії управління основними процесами руху індивідуумів із фізичними недоліками. Великого значення надається розвитку науково-методичного забезпечення галузі адаптивної фізичної активності [3].

Отже, для перспективного розвитку спеціальності «Адаптивна фізична культура» потрібно чітко окреслити перелік дисциплін, необхідних для підготовки висококваліфікованих спеціалістів, та їх об'єм. Необхідне розроблення типового навчального плану, освітньо-професійної програми, освітньо-кваліфікаційної характеристики для цієї спеціальності на державному рівні. Необхідно розробити програму працевлаштування випускників і забезпечення їх сучасною науково-методичною літературою, а також організувати міжнародне співробітництво фахівців з адаптивної фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долинний Ю.О. Підготовка фахівців фізичного виховання й спорту до професійної діяльності. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. Вип. 21. Т.1. 2020. С. 204-206
2. Бойчук Т. В. Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців фізичної реабілітації. *Науково-практична конференція «Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітаційні СПА-технології»*, 29-30 квітня 2009 р. м. Севастополь. С. 11–12.
3. Матрошилін О. Г. Особливості і викладання фізіотерапії студентам спеціальності «Фізична г. реабілітація» факультету фізичного виховання ДЦПУ імені Івана. *Науково-практична конференція «Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітація СПА-технології»*, 29-30 квітня 2009 р., м. Севастополь. С. 53-54
4. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект). Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 2003. 442 с.

Чорна В. В.,

к.пед.наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Б. Хмельницького*

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Однією з головних цілей сучасної початкової освіти є формування здібностей, соціальних якостей особистості. Сучасний світ потребує ініціативних, комунікабельних людей, які можуть активно включатися в роботу та громадське життя та після закінчення школи адаптуватися до умов життя, що швидко змінюються. Однак досвід показує, що в різних освітніх системах діти залишаються без належного рівня підтримки та уваги, оскільки шкільна освіта часто не готова задовольнити індивідуальні навчальні потреби кожного в умовах сучасної глобалізації.

Саме в освітньому середовищі діти молодшого шкільного віку мають можливість розширити соціальні контакти з однолітками, дорослими, звичайно за умови, якщо вчитель, як організатор та керівник навчального процесу, знає як сприяти соціальній взаємодії всіх його учасників.

Протягом останніх двох десятиліть діалогічна освіта (або освіта взаємодії) стала однією з найважливіших у всьому світі. Сучасні дослідники виділили кілька країн, в яких успішно реалізується її концепція. Серед них багато європейських країн – Іспанія, Швеція, Данія, Ісландія, Великобританія, Італія та ін. Тим не менш, системних досліджень щодо особливостей освітнього процесу на основі взаємодії дуже мало. Це породжує інтенсивні дебати щодо поглядів на неї всіх учасників освітнього процесу як способу, за допомогою якого вчителі створюють універсальне освітнє середовище.

Вважається, що формування культури діалогу (взаємодії) є однією з основних стратегій розвитку шкільної початкової освіти. Метою такої освіти є

створення відповідних умов для нормо типових дітей та дітей з особливими освітніми потребами (з фізичними, сенсорними, інтелектуальними та соціальними вадами), які допомагають їм активно інтегруватися в суспільство. На думку багатьох європейських дослідників і педагогів активної взаємодії неможливо досягти шляхом підкреслення їх особливого становища одного з учасників освітнього процесу. Вони зазначають, що учням початкової школи слід надати підтримувані знаки для спілкування, які сприяють розвитку ситуацій взаємодії однолітків. В діалогічній освіті мають створюватися оптимальні умови для взаємодії всіх дітей. Процес взаємодії є найважливішим інструментом соціалізації школярів. Дослідники наголошують, що є важливою умовою для соціалізації дітей молодшого шкільного віку у майбутньому [1].

Спираючись на психолого-педагогічні особливості учнів молодшого шкільного віку європейськими дослідниками було виявлено ряд особливостей взаємодії молодших школярів. Перш за все, необхідно відзначити своєрідність взаємин учнів на уроках, що проявляється в ситуативних контактах. Здобувачі мало контролюють свої емоційні прояви і часто навіть не намагаються це зробити. Через цей фактор спостерігаються часті сутички між учнями. Вони можуть супроводжуватися проявами агресії, гніву і образ один на одного. Учні початкової школи можуть характеризуватися запальністю, нестриманістю. Це, в свою чергу, призводить до труднощів у взаємодії учнів у класі, з дорослими та ускладнює процес навчання в цілому.

Характерними складовими діалогу орієнтованого процесу навчання є [2,3]:

- позитивна взаємозалежність: найчастіше це визначається як наявність особливих ролей для кожного учасника освітнього процесу, які необхідні для досягнення цілі (цілей), поставленої вчителем. В ідеалі ці ролі є унікальними для кожного учня, і дуже важливо, щоб кожен виконував призначене йому завдання;

- індивідуальна підзвітність: вчитель оцінює академічне навчання або досягнення соціальних навичок формальними або неформальними методами, використовуючи суб'єктивні або об'єктивні інструменти вимірювання. Як правило, це тести, домашнє завдання або спостереження за соціальними навичками, які демонструються в класі.

- соціальні навички: цей компонент зосереджений на здатності учасників ділитися матеріалами та робочим простором; здобувачі також демонструють уважність до інших;

- комунікативні навички: учасники демонструють здатність обговорювати теми, не погоджуватися, не викликаючи суперечок, і вирішувати конфлікти мирним шляхом (за потреби здобувачі використовують стратегії вирішення конфліктів);

- групова обробка: усна або письмова процедура дозволяє учням розповісти вчителю, наскільки добре працювали разом, або повідомити про будь-які проблеми. Учитель може обговорити з учнями завершену спільну роботу, щоб визначити їх внесок, або запитати інформацію в письмовому вигляді. Вчителі можуть використовувати інформацію, отриману в результаті групової обробки, під час формування груп для майбутніх проєктів, оцінювання або усунення недоліків у демонстрації прийнятних соціальних навичок.

Також важливим фактором формування діалогічної культури дітей молодшого шкільного віку є розвиток здатності розуміти емоції один одного учнів початкової школи. Це здібність реагувати не лише на емоційну чутливість до партнера та власного емоційного стану, а й на когнітивну складову, що виявляється у знаннях про особливості прояву різних емоцій.

Таким чином, на нашу думку, ефективна організація діалогічно спрямованого освітнього середовища можлива лише за умов:

- розуміння власних емоційних реакцій і реакцій партнерів у соціальній взаємодії;

- сприйняття емоційних реакцій оточуючих за зовнішніми виразними проявами емоційного реагування;

- розвиток почуття співчуття та емпатії в середовищі, де діти вчать ділитися своїми предметами, намагаються надати допомогу та емоційну підтримку партнеру.

Такий підхід дозволить дітям успішніше співпрацювати з навколишнім середовищем, працювати в групі та досягати спільних результатів у навчальній та позакласній діяльності.

Підводячи підсумок зазначимо, що діалогічна освіта позитивно впливає на всіх учасників освітнього процесу. Допомога одноліткам брати активну участь у освітніх та громадських заходах; діти непомітно для себе отримують важливі життєві уроки. Цей позитивний європейський досвід містить у собі зростання суспільної свідомості, усвідомлення відсутності відмінностей між людьми, розвиток самосвідомості та самооцінки, розвиток власних життєвих принципів особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cutts S. J., Sigafos J. Social competence and peer interactions of students with intellectual disability in an inclusive high school,” *Journal of Intellectual and Developmental Disability*. 2001. №. 26, Pp. 127–141.
2. B. Norwich, Kelly N. Pupils’ views on inclusion: moderate learning difficulties and bullying in mainstream and special schools. *British Educational Research Journal*, Vol. 30, Iss. 1. 2004. Pp. 43–65, 2004.
3. Graumann O. *Demanding and Assisting: children with problems in primary school*. Baltmannsweiler. 2004. 184 p.

Eleni Griva,
Professor of Applied Linguistics,
University of Western Macedonia

ALTERNATIVE ASSESSMENT: RETHINKING THE METHODS OF ASSESSMENT IN MODERN SCHOOL (21ST CENTURY SCHOOL)

Changes in the educational systems of most European countries have resulted in adapting new educational practices with student-centered orientation. This has brought alternative assessment into the focus of scientific discussion suggesting a

number of alternative/authentic techniques. Alternative/Authentic techniques are ‘sensitive’ to students’ background, skills, strengths and needs, and they focus on identifying and assessing personalized profiles of each student (Valencia, 1990). Since students are not treated in a uniform way, every student is considered as a personality with his/her own unique characteristics, traits, skills and weaknesses.

In such a modern educational context, assessment practices are moving to a *holistic orientation*, by adapting various and *informal assessment techniques* and implementing formative *assessment* processes (Griva & Kofou, 2018). Assessment is not only teacher’s responsibility, as in the case of *testing*, but it is viewed as a shared responsibility between the teacher and the student. On the one hand, it provides teachers with an opportunity to be reflective on their own practices and on the other hand, it offers students the chance to be reflective on their own learning (Hamayan, 1995, in Griva & Kofou, 2018).

There are certain features that make alternative assessment a useful method in the teaching/learning process. It is a dynamic, a systematic and ongoing process of collecting and recording a variety of information about student progress (Vavrous, 1990). As it is regarded to be an integral part of instruction, teaching and assessment are not seen as separate processes. Moreover, alternative assessment encourages students to improve their ‘know-how’, since it provides them with more opportunities for self-regulation, self-reflection and self-evaluation (Barootchi & Keshvarz, 2002, in Griva & Kofou, 2017).

Methods and Techniques of alternative assessment

There is a variety of valuable tools that are mostly formative in nature and make it easier to make a judgment in a descriptive way (Brown, 1998; Ioannou-Georgiou & Pavlou, 2003; Tsaggari, 2008). These tools help: a) students to reflect on and understand what they have to do to improve learning and b) teachers to provide students with useful feedback, to make decisions about their students’ individual needs, to set meaningful goals for instruction and to make modifications and adaptations of their work in the future.

Portfolios: They are valuable self-assessment tools that make students reflect on language skills and intercultural knowledge/experience and help them develop metacognitive skills and strategies. There is a wide typology of portfolio models: Process portfolio, Documentation portfolio, e-Portfolio, Learning portfolio, Language Learning portfolio, intercultural Portfolio, the European Language Portfolio.

Journals/Diaries: They are regarded as significant self-assessment tools that help students to record ideas and events so as to reflect on them later (Richards & Lockhart, 1996). In this way, students exert control over and understand their learning process/progress. There is a variety of journal types, according to the format and the scope: structured, semistructured, open-ended journals, as well as learning and strategy journals and journals of attitudes and feelings.

Think-aloud protocols: They are powerful assessment tools that teachers can use to collect valuable information about *how* students learn, *where* they face difficulties and *how* they solve problems. A useful tool for collecting “unseen” students’ language strategies, as well as a tool for developing students’ cognitive and metacognitive skills and enhancing their awareness of strategy use (see Lapin, 2003).

While working on a task (e.g. reading a passage or writing a text), students think aloud and give explanations, and the teacher manages to "reveal" their hidden steps (Ericsson & Simon, 1984; Sprainger et al., 2011).

Report cards: A basic tool of descriptive assessment. All the descriptive information the teacher collects about student progress can be translated into a report card in order to inform students & parents about:

students' progress, strengths, weaknesses, skills, sub-skills.

Rubrics: Another useful tool for providing descriptive information about students' skills, progress and performance through a three/four/five point scale (including specific evaluation criteria).

Anecdotal Records: The purpose of this instrument is to provide opportunities for the teacher to regularly observe students' skills and capabilities and to adapt the lesson according to their needs. The teacher keeps notes/records and writes comments on students' behaviors and their learning progress. These notes are usually brief, such as key words or key phrases related to the observed episode/incident.

Concluding, alternative assessment is the 'key' in the modern school that prepares students for the 21st century skills. Although alternative techniques are time-consuming and labor-intensive, they prove to be beneficial both for the teacher, as they offer opportunities to provide a more holistic evaluation of the students' achievements, and for the students, since they help them be responsible and autonomous learners. **In other words**, alternative assessment has the potential to shift from the traditional paradigm of student 'receiving information' to students' self-assertiveness, self-determination and self-confidence (Janisch, Liu, & Akrofi, 2007).

REFERENCES

1. Brown, H. D. (1998). *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
2. Ericsson, K.A. & Simon, H.A. (1984). *Protocol analysis: Verbal reports as data*. Cambridge: MIT Press.
3. Griva, E. & Kofou, I. (2018). *Alternative assessment in Language learning: Challenges and Practices*. Volume I. Thessaloniki: Kyriakidis editions.
4. Ioannou-Georgiou, S. & Pavlou, P. (2003). *Assessing Young Learners*. Oxford: Oxford University Press.
5. Janisch, C., Liu, X. & Akrofi, A. (2007). Implementing Alternative Assessment: Opportunities and Obstacles. *The Educational Forum*, 71, 221-230.
6. Lapin, G. (2003). *Get That Brain Reading*. Paper presented at the Annual Meeting of the International Reading Association, Orlando, FL.
7. Richards, J. C., & Lockhart, C. (1996). *Reflective teaching in second language classrooms*. New York: Cambridge University Press.
8. Sprainger, N., Sandral, D., & Ferrari, K. (2011). Student Think Aloud – A Window into Readers' Thinking. *Practicality Primary*, 16 (1), 33-36.
9. Tsagari, D. (2008). *Assessment literacy of EFL teachers in Greece: current trends and future prospects*. Accessed at <http://www.ealta.eu.org/conference/2008>.
- 10 Valencia, S. (1990). A portfolio approach to classroom reading assessment: The whys, whats, and hows. *The Reading Teacher*, 43, 338-340.
11. Vavrous, L. (1990). Put Portfolios to the test. *Instructor*, 100(1), 48-53.

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Барбашова І. А.,
д. пед. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет

ВИМОГИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЩОДО СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування початкової ланки освіти зумовлює усвідомлення нормативних вимог щодо організації сенсорного розвитку молодших школярів [1], а саме формування в них зорових (колірних і просторових), слухових (фонематичних і музичних) і дотикових (просторових і фізико-механічних) чуттєвих процесів. Оцінку програмного ресурсу вдосконалення перцепції учнів виконано на основі аналізу освітніх програм, розроблених двома авторськими групами – під керівництвом Олександри Савченко та Романа Шияна [2; 3].

Змістові можливості розвитку *колірного зорового сприймання* відображено в програмах із мистецької освітньої галузі. Очікувані результати сенсорно спрямованого навчання полягають у формуванні в молодших школярів уявлень про ахроматичні/хроматичні, основні/похідні, теплі/холодні, контрастні кольори, відтінки кольорів за світлотою і насиченістю – світлі/темні та яскраві/тьмяні кольори. Проте не передбачено ознайомлення зі спектром як загальноприйнятою системою кольорів і послідовністю кольорів у ньому, спектральними / неспектральними, а також спорідненими кольорами, що є протилежними контрастним.

Видами діяльності, які сприятимуть опануванню способів обстеження колірних властивостей об'єктів навколишнього світу, визнано такі: а) художньо-практична – малювання графічними та живописними матеріалами (традиційними і сучасними), використання різних кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів, експериментування з кольорами, застосування контрасту кольорів, дослідження довкілля та виявлення в ньому цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів, прикрашання місця, де учень навчається, живе; б) сприймання й інтерпретація мистецтва – споглядання творів різних видів мистецтва, виявлення та вербальна характеристика вражень і емоцій, які вони викликали, визначення засобів виразності твору, обговорення мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів, порівняння природних образів довкілля з їх художнім (декоративним) утіленням; в) комунікація через мистецтво – презентація власних творчих досягнень та їх опис, колективне виконання творчих задумів (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх

композицій, флешмоби тощо), проведення шкільних мистецьких заходів (виставок, конкурсів).

Потенціал удосконалення *просторового зорового сприймання* вміщують програми з математичної освітньої галузі. Очікуваними результатами навчання цього виду сприймання є формування в здобувачів уявлень про розміщення об'єктів у просторі та геометричні фігури, класифіковані на плоскі – трикутник, чотирикутник, прямокутник, квадрат, круг, коло, точка, пряма, промінь, відрізок, ламана, кути (прямі та непрямі – гості, тупі); об'ємні – куля, куб (прямокутний паралелепіпед), циліндр, конус, піраміда. Передбачено також ознайомлення учнів із довжиною, про інші ж виміри розміру – ширину, висоту, товщину – у програмах не йдеться.

Засвоєння способів обстеження просторових об'єктів зможуть забезпечити навчальні дії з: а) вимірювання величин – вимірювання довжини за допомогою вимірювальних приладів (лінійка) та підручних засобів (стрічка, сірникова коробка тощо), порівняння довжини відрізків, сторін геометричних фігур; б) дослідження просторових відношень і геометричних фігур різних форм – орієнтування на площині і в просторі, планування маршруту пересування та рух за визначеним маршрутом, опис або схематичне зображення розміщення, напрямків руху об'єктів; розпізнавання і класифікація геометричних фігур за істотними ознаками (формою, величиною); співвіднесення реальних об'єктів із моделями та зображеннями геометричних фігур; визначення геометричних фігур у фігурах складної конфігурації, на предметах навколишнього середовища, малюнках; в) конструювання площинних та об'ємних фігур – моделювання геометричних фігур із підручного матеріалу; креслення відрізків заданої довжини, прямого кута за допомогою косинця, побудова прямокутника (квадрата) на аркуші в клітинку, площинних фігур (трикутника, прямокутника, кола) за заданими розмірами; створення різних конструкцій із поєднанням площинних та об'ємних фігур тощо.

Змістовий ресурс початкової освіти з розвитку *фонематичного слухового сприймання* молодших школярів відбивають програми з мовно-літературної галузі. Очікуваними результатами засвоєння змісту цієї галузі є сформовані в здобувачів уявлення про: звуки навколишнього світу та звуки мовлення, голосні та приголосні звуки; склад, наголос, склади ненаголошені/наголошені; голосні наголошені/ненаголошені; приголосні тверді/м'які (за програмою, розробленою під керівництвом Р. Шияна, приголосні тверді/м'які/пом'якшені), дзвінкі/глухі, подовжені.

У програмах ретельно дібрано навчальні дії, що сприятимуть виробленню способів обстеження мовленнєвих звуків: а) спостереження за мовними одиницями та явищами – аналіз звукового складу слова (відтворення ланцюжка звуків у почутому слові, визначення кількості складів, наголошеного і ненаголошених складів, характеристика голосних та приголосних звуків); б) експериментування зі звуками і словами – творення нових слів на основі запропонованих (заміна, додавання, вилучення звуків і складів, змінення послідовності складів тощо); в) удосконалення правильної вимови – вимова слова з апострофом, звуками [г], [дж], [дз], [дз'], дзвінким приголосним звуком у кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [е], [и], подовженими приголосними звуками.

Зміст початкової освіти, спрямований на розвиток *музичного слухового сприймання*, презентовано в програмах із мистецької галузі. Очікувані результати опанування цієї галузі полягають у формуванні в учнів уявлень про відмінності звуків музики за висотою (звуки високого, середнього, низького регістрів); тривалістю (ціла, половинна, чверть, восьма ноти, їх ритмічні послідовності в певному темпі – повільному, помірному, швидкому); динамікою (гучно, тихо), тембром (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів – сопілки, бубна, барабана, скрипки, бандури, фортепіано тощо).

Доцільними для вдосконалення способів обстеження музичних звуків у програмах визнано такі види діяльності: а) художньо-практична – спів вокальних вправ, дитячих пісень, гра в ансамблі простих композицій, вивчення нотної грамоти, виконання елементарних танцювальних рухів у ритмі і темпі музики, вокальна й інструментальна імпровізація; б) сприймання та інтерпретація мистецтва – розрізнення та характеристика елементів музичної мови: руху мелодії, темпу, динаміки, ритму, регістру, тембру, ладу звучання; в) комунікація через мистецтво – презентація створених музичних образів у співах, інструментальному музикуванні, музично-ритмічних рухах, обговорення з іншими вражень від сприймання творів музичного мистецтва, участь у шкільних мистецьких заходах – концертах, конкурсах, святах, інсценізаціях народних обрядів, артмодах тощо.

Зміст розвитку *дотикових відчуттів* – просторових і фізико-механічних – повніше представлено в програмах із технологічної освітньої галузі. Удосконалення дотикової перцепції не має в нормативних документах самостійного статусу і підпорядковано формуванню в дітей умінь виготовляти певні вироби. Для формування *просторового дотику* найбільші можливості має проєктно-технологічна діяльність, що включає: а) розпізнавання конструкційних матеріалів візуально та на дотик; б) розмітку деталей за допомогою шаблонів, трафаретів, креслярських інструментів та вирізування розмічених деталей; розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб; в) конструювання й моделювання виробів із готових елементів – пласких та об'ємних геометричних форм, заданих форм із використанням Танграму (орієнтуючись лише на обрис силуету), архітектурних споруд, транспортних засобів, веж, роботів, паперових моделей із рухомими деталями; г) створення композицій із природних матеріалів, сюжетних аплікацій і колажів за зображеннями, зразком або власним задумом. Виявлення просторових властивостей об'єктів у цих видах діяльності може здійснюватися шляхом їхнього бімодального, зокрема зорово-дотикового обстеження, у якому дотикові відчуття виконують не головну, а додаткову функцію. Результатів навчання здобувачів суто дотикової перцепції (за умов виключення зору) у програмах не визначено.

Розвиток *фізико-механічного сприймання* рекомендовано здійснювати за допомогою зворотної комбінації аналізаторів, у якій дотику належить головна функція, а зору – додаткова. Йдеться про організацію обстеження молодшими школярами різноманітних матеріалів – паперу, картону пінопласту, пластиліну,

полімерної глини, солоного тіста, ниток, тканин, дроту, фольги, пластику, деревини, шпону, металу, крупи, насіння, природних матеріалів тощо – під час виконання певних технологічних операцій: згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення, причіплювання.

Найефективнішими в цьому контексті можна вважати такі передбачені в програмах навчальні дії: а) збір і сортування матеріалів; б) дослідження властивостей матеріалів на дотик та візуально, розрізнення їх за походженням; в) виготовлення виробів у техніках ліплення, плетіння, мозаїки, пап'є-маше, скрапбукінгу, аплікації, квілінгу, витинанки, шиття, різьблення; г) оздоблення виготовлених виробів різними матеріалами – бісером, блискітками, лелітками, тасьмою, стрічками, гудзиками, намистинами тощо; д) побутове самообслуговування – ремонт незначних пошкоджень предметів побуту, книг, іграшок, шкільного приладдя, пришивання гудзиків, догляд за одягом і взуттям.

На вдосконалення фізико-механічних відчуттів спрямований також зміст природничої освітньої галузі, зокрема її змістової лінії «Людина і природа», завданням якої є формування в учнів уявлень про природні об'єкти та явища і навичок спостерігати за ними; ознайомлення з властивостями повітря, води, снігу, льоду, ґрунту, гірських порід, корисних копалин і проведення дослідів щодо їх обстеження. Разом із тим, які ж саме властивості матеріалів здобувачі мають навчитися досліджувати (наприклад, твердість і м'якість, міцність і крихкість, пружність і пластичність, шорсткість і гладкість, температуру тощо), у програмах не вказано.

Отже, освітній стандарт і освітні програми для 1–4 класів містять цілком визначені вимоги щодо сенсорного розвитку молодших школярів:

- цільовими напрямками піднесення чуттєвої сфери дитячої особистості є формування зорового (колірного і просторового), слухового (фонематичного і музичного) і дотикового (фізико-механічного і просторового) сприймання;

- у програмах розвиток сенсорики як самостійне завдання не виокремлений і є складником загальної мети навчання окремих освітніх галузей;

- чуттєві процеси різної модальності визначено в програмах нерівномірно: питому вагу серед них складають зорові та слухові, формування ж дотикових окреслено непрямо (опосередковано).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барбашова І. А. Дидактична система сенсорного розвитку молодших школярів: теорія і практика : монографія. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 499 с.

2. Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 08.10.2019 № 1272. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 09.02.2022).

3. Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти: Наказ МОН України від 08.10.2019 № 1273. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273> (дата звернення: 09.02.2022).

Беседа Н. А.,
к.пед.наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реалізація ідей Концепції «Нова українська школа» висуває нові виклики і вимагає оновлення змісту загальної середньої освіти [8]. З огляду на це, перспективними напрямками реформування освіти є втілення в шкільну практику гуманістичних ідей розвитку творчої особистості з високо сформованими цінностями й орієнтирами на здоровий спосіб життя та вмінням застосовувати навички здоров'язбережувальної поведінки в повсякденній діяльності. Як бачимо, для сучасного вчителя проблема збереження і зміцнення здоров'я учнів стає першочерговою й вимагає від нього готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій.

У працях вітчизняних і зарубіжних дослідників значна увага приділяється дослідженню теоретичних і прикладних аспектів здоров'язбереження молодого покоління. На особливу увагу заслуговують наукові висновки Г. Апанасенка, В. Бобрицької, О. Дубогай, С. Лапаєнко та ін., що ґрунтовно доводять вагомість упровадження в шкільну практику здоров'язбережувальних технологій.

Сутність валеологічної культури учнів за сучасних умов навчання розкрито в напрацюваннях Т. Бойченко, О. Бондаренко, Л. Ващенко, М. Гончаренко, В. Горащука, В. Грибаня та ін. Соціальні проблеми здоров'я дітей і підлітків проаналізовано в науковому доробку Л. Бойко, Є. Неведомської та ін.

Інноваційні підходи до оптимізації фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів запропонували Г. Бойко, Т. Круцевич, С. Лазаренко та ін. Значення фізкультурно-оздоровчої роботи як однієї з форм людської діяльності, спрямованої на формування здоров'я індивіда розкрили В. Жолдак, М. Лянної, П. Рибалко та ін.

Ураховуючи викладене вище, а також зважаючи на актуальність проблеми, метою нашого дослідження є обґрунтування доцільності впровадження здоров'язбережувальних технологій у систему фізкультурно-оздоровчої роботи Нової української школи (НУШ).

Узагальнення низки наукових розвідок засвідчує, що Нова українська школа наразі є осередком соціокультурних і педагогічних інновацій. Тому освітній процес у НУШ повинен бути організований таким чином, щоб діти, навчаючись в ній, уміло реагували не тільки на виклики сьогодення, а й завтрашнього дня.

Зауважимо, що формування й розвиток соціальної активності учнів передбачає насамперед свідоме ставлення до збереження власного здоров'я і здоров'я навколишніх, що стає можливим на основі застосування

здоров'язбережувальних технологій на уроках та в позаурочний час. Слід зазначити, що здоров'язбережувальні технології – «це системний метод програмування цілей, конструювання змісту, прийомів, засобів навчання й виховання, спрямованих на підвищення рівня індивідуального здоров'я дітей і підлітків, формування в них життєвих навичок та створення здоров'язбережувального освітнього середовища в школі за умов здійснення моніторингу стану здоров'я учнів» [1, с. 9 – 10].

Отже, пріоритетними завданнями системи фізкультурно-оздоровчої роботи в НУШ є такі:

1. Організація процесу фізичного виховання учнів відповідно до їхнього стану здоров'я, а також рівня фізичного та психічного розвитку.
2. Збереження і зміцнення здоров'я дітей та підлітків.
3. Усебічний розвиток їхніх фізичних здібностей.
4. Поглиблення знань і вмінь здоров'язбережувальної поведінки, необхідних у повсякденному житті.
5. Формування в молодого покоління свідомої мотивації до систематичних занять фізичною культурою.

Узагальнення напрацювань теоретиків і практиків [2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 10] дає підстави для виокремлення ефективних підходів щодо оптимізації фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів на основі застосування здоров'язбережувальних технологій, а саме:

- оптимізація рухового режиму учнів на уроках та в позаурочний час завдяки навчанню в русі, проведенню динамічних фізкультхвилинок, офтальмотренажу, пальчикової, дихальної, фітбол-гімнастики та інших видів гімнастики, степ-аеробіки, рухливих ігор тощо;

- упровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій, зокрема: ігрових (ігри-вправи, спортивні, рухливі ігри); цифрових (класичні, танцювальні, тренажерні відеоігри); фітнес-технологій (степ-аеробіка, тай-бо, аквааеробіка, бейлі-денс, шейпінг);

- залучення учнів до спортивно-масової роботи (секцій з видів спорту, спортивних свят та змагань, оздоровчого туризму тощо);

- здійснення профілактично-просвітницької роботи в школі, спрямованої на формування в учнів стійких мотивацій до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Підсумовуючи вищевикладене, маємо підстави для висновку, що впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес НУШ сприятиме формуванню в учнів навичок здоров'язбережувальної поведінки та підвищенню рівня їхнього індивідуального здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседа Н. А. Підготовка вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис. ... к. пед. н. : 13.00.04. Київ, 2012. – 21 с.

2. Бобрицька В. І., Беседа Н.А. Моніторинг якості знань учителів з питань здоров'язбереження як системна складова стратегії підвищення ефективності шкільної

освіти. *Моніторинг якості освіти: теорія та практика* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2009. – С. 58 – 61.

3. Голюк О.А., Пахальчук Н.О. Особливості педагогічної взаємодії між учителем і учнями в сучасній початковій школі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності*: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 14.

4. Задорожна Л.В. Загальнопедагогічні проблеми підготовки вчителя: стажистка практика випускника педагогічного вузу. *Наукові записки Рівненського гуманітарного університету*. Випуск 11. Рівне, 2000. С. 50-53

5. Леоненко А. В., Красілов А. Д. Застосування інноваційних технологій у фізичному вихованні дітей та молоді. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). С. 190 – 193.

6. Лянной М., Рибалко П., Ганчева В., Красілов А. Методика управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в сучасних закладах середньої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4 (88). С. 280 – 289.

7. Нетреба М.М, Тимофеева І.Б. Упровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 11. Т. 3. 2019. С. 191-195.

8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. – 40 с.

9. Пахальчук Н. О., Грошовенко О. П., Голюк О. А. Оновлення традиційної методики проведення фізкультурного заняття з дошкільниками та молодшими школярами. *Publishing House. "Baltija Publishing"*. 2021.

10. Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. Problems of physical activity in vocational training of future teachers. *Physical education of students*. Kharkov, 2018. VOL 22, № 1. P. 45-50.

Богданець-Білокаленко Н.І.,

д. пед. наук, професор,

завідувач відділу навчання мов

національних меншин та зарубіжної літератури,

Інститут педагогіки НАПН України

КОРЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Можливість відстеження процесу просування учня/учениці до навчальних цілей, корекції навчального процесу на ранніх етапах, формування відповідальності учнів за якість власної навчальної діяльності, її результатів надає вчителю саме «оцінювання для навчання».

У процесі зворотного зв'язку (на основі спостережень, відповідей на питання, аналізу учнівських робіт, листів самооцінювання) учитель визначає динаміку навчальної діяльності учнів і виявляє причини недостатнього розуміння та засвоєння ними навчального матеріалу, спрямовує (корегує) їхню діяльність на розкриття особистісного потенціалу з метою покращення результатів навчання. Цей етап також відповідає на питання: «Як я можу заповнити прогалини?» і надає учневі і вчителю, куди потрібно рухатися в спільній навчальній діяльності.

Отже, виникає питання: «чим етап корекції у традиційному розумінні контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів відрізняється від етапу корекції у контексті формульовального оцінювання?».

Традиційний підхід передбачає, що вчитель спрямовує увагу дитини щонайперше на помилки. Сам виправляє їх. При цьому часто школяр не розуміє причин своїх помилок, не має можливості самостійно доопрацювати матеріал та виправити їх. Учитель сам виставляє оцінку. Самооцінювання не актуалізується в цьому процесі.

У процесі формульовального оцінювання вчитель насамперед визначає правильно (відповідно вироблених критеріїв) виконані завдання та виділяє їх зеленим кольором.

Насамперед потрібно звертати увагу на позитивні результати виконання роботи: «Все правильно», «Виконані всі завдання», «Завдання № 1, 2 виконані правильно». У випадку наявності помилок: «Подумай ще над цим завданням», «Зверни увагу на ці завдання», «Ти правильно міркуєш, але ще подумаймо, як...», «Чому ти так думаєш?», «Чому ти дійшов (дійшла) такого висновку?».

Робота учня/учениці є підґрунтям для вироблення конкретних рекомендацій щодо її покращення. Рекомендації можна надавати у різний спосіб, але бажано не у формі прямої настанови: «Зроби так..., виправ у такий спосіб...».

Учитель може нагадати учневі/учениці навчальні цілі і запропонувати зіставити їх з результатами роботи, звернути увагу школяра на алгоритм, зразок, на основі якого виконувалося завдання; на конкретному прикладі показати, що необхідно зробити; поставити корегувальні питання. Вибір цих інструментів корекції здійснюється відповідно до психологічних особливостей дитини та рівня опанування нею навчального матеріалу.

Під час корекції перевага надається індивідуальній роботі, яку вчитель проводить і в процесі виконання учнями завдань, так і після їх перевірки.

Робота над помилками у групі проводиться через спільне обговорення учнями найбільш успішних моментів їхньої роботи і тих, що потребують удосконалення відповідно до вироблених критеріїв. У процесі обміну думками учні доходять кращого розуміння, як їм удосконалити свою роботу.

Обов'язково на уроці треба надавати дітям можливість і час для вдосконалення роботи (корекція роботи згідно з рекомендаціями).

Корекція у процесі формульовального оцінювання – це спільний процес. На основі результатів зворотного зв'язку вчитель корегує і свою власну діяльність для покращення процесу навчання. Якщо діяльність учнів і їхні навчальні результати є невисокими, вчитель повинен змінити чи удосконалити:

- планування навчальної діяльності;
- методи і прийоми навчання;
- форми організації роботи учнів;
- розподіл часу на різних етапах уроку;
- психологічні техніки роботи з учнями.

При запровадженні формувального оцінювання вчителю на основі аналізу своєї діяльності доцільно ставити перед собою питання щодо його ефективності. Зовнішній контроль з боку адміністрації з метою отримання інформації про якість застосування формувального оцінювання також повинен ґрунтуватися на ретельному аналізі спільної діяльності учнів і учителя відповідно до основних принципів формувального оцінювання.

Зіставлення результатів зовнішнього і внутрішнього аналізу діяльності вчителя і учнів у процесі формувального оцінювання будуть сприяти підвищенню його ефективності. Адміністрація навчального закладу повинна також змінювати підходи до оцінювання вчителя: від жорсткого контролю окремих аспектів його роботи до аналізу діяльності в цілому. Принципи використання формувального оцінювання у цьому випадку є доцільними для оцінки і корекції діяльності як учня, так і вчителя [1, с. 60].

Саме тому завдання адміністрації школи під час аналізу педагогічної діяльності вчителя – це насамперед розкриття творчого потенціалу педагога для підвищення ефективності та якості його роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фідкевич О. Л., Богданець-Білоskalенко Н. І. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник. Київ: Генеза, 2020. 96 с.

Вдовенко В.В.,
к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В НУШ

У контексті реформування початкової школи українська освіта впевнено переходить від знаннєвого підходу до компетентнісного. Компетентнісний підхід, при якому основними показниками результативності навчання виступають рівні сформованості предметних, міжпредметних і ключових компетенцій, нині розглядається як один з провідних напрямів удосконалення національної системи освіти. Саме тому серед педагогів наразі відбувається постійний пошук таких освітніх технологій, які відповідають викликам сьогодення. Однією з них можна назвати проєктну технологію.

Проблема застосування методу проєктів відображена в дослідженнях Є. Карпова, О. Коберника, Б. Левітан, Н. Матяш, Є. Полат, В. Сидоренка, С. Ящука та інших.

Сутність проектної технології – у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до структурних і організаційних вимог навчального проектування. Воно, в свою чергу, передбачає системне і послідовне моделювання тренувального вирішення проблемних ситуацій, які потребують від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на дослідження і розробку оптимальних шляхів вирішення проектів, їх неодмінний публічний захист і аналіз підсумків упровадження.

Проектна технологія принципово відповідає за встановлення міцного зворотного зв'язку між теорією і практикою в процесі навчання, виховання і розвитку особистості учня.

Н. Рудницька у своєму дослідженні вказує, що при використанні проектної технології на практиці вчитель повинен взяти до уваги такі вимоги до навчального проекту:

- 1) формулювання важливої у дослідницькому плані теми проекту, що потребує інтегрованих знань, пошуку інформації для її розв'язання;
- 2) значущість (практична, теоретична, пізнавальна) результатів пошуку;
- 3) організація самостійної пошукової діяльності учнів;
- 4) чітка структура проекту (визначення етапів проекту та їх результатів);
- 5) обов'язкове використання дослідницьких методів: створення проблемної ситуації, висунення гіпотези, методів дослідження, оформлення, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, формулювання висновків. Тема проекту вибирається залежно від теми уроку чи серії уроків, інтересів і здібностей учнів. Її можуть запропонувати і самі учні [4].

Основними етапами виконання проектно-технологічної діяльності, згідно результатів досліджень О. Коберника, С. Ящука [3], є організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний.

Особливою цінністю проектної технології є те, що навчання є непрямим і тут цінні не стільки результати, як сам процес, формування в учнів так званих «м'яких навичок», які передбачають високі комунікаційні здібності та самоорганізацію, вміння довгострокового планування, командну роботу. Метод проектів має бути орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом визначеного часу. Звісно, проект може бути й індивідуальним, але кращі результати досягаються саме в груповій діяльності, коли кожен учень відчуває відповідальність за результат спільної роботи.

Важливе місце займають навчальні проекти у початковій школі при вивченні інформатики в інтеграції з іншими освітніми галузями. Наприклад, у 3 класі можна запропонувати учням взяти участь у навчальному проекті «Чарівний ліс» [1, 116 – 118]. Учитель пропонує дітям об'єднатися в три групи. Кожна група буде досліджувати певну проблему: «Рослинний світ лісу», «Мешканці лісу», «Ліс і людина». В кожній групі учні складають план роботи над проектом, визначають обов'язки кожного члена групи, продумують, яким має бути кінцевий результат та як буде відбуватися захист проекту. Важливо,

щоб тема проєкту охоплювала різні освітні галузі, тоді кожен учень матиме змогу розкрити свої сильні сторони. Так, у проєкті «Чарівний ліс» одні учні можуть написати вірш, оповідання або казку про ліс, інші – підібрати загадки, прислів'я, пісню або скласти тематичний кросворд тощо. На уроці технологій учні можуть виготовити тематичні поробки з природних матеріалів. У підручнику [1, 118] автори пропонують у рамках цього проєкту виготовити витинанку «Дерево життя». Також учитель пропонує обговорити, як саме інформаційні технології можуть допомогти в роботі над проєктом. По завершенню кожна група представляє результати роботи над проєктом у вигляді мультимедійної презентації, а також виставку поробок учасників проєкту.

У 4 класі навчальний проєкт може бути більше орієнтований саме на інформатичну освітню галузь. Так, у підручнику [2, 116 – 118] при вивченні середовища програмування Скретч, представлено колективний проєкт «Мийдодир». Учні мають створити спільну анімаційну історію за мотивами цього твору. Для цього кожна група (3-5 осіб) обирає керівника проєкту. Далі обговорюють і розробляють спільний сценарій проєкту спочатку у загальних рисах, потім – деталі. Для кожного учасника групи обирають окремого персонажа (спрайт) і обговорюють, які дії будуть виконувати спрайти. Керівник групи пише скрипт для головного персонажа — Хлопчика. Кожен учасник команди пише свій скрипт, а потім учні по черзі додають свої спрайти та відповідні скрипти до основного скрипту (програми) керівника. Керівник перевіряє, чи всі скрипти працюють. Далі учні колегіально за потреби вносять зміни і налаштовують остаточний варіант створеної анімаційної історії. Після захисту проєкту важливо провести рефлексію. Для цього можна використати вправу «Мікрофон». Учитель пропонує дати відповіді на такі запитання: що сподобалося в інших проєктах? Що можна порадити учасникам інших груп, щоб їхній проєкт став кращим? Чи сподобалося працювати у своїй групі? Чи вдалося вам працювати, як одна команда?

Таким чином, проєктна технологія – це педагогічна технологія, що дає можливість здійснювати диференційований підхід, надає вчителю змогу враховувати відмінності між учнями, їхні сильні сторони та забезпечувати оптимальний і результативний навчальний досвід для кожного з них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовенко В.В., Котелянець Н.В., Агеєва О.В. Я досліджую світ: підруч. для 3 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах). Частина 2 (Інформатика та технології) Київ: Грамота, 2020. 112 с.
2. Вдовенко В.В. Інформатика: Підручник для 4 класу. Київ: Грамота, 2021.
3. Коберник О.М., Ящук С.М. Методика організації проєктно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання. Умань: Вид-тво УДПУ ім. П. Тичини: науково-дослідна лабораторія, 2001. 80 с.
4. Рудницька Н.Ю. Проєктні технології на уроках математики в початковій школі / Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення нової української школи: компетентнісний підхід»: збірник наукових праць / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: ФОП «Н.М.Левковець», 2019. С.80-84.

Волчкова М. В.,
здобувач вищої освіти,
Мариупольський державний університет
Науковий керівник: Беседа Н. А., к. пед. наук, доцент
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Мариупольський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В НУШ

Реформування НУШ ставить нові виклики перед педагогічним колективом закладу загальної середньої освіти, пов'язаних із підвищенням рівня професійної майстерності вчителів та оволодіння ними методиками компетентнісного навчання й інноваційними освітніми технологіями. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває впровадження інформаційних технологій у освітній процес закладу загальної середньої освіти [1; 2; 3; 4; 7].

Узагальнення низки наукових розвідок вказує на те, що визначенню особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій присвячено праці багатьох учених, зокрема Н. Азарової, І. Богданова, Є. Бондаренко, Р. Гуревича, Н. Котенко, О. Сергєєва та ін. Водночас недостатньо дослідженим залишається проблема застосування інформаційно-комунікаційні технології на уроках з фізичної культури.

З огляду на це, метою нашого дослідження є обґрунтування значущості сучасних інформаційно-комунікаційні технології для підвищення рівня навчальних досягнень учнів на уроках з фізичної культури. Дана мета конкретизована в таких завданнях:

1. Охарактеризувати засоби інформаційно-комунікаційні технології.
2. Проаналізувати переваги застосування інформаційно-комунікаційні технології на уроках фізичної культури.

Звертаємо увагу на те, що інформатизація освіти передбачає використання електронних підручників та різноманітних комп'ютерних програм. До прикладу, програма "Different" дозволяє визначити клініко-фізіологічні показники, що мають достатньо виражені кореляційні зв'язки з рівнем аеробного енергопотенціалу індивіда. На основі цього стає можливим розподіл учнів на певні типологічні групи та реалізація індивідуально-диференційованого підходу [5; 6].

Слід зазначити, що застосування інформаційно-комунікаційні технології на уроках з фізичної культури має низку переваг, а саме:

- через комп'ютерна візуалізацію відбувається демонстрація техніки виконання фізичних вправ, методика спортивних ігор тощо, а це, своєю чергою, сприяє створенню в учнів комплексного уявлення про гру, складну естафету чи фізичну вправу;

- архівне зберігання великих обсягів інформації з можливістю її передачі, а також легкий доступ користувача до центрального банку даних;
- автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової діяльності, а також обробка результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового відтворення фрагменту, або самого експерименту;
- автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, керування навчально-виховною функцією і забезпечення контролю за результатами якості засвоєння матеріалу;
- через попередній відеозапис інтерв'ю стає можливим віртуальна присутність на уроці популярних в учнівському середовищі спортсменів, тренерів, фахівців у галузі фізичного виховання та спорту.

Ураховуючи вищевикладене, маємо підстави для висновку, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з фізичної культури в НУШ значною мірою сприятиме підвищенню якості освітнього процесу та рівню початкових досягнень учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседа Н. А. Осіпцов А. В. Ексергеймінг як сучасний метод адаптивного фізичного виховання. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору*: матеріали VIII Науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки та пам'яті доктора педагогічних наук, професора Павла Андрійовича Ярмоленка. 27 травня 2022 р. Харків: ХДАФК, 2022. С. 13-15.
2. Воєвутко Н. Ефективність державної політики республіки Кіпр щодо впровадження ІКТ освіти. Педагогічна компаративістик : якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 247-249.
3. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців. Львів : ЛДУ БЖД, 2012. 380 с.
4. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015, Вип. 40. С. 128-136.
5. Удод О.А. Реалізація нової моделі освіти, заснованої на використанні ІКТ, висуває нові вимоги для учасників освітнього процесу. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. №7 (95). С. 3.
6. Футорний С. М. Про використання мережевих електронних портфоліо для мотивації студентської молоді до ведення здорового способу життя. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Л. Українки*. Луцьк, 2014. Вип. 16. – С. 74 – 79.
7. Хом'юк І. В., Петрук В.А., Голюк О.А., Хом'юк В.В. Інноваційні технології в освітньому процесі: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2020, 88 с., URL: <https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog/book/608>

Гребенюк О. А.

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НУШ

Зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя й учнів, що здійснюється у встановленому порядку і режимі, втілюється у формах організації навчання. Основними формами організації освітнього процесу є: різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, спектаклі, квести [7].

Способом існування і виявлення змісту, його організації є форма. Форми навчання належать до діяльнісного компонента процесу навчання і тому тісно пов'язані з методами.

Форма організації навчання - зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя й учнів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі.

До загальних форм організації навчання належать урочна і позаурочна, у кожній з яких використовують фронтальну, групову та індивідуальну форми організації навчальної роботи. Критерієм такого поділу є не кількість учнів, а характер зв'язків між ними в процесі пізнавальної діяльності [8].

Фронтальна форма організації навчальної діяльності полягає у тому, що учні виконують єдине для всіх завдання за єдиного для всіх темпу роботи. Вчитель працює одразу з усім класом, керує діяльністю усіх школярів. За такої форми учні працюють поруч одне з одним, але не разом. Ця форма роботи дуже розповсюджена у шкільній практиці, проте вчитель за браком часу мало, або зовсім не враховує індивідуальні особливості учнів і спирається переважно на більш активних і підготовлених учнів. Однаковий для усіх учнів темп навчальної діяльності може бути непосильним для слабких учнів. Вчитель має максимально враховувати особливості сприйняття й запам'ятовування дітей, урізноманітнювати методичні прийоми та засоби навчання [6].

Головними ознаками групової роботи учнів на уроці є:

- розподіл класу на групи для вирішення конкретних навчальних завдань;
- отримання кожною групою певного завдання (або однакового, або диференційованого) і виконання його спільно під безпосереднім керівництвом лідера групи або вчителя;
- виконання завдань в групі таким способом, який дозволяє враховувати і оцінювати індивідуальний внесок кожного члена групи;
- непостійний склад групи, який підбирається з урахуванням того, щоб з максимальною ефективністю для колективу могли реалізуватися навчальні можливості кожного члена групи [3].

Індивідуальна форма організації навчальної роботи передбачає постановку перед кожним учнем спеціально дібраного відповідно до рівня його підготовки

і навчальних можливостей завдання для самостійного розв'язання. Такі завдання спрямовані на роботу з підручником, навчальною і методичною літературою, джерелами інформації (довідники, словники, енциклопедії, хрестоматії, карти), на розв'язування задач, прикладів, організацію спостережень та експериментів, написання есе, творів, рефератів, доповідей. Індивідуальну роботу часто використовують у процесі програмованого навчання. Важливими функціями вчителя є стимулювання пізнавальної діяльності, постійний контроль за виконанням завдань, своєчасна допомога у подоланні навчальних утруднень. Індивідуальну роботу можна організовувати на всіх етапах уроку: під час засвоєння нових знань, їх закріплення, формування вмінь і навичок, узагальнення і повторення навчального матеріалу, контролю знань. Незважаючи на це, недоліком індивідуальних форм роботи є обмеження спілкування між учнями, взаємодопомоги у навчанні [8].

Під час самостійного вибору форм і методів навчання учитель має:

- враховувати конкретні умови роботи;
- забезпечувати досягнення очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів [7].

Зміст навчання і вікові особливості школярів вимагають відповідної, адекватної форми навчання, обумовлюють її характер: місце в процесі навчання, тривалість, змінну, динамічну структуру, способи організації, методичне забезпечення. Різноманітні поєднання цих компонентів дозволяють створювати найрізноманітніші форми навчання.

Отже, форму навчання потрібно розуміти як конструкцію ланок, циклів процесу навчання, що реалізуються в поєднанні керівної діяльності вчителя і керованої діяльності учнів, спрямованої на засвоєння певного змісту навчального матеріалу і способів діяльності. Будучи зовнішнім виглядом, зовнішнім обрисом відрізків-циклів навчання, форма відображає систему їх стійких зв'язків і зв'язків компонентів всередині кожного циклу навчання і як дидактична категорія означає зовнішній аспект організації навчального процесу, який пов'язаний з кількістю учнів, часом навчання, а також місцем його здійснення [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседа Н.А. Здоров'язбережувальні технології як запорука ефективного навчання і виховання школярів (тренінг для вчителів). *Постметодика*. 2010. № 1 (92). С. 47 – 53.
2. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.
3. Групова (ланкова) форма організації навчальної діяльності учнів. URL: https://stud.com.ua/46764/pedagogika/grupova_lankova_forma_organizatsiyi_navchalnoyi_diyalnosti_uchniv (дата звернення: 27.10.2022).
4. Задорожна Л.В. Педагогічні здобутки викладачів Глухівського учительського інституту дореволюційного періоду (1874- 1917 pp.). Глухів: РВВ ГДПУ, 1999. 76 с.

5. Нетреба М.М., Нищик Г.В. Викладання журналістських дисциплін у вищій школі: специфіка та форми навчання. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2017. Випуск 42. С. 33–38.

6. Чайка В.М. Основи дидактики. Форми організації навчання. *Бібліотека українських підручників*. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/48301-6-formi-organizats-navchannya.html> (дата звернення: 27.10.2022).

7. Форми організації освітнього процесу в початковій школі НУШ. URL: <https://oplatforma.com.ua/question/494-yak-formi-organizats-osvtnogo-protsesu-v-pochatkovih-klasih-nush> (дата звернення: 27.10.2022).

8. Форми організації навчання. URL: https://pidru4niki.com/15100827/pedagogika/formi_organizatsiyi_navchannya (дата звернення: 27.10.2022).

9. Форми організації навчального процесу в школі. URL: https://pidru4niki.com/10880405/pedagogika/formi_organizatsiyi_navchalnogo_protsesu_shkoli (дата звернення: 27.10.2022).

10. Timofeeva I.V., Netreba M.M., Moiseienko R.M., Khadzhinova I.V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the New Ukrainian School. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 82. С. 167-171.*

Грек К.А.,

учитель початкових класів,

*Комунальний заклад «Початкова школа № 36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

Париловська В.І.,

учитель початкових класів,

*Комунальний заклад «Початкова школа № 36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

Шуваєва К.С.,

учитель початкових класів,

*Комунальний заклад «Початкова школа № 36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ «ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ № 36 – ШКОЛИ ПОВНОГО ДНЯ» В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Початкова школа № 36 – школа повного дня» – освітній заклад, метою якого є розвиток духовних якостей учня й емпатійних умінь. Ми усвідомлюємо, що учні мають бути організованими, свідомими, турботливими та відповідальними, вони мають поважати права інших і робити свій внесок у загальне благо.

У будь-якій великій групі людей конфлікт, природно, має місце. І нашою метою є навчити вирішувати конфлікти, використовуючи позитивні стратегії задля отримання виграшних результатів. Може статися, що деякі учні

відчуватимуть труднощі в дотриманні вимог, встановлених у спільних інтересах.

Зазначимо, школа стала першим в місті закладом освіти повного дня. Тепер діти зможуть перебувати в школі до шести вечора. Вони будуть не тільки навчатися за програмою, а й займатися в секціях і гуртках. Даний перехід обумовлений реформою освіти, в рамках якої протягом 5 років кожен навчальний заклад має визначитися зі своїм статусом. Педагогічний склад і батьки загальними зборами затвердили рішення про перехід школи на новий формат навчання. Тепер в ній навчаються лише діти з 1 по 4 класи.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус.

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий закон «Про освіту» [1].

Зміни в сучасному освітньому просторі, відбивають тенденції становлення Нової української школи. Сучасного вчителя турбує одвічне питання: як створити школу, в якій кожна мить дає учневі пізнання нового себе й світу, у якому живе й править радість? Як повинен працювати вчитель, щоб діти навчилися відчувати навколишнє середовище, зберігати яскраву уяву та критичність мислення, віру у власні сили, щоб випускники Нової української школи стали розвиненими життєвокомпетентнісними особистостями, здатними вчитися впродовж життя, змінювати навколишній світ, конкурувати на ринку праці? Не менш важливим є: виховання в учнів громадянської самосвідомості, патріотизму; вміння діяти згідно з морально-етичними принципами; здатність до прийняття відповідальних рішень; наявність розвинутого EQ та соціального інтелекту; розвиненість «soft skills».

У Концепції НУШ окремо акцентовано увагу на упровадження особистісно орієнтованої моделі освіти, основаної на ідеології дитиноцентризму. Дитиноцентризм – це максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів. Актуальними для вчителів «Початкова школа № 36 – школа повного дня» є такі ідеї дитиноцентризму:

- немає адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;

- активність учнів у навчальному процесі, орієнтування на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;
- відмова від спрямування навчально-виховного процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання вільної незалежної особистості та інші [2].

Робочий навчальний план школи на 2021-2022 н.р. складений на підставі Типових освітніх програм, розроблених під керівництвом Р. Б. Шияна, затверджених МОН України. Усі учні 1-4 класів мають можливість навчання та перебування в групі продовженого дня з урахуванням потреб учнів, батьків та можливостей закладу.

З метою забезпечення якісної освіти, формування загального світогляду та життєвих компетентностей засобами навчальних предметів, адаптації учнів до потреб ринку варіативну частину складову розподілено так. У початковій школі введено індивідуальні заняття з предметів (1 година на тиждень), у 2-А класі курс за вибором «Мнемічні таємниці» (1 година на тиждень), курс «Хореографія» (1 година на тиждень) за рахунок годин фізичної культури.

Поглиблена підготовка учнів з предметів досягається за рахунок індивідуальних занять, а також відвідування занять у клубах, студіях, які працюють на базі «Початкової школи № 36 – школи повного дня». Освітній процес здійснюється за різними формами у вигляді уроків, лабораторно-практичних занять, диспутів, навчально-виробничих екскурсій тощо.

Організація освітнього процесу обов'язково включає оцінювання учнів. У першому класі має бути формувальним – без жодних абстрактних та караючих номерних оцінок, таємним, адже тільки вчитель, школяр та його батьки мають знати про результати навчання. Учитель має підтримувати постійний зворотній зв'язок з батьками для інформування про прогрес дитини. Саме для цього передбачено свідоцтво досягнень. Воно заповнюється за 51 показником. Серед них є такі, наприклад, як «вміння брати на себе відповідальність» чи «вміння співпрацювати з іншими». Першу його частину – про особистісні риси, цінності та наскрізні вміння – вчитель заповнюватиме у жовтні й травні. Другу – про рівень освоєння компетентностей – лише у травні. Поряд з тим є звичні для нас «уміння писати диктанти», «уміння рахувати в межах ста». Таким чином батьки отримують інформацію про сильні сторони дитини, а також навички, які потребують вдосконалення. Для оцінювання учнів пропонується чотирирівнева система: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату з допомогою вчителя», «ще потребує уваги і допомоги».

У свідоцтві вчитель фіксує розгорнуту інформацію про результати навчання учня протягом року, а також надає рекомендації для подальшого навчання. Свідоцтво, підписане вчителем і батьками, видається батькам, а його завірена копія зберігається у школі [3].

Важливу роль у реалізації основних складових освітнього процесу у КЗ «Початкової школи № 36 – школи повного дня» Маріупольської міської ради Донецької області вбачаємо: у творчому кліматі колективу школи, який з яскраво вираженим новаторським духом сприймає нове як позитивне; інноваційному впровадженню сучасних технологій навчання для учнів, арт-терапії, розвивально-виховного середовища школи; правильної організації спільної діяльності (співпраці) вчителя і учнів, вчителя і батьків, що підвищує інтерес до навчання, якість знань випускника початкової школи; організації та реалізації інклюзивного навчання дітей у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. С.19.
3. Статут КЗ «Початкової школи №36 – школи повного дня» Маріупольської міської ради Донецької області.

Грошовенко О.П.,

к.пед. наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Шклярук В.Л.,

здобувач вищої освіти,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Ковалько І.Б.,

вчитель початкових класів, вчитель-методист,

заступник директора з НВР

Агрономіченський ліцей Агрономічної сільської ради

Вінницького району Вінницької області

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ”

Перетворення в суспільстві створили реальні передумови для демократизації і гуманізації школи, оновлення і удосконалення системи освіти. Оновлення змісту початкової освіти вимагає не тільки включення в освітній процес технологічних нововведень, а й зміни організаційної та змістовної сторони навчального процесу, що супроводжуються багаторівневою побудовою навчання, яке сьогодні все більше орієнтується на удосконалення підготовки кожного учня, пізнання його здібностей та інтересів, що забезпечують розвиток особистісного творчого потенціалу.

Екскурсія, яка проводиться за програмою з природознавства, є одним із видів уроку. На уроці-екскурсії процес навчання реалізується не в умовах класного приміщення, а в природі під час безпосереднього спілкування учнів з об'єктами і явищами природи. У дослідженнях Т.М.Байбари, Т.В.Васютіної, О.П.Григорович екскурсійний метод вважється одним із ефективних методів навчання. Науковці підкреслюють велику роль екскурсії у вивченні навчальних дисциплін [1;2;4]. Перед екскурсією ставиться завдання - збагатити свідомість дітей чуттєвим сприйманням і на цій основі дати конкретне уявлення про об'єкти і явища природи. Знання, отримані на екскурсіях, є міцними і надовго запам'ятовуються дітьми.

Сучасна програма для початкової школи акцентує увагу на необхідності проведення екскурсій, які дають конкретні знання про об'єкти та явища природного та соціального оточення, та на основі їх розкриваються доступні розумінню дітей взаємозв'язки [9]. Початкова ланка освіти має забезпечити формування елементарних уявлень про довкілля. Чим більше чітких уявлень набудуть діти у початковій школі, тим успішніше вони зможуть опанувати основи наук про природу в наступних класах.

У процесі засвоєння змісту інтегрованого курсу “Я досліджую світ” молодші школярі опановують соціальний досвід. Цей курс охоплює систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності [8].

Сучасне навчання – інноваційне навчання, яким передбачено впровадження нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язували по-іншому; відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці і масовій практиці; творча реалізація нових теоретичних концепцій, ідей, систем навчання та виховання [10]. До інновацій належить форма організації освітнього процесу, яка останнім часом набула особливої актуальності – *віртуальна екскурсія*.

Віртуальна екскурсія – нововведення, яке широко упроваджується в масову педагогічну практику. Віртуальна екскурсія як форма навчання зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі. В умовах дистанційної форми навчання являє собою навчальну діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [7, с.21].

Віртуальна екскурсія як новітня форма навчання відповідає основним методологічним вимогам: *концептуальність*; *системність*; *можливість управління*; *ефективність*; *відтворюваність*. Віртуальна екскурсія – одна із інноваційних форм навчання, що охоплює цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, проведеного констатувального експерименту нами були виокремлені такі умови ефективної організації та проведення віртуального уроку-екскурсії:

- ретельна підготовка вчителя до віртуального уроку-екскурсії;
- використання прийомів локалізації подій;
- використання інтерактивних технологій, проєктної діяльності у процесі організації та проведення віртуального уроку-екскурсії.

Інтегрований курс “Я досліджую світ” - предмет, за допомогою якого школярі пізнають навколишній їх світ. Викладання інтегрованого курсу “Я досліджую світ” немислиме без проведення екскурсій [7] Віртуальні екскурсії – один з найефективніших і переконливих на даний момент способів представлення інформації, оскільки вони створюють у глядача повну ілюзію присутності. Віртуальна екскурсія реалізує принципи сучасної педагогічної діяльності: принцип компетентнісного підходу – отримання високого результату через діяльність студентів, принцип пізнавальної діяльності – через самостійну, творчу діяльність до отримання нового знання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. Спостереження у 1 класі : Методичний посібник для вчителів.К., Початкова школа, 2002. 464 с.
2. Васютіна Т. Дидактичні можливості музейної педагогіки та віртуальних екскурсій у навчанні молодших школярів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Випуск №29, 2020. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_1/35.pdf (дата звернення: 01.04.2021).
3. Волощенко О. В. Я досліджую світ : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2 / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко. Київ : Світич, 2020. С. 120.
4. Григорович О., Пахальчук Н. Формування природничої компетентності молодших школярів. Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 21 березня 2019 р.).Кропивницький, 2019.С. 256-257.
5. Григорович О.П., Пахальчук Н.О. Педагогічні умови формування інноваційної культури майбутнього вчителя початкової школи в умовах реформування змісту освіти .Modern researches in psychology and pedagogy: collective monograph.Riga: Baltija Publishing, 2020. С. 94-110.
6. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Мокрогуз О.П. Медіаграмотність в інтегрованому курсі “Я досліджую світ”. К.,Академія української преси.2020.36 с.
8. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» : – Київ.: Видавництво «Алатон», 2019.- 128 с.
9. Типові освітні програми для закладів середньої освіти : 1-2 та 3-4 класи. К.: “Світоч”, 2019.336 с.
10. Pakhalchuk Natalia Oleksandrivna, Hroshovenko Olga Petrivna, Holiuk Oksana Anatoliivna USE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN WORK WITH CHILDREN OF PRESCHOOL AND SCHOOL AGE // Innovative «Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes»: http://www.wydawnictwo.wst.pl/oferta_wydawnicza_oraz_zakup_publicacji_wydawnictwa.

Демень Пірошка,
доктор наук, професор,
Університет «Баеш-Бояї» м. Клуй-Напока (Румунія)

Рего Г. І.,
к. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної, початкової та інклюзивної освіти,
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти

ЦИФРОВИЙ СТОРІТЕЛІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ПІДТРИМКИ ТА ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Освіта, навчання та виховання учнів можуть бути ефективними лише в тому випадку, якщо ми знайдемо різноманітні підходи, щоб пізнати їх з різних сторін. За свою педагогічну діяльність кожен вчитель виробляє свій певний метод чи стратегію щодо найефективнішого способу оволодіння учнями предмету, який він вивчає.

Педагогу важливо вміти спостерігати за стилем навчання своїх учнів, обирати саме ті методи навчання, які сприятимуть розвитку їхніх умінь та здібностей. На нашу думку, навчання можна зробити значно ефективнішим, якщо застосувати такі методи навчання, які відповідають стилям навчання дитини. Однак, може статися так, що для ефективного навчання необхідно доповнити уже звичні методи новими, або не звичними для дитини техніками навчання [1].

Стиль навчання, насправді, дає педагогу можливість побачити статичну картину про учня, і, через це, ми дізнаємося більше про те, як учитель може підлаштуватися під потреби учня, аніж про те, як учень може змінити свій існуючий стиль обробки інформації.

Наше дослідження зосереджено навколо проблеми впливу інноваційного методу підтримки навчання цифрового сторітелінгу на розвиток учнів початкової школи з візуальним стилем навчання. Розробка була спрямована на дослідження наступних трьох проблем: зміна ставлення учнів до навчання після ознайомлення з методом цифрового оповідання, зміна здатності учнів розуміти текст та розвиток їхньої концентрації уваги.

Метод цифрового оповідання (digital storytelling) ефективно поєднує можливості використання онлайн середовища та звичного контактного навчального середовища в класі. Це, свого роду, комплексний навчальний метод. Він був розроблений Джо Ламбертом і його колегами в 1994 році в Берклі, Каліфорнія [5]. Основною метою використання цифрового оповідання як освітньої технології активізації пізнавальної діяльності молодших школярів є розвиток мислення учнів, підвищення рівня їх пізнавальної здатності, а також розвиток їх емоційної культури.

Науковці досліджували вплив цифрового оповідання на розвиток як рідної так і іноземної мови [3]. Було виявлено, що цей метод чудово покращує навички письма та усного мовлення учнів [6], позитивно впливає на навички

створення та розуміння тексту, а також розвиває критичне мислення та мотивацію до навчання [7]. Було доведено, що цей метод позитивно впливає на здатність учнів розв'язувати проблеми та приймати рішення, а також здатність розвивати незалежну стратегію навчання, сприяє розвитку навичок мовлення, читання, аудіювання, розширить словниковий запас дітей та оптимізує процес вивчення рідної та іноземної мови в цілому. Оскільки цифрова історія є мультимедійним продуктом, її також можна використовувати для розвитку візуальної компетентності учнів [4]. Учитель може обрати історію, яка найбільше відповідає мовному та когнітивному рівню дітей.

Мета нашого дослідження полягала в оцінці стилю навчання учнів, а потім перевірці ефективності впливу інноваційного методу навчання цифрового оповідання на розвиток розуміння прочитаного, концентрацію та навчальну мотивацію учнів зі візуальним стилем навчання.

Усі учні, які взяли участь у експерименті, навчалися в одній школі в м. Клуж (Румунія). Всього до дослідження було залучено шістдесят учнів. На першому етапі члени експериментальної та контрольної груп також заповнили анкету, щоб визначити їх стиль навчання. Після цього, члени обох груп заповнили анкету мотивації/ставлення до навчання, тест на розуміння прочитаного та дві анкети для вимірювання концентрації уваги та терпимості до монотонності. У другій частині дослідження було проведено десять інтервенцій в експериментальній групі за допомогою методу цифрового оповідання. Цифрові історії були створені за допомогою Microsoft Office PowerPoint 2010

У ході роботи, ми помітили, що учні експериментальної групи все більше люблять метод цифрового сторітелінгу, їм подобається працювати і творити. Після розробки учні знову заповнили анкету мотивації/ставлення до навчання, тест на розуміння прочитаного та два опитувальники щодо концентрації. Після цього ми порівняли отримані результати та зробили висновки.

Гіпотеза про те, що цифрове розповідання як інноваційний навчальний метод позитивно впливає на ставлення, концентрацію та розуміння студентів із візуальним стилем навчання, після оцінювання та порівняння тестів не підтвердилася. Ми виявили значні відмінності між експериментальною та контрольною групами, але після аналізу виявилось, що заняття позитивно вплинули не лише на учнів із візуальним стилем навчання, як ми припускали, а й на всю експериментальну групу. Згідно з нашим припущенням, це можна пояснити тим, що за допомогою методу навчання цифрового сторітелінгу ми доносимо інформацію до учнів кількома каналами.

Згідно піраміди, розробленої Дейлом у 1946 році, людина може запам'ятати лише 5-10 відсотків інформації, отриманої лише усно або лише письмово, і 25 відсотків інформації, яку чуємо та бачимо в ЗМІ в той самий час. Беручи участь у цьому досвіді під час рольової гри, подорожі чи виставки, ми запам'ятовуємо 40-60 відсотків інформації, і найкраще виконання, 80-90 відсотків, забезпечується переживанням теми на власному досвіді [2].

Отже, у наведеній вибірці, ми можемо спостерігати, що втручання в експериментальній групі позитивно вплинули на зміни не лише у випадку учнів

із візуальним стилем навчання, а й в усіх решти учасників. Це можна пояснити тим, що за допомогою методу цифрового сторітелінгу ми доставляли інформацію не лише через візуальні канали, а й на слух, що робило навчання та отримання інформації ефективнішим.

Оскільки завдяки своїм фізіологічним особливостям діти четвертого класу достатньо розвинуті в цифрових технологіях, щоб мати змогу використовувати цей метод, було б цікаво спробувати навчити їх створювати цифрові історії в школі, обладнаній належним чином для цієї мети, щоб через створення своїх цифрових історій вони могли розвиватись та навчати один одного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dávid Mária (2008). *A hatékony tanulás - a tanulásfejlesztés elméleti háttere*. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.
2. Forgó Sándor (é.n.). *A Dale-féle tapasztalati piramis*. Hungarian Online University. Letöltve: 2021.05.20. Link: http://okt.ektf.hu/data/forgos/file/tananyag/forgo/523_a_dale_fle_tapasztalati_piramis.html
3. Karpenko Є. М., & Ajtay-Horváth M. (2021). DIGITAL STORYTELLING AS AN EDUCATIONAL TECHNOLOGY FOR ACTIVATING COGNITIVE ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS. *Information Technologies and Learning Tools*, 81(1), 36–45. <https://doi.org/10.33407/itlt.v81i1.3149>
4. Lanszki Anita (2017). *A digitális történetmesélés a nevelési-oktatási folyamatban*. Líceum Kiadó, Eger.
5. Lévai Dóra, Papp-Danka Adrienn (2015). *Interaktív oktatásinformatika*. Eötvös Kiadó. Eger.
6. Zaragoza, N., Goretti, M. & Corachán, A. B. (2011). *Creative evulation of communicative competence trough digital storytelling*.
7. Ya-Ting, C. Y., Wan-Chi, I. W. (2012). Digital storytelling for enhancing student academic achievement, critical thinking, and learning motivation: A year-long experimental study. *Elsevier*, 59, 339-352.

Дядечко А.К.,
здобувач вищої освіти,
Мариупольський державний університет
Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Мариупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ІНТЕГРАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі в організації освітнього процесу в початкових класах склалися підходи до представлення певної частини навчального матеріалу через інтегровані предмети або курси, зокрема такі, які давно апробовані («Я досліджую світ», «Дизайн і технології», «Мистецтво», «Навчання грамоти»), тобто зараз понад третини навчального змісту вже функціонує на засадах інтеграції.

Побудова навчання на основі інтеграції є актуальною і визнаною у країнах – лідерах в освіті. Важливість використання інтегрованого підходу в початковій

школі очевидна, стверджують Р. Мойсеєнко, І. Тимофєєва, бо це дозволяє молодшим школярам краще зрозуміти навчальний матеріал, урізноманітнити навчальну діяльність, уникнути однотипності в освітньому процесі [1, с.225].

Існує чітка тенденція відходу від тотального предметно-базового стандарту у напрямі запровадження освітніх галузей та є кілька варіантів побудови структури стандарту змісту. Найпоширенішим є стандарт, який складається з освітніх галузей, а базові навчальні предмети (мова, математика) об'єднуються у вузько предметні освітні галузі (математична освітня галузь, мовна освітня галузь). Природознавство, мистецтво, релігійна освіта часто інтегровані. Типовою моделлю змісту початкової освіти на сучасному етапі є комбінація з навчальних предметів, освітніх галузей та міжпредметних тем. Окремими навчальними предметами залишаються мова, математика. Підстави для інтеграції можуть бути різними. Найчастіше в початковому навчанні трапляється інтеграція на тематичній основі, за якої два-три предмети розкривають спільну навчальну тему [2].

Виділяють три рівні інтеграції змісту освіти:

1. Найнижчим є рівень міжпредметних зв'язків, який є більш розповсюдженим. Цей рівень характеризується асиміляцією інструментарію (знань, умінь тощо), навчальних предметів при збереженні їхньої незалежності в освітньому процесі для вирішення переважно таких дидактичних завдань, як актуалізація знань учнів, їх узагальнення та систематизація.

2. Другим рівнем інтеграції змісту освіти є рівень дидактичного синтезу. Інтеграція навчальних предметів на цьому рівні здійснюється постійно на базі одного з них і сконцентрована у часі до рамок одиниці освітнього процесу (урок, семінар тощо). Домінуючим дидактичним завданням на рівні синтезу є вивчення на інтегративній основі нового навчального матеріалу. Перевагами цього рівня міждисциплінарної інтеграції є: ущільнення та концентрація навчального матеріалу, усунення навантаження учнів та економії навчального часу, посилення мотивації до вивчення загальноосвітніх дисциплін, забезпечення реалізації професійних інтересів та підвищення системності понять, що формуються в учнів.

3. Найвищим рівнем інтеграції змісту освіти є рівень цілісності, що завершується формуванням нової навчальної дисципліни. Як основний інтегруючий чинник тут виступають комплексні (перехідні) науки. Спроби інтеграції лише на рівні цілісності в історії загальної освіти здійснювалися рідко, у зв'язку з цим в даний час спостерігається постійне зростання інтересу до можливостей цього рівня інтеграції змісту освіти. На необхідність створення цілісних інтегрованих курсів та предметів вказують також науковці, бачачи в цьому важливий напрям вдосконалення освітнього процесу [3].

У сучасній педагогічній та методичній літературі представлено та проаналізоване різноманіття рівнів інтеграції змісту, зокрема: внутрішньо-предметна інтеграція (укрупнення дидактичних одиниць змісту предмета), міжпредметна (слабка – з використанням міжпредметних зв'язків, середня – інтегрований урок, висока – інтегрований курс) та міжсистемна інтеграція (об'єднання в єдине ціле освітніх областей). На жаль, існуючі в даний час

навчальні плани та програми не орієнтовані на реалізацію вищих рівнів дидактичної інтеграції з огляду на можливості лише найнижчого рівня – рівня міжпредметних зв'язків. Тому актуальність використання у школах вищих рівнів інтеграції змісту освіти зростає. Формами інтеграції в педагогіці оголошуються стихійна та керована «кооперація науки, виробництва та освітнього процесу» [4, с. 57].

Найбільш повний перелік форм інтеграції представлений Т. Засекіною: предметно-подібна, поняттєва, світоглядна, діяльнісна та концептуальна форми. З деякими уточненнями та трансформаціями викладемо коротко зміст категорії «Форми інтегрованого процесу», а саме:

1. Предметно-образну форму інтеграції пов'язують із розвитком цілісних уявлень про різні сфери об'єктивної дійсності; соціальної, природної, технічної та сприяє виробленню інформації інваріантного характеру про явища природи.

2. Понятійна форма стосується всіх галузей функціонування знань у педагогіці: науково-педагогічній, навчально-педагогічній, предметно-змістовною, де відбувається категоріальний синтез, що веде до підвищення ступеня узагальненості та формування комплексних понять.

3. Світоглядна форма інтеграції виявляється у об'єднанні різних наукових фактів, гіпотез, законів та теорій для розкриття єдиної наукової картини світу, узагальнення здобутків світової культури.

4. Діяльнісна форма інтегрування передбачає об'єднання різних видів діяльності: пізнавальної, трудової, економічної тощо.

5. Концептуальна форма інтеграції, що сприяє розвитку концептуального мислення, засвоєння таких форм мислення, як вибір, прийняття рішень, оцінки, норми тощо [5, с. 37].

Особливості відбору змісту при інтеграції, інтеграція матеріалу з традиційних, класичних предметів, включення нового змісту матеріалу можуть дати різні результати: народження нових предметів (курсів); спецкурсів, які оновлюють зміст всередині одного чи кількох суміжних предметів; народження циклів (блоків) уроків, що поєднують матеріал одного або ряду предметів із збереженням їх незалежного існування, разові інтегровані уроки різного рівня та характеру [6, с. 36].

М. Іванчук розрізняє три форми інтеграції: повну, часткову та блокову. Повна – злиття навчального матеріалу в єдиний курс. Часткова – злиття більшої частки навчального матеріалу з виділенням специфічних глав. Блокова – побудова автономних блоків з самостійними програмами чи розділами загальної програми.

Існує безліч можливих комбінаційних рішень інтеграції предметів у рамках навчальних планів, наприклад, за належністю інтегрованих предметів до певної освітньої галузі:

– перша модель – об'єднання предметів однієї освітньої області з однаковою питомою вагою;

– друга модель – об'єднання навчальних предметів однієї освітньої області або блоку на базі переважно однієї дисципліни;

– третя модель – об'єднання предметів різних («віддалених») освітніх

областей та блоків [7, с. 64].

Виділяють такі форми організації освітнього процесу на основі інтеграції змісту шкільної освіти: пластоподібна, спіралеподібна (нашарування різних видів діяльності), взаємопроникна, контрастна, індивідуально-диференційована (творча) [8, с. 128].

Також учителя початкових класів у своїй педагогічній діяльності залучають вертикальні та горизонтальні шляхи, тобто під вертикальними шляхами ми розуміємо вивчення поняття на одному уроці (або в один часовий проміжок на різних уроках) із використанням навчального матеріалу з різних предметів, а під горизонтальними – вивчення одного поняття на уроках з різних предметів впродовж деякого часу (не одночасно) для більшого уточнення картини світу [9, с. 83].

Отже, інтегративні характеристики змісту освіти значною мірою залежатимуть від діяльності вчителя, оскільки саме ним здійснюватиметься остаточний вибір рівня, типу, форми інтеграційної взаємодії різних предметів, саме від нього буде залежати конкретне методичне втілення того чи іншого змістовного та процесуального співвідношення між елементами змісту освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мойсеєнко Р.М., Тимофєєва І.Б., Дядечко А. Інтегроване навчання на уроках математики та мистецтва у початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені І.Франка*. 2021. Вип. 43. С.219-225.
2. Онопрієнко О., Скворцова С. Інтеграція у навчанні молодших школярів математики. 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/714041/1/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення: 17.10.2022).
3. Попова О. Інтегроване навчання в початковій школі. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3218> (дата звернення: 17.10.2022).
4. Ілляш С. Інтегрований підхід до навчання у початковій школі, його педагогічна цінність. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць мол. вчених Дрогобицького держ. пед. універ. ім. І. Франка*. Дрогобич: Посвіт. 2013. Ч. II. С. 57-65.
5. Засєкіна Т. Інтеграція в шкільній природничій освіті : теорія і практика : монографія. Київ: Педагогічна думка. 2020. 400 с.
6. Доценко Л. Інтеграційний підхід до викладання суспільних предметів, як іноваційний спосіб навчання та виховання в сучасному освітньому просторі. *Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін : матеріал X Міжнар. наук.-практ. конф.* Харків. 2018. С. 33-41.
7. Воронцова Е., Войтко О. Ресурси вітчизняної педагогіки у розбудові нової української школи. *Проблеми освіти* : зб. наук. праць. Київ. 2018. Вип. 90. С. 59-68.
8. Салтишева В. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в першому класі у 2018-2019 навчальному році в закладах освіти Рівненської області. *Методичні рекомендації до організації освітнього процесу у закладах освіти в 2018-2019 навчальному році* : інформаційно-методичний бюлетень. Рівне, 2018. 171 с.
9. Нова українська школа: poradnik dla uczytela / za red. H.M. Bibik. Київ : Літера ЛТД. 2018. 160 с.
10. Голюк О.А., Пахальчук Н.О. Особливості педагогічної взаємодії між учителем і учнями в сучасній початковій школі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 14.

11. Задорожна-Княгницька Л.В. Обґрунтування наукового тезаурусу проблеми деонтологічної підготовки менеджерів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 6, № 27 (2020). С. 231-237.

12. Нетреба М.М, Тимофеева І.Б. Упровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 11. Т. 3. 2019. С. 191-195.

Сгорова О. В.,

вчитель початкових класів,

*Маріупольська Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №3
з поглибленим вивченням окремих предметів*

Авксентьєва Л.О.,

вчитель початкових класів,

*Маріупольська Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №3
з поглибленим вивченням окремих предметів*

Голюк О.А.,

к. пед. наук, доцент,

в.о.завідувача кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасне українське суспільство висуває нові вимоги, насамперед, до педагогів. Тому вчителі початкової школи мають займати активну життєву позицію, постійно перебувати в творчому пошуку інноваційних підходів до організації освітнього процесу.

З 2021-2022 навчального року вчителі початкових класів з великим ентузіазмом долучились до участі в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України». За програмами проєкту уже навчаються учні 1–А, 1–Б класів Маріупольської спеціалізованої школи № 3.

Модельна навчальна програма для 1–го класу, навчально – методичні матеріали в науково – педагогічному проєкті «Інтелект України» (далі Проєкт) розроблено на виконання Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи [1;2].

Програма проєкту «Інтелект України» орієнтується на високий рівень знань, всебічний розвиток дітей. Вона вирізняється з-поміж інших темпами здобуття учнями знань, ілюстративністю, науковістю, доступністю поданої інформації, формуванням комплексу знань, умінь і навичок для всебічного розвитку особистості. Проєкт сприяє більш гнучкому мисленню, розвиває пам'ять, дрібну моторику, дає міцний фундамент для розвитку інтелекту. Це нова якість освіти, новий підхід до навчання [3].

Тому одним із основних завдань сучасної освіти, наголошує Р. Мойсеєнко, є впровадження компетентнісного підходу в навчальний процес закладу освіти.

Сьогодні компетентнісний підхід стає невід'ємним складником освітньої галузі, оскільки спрямований на перехід від теоретичних знань до формування предметних компетентностей [4].

Компетентнісний підхід утілює, реалізує процес формування в учнів молодшого шкільного віку ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей як інтегровану якість особистості, що являє собою «динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, та/або подальшу навчальну діяльність».

«Не кажи не вмію, а кажи навчусь» – девіз кожного учня проектного класу. Позитивним є те, що крім високого інтелектуального розвитку у цих учнів уже сформовані кращі людські цінності: милосердя і взаємодопомога, почуття власної гідності, патріотизму та любові до Батьківщини. Діти із задоволенням працюють на уроках, вчать робити висновки, висловлюють свої думки, творчо працюють із матеріалом, вчать практично застосовувати набуті знання. Важливим моментом проекту є формування емоційно-позитивного стану дітей в процесі навчання. Це відбувається через вдалу добірку видів завдань: виконання пісень під караоке, читання казок способом стеження за диктором презентації, робота з уривками мультфільмів. Цікава методика подання школярам нового матеріалу (використання наочності, аудіо- та відеоматеріалів, обов'язкова робота з географічними картами).

На відміну від традиційного навчання, у проекті «Інтелект України» запроваджений інтегрований курс «Я пізнаю світ. Українська мова. Математика», предмети, що реалізують завдання освітніх галузей, ранкові зустрічі (ранкові кола), динамічні перерви на свіжому повітрі. Організація освітнього процесу відображає синергетичний підхід, що аргументує інтеграцію та забезпечує пошук конструювання знань, а не їх відтворення [4]. Інші можливості інтегрованого підходу при вивченні математики та освітньої галузі мистецтво в початковій школі розглядають Р.Мойсеєнко, І.Тимофєєва, А.Дядечко [5].

Дуже важливим етапом на уроках за проектом «Інтелект України», є використання дидактичних вправ. Розглянемо декілька з них.

Вправа «Сорока й черепаха».

Ця вправа дає можливість оволодіти технікою, прийомами читання, розуміння й аналізу тексту, зокрема реалізувати такі складові техніки читання, як спосіб читання цілими словами, правильність читання (читання з дотриманням літературної вимови), швидкість читання (нормальний темп, що дає можливість усвідомити текст).

Результатом роботи над цією вправою є формування навички читати з правильним інтонуванням, активізацією процесів розумової діяльності, запам'ятовування й сприйняття та відтворення прочитаного.

Технологічна структура вправи (*метод бесіди*)

- Ми бажаємо бути успішними учнями. Перший крок до успіху учня – це вміння швидко і правильно читати. І нам у цьому допоможуть друзі – сорока й черепаха.

- Як ходить черепаха? (Повільно.)

- Покажіть як саме (діти демонструють біля парт).
- І читати ми будемо разом зі мною в темпі ходи черепахи, тобто повільно.
- А сорока збирає всі новини в лісі. Для цього необхідно швидко літати.

Покажіть як саме (діти демонструють біля парт).

- Читаймо зі мною в темпі моторної сороки, тобто швидко.

Вправа «*Веселий папужка*» дає можливість вивчити алфавіт, розвиває пам'ять, зокрема зорову, довільну увагу, фонематичний слух.

За допомогою вправи формуються:

- уміння розрізнити звуки та букви, що їх позначають;
- чітке уявлення того, що буква – це графічний знак звука;
- уявлення про графічний образ друкованих літер;
- уміння впізнавати кожну друковану літеру алфавіту та розрізнити букву як знак, що позначає певний звук мовлення.

Технологічна структура вправи (*метод бесіди*)

- До нас у клас завітав веселий папужка (учитель демонструє іграшку). Він пропонує розфарбувати серединки квіточок з тими буквами та складами, які він озвучив (на дошці висить плакат).

Учитель з іграшкою в руці підходить до учня й шепоче на вушко дитині звук (поданий на плакаті), удаючи, що це шепоче папужка – іграшка.

Учень виходить до дошки й голосно промовляє (позначають) цей звук (склад). Діти знаходять відповідну квіточку в посібниках і розфарбовують її серединку кольоровим олівцем (на розсуд учителя).

Після розфарбування здійснюється фонетичний аналіз звуків, складів, обов'язково виконуються різні аналітико – синтетичні операції зі звуками мовлення, що є базовими для формування навички читання та письма:

слухаю сприймаю відтворюю (порівняння звуків: приголосний – голосний; твердий приголосний – м'який приголосний; визначення кількості звуків у поданому складі).

Вправа «*Фотоапарат*».

Дидактична доцільність вправи: передбачає розвиток пам'яті, зокрема зорової, довільної уваги: формування навичок швидкого читання цілими словами; сприйняття інформації, її запам'ятовування та відтворення; розвиток мовлення, отримання довідкової та наукової інформації, цілісних знань про навколишній світ.

Технологічна структура вправи (*метод бесіди*)

Пам'ять – це здатність людини безпомилково відтворити отриману інформацію. Тобто прочитати, сприйняти, запам'ятати й відтворити. Для того щоб запам'ятовувати, слід виконувати дії за алгоритмом:

- уважно подивися, прочитай інформацію;
- повтори про себе;
- відтвори інформацію, одержану в поданому матеріалі.

Відтворення здійснюється в усній і письмовій формі [3].

Про успіх та престиж науково-педагогічного проекту «Інтелект України» свідчать схвальні відгуки батьків щодо навчання їх дітей, а також щорічне

збільшення кількості майбутніх першокласників, що хочуть навчатись у проєктних класах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 від 24 липня 2019 р. № 688): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>.

2. Модельна навчальна програма. Харків, 2021. 12с.

3. Науково – педагогічний проєкт «Інтелект України» Гавриш І.В., Булахова Л.М., Северіна О.В., Ярмак І.М. «Методичні рекомендації до виконання окремих вправ». Київ, 2021 р.

4. Мойсеєнко Р. М. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентнісного фахівця. *Молодь і ринок*. №9(164). 2018. С.42-48.

5. Мойсеєнко Р.М., Тимофєєва І.Б., Дядечко А. Інтегроване навчання на уроках математики та мистецтва у початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені І.Франка*. 2021. Вип. 43. С.219-225.

6. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.*

7. Задорожна Л. Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. *Історія в школах України*. 2002, №2. 37. С.35-39.

8. Нетреба М.М., Кащишин І.Я. Теоретико-методологічні аспекти дослідження візуалізації інформації як засобу поширення ділової преси. *Журнал «Держава та регіони. Серія: «Соціальні комунікації»*, № 3 (31). Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2017. С. 35-40.

9. Timofeeva I.V., Ntreba M.M. Moiseienko R.M., Khadzhinova I.V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the New Ukrainian School. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 82. С. 167-171.*

Єленіна Є. Г.,

учитель-методист, асистент вчителя,
лицей № 32, м. Житомир

ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У модернізації змісту освіти пріоритетним став компетентнісний підхід. Відповідно стає важливим процес досягнення результату, вміння вчитися, розширювати світогляд. Саме діяльнісний вимір допомагає здобувати нові знання не тільки для того, щоб знати, а і для розв'язання реальних життєвих

потреб. Тому активізувався технологічний підхід в побудові освітніх процесів. Ми звернули увагу на можливості застосування проєктної технології, оскільки вчені неодноразово зазначали проєктування як метод діяльнісного пізнання, як результат духовно-перетворюючої діяльності. Метод проєктів сприяє встановленню зворотного зв'язку між теорією і практикою в процесі навчання, виховання та розвитку особистості учня. У структурованій співпраці учасники здобувають навчальний та соціальний досвід, моделюють, активно реалізують життєві плани. Відбувається формування інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань, умінь учнів, інтенсифікація процесу вдосконалення педагогічної майстерності вчителя. Рефлексія свідчить про отримання всіма учасниками задоволення від результатів своєї праці.

Освітній процес в умовах Нової української школи збагатився уведенням інтегрованих курсів у початковій школі: «Я досліджую світ», «Мистецтво». Цікаві відкриття поєднання на уроках різних тем та освітніх галузей доводять Р.Мойсеєнко, І.Тимофєєва, А.Дядечко [1].

Проєктна технологія почала використовуватися в початкових класах. Так, під час складання проєкту «Природа рідного краю» на етапі практичної діяльності значна увага приділялася збору матеріалу та оформленню класної міні-виставки «Земля — наше життя», яка присвячена природі рідного краю. Складовими цієї частини роботи стали екскурсія до краєзнавчого музею, вивчення змісту переносної експозиції краєзнавчого музею «Природа рідного краю», яка розташована в школі. Із захопленням молодші школярі захищали проєкт, виступали в складі груп з представленням отриманої інформації, а потім виготовили спільними зусиллями плакат-узагальнення «Природа рідного краю».

Керуючись положеннями Державного стандарту початкової освіти [2, с. 7], з метою досягнення обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти в природничій освітній галузі педагогами школи створюються умови для формування ключових компетентностей. Наслідками такої роботи слугують приклади досвіду роботи вчителів, а саме: дидактичний посібник «Квестляндія в НУШ», проєкт «Природа рідного краю», ранкова зустріч «Як берегти воду?», «Як тварини готуються до зими» (інтерактивні форми, методи).

Укріпленню педагогіки партнерства в розбудові Нової української школи сприяє зближення засад музейної педагогіки і сучасних вимог суб'єкт-суб'єктного шкільного середовища. З досвідом реалізації проєкту «Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи» в моделі динамічної системи-співпраці «Школа+Музей» ми вже ділилися з колегами [3, с. 153; 4, с. 99].

Під час пандемії COVID-19 і в умовах військового часу зазначена проєктна діяльність не втратила актуальності. Тільки більш продуктивним стає застосування в освітньому просторі віртуальних екскурсій. Про це свідчить наступне.

Вчитель початкових класів під час інтегрованого процесу в 1 класі на уроках «Я досліджую світ», «Мистецтво» [2] за темами «Культура та звичаї українців», «Ми – українці. Вишиванка. Рушник», спираючись на матеріали

віртуальної екскурсії в Житомирському обласному краєзнавчому музеї (<https://museum-portal.com/ua/museum/zhytomyr-art-museum>), досягає очікуваних результатів навчання здобувачів освіти. Діти мають уявлення про зміст символів держави, цікавляться минулим своєї сім'ї, усвідомлюють, що людина є частиною суспільства. Побачене та почуте під час віртуальної екскурсії, коментарі вчителя дають змогу дитині сприймати твір мистецтва, висловити враження та створити своїми руками елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи. На уроці «Я досліджую світ», де темою уроку є «Винаходи людства», віртуальна екскурсія в Музеї космонавтики імені С. П. Корольова (<https://museum-portal.com/ua/museum/s-p-korolev-space-museum>) дає можливість школярам наочно розпізнавати тіла неживої та живої природи, рукотворні об'єкти; називати матеріали (деревина, гума, метал), з яких виготовляють рукотворні тіла, бачити зразки винаходів людства.

Є приклади використання можливостей віртуальних екскурсій музеями України в навчально-виховній діяльності з учнями 3 класу. Літературне читання за змістовою лінією «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» і темами «Медіавіконце: музей книги і друкарства», «Друкар книг, перед тим небачених» та віртуальне відвідування Музеїв книги і друкарства (м. Київ), (м. Острог) за посиланнями <https://museum-portal.com/ua/museum/museum-of-books-and-printing-of-ukraine> <https://ostrohcastle.com.ua/output/LutskPanoTour.html> і в результаті завдяки вказаним віртуальним екскурсіям діти змогли побачити зібрані в музеях унікальні скарби книжкової культури українського народу, дізнатися про історію вітчизняної книги та книжкової справи від часів Київської Русі й до наших днів.

Саме в таких умовах поєднання вербального і візуального навчального матеріалу комунікація на заняттях стає більш переконливою, ефективно реалізується практична частина навчального курсу.

Цілеспрямоване доцільне використання переваг віртуального світу дозволяє долати виклики сьогодення і підносить ефективність практичної значущості навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мойсеєнко Р.М., Тимофєєва І.Б., Дядечко А. Інтегроване навчання на уроках математики та мистецтва у початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені І.Франка*. 2021. Вип. 43. С.219-225.
2. Типові освітні програми для закл. заг. серед. освіти. 1 клас/ Укладач А.В.Лотоцька. Харків: Ранок, 2018.192 с.
3. Єленіна Є.Г. Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 3. Бердянськ: БДПУ, 2020. 438 с.
4. Єленіна Є.Г. Застосування виставкових матеріалів краєзнавчого музею в освітньому процесі школи (продовження). Музейна педагогіка - проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали Дев'ятої науково-практичної конференції (7 - 8 жовтня 2021 р.) / Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». Київ: ТОВ «КАПІТАЛДРУК», 2021. 152 с.

Зубцова Ю.Є.,

к. пед. наук., доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет

Денисова К. В.,

здобувач вищої освіти,
Запорізький національний університет

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УЯВЛЕНЬ ПРО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасному суспільству притаманно розмаїття культур в багатонаціональному світі. Міжкультурний та політичний діалог у європейській спільноті сьогодні неможливий без участі України – великої європейської держави, з багатою історією, культурою та традиціями. Представники різних наукових теорій намагаються пояснити та спрогнозувати євроінтеграційний процес, що триває вже понад шістьдесят років, змінюючи вектор свого розвитку.

Теорії європейської інтеграції дають відповідь не лише на запитання, які форми та зміст матиме ЄС, а й розкривають значення держав-членів та наднаціональних організацій у цьому процесі. Дослідженнями цих теорій займаються як західні, так і вітчизняні науковці. Серед зарубіжних праць можна виділити ґрунтовні теоретичні дослідження А. Етціоні, Л. Ліндберга, Д. Мітрані, Е. Моравчика, Д. Найя, Дж. Піндера, П. Пірсона, Е. Хааса, С. Хоффмана, Ф. Шміттєра. Детально досліджують європейські інтеграційні процеси і вітчизняні вчені: М. Білоусов, Л. Гайдуков, В. Копійка, В. Манжола, Д. Ченчик, Т. Шинкаренко.

Стратегічною метою України є вступ до Європейського союзу як повноправного члена. Наша держава намагається сприяти подоланню геополітичних і культурних бар'єрів, створенню умов для глобальної взаємодії культур і цивілізацій, формуванню демократичного світового устрою. Долаючи перешкоди та стереотипи наша країна впевнено крокує до європейської інтеграції, визначає себе як всебічно розвинута країна, кожен громадянин якої має поважати традиції, звичаї та особливості усіх інших народів світу.

Разом з тим європейська інтеграція – складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, освіти, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності [3].

У зв'язку з цим необхідно донести молодому поколінню важливість процесу європейської інтеграції України. До того ж в умовах воєнного стану

багато українських дітей виїхали за кордон, де отримують освіту, але часто не розуміють світоглядних цінностей культурного простору Європи. Для підвищення рівня інтересу, пізнання особливостей культурно-освітнього процесу й розуміння перспектив європейської інтеграції України, доцільно застосовувати методи й прийоми роботи на уроках, які допоможуть легко опанувати навчальний матеріал і осмислити, що Європейський вибір для України відкриває великі можливості співробітництва. І цьому сприяє вивчення навчального предмету «Я досліджую світ» у початковій школі.

Так, в Типових програмах початкової школи зазначено, що метою інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі [4]. Курс спрямовується на виховання молодшого школяра як громадянина України – вільної, демократичної, освіченої людини, здатної до незалежних моральних дій; сприяння становленню світогляду дитини; виникнення в учнів відчуття належності до українського народу, європейської цивілізації, почуття гордості за українців, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової спільнот.

У Державному стандарті початкової освіти серед 11 ключових компетентностей визначено такі: громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини та верховенства права, цінування культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України; виявлення поваги до інших та толерантності тощо [1].

Ми погоджуємось з Л. Добровольською в тому, що урок «Я досліджую світ» необхідно будувати так, щоб на ньому учні мали можливість розмірковувати, досліджувати, аналізувати різні життєві ситуації, пропонувати різні шляхи розв'язання проблемних питань, робити висновки. Вчитель повинен допомогти учням отримати досвід толерантної поведінки, співпереживання, співпраці, зрозуміти значення життя як найвищої цінності [2, с. 85].

Для мотивації навчально-пізнавальної діяльності варто включати в урок ігрові та практичні ситуації, дослідницько-пошукові та творчі завдання. Надзвичайно важливо, щоб учні мали змогу бути почутими, коли будуть поставлені в ситуацію вибору змісту, форми та видів діяльності на уроках.

До прикладу, на уроках вивчення особливостей Європейської інтеграції України в процесі опанування теми: «Україна на карті світу» (3 клас) доцільно застосовувати такі методи та прийоми роботи:

- обговорення теми як пошукової задачі, яку потрібно розв'язати на уроці;
- організація практичної роботи учнів в парах і групах;

- створення умов для пошуково-дослідницької роботи як на уроці, так і в позаурочний час;
- діалог з учнем;
- позитивне підкріплення, стимулювання добрих вчинків;
- виконання практичної роботи;
- інтерв'ю про особливості країни з учнями, які наразі знаходяться за кордоном;
- вікторина «Подорож країнами Європи»;
- квести;
- гра «Порівняння країн» тощо.

Щоб відповісти на питання «Чому Україна так стрімко прямує до ЄС?» можна провести практичну роботу на виготовлення національних костюмів Європейських країн-сусідів України, організувати спостереження, зробити загальні висновки, дати оцінку з опорою на власні спостереження. Така практична робота, зокрема, та використання інших практичних методів та ігрових вправ на уроках, загалом, здійснюють позитивний вплив на мотиваційну сферу молодших школярів, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, інтересу до предмету, активізації навчальної діяльності учнів, розвивають спостережливість, уяву, фантазію, творчу діяльність, спонукають до пізнавальної самостійності, що є провідними засадами Нової української школи.

Головні завдання вчителя на кожному уроці – допомогти учням зрозуміти важливість європейського об'єднання; сприяти усвідомленню місця України поміж країн Європи та приналежності її до європейської сім'ї народів; формувати в школярів нового європейського світогляду.

Отже, зміст уроків «Я досліджую світ», методи і прийоми його проведення мають актуалізувати рефлексивні шари свідомості учня, викликати бажання прагнути більше дізнаватися про важливість європейської інтеграції для України. Учні повинні усвідомити, що ЄС допоможе підвищити рівень економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. Адже Європейська інтеграція для України – це найкращий спосіб реалізації національних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
2. Добровольська Л. Н. Інноваційні підходи до викладання предмета «Я досліджую світ» : матеріали науково-методичного інтернет-семінару. Черкаси : ЧОПОПП, 2014. 315 с.
3. Марченко М. М. Європейський Союз : словник-довідник. Київ : Вид-во «К.І.С.», 2006, 138 с.
4. Типові освітні програми. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Клак А. Т.,
здобувач вищої освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: Буцак І.М.,
викладач кафедри початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи проголошує необхідність гуманізації навчання, розвиток здібностей учнів, особистісно орієнтованого підходу, збереження цінностей дитинства, розвиток критичного мислення, вміння висловлювати свої думки, бути відповідальними громадянами. Ефективною технологією реалізації поставлених завдань є проведення ранкових зустрічей у початковій школі.

Незважаючи на багаторічний досвід використання ранкових зустрічей в освітній практиці України, вони не стали об'єктом активних наукових досліджень. Зокрема, є потреба в теоретичному обґрунтуванні актуальності практики «ранкове коло» та її функцій в початковій школі.

Актуальність і значення практики «ранкова зустріч» в початковій школі логічно обґрунтовувати на основі сутнісних характеристик самої практики, психолого-педагогічних особливостей молодших школярів та особливостей їхнього соціального розвитку як в сучасних соціокультурних умовах, так і в умовах нової соціальної ситуації – початку шкільного життя [2, с. 6].

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги визнають особливу роль ранкової зустрічі в житті дітей і присвячують 15–25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі [3, с. 6].

Ранкова зустріч сприяє формуванню у школярів ряду соціокультурних компетентностей, до яких належить, перш за все, створення спільноти, члени якої пов'язані один з одним спільними інтересами та цінностями. Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь у групових обговореннях, а педагогам – моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування. Молодші школярі можуть висловлювати свою точку зору, чути відмінні думки інших людей, аналізувати їх.

Соціальні переваги цього підходу сприяють розвиткові емпатії, активному слуханню однолітків, навчають дітей розуміти позиції інших людей. Уміння сприйняти точку зору іншої людини руйнує упередженість, сприяє толерантності та визнанню відмінностей. Такі соціальні компетентності допомагають школярам жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства [1].

Ранкова зустріч складається з чотирьох основних компонентів.

Привітання – перший компонент ранкової зустрічі. Діти збираються в коло разом зі своєю вихователькою. Усі діти вітаються, і це забезпечує розуміння, що вони є важливими членами групи. Усі звертаються один до одного на ім'я, що допомагає створити атмосферу дружби та причетності. Привітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного елемента зустрічі – обміну інформацією.

Обмін інформацією – другий компонент ранкової зустрічі. Діти висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення. Діти мають змогу дізнатися щось один про одного. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, які дають змогу навчатись упевнено розмовляти і слухати. Кожна дитина може поставити запитання чи прокоментувати його, а дитина, яка повідомляє інформацію, відповідає на запитання та коментарі товаришів.

Групове заняття – третій компонент ранкової зустрічі, що розпочинається після спокійного періоду обміркування інформації. У групі створюється відчуття єдності, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри та заняття, позбавлені елементів суперництва та кооперативні за суттю, ураховують індивідуальний рівень розвитку в учасників певних навичок. Такі групові заняття здебільшого пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається у групі/класі. Щоденні новини – завершальний елемент ранкової зустрічі. Це оголошення письмової об'яви, яка щодня вивішується на відповідному стенді чи дошці. Письмове оголошення налаштовує на те, що треба вивчати цього дня, а також дає можливість обміркувати події та навчання попередніх днів.

Щоденні новини допомагають дітям тренувати навчальні навички, що сприяють розвитку математичних і мовленнєвих здібностей. Щоденні новини можуть містити різноманітні завдання (заповнення календаря, перегляд розкладу виконання робіт, створення графіка погоди), що активізують початок індивідуальної роботи або діяльність у центрах активності [3, с.6].

Значення ранкових зустрічей:

1) Створення спільноти.

Спільнота дає відчуття приналежності. Члени спільноти пов'язані один з одним спільними інтересами та цінностями. Вони піклуються один про одного. Вони навчаються один від одного, розширюючи знання і досвід усіх членів спільноти. У процесі спільної роботи виникає довіра поміж членами спільноти.

2) Розвиток навичок спілкування.

Уміння говорити та слухати є найважливішою якістю, яка необхідна для демократичної культури. Ранкова зустріч дає учням змогу брати участь у групових обговореннях, а вчителям - моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування.

3) Розвиток соціальних навичок.

Завдяки практиці ранкової зустрічі маленькі діти переходять від зосередження уваги на власній особистості до охоплення нею інших. Соціальні переваги цього підходу сприяють розвитку емпатії, активному слуханню однолітків, навчають дітей розуміти позиції інших людей. Уміння сприйняти

точку зору іншої людини руйнує упередженість, сприяє толерантності та визнанню відмінності. Такі соціальні компетентності допомагають людям жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства. Це основні навички, необхідні для демократії.

4) Створення позитивного настрою

Повсякденні вправи, які практикуються під час проведення ранкової зустрічі, допомагають учням зблизитися зі своїми однолітками, навчитися співпрацювати, утримуватися від критики інших, поважати інших як особистостей [3, с. 9].

Отже, ранкова зустріч відіграє важливу роль у Новій українській школі. Дана технологія допомагає налаштувати клас на роботу протягом дня, розпочинати новий день з позитивних емоцій та захопленням до навчання, знайти спільні інтереси та здружити дітей. Розвиває вміння говорити і слухати, брати участь у групових дискусіях, а вчителям – моделювати, проектувати й активно розвивати у дітей уміння й навички живого спілкування, вони вчаться висловлювати свої думки так, щоб їх розуміли. Психологічна комфортна атмосфера під час таких занять в учнівському колективі, сприяє розвитку соціальних, комунікативних, навчальних та соціальних навичок молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паламарчук В., Барановська О. Педагогічні технології навчання в умовах Нової української школи: вектор розвитку. Український педагогічний журнал. 2018. № 3. С. 62
2. Крокуємо до успіху: ранкові зустрічі : навчально-методичний посібник / уклад.: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова, М. О. Банник. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 114 с.
3. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! : посіб. для педагогів з проведення ранкових зустрічей. Київ. 2016. 52 с. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/306/>.

Козуля І. Ю.,

вчитель початкових класів,

Маріупольський навчально-виховний комплекс

«Лицей – школа №14»

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Дистанційне навчання - вже не нова для більшості педагогів форма роботи з класом та батьками. Після початку пандемії коронавірусу 2020 р. багато освітніх закладів були змушені здійснити тимчасовий перехід на неї та проводити уроки, заходи, батьківські збори на відстані.

Взаємодія між педагогами, учнями та їх батьками в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. Комунікативний простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, в якій є

місце, час та взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання.[1, с.12] Сучасний педагог у наші дні - це не вчитель, у звичайному розумінні, а фахівець, який знає освітній сегмент, і орієнтується в педагогічних мережевих спільнотах через мережі Інтернет, що має навички проведення освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, знає педагогічні технології дистанційного навчання.

Навчання та освіта сучасних дітей і батьків тісно переплітається з використанням комп'ютерних технологій, особливо в умовах епідеміологічної ситуації. Усі члени цього процесу вийшли на новий формат взаємодії з дітьми та з сім'ями учнів. Заклади стали активно використовувати дистанційні освітні технології, що стало одним із нових, але невід'ємних засобів спілкування та зв'язку у навчальному освітньому процесі. Для цих цілей педагоги використовують такі програми, як: Zoom, Viber, You Tube, електронну пошту, освітню платформу Classroom, електронний щоденник Єдина школа.

Основа дистанційного навчання у початковій школі полягає в тому, що дітям у доступній формі пропонується навчальний матеріал, це: уроки в Zoom з використанням документ-камери, яка дозволяє вивести на екран будь-який рукописний текст, зразок, відео-заняття, презентації, інтерактивні ігри, сайти дистанційної освіти тощо. Перебуваючи вдома, учні можуть вивчати та виконувати рекомендовані завдання. У своїй дистанційній роботі використовую сайти, на яких можна здійснити віртуальні екскурсії, освітню платформу Learning.ua, інтерактивну дошку Padlet. Для утримання інтересу та заохочення діти отримують віртуальні смайлики.

Основною метою даної технології у навчальному процесі – це надати дитині можливість здобути освіту вдома. Але потрібно пам'ятати, що рівень готовності до самостійної роботи в учнів початкових класів нижчий, ніж в учнів середньої та старшої ланки. Організовувати роботу найменших учнів мають дорослі, але саме організовувати, а не виконувати завдання за дитину.

[2, с.9]

Особливе місце під час дистанційного навчання належить взаємодії з батьками. У більшості батьків відсутній досвід дистанційного навчання, але ми маємо розуміти, що без їхньої допомоги не обійтись. Завдання батьків – створити умови, щоб дитина могла навчатися вдома, завдання вчителів – навчати і давати зворотний зв'язок [2, с.11] Тому слід впроваджувати у практику проведення батьківських зборів, індивідуальних консультацій засобом дистанційного спілкування, яка дозволить досягти більшої оперативності у взаємодії з батьками, підвищити задоволеність від зборів, а також зробити батьків активнішими учасниками освітнього процесу. Серед переваг – можливість участі кожного з батьків. При дистанційному спілкуванні кожен може висловити свою думку і буде почутий, прочитаний і прокоментований аудиторією. Під час проведення традиційних зборів цей процес затягується у часі, порушує організацію. Важливо відзначити, що проведення дистанційних батьківських зборів (як однієї з форм дистанційної взаємодії сім'ї та освітнього закладу) здатне підвищити мотивацію батьків до спілкування між собою та з педагогом.

Використання дистанційних форм взаємодії всіх учасників освітнього процесу сприяє: формуванню у батьків позитивної мотивації до освітньої роботи з дітьми, підвищенню якості освітнього і виховного процесу, успішної реалізації цілей та завдань Державного стандарту початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. Травень 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (Дата звернення: 20.10.2022).
2. Як налагодити освітній процес в умовах дистанційного навчання. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-nalagoditi-osvitniy-proces-v-umova/> (Дата звернення: 21.10.2022).
3. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності. Методичні рекомендації. Суми, 2021. URL: http://soippo.edu.ua/images/Мобільна_сторінка/Зручне%20навчання/Дистанційний%20формат%20взаємодії%20суб'єктів%20освітньої%20діяльності.pdf (Дата звернення: 22.10.2022).

Круш О.М.,

учитель початкових класів

*Маріупольська Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №3
з поглибленим вивченням окремих предметів*

Хаджинова І.В.,

старший викладач кафедри педагогіки та освіти
Маріупольський державний університет

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА У ШЕСТИРІЧНИХ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування навичок письма має велике не лише педагогічне, а й соціальне та освітнє значення. Привчаючи першокласників до чіткого, точного, усталеного письма, вчитель прищеплює їм старанне ставлення до виконання будь-якої роботи, не лише письмової. Навчаючись писати для учнів цього віку, учитель повинен знати особливості розвитку кожної дитини, в процесі роботи звертати увагу на психофізіологічний стан і керуватися цим, забезпечуючи обсяг і характер завдань [1].

Багатогранність рухових дій і одночасне виконання декількох письмових правил викликає у дітей сильне напруження руки і навіть усього тулуба. Спостерігається оніміння пальців. Рука стає нерухомою, письмо сповільнюється, прохання вчителя писати швидше виконується навпаки. Учні пишуть досить повільно, особливо на початку навчання. Тому перше написання дітьми має бути повільним, щоб вони могли зрозуміти деякі його процеси.

Незрілість кінестетичного контролю тонких рухів рук та опорно-рухового апарату спричиняє графічні помилки. Чим складніший малюнок (елемент, графема), тим більші спотворення він зазнає. Дитяче письмо характеризується тремтінням рядків, відтоком літерних елементів за межі рядка, «дзеркальним»

зображенням графем, пропуском літерних елементів, додаванням зайвих, написанням друкованих літер замість рукописних та ін. Також важко встановити послідовність звуків у слові та позначити їх буквами. Перша умова письма – виділення звуків у слові та встановлення їх послідовності. Майже кожна третя така дитина має проблеми з мовленням. Класична корекційно-логопедична робота передбачає використання іграшок, макетів, карток із зображенням предметів тощо, але нещодавно логопеди у своїй практиці почали використовувати презентації, інтерактивні ігри, відеофільми, які викликають більшу зацікавленість у дітей та дозволяють урізноманітнювати і вдосконалювати корекційний процес [2, с.110].

Поняття «писемне мовлення» вміщує в себе в себе дві складові – читання та письмо. Розлади даних процесів називаються «дислексією» та «дисграфією». Письмо – це особлива форма власного (експресивного) мовлення, що формується, на відміну від усних форм, тільки в процесі цілеспрямованого навчання, і є знаковою просторовою класифікацією часової послідовності фонем в усному мовленні [3, с. 156]. Дисграфія – частковий розлад процесу письма, що виявляється в специфічних і стійких помилках, обумовлений несформованістю вищих психічних функцій, що забезпечують процес письма [3, с.201].

Так, передумовами успішного оволодіння навичками читання та письма є: достатній розвиток усного мовлення, вільне володіння ним у різних комунікативних ситуаціях; сформованість навичок мовного аналізу та синтезу, зокрема фонематичного; високий рівень розвитку просторового сприйняття і просторових уявлень; розвиток дрібної моторики; сформованість зоровомоторних і слухомоторних координацій; сформованість довільної діяльності, вміння регулювати й контролювати власні дії, докладати зусилля [1; 2; 3; 5; 6; 7]. А.Корнєв, С.Ніколаєва, І.Садовникова, Є.Соботович зазначають, що для оволодіння писемним мовленням суттєве значення має ступінь сформованості всіх сторін мовлення. Порушення звуковимови, фонематичного та лексикограматичного розвитку одразу знаходять чітке відображення в письмі та читанні.

Для розвитку фонетико фонематичних процесів можна використовувати такі ігрові вправи:

Вправа №1. Зараз я буду називати слова, а ти, коли почуєш відповідний звук, плескай в долоні. Наприклад, звук [м]. Слова: мак, сніг, день, мама, морозиво, літо, сумка. Ускладнення: коли почуєш звук [к] плескай один раз, а коли звук [г] – два рази. Наприклад, слова: кіт, грім, корова, рука, гора, сніг, молоко, тигр.

Вправа №2. Зараз ми будемо порівнювати слова. Я буду казати по два слова, а ти будеш вирішувати, яке з них довше. Тільки пам'ятай, що треба порівнювати слова, а не речі, які вони позначають. Стіл – столик, квітка – квітонька, вуса – вусики, пес – цуценя, кіт – кошенятко.

Вправа №3. З чотирьох слів, чітко виголошених дорослим, дитина повинна назвати те, яке відрізняється від інших. Наприклад, миска – миска – мишка – миска; коза – коса – коза – коза; мак – мак – мак – лак.

Використання наведених ігрових вправ допоможе подолати недоліки мовлення, активізувати працездатність дитини. Важливо пам'ятати, що своєчасна профілактика порушень письма та читання допоможе успішному засвоєнню навчального матеріалу.

Процес оволодіння письмом і навіть його першою складовою – графікою, є далеко не таким легким, як це здається на перший погляд – він має багатокомпонентну структуру. Чітке виразне письмо залежить від роботи зорового, слухового та тактильного аналізаторів, від здатності проводити координацію та регуляцію рухів. Дитина повинна мати хорошу просторову орієнтацію, вміння локалізувати об'єкт у просторі, мати навички малювання та перемальовування предметів. Маленький школяр має вміння аналізувати та синтезувати явища навколишньої дійсності. Адже для того, щоб написати або бодай переписати найпростіше слово, потрібно уміти, з одного боку, перекодувати звук у фонему, фонему – у букву, а з другого, перешифрувати різні варіанти однієї і тієї ж букви. Навчитися писати ручкою нелегко для шестирічних дітей. Для написання рекомендується використовувати як кулькову ручку, так і авторучку. Вони детальніше описані в Загальних вимогах до ведення учнівських зошитів. В букварний період учні оволодівають письмом рукописних букв українського алфавіту та пунктуаційних знаків. Письмо букв чергується з письмом складів, слів, словосполучень, речень. Пізніше, коли учні оволодіють умінням писати букви простої форми, пропонуватиме літери складніших накреслень.

Спостереження за формуванням навичок письма у шестирічних дітей показали, що письмо у буквах фігурних ліній, петельних, заокруглених елементів, безвідривного їх поєднання у букви, а тих між собою, для багатьох дітей є складним процесом. Це пояснюється необхідністю більш пластичних тонких рухів руки і довшого статичного напруження.

Практика показала, що на початковому етапі легше формується безвідривне письмо і поєднання букв. Кожну букву варто починати писати однаково. Безвідривно пишуться тільки ті букви, у яких поєднуються складові елементи (*м, ш, т, п, б, у, а, д* та ін.). Поєднання рядкових букв типу *з, ш, т, г, м, л, я* з наступними буде безвідривним, останній елемент цієї букви якщо легко може перейти в початок наступної – *ля, си, лп*. Овал з наступною буквою має два типи поєднань: верхнє (вигнутою лінією – *ор, от, ою, ох*) і нижнє (короткою прямою лінією, яка виходить з основи овалу – *ол, юм, фо, бл*) [4].

Отже, аналіз публікацій з проблеми дослідження показав, що питання формування навичок письма у шестирічних учнів початкової школи розглядається в теоретико-практичній площині, аналізується у зарубіжних дослідженнях та публікаціях. Однак інтелектуальний розвиток шестирічних дітей змушує їх навчатися, одночасно з іншими, цьому виду діяльності. Робота школи значною мірою полягає в побудові освітнього процесу, щоб не нашкодити молодому організму.

Щоб зробити процес навчання письму шестирічної дитини більш ефективним, необхідно зафіксувати на окремому аркуші помилки графічного та

технічного походження кожного учня, потім проаналізувати результати, які покажуть області фронтальної та індивідуальної роботи в класі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пастушенко Н. Мовно-літературна освітня галузь: стандарт чи профанація (роздуми на полях обговорення проекту державного стандарту базової середньої освіти). URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1346-movno-literaturna-osvitnya-galuz-standart-chi-profanatsiya-rozdumi-na-polyakh-obgovorennya-proektu-derzhavnogo-standartu-bazovoji-serednoji-osviti> (дата звернення: 01.03.2022).
2. Єфременко Ю.О. Корекційні засоби навчання дітей із порушеннями мовлення. *Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти* / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. С. 110-117.
3. Логопедія. Підручник / за ред. М.К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім Слово, 2020. 376 с.
4. Заїка А.М. Норми оцінювання знань, умінь і навичок: методичні рекомендації щодо усного і писемного мовлення молодших школярів.. Київ: Магістр S, 2020. 88 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015, Вип. 40. С. 128-136.
6. Нетреба М.М, Тимофеева І.Б. Упровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 11. Т. 3. 2019. С. 191-195.
7. Родюк Н.Ю. Голюк О.А. Особливості методичних аспектів у формуванні читацької культури учнів початкової школи за допомогою інноваційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 25, Т. 1. С. 100-103.

Курінна А.Ф.,

к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет

Лавруша В.І.,

учитель початкових класів,
спеціаліст вищої категорії, старший учитель,

Дукова М.П.,

учитель початкових класів,
спеціаліст вищої категорії, старший учитель,
Запорізький багатопрофільний ліцей № 99

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «ЩОДЕННІ 5» ТА «ЩОДЕННІ 3»

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018) першочерговим завданням сучасної освіти є підготовка дитини до життя. Освітній процес розглядається як саме життя, що ґрунтується на суб'єктності школяра, та має забезпечувати всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Розвинуті здібності особистості, її професійні інтереси і кваліфікацію вчені порівнюють з головним капіталом економічної формації, а їх «накопичення» відносять до найважливішої прогресивної функції суспільства. Тому освітній процес у школі підпорядковується високій меті – розвитку компетентностей та наскрізних умінь учнів [1,2].

Людина від природи має багато задатків. Відповідно до Концепції Нової школи сучасний учитель повинен дати можливість кожному вихованцеві відчувати радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, віру у власні сили, допомогти дитині зрости в умовах успіху та відчувати певні позитивні емоції від подолання труднощів, що формуватимуть почуття компетентності [2].

Розвиток наскрізних умінь має бути невід’ємною умовою змісту всіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати навчальний процес, щоб забезпечити єдність ключових компетентностей учнів та їхніх творчих можливостей [2].

Саме тому сучасна системи початкової освіти в Україні актуалізує пошук й впровадження в освітній процес як вітчизняних інноваційних технологій, які відповідають вимогам Нової української школи, так і зарубіжних. Прикладом таких інноваційних технологій, що допомагають учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяють розвитку його особистісних якостей, є технології «Щоденні 3» та «Щоденні 5».

Особливістю технологій є діяльнісний підхід до навчання, що ґрунтується на засадах пошукової, дослідницької, рефлексивної діяльності, та їх зорієнтованість на особистісне становлення кожного здобувача початкової освіти. Зазначені технології сприяють формуванню особистості, яка творчо та критично мислитиме, самостійно розв’язуватиме проблеми, буде здатною до життя в суспільстві, прагнучим до самовдосконалення й навчання впродовж життя, буде готовою до свідомого життєвого вибору та самореалізації.

Так, технологія навчання Daily 5 пройшла певний період розвитку, поки не стала важливою та актуальною в початковій школі Канади. Вперше вона була представлена Гейлом Буше і Джоан Мозер у книзі «The Daily 5: Незалежність грамотності в початкових класах» та потім детально проаналізована у роботах О. Хомич [3].

Передумовою активної пізнавальної діяльності учнів за технологією є нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів.

Ротаційні моделі «Щоденні 5» (читання і письмо) і «Щоденні 3» (математика) – це набори щоденних видів діяльності, виконуючи які, діти навчаються бути самостійними під час читання, письма й вивчення математики, а учитель має можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах. Важливо навчити дітей самостійності, тому що це – основа їх відповідальності.

Основні принципи моделей «Щоденні 5» і «Щоденні 3» є такими:

- довіра та повага;
- спільнота;
- вибір;
- відповідальність;

- тимчасове зосередження уваги;
- переходи як паузи для відпочинку;
- 10 кроків до самостійності.

Педагогічна технологія «Щоденні 5» спрямована на формування і розвиток навичок читання та письма у молодших школярів. Включає п'ять основних видів діяльності: читання для себе, читання разом з другом, письмо для себе, робота зі словами, слухання.

Технологію Daily 5 зазвичай упроваджують у початковій школі на початку навчального року. Однак учитель може започаткувати її в будь-який зручний час. Важливо усвідомлювати, що вчитель та учні мають бути готові до цього процесу.

На початку цієї діяльності школярів об'єднують в одне велике коло. Після цього учитель розподіляє учнів на групи для виконання навчальних завдань. Одні пишуть, інші читають для когось, треті слухають. Через певний час знову сходяться в коло. Потім знову розходяться. І так триває до того часу, доки кожен учень виконає всі п'ять видів діяльності.

Педагогічна технологія Daily 3 включає в себе три види діяльності:

- Математика самостійно
- Математика разом
- Математичне письмо.

Щоб запустити «Щоденні 3», необхідно використати «10 кроків до самостійності»:

- Крок 1. Визнач, чого потрібно навчити
- Крок 2. Постав ціль та створи атмосферу терміновості
- Крок 3. Записуй бажані моделі поведінки на Я-схему
- Крок 4. Змоделюй найбільш бажану поведінку
- Крок 5. Змоделюй найменш бажану поведінку, тоді найбільш бажану
- Крок 6. Розташуй учнів по класу
- Крок 7. Тренуй та формуй витривалість
- Крок 8. Не заважай
- Крок 9. Використовуй тихий сигнал, щоб скликати учнів до початкового місця збору
- Крок 10. Проведи групове опитування: запитай «Як все пройшло?»

Перед початком роботи вчитель разом із учнями складає правила, яких діти мають дотримуватися під час діяльності «Математика самостійно».

Важливим моментом під час виконання цієї роботи є те, що учень самостійно вибирає математичні активності, з якими він має бажання працювати. Діти самостійно закріплюють вивчені математичні поняття за допомогою дій з різними предметами. Тобто відбувається кінестетична практика в формі математичних ігор чи практичних робіт. Коли діти вже знають, що таке «Математика самостійно», і володіють цією діяльністю, починаємо вводити «Математику письмово» та «Математику разом з другом».

Отже, інноваційні технології «Щоденні 5» та «Щоденні 3» зумовлюють покроковість процесу навчання кожної дитини, виявляють її сильні та слабкі сторони, забезпечують комфортність, емоційну й соціальну адаптованість

здобувачів початкової освіти, а також формують особистісні якості школярів у контексті компетентнісної парадигми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. No 87. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.10.22).
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Хомич О.О. Особливості навчання учнів початкових шкіл Канади. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 460–465. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_112. (дата звернення: 26.10.22).

Курінна А.Ф.,

к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет

Солдатенко О.В.,

спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист, директор,
Запорізький багатoproфільний ліцей № 99

Дзюба О.П.,

спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
заступник директора з НВР,
Запорізький багатoproфільний ліцей № 99

ДІАЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ АВТОРСЬКОЇ ШКОЛИ)

Актуалізація суспільного інтересу до проблем людини визначає необхідність удосконалення освіти. Забезпечення інтелектуального розвитку молодших школярів Авторської школи особистісного зростання О. Солдатенко в умовах модернізації змісту освіти, перебудови професійного саморозвитку педагога-початківця Нової української школи – складний, динамічний, багаторівневий педагогічний процес, який набуває своєї ваги з урахуванням змін не тільки в освіті. Швидка урбанізація, економічні зміни, дисбаланс ресурсів; конвергенція нових технологій: нано-, біо-, інформаційних та когнітивних; трансформація моделі взаємодії між державою та громадянами; радикальне перетворення сім'ї – мегатренди світового глобального розвитку [3].

Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти. Моделюючи систему інтелектуального розвитку особистості з урахуванням

методичного удосконалення педагогічної майстерності, вчителі ліцею використовували дидактичні багатовимірні інструменти, які можуть бути схарактеризовані як когнітивні способи зберігання і перероблення навчальної інформації та засоби наочності, що дозволяють здійснювати підтримку різних форм інтелектуальної діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу інноваційного закладу.

В. Штейнберг визначає їх як універсальні засоби адекватного уявлення знань природною мовою, які об'єднують дві лінії кодування інформації: знаково-символічне (лінійне) кодування на основі писемності та мови, й образне (цілісне, системне, «солярне»), як когнітивно-візуальні засоби бінарного (двокомпонентного) типу з ілюстративно-мнемичними і регулятивними властивостями [4].

Змістовний компонент дидактичних багатовимірних інструментів, реалізований на основі когнітивних принципів подання інформації у семантично зв'язаній формі, та логічний компонент, утворений координатними і матричними графічними елементами, об'єднаними в каркас рекурсивного типу, дозволили розробити Концепцію діалогічної моделі інтелектуального розвитку молодших школярів у контексті навчально-методичного комплексу (далі НМК) «Студія-діалог» Школи особистісного зростання, яка відповідає викликам часу й створює сприятливий режим соціалізації нових поколінь [1].

Стратегічна мета діалогічної моделі (у короткому визначенні – становлення цілісної інтелектуально розвиненої особистості) зумовила розроблення концептуальних засад інтелектуального розвитку молодших школярів у межах освітньої системи «Студія-діалог», таких як:

- по-перше, концепція орієнтована на становлення цілісної особистості, що досягається за рахунок системно-діяльнісного підходу до побудови освітнього процесу з усіх навчальних дисциплін та до організації позаурочної діяльності й гармонійного поєднання спеціального (мовленнєвого, математичного, літературного, музичного й под.) та загального розвитку учнів;

- по-друге, в освітній системі навчання, розвиток і виховання організовані як єдиний процес, що дозволяє перетворити інформацію на особистісно значущі знання, створює передумови моральної поведінки;

- по-третє, освітня система орієнтована не на сьогодні, а на завтрашній день, на успішність учнів в умовах, яких сьогодні ще немає, що досягається цілеспрямованим формуванням здатності до діалогу, мобільності, готовності вибрати й коригувати способи діяльності в залежності від умов, що змінюються.

Закладений у НУШ системно-діяльнісний підхід, який реалізує перехід від знанневої до діяльнісної парадигми освіти [2], обумовив при створенні НМК «Студії-діалог» такі аспекти: процеси навчання та виховання розвивають дитину тільки в тому випадку, якщо вони протікають в емоційно значущій для дитини діяльнісній формі; рушійною силою особистісного й пізнавального розвитку є діяльність, тому важливо, у які види діяльності включений учень, який ступінь його активності та самостійності; мотиваційно-сміслова сфера особистості має суттєвий вплив на ефективність оволодіння пізнавальною діяльністю; оволодіння універсальними

навчальними діями є основою загальнокультурного й особистісного розвитку, забезпечує засвоєння знань і умінь в будь-якій предметній області, формування картини світу.

Діалогічна модель інтелектуального розвитку молодшого школяра базується на принципах діалогізації навчання, врахування специфіки полікультурного суспільства й поліетнічного складу учнів, фундаментальності, системності, варіативності, доступності, наступності й перспективності навчання, та передбачає побудову змістовних зв'язки в НМК із урахуванням не тільки предметного, а й міжпредметного рівнів.

В умовах формування нових освітніх підходів та стратегій, вдосконалення навчальних програм, введення до варіативної частини навчальних планів початкової школи, яка ґрунтується на стандартах Концепції Нової української школи, сучасних інноваційних навчальних проєктів («Інтелект України», «Авторська школа», «Росток», «Афлатот» тощо), інтегрованих дисциплін є доцільним та актуальним.

Так, інтегрований курс «Досліджую рідний край», на думку його авторів, уможлиблює за допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закласти фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання; формується вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, це стане звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього життя; вдосконалюються навички системного мислення; забезпечується більш глибоке розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через кілька точок зору; здійснюється комплексний підхід, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язуються з реальним світом.

У процесі здійснення дослідницької діяльності в молодшого школяра формується специфічне особистісне новоутворення – дослідницькі здібності, суб'єктивно нові для учня знання і способи діяльності, формується дослідницький стиль мислення. Запропонована концепція діалогічної моделі інтелектуального розвитку молодших школярів позиціонує «Студію-діалог» як інноваційну освітню систему, в якій послідовно реалізовано міждисциплінарну взаємодію, що дозволяє школяреві виокремлювати загальне, переносити досвід діяльності з однієї предметної області на іншу не тільки без шкоди для осягнення предметного матеріалу, а й з придбанням нового, з перевагою в часі, в ефективності діяльності, в отриманні результату, вбудовувати в наявну систему знань і умінь.

Діалогічна модель інтелектуального розвитку молодших школярів у контексті Авторської школи О. Солдатенко «Школи особистісного зростання: від творчого розвитку до особистісної реалізації» передбачає варіативні шляхи досягнення освітніх результатів, що враховують освітні запити та можливості учнів, формують готовність до самоосвіти й самовизначення в надзвичайно мінливому високотехнологічному конкурентному полікультурному світі, реалізують державну політику в галузі освіти та відповідають вимогам Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириленко С.В. Авторська школа в Україні як педагогічний феномен. *Авторські школи України*. Матеріали X Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / упор. Г.А. Назаренко. У двох томах. Том 2. Черкаси : ЧОПОПІ, 2018. 202 с. URL : <http://surl.li/dpifs>. (дата звернення: 02.11.2022).
2. Концепція «Нова українська школа». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>. (дата звернення: 03.11.2022).
3. Курінна А., Фролов Д. Формування екологічної свідомості успішної особистості як складник сучасної освіти та виховання. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 3-4 (26-27). С. 253–268.
4. Штейнберг В.Э. Инструментальная дидактика – дидактический дизайн. *Педагогический журнал Башкортостана*. 2007. № 1(8). С. 76–88.

Кучеренко М.Ю.,
здобувач вищої освіти,
Мариупольський державний університет
Мойсєнко Р.М.,
к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Мариупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається одне з найголовніших завдань школи — всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку. Навчальні дисципліни дозволяють розширювати та поглиблювати уявлення школярів про навколишній світ, допомагають розвивати образне та логічне мислення, творчі здібності дітей, сприяють формуванню загально-навчальних умінь, навичок та закладають основи світогляду [1].

Актуальними є висловлювання В. О. Сухомлинського про те, щоб у навчанні діти самі були і шукачами, і дослідниками, а якщо не буде вогнику, тоді ніколи не запалити його в інших. З висловом педагога можна повністю погодитися, бо не буде цікаво учням усмоктувати знання, якщо вони не будуть бачити цікавість з боку своїх вчителів. Але яка же може бути зацікавленість у вчителів, якщо вони вже багато років знають цю інформацію та розказують її дітям? З кожним роком в мережі Інтернет з'являється все більше доповнень до базової інформації, тому, аби підвищити інтерес учнів та зацікавитись самому можна знайти якусь казку, відео-пояснення або відео-гру, легенду, інтерактивну вправу або вигадати творчу роботу (макет, плакат, схему) та зробити її з учнями.

У час сучасних технологій треба розуміти, що учням простіше та цікавіше сприймати інформацію в інтерактивній формі, для цього вчителям слід використовувати інтерактивні методи навчання.

Інтерактивні методи навчання — це спосіб взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу, під час якого слухачі перестають грати пасивну роль і активно долучаються до роботи. Останнім часом широко використовуються змагальні методи у навчанні, які, як зазначає Р.Мойсеєнко, активізують пізнавальну діяльність та мотивують не тільки до вивчення нового матеріалу на різних етапах його опанування, а також сприяють розвитку комунікативних навичок, розвитку критичного мислення [2].

Згідно з навчальною пірамідою, яку 1980-х розробив Національний тренінговий центр (штат Меріленд, США), ми запам'ятовуємо із того, що чуємо, лише 5%, в той час як 90 % інформації фіксуємо, коли навчаємо інших. Організуйте освітній процес таким чином, щоб учні могли засвоїти якомога більше матеріалу, відчуваючи себе максимально комфортно [4].

Дослідники інтерактивного навчання усі інтерактивні технології поділяють на чотири групи: фронтальні технології, інтерактивного колективно-групового навчання, ситуативного навчання та навчання у дискусії. Серед інтерактивних методів широко використовуються такі, як: мозковий штурм, шість капелюхів, мікрофон, дебати, незакінчені речення, коло ідей, робота в парах та малих групах, займи позицію, крісло автора, метод «Прес», акваріум, дискусія, подорож рольові ігри та інші [3].

Розглянемо найпоширеніші вправи, які найчастіше використовуються вчителями на кроках у початкових класах.

«Робота в парах» (один проти одного, один – вдвох – всі разом), «Думати працювати в парі, обмінятися думками». Технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів, вона дає час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучити свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння вести дискусію й переконувати співрозмовника.

«Карусель». Цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами зі спілкування для обговорення дискусійних питань.

«Ротаційні (змінювані) трійки». Діяльність учнів у цьому випадку є подібною до роботи в парах. Цей варіант кооперативного навчання сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою цього осмислення, закріплення та засвоєння.

«Акваріум». Ще один варіант кооперативного навчання, що є формою діяльності учнів у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування в малих групах, вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку. Може бути запропонований тільки за умови, що учні вже мають добрі навички групової роботи.

«Ажурна пилка». Технологія використовується для створення на уроці ситуації, яка дає змогу учням працювати разом для засвоєння великої кількості

інформації за короткий проміжок часу. Ефективна і може замінити лекції у тих випадках, коли початкова інформація повинна бути донесена до учнів перед проведенням основного (базисного) уроку або доповнює такий урок. Заохочує учнів допомагати один одному, вчитися навчаючи.

Як варіант технології вирішення проблем можна використовувати «Дерево рішень», яке допомагає дітям проаналізувати та краще зрозуміти механізм прийняття складних рішень.

Різновидом загально групового обговорення є технологія «Мікрофон», яка надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

«Незакінчене речення». Дає присутнім змогу долати стереотипи, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо. Цей прийом часто поєднується з «Мікрофоном» і дає можливість працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими.

«Обговорення проблеми в загальному колі». Ця технологія, яка застосовується, як правило, в комбінації з іншими. Її метою є прояснення певних положень, привертань уваги учнів до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивації пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань.

«Мозковий штурм». Інтерактивна технологія колективного обговорення, що використовується для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми. Спонукає учнів проявити уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки.

Мета «Мозкового штурму» чи «Мозкової атаки» в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого періоду часу.

«Навчаючи – навчаю». Метод використовується при вивченні блоку інформації або при узагальненні та повторенні вивченого. Він дає можливість учням узяти участь у передачі своїх знань однокласникам. Використання цього методу дає загальну картину понять і фактів, що їх необхідно вивчити на уроці, а також викликає певні запитання та підвищує інтерес до навчання [2].

Використання таких інтерактивних методів навчання у закладах шкільної освіти — необхідна умова успішного розвитку вихованців, бо інтерактивні технології навчання сприяють розвитку творчого мислення, впевненості в собі, викликають бажання висловлювати думки та допитливість розвивають уяву та фантазію, зміцнюють інтелект, розвивають особистісні якості — сміливість, вміння доводити думку та шукати аргументи [3].

Отже, діти – майбутнє нашої країни, і саме від нас, вчителів, залежить наскільки просвічене воно буде. Але не можна навчити того, хто не хоче вчитися, тому ми, вчителі початкових класів, повинні зробити все, аби розвивати в учнів любов до навчання, пізнавальні інтереси, їхні творчі навички, уміння самостійно здобувати знання, бути активними, не пасивними, а в майбутньому й розвивати нашу державу у всіх напрямках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Кабінету Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 14.11.2022 р.).
2. Мойсеєнко Р. М. Змагальні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2018. С.97-103.
3. Інтерактивне навчання. URL: https://pidru4niki.com/73736/pedagogika/interaktivne_navchannya?ysclid=lah6s1tsc6958703 (дата звернення: 14.11.2022 р.)
4. Інтерактивні методи навчання. *Педрада. Портал освітянин в Україні*. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2316-interaktyvni-metody> (дата звернення: 14.11.2022 р.).
5. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.
6. Задорожна Л.В. Загальнопедагогічні проблеми підготовки вчителя: стажистка практика випускника педагогічного вузу. *Наукові записки Рівненського гуманітарного університету*. Випуск 11. Рівне, 2000. С. 50-53.
7. Нетреба М.М, Тимофеева І.Б. Упровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 11. Т. 3. 2019. С. 191-195.
8. Хом'юк І. В., Петрук В.А., Голюк О.А., Хом'юк В.В. Інноваційні технології в освітньому процесі: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2020, 88 с., URL: <https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog/book/608>

Лях М. Р.,

к. пед. наук,

вчитель англійської мови, учитель-методист,

Ліцей № 81 імені Петра Сагайдачного Львівської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ У НАВЧАННІ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Традиційна освіта більшою мірою спрямована на передачу знань, умінь і навичок, натомість інноваційне навчання, відкрите для змін, творчого підходу, постійного оновлення, забезпечує особистісну ініціативу індивіда, його свободу саморозвитку, що пов'язано зі змінами в суспільстві.

Використання інноваційних технологій є складним і специфічним процесом та потребує від вчителя ґрунтовних знань, умінь та навичок, а також творчих здібностей. Для того, щоб доступніше й цікавіше подати навчальний матеріал, педагоги використовують сучасні методи візуалізації.

Інноваційна спрямованість навчального процесу призводить до корінних змін у педагогічній практиці, спрямування методів на усвідомлене і творче

навчання учнів, розвиток їхніх особистісних якостей – самостійності у прийнятті рішень, творчого підходу у навчанні, ініціативності, наполегливості, самооцінки тощо. Ментальні карти ідеально підходять для використання у школах, можуть бути застосовані у будь-яких видах завдань, залучають учнів різного віку до активного творчого мислення, організації й вирішення проблем [2, с. 62-64].

Хоча ідея концентрованої подачі інформації у вигляді схем не була новою, її популяризація почалася тільки у другій половині двадцятого століття англійським психологом Тоні Бьюзеном [3], який доклав багато зусиль для поширення цієї технології, ввів поняття «інтелект-карти» або «ментальні карти», систематизував їх використання, розробив правила і принципи їх конструкції.

Проблема використання ментальних карт у навчанні англійської мови також досліджувалась в працях таких учених: Дж. Бадд (J. Budd), А. Буран, Т. Бюзен (T. Buzan), М. Епплер (M. Eppler), Т. Колтунович, Н. Копняк, А. Філюков, Р. Ханевальд (R. Hanewald).

Ментальні карти (інтелект карти, карти розуму, карти пам'яті, Mind Maps) – це унікальна технологія роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем.

«Ментальні карти» можна використовувати на всіх етапах роботи, від введення нового матеріалу до його контролю.

Інтелект-карти дозволяють економити час на поясненні навчального матеріалу та тим самим збільшити час для індивідуальної роботи учнів. Крім цього, процес створення інтелект-карт сприяє розвитку особистісних якостей учнів, змушує їх мислити по-новому, природно, творчо та невимушено, максимально використовуючи обидві півкулі головного мозку, роблячи процеси навчання і учіння більш цікавими та плідними.

Особливу увагу у своїй роботі приділяємо використанню ментальних карт у вивченні граматичних конструкцій. Це не тільки збільшує швидкість передачі інформації та підвищує рівень її засвоєння, а й сприяє розвитку таких процесів як увага, пам'ять, мислення, уява, мовлення, розвиває почуття кольору, бере участь у інтелектуальному розвитку учнів, що вкрай важливо для їхнього успішного навчання.

На сьогодні існує безліч онлайн ресурсів, за допомогою яких можна легко та швидко розробляти яскраві інтелект-карти. До прикладу, iMindMap, XMind, Mind42, Coggle, WiseMapping, FreeMind тощо, або ж власноруч за допомогою графічного редактора (Рис. 1).

Слід зауважити, що карти пам'яті є одним із найкращих засобів систематизації знань у педагогічній діяльності, оскільки можуть бути застосовані до будь-яких видів завдань, що активізують творче мислення учнів.

При побудові ментальної карти активізуються різні здатності нашого мислення. При складанні гілок і ключових слів ми використовуємо ієрархії, для картинок – візуалізації та асоціативне мислення, в цілому використовується просторово-образне мислення. Все це активізує пам'ять і

дозволяє запам'ятати як структуру даних, так і їх важливі аспекти, тому використання ментальних карт покращує запам'ятовування інформації приблизно на 32% [1, с. 148-153].

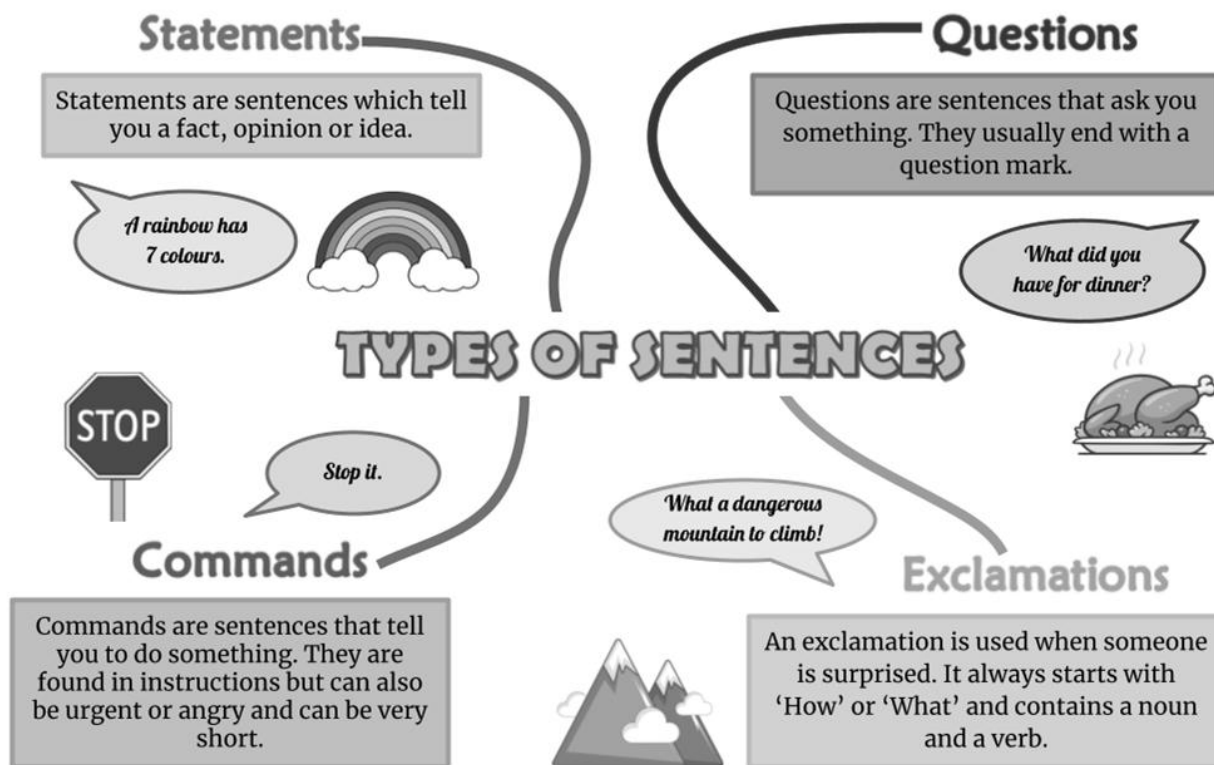

Рис. 1. Зразок ментальної карти, створеної у графічному редакторі

Таким чином, карти знань – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у наочній формі. З їхньою допомогою інформацію можна подати так, щоб її було легко сприймати, адже вони відображають природний спосіб мислення.

Отже, використання у навчанні ментальних карт дає позитивні результати. Учні вибирають, структурують та запам'ятовують ключову інформацію. Ментальні карти розвивають креативне та критичне мислення, пам'ять і увагу, роблять процес навчання цікавим, дозволяють краще засвоювати матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Копняк Н. Б., Крупська Т. О. Ментальні карти як засіб візуалізації навчального матеріалу у початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. №5.2 (69.2). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.2/33.pdf/> (дата звернення: 12.11.2022).
2. Машкіна В.В. Використання ментальних карт у підготовці фахівців з географії // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. Харків: ХНУ імені Василя Каразіна, 2011. Вип.13.
3. Buzan Tony. *The Mind Map Book* / Tony Buzan with Barry Buzan. New York: Penguin Books USA, 1994. 320 p.

Лисенко Ю. С.,
здобувач вищої освіти
Мариупольський державний університет
Науковий керівник: Беседа Н. А., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Мариупольський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ШКІЛЬНОГО ТРАВМАТИЗМУ В УМОВАХ НАВЧАННЯ В НУШ

Сучасний рівень розвитку суспільства значною мірою актуалізує наукові проблеми, пов'язані зі збереженням і зміцненням здоров'я та фізичним розвитком учнів. Серед причин погіршення стану здоров'я молодого покоління виділяють, насамперед, гіподинамію, недосконалість існуючої системи охорони здоров'я, економічну та соціальну кризи, забруднення навколишнього середовища та зростання рівня травматизму серед дітей і підлітків.

Наразі особливо гостро постає проблема шкільного травматизму. За даними Міністерства охорони здоров'я України, переважна більшість травм (68%) виникає саме серед учнів. Як свідчить статистичний аналіз звітів закладів охорони здоров'я України упродовж останнього десятиріччя 26% шкільних травм діти отримують на уроках фізичної культури та позаурочних формах організації занять з фізичного виховання. Травми є основною причиною летальних наслідків у дітей шкільного віку, причому від них гине або отримує серйозні ушкодження більше дітей, ніж від усіх інших захворювань загалом [1; 2; 3].

Це підтверджує актуальність досліджуваної проблеми з позиції реформування Нової української школи. Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних питань щодо проблеми травматизму на заняттях фізичною підготовкою і спортом зробили Бріжата І. А., Грубар І. Я., Яворська Т. Є та ін.

Насамперед, зазначимо, що термін «травма» в перекладі з латинської означає тілесне пошкодження при пораненні. Додамо, що пошкодження, які повторювались у певній групі населення називається травматизмом. Отже, поняття «дитячий травматизм» слід розуміти як сукупність раптових ушкоджень у дітей різного віку.

Варто пам'ятати, що травматизм поділяють на: побутовий, транспортний, шкільний і спортивний. Буває ще вуличний, вогнепальний, сільськогосподарський, виробничий, нещасний випадок на воді, задушення та отруєння.

Шкільний травматизм – це травми, що виникають у дітей на уроках та в позаурочний час у класних кабінетах, спортзалі, майстернях і коридорах. Основними причинами шкільного травматизму є недостатня просвітницька робота. Унаслідок цього діти проводять перерви, як їм заманеться. На нашу

думку, деякі вчителі нехтують правилами запобігання травм. До прикладу, допускають перевантаження навчальних майстерень під час проведення занять, дозволяють учням приходити на уроки у повсякденному одязі, не дбають про організацію динамічних перерв тощо. Запобігти цьому можна завдяки чітко налагодженій організації освітнього процесу в НУШ.

Діти повинні усвідомлювати, що під час виробничого навчання треба бути надзвичайно уважними, зібраними, ретельно виконувати всі настанови вчителя, чітко дотримуватись техніки безпеки.

У профілактиці дитячого травматизму велику роль відіграють вчителі, вихователі, працівники міських і районних санітарно-епідемічних станцій, житлових управлінь, сільських рад, поліції. Вони здійснюють постійний нагляд за станом території житлових масивів, шкільних і дошкільних закладів, за дотриманням правил безпеки при проведенні ремонтних і будівельних робіт.

Слід зазначити, що вчителі фізичної культури також несуть відповідальність за збереження життя та здоров'я учнів. Тому, як засвідчують наукові розвідки і практичний досвід, у своїй професійній діяльності вони керуються інструкцією, державними актами, наказами та документами з охорони праці, розробленими Міністерством освіти і науки України, здійснюють контроль за дотриманням учнями правил техніки безпеки на уроках фізичної культури, проводять роз'яснювальну роботу щодо правильної техніки виконання рухових дій та вправ, приділяють належну увагу відпрацюванню елементарних прийомів і техніки гри та виробленню відповідних навичок, навчають дітей оцінювати свої сили та можливості під час занять фізичною культурою [5].

Крім того вчителі фізичної культури зобов'язані проходити курси з охорони праці, брати участь у випробуванні гімнастичного знаряддя та обладнання; вносити пропозиції щодо поліпшення умов проведення освітнього процесу; знати фізичну підготовленість й функціональні можливості учнів; медичну групу, до якої учні віднесені за результатами медичного огляду; володіти методикою лікувальної фізичної культури для учнів спеціальної медичної групи, а також вміти надавати невідкладну допомогу у разі виникнення травмування [1; 3].

Як засвідчує практика, в попередженні травм суттєве значення має рівень фізичного розвитку дитини. Крім того, заняття фізичними вправами, рухливими іграми, спортивними розвагами є не тільки засобом зміцнення здоров'я дитини, але й одним із заходів профілактики травматизму.

Узагальнюючи вищевикладене, маємо підстави вважати, що шкільний травматизм є складною й наразі невирішеною проблемою. Розв'язанню цієї проблеми значно сприятиме розроблення педагогічних технологій травмопрофілактичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту адаптованих до освітнього процесу НУШ, впровадження профілактичних заходів у закладах загальної середньої освіти, цілеспрямована, регулярна профілактика травматизму на уроках з фізичної культури із застосуванням інноваційних методів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседа Н.А. Методичні основи здоров'язбереження учнів нової української школи. *Освіта і здоров'я підростаючого покоління* : матеріали другого міжнародного симпозіуму. Зб. наук. праць в 2-х частинах / За ред. Страшка С.В. Вип. 2. Ч. 2. Київ : Алатон, 2018. С.16-18.
2. Брижата І.А. Педагогічні технології профілактики шкільного травматизму у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис. ... к. пед. н. : 13.00.02. Чернігів, 2011. 20 с.
3. Грубар І. Я. Дитячий травматизм: профілактика та реабілітація засобами фізичного виховання. : автореф. дис. ... к. пед. н. : 24.00.02. Львів, 2004. 22с.
4. Нетреба М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.
5. Яворська Т. Є. Ретроспективний аналіз профілактики дитячого травматизму на уроках фізичної культури. *Теоретические и практические научные инновации*. 2006. С. 26-28.

Мартін А.М.,

к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасній початковій освіті притаманні системні зміни в структурі та змісті, переосмислення пріоритетів навчання, ролі учня як суб'єкта освітнього процесу. Однією з визначальних тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція її змісту.

Нова українська школа передбачає будову освіти на всіх її ланках із максимальним урахуванням індивідуальних особливостей (фізичних, психологічних, інтелектуальних) кожної дитини незалежно від її вікової групи [2]. У Новому Державному стандарті початкової освіти, розробленому відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», наголошується, що на підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що передбачається освітньою програмою й навчальним планом закладу загальної початкової освіти.

Можливі різні форми інтеграції знань: повне злиття навчального матеріалу в одному предметі, тобто інтеграція за змістом – тематичний підхід, або інтеграція на рівні способів дій (навичок) – діяльнісний підхід [4]. Реформування сучасної освіти передбачає подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, у яких освітній процес доцільно орієнтувати на тематичний підхід. У сучасній

школі здійснюється традиційно міжпредметна інтеграція такими шляхами: створення інтегрованих курсів; розроблення нових форм уроків (урок із міжпредметними зв'язками, інтегрований урок, бінарний урок); упровадження навчальних проєктів; організація тематичних днів та тижнів.

Найбільш оптимальною формою інтеграції є навчальні теми інтегративного характеру, які, на відміну від предметів, курсів, менші за обсягом. До того ж, для інтегративних курсів взаємозв'язок між знаннями різних наук постійний, тоді як для навчальних тем інтегративного характеру він варіативний.

Інтегровані уроки сприяють формуванню цілісного світосприйняття в дітей, розуміння зв'язків між явищами в природі, суспільстві й світі загалом, сприяють більш міцному засвоєнню знань, спонукають до пошукової та дослідницької діяльності.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що на підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що відбивається в типових освітніх програмах, освітній програмі закладу загальної середньої освіти [1]. Так, інтегрований курс «Я досліджую світ» об'єднує навчальний зміст кількох освітніх галузей, яких, залежно від варіанту типової освітньої програми, може бути три: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна (за програмою О. Савченко) або сім: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, соціальна та здоров'язбережувальна, громадянська та історична, інформативна (за програмою Р. Шияна).

Інтеграція програмового змісту курсу «Я досліджую світ» забезпечує розгляд понять, явищ, проблем із позиції кількох освітніх галузей. Це сприяє формуванню системного мислення учнів початкових класів.

Курс «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь) охоплює систему знань, уявлень про закономірності в природі та місце людини в ній, елементарні уявлення й поняття про об'єкти та явища природи, їх взаємозв'язки в системі «жива – нежива природа», «природа – людина», усвідомлення свого місця в навколишньому світі, дослідницькі вміння й здатності учнів спостерігати за об'єктами та явищами живої й неживої природи, досвід практичної природоохоронної діяльності учнів, способи пізнавальної діяльності учнів, узагальнення й класифікації природних об'єктів, вироблення вміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки в природі, навички самостійної роботи учнів з інформацією, засвоєння норм етичного, естетичного, морального ставлення людини до природи.

Реалізація курсу «Я досліджую світ» передбачає залучення учнів у практику виконання різноманітних дослідницьких завдань: дослідження-розпізнавання, дослідження-спостереження, дослідження-пошук. Підбиваючи підсумки дослідницької діяльності, учні усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки, навчаються пояснювати причини виникнення явищ тощо. Крім того, у процесі пошуково-дослідницької діяльності діти спілкуються з ровесниками, учителями, рідними й знайомими, що сприяє розвитку їхніх комунікативних умінь.

Інтегрований підхід до викладання курсу «Я досліджую світ» у початковій школі формує цілісні зв'язки між окремими об'єктами для поглибленого, усебічного, ґрунтовного вивчення найважливіших понять та явищ навколишньої дійсності.

Подолання відокремленого викладання певних навчальних предметів, навчальних тем і проблем потребує створення принципово нових навчальних програм, у яких освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний підхід у розробці інтегрованих підручників, щодо впровадження інтегрованих курсів, проведення інтегрованих уроків та використання системи інтегрованих навчальних завдань.

Цілеспрямовані та змістовні інтегровані уроки встановлюють міцні зв'язки між навчальними дисциплінами, оновлюють традиційну систему навчання, допомагають учням зрозуміти важливість вивчення основ наук як єдиної системи знань.

Отже, інтеграція навчальних предметів не заперечує предметної системи. Вона є можливим шляхом її вдосконалення, подолання недоліків, спрямована на поглиблення взаємозв'язків і взаємозалежностей між предметами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti> (Дата звернення: 23.10.2022).

2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти /Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 №1/9-249 URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyuosvitoyu> (Дата звернення: 23.10.2022).

3. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (Дата звернення: 22.10.2022).

4. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. / Т.Г. Гільберг, С.С. Тарнавська, Н.М. Павич. Київ: Генеза, 2020. 256 с.

Мойсеєнко Р.М.,

к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Міріупольський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У Державному стандарті початкової освіти визначено вимоги щодо обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження у базовому навчальному плані початкової освіти та форму державної атестації [1]. Однак існуюча загроза

життю і здоров'ю всіх учасників освітнього процесу внаслідок воєнних дій на території України призвели до кардинальної зміни організації освітнього процесу в освіті та всього процесу навчання.

Згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», міграцією населення України до більш безпечних регіонів, Міністерство освіти і науки України прийняло ряд послідовних заходів з підготовки Методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу у 2021/2022 навчальному році у початковій школі в умовах воєнного часу з метою безперервного навчання всіх здобувачів загальної середньої освіти [2;3].

На виконання методичних рекомендацій керівникам департаментів освіти і науки України підготовлено лист-роз'яснення щодо забезпечення освітнього процесу на цей час. Намітилися декілька аспектів у роботі освітніх закладів, які за сутністю виконання можна виокремити в такі, а саме: організаційний, навчально-комунікативний, навчально-методичний, психологічний, виховний.

I. Організаційний аспект. З метою забезпечення державних гарантій та створення безпечного освітнього середовища, організація здобуття освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану у межах своєї компетенції, згідно Методичних рекомендацій [2], покладається на органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх представників, посадових осіб, до яких відносяться керівники, голови, начальники, органи управління; (структурні підрозділи) у сфері освіти; заклади освіти, установи освіти, наукові установи.

II. Навчально-комунікативний аспект. По-перше, всім учням, які в умовах воєнного стану були вимушені змінити місце проживання або перебування, гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників. По-друге, дистанційна форма навчання дозволяє вчителю здійснювати комунікацію з кожним учнем та швидко реагувати на всі зміни, які відбуваються в процесі навчання.

Передбачено гнучкий режим навчання для учнів, які належать до групи тимчасово переміщених осіб, на основі заяви батьків у зручному для них способі. Відповідно до прийнятого рішення учень може навчатися: 1) за дистанційною формою навчання у закладі загальної середньої освіти, до якого він зарахований за основним місцем проживання; 2) за дистанційною формою навчання, приєднавшись до закладу загальної середньої освіти (класу), який функціонує в Україні, незалежно від місця перебування тимчасово переміщеної особи; 3) у реальному часі у закладі загальної середньої освіти, який функціонує в населеному пункті, де перебуває тимчасово переміщена особа; 4) організація навчальної діяльності здобувачів освіти в умовах поєднання різних форм організації освітнього процесу [2].

III. Навчально-методичний аспект. Особливої уваги заслуговує реалізація Державного стандарту початкової освіти щодо змісту та якості освіти. Незалежно від обраної форми навчання, заклади загальної середньої

освіти мають продовжувати реалізацію тих освітніх програм, які були обрані і затверджені на початку навчального року. Для педагогічних працівників необхідно здійснювати навчання за дотримання принципу гнучкості в доборі навчально-методичного забезпечення змісту освіти, особливо і тих класах, де навчаються учні з тимчасово переміщених територій. Перед вчителями постає задача адаптування навчального матеріалу до тих програм та підручників, за якими навчалися учні з тимчасово переміщених територій. Продовжується робота вчителів з розробки методичних матеріалів щодо виконання самостійних завдань учнями та критерії оцінювання результатів навчання.

Найбільш поширеною стає робота в асинхронному режимі: спілкування у месенджерах; робота з онлайн-ресурсами (Всеукраїнська школа онлайн, На урок тощо); виконання дітьми вправ та завдань, що передбачають психологічне розвантаження, техніки врегулювання емоційного стану тощо. Досвід роботи вчителів показує, що такі «завдання можуть передбачати читання літератури, перегляд фільмів, малювання, ліплення, інші творчі заняття, що можуть допомогти зняти психічне та емоційне напруження» [4].

Крім того, Інститутом педагогіки НАПН України запроваджено освітній проект «Світ чекає крилатих», який надає доступ до навчальних матеріалів для забезпечення дистанційного освітнього процесу на період запровадження воєнного стану в Україні в закладах загальної середньої освіти [5].

IV. Психологічний аспект. Забезпечення психологічного, духовного благополуччя всіх учасників освітнього процесу набуває першорядного значення. Психологічна та емоційна підтримка має бути надана всім учасникам освітнього процесу [6]. Різноманітність заходів передбачає проведення психологічних консультацій, тренінгів, спрямованих на стабілізацію психологічного та емоційного стану дітей, навчання учнів прийомам, які допоможуть їм швидко опанувати себе у критичних ситуаціях, та їх виконання разом із учнями на початку чи наприкінці заняття.

Важливим залишається індивідуальний підхід до учнів, завдяки якому вчителю можна виявити «психологічну готовність учні до подальшого опанування освітньої програми» [2]. Використання в роботі вчителя комплексу діагностуючих методів таких як спостереження, співбесіда в позаурочний час дозволить виявити психологічні моменти в поведінці учня: тривожність, невпевненість, апатію, замкненість, тобто забезпечити психолого-педагогічний супровід емоційно вразливих категорій дітей.

V. Виховний аспект. В умовах воєнного стану потребує іншого змісту виховна робота зі школярами, визначення інших підходів щодо її організації та проведення. Пріоритетними напрямками виховної діяльності в закладах освіти є: посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції, просвіти з питань особистої безпеки школярів [7]. Особлива увага приділяється національно-патріотичному вихованню учнів. У цьому напрямку надзвичайно важливо вчителю проводити заходи національно-патріотичної спрямованості відповідно до віку учнів, займатися волонтерською діяльністю,

розширювати кругозір учнів інформацією про українську культуру, історію, літературу, музику, живопис.

В Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році гостро поставлено питання щодо нормативного забезпечення освітнього процесу, структури та форм його організації, а також проблема наповнюваності класів учнями у зв'язку з виїздом багатьох сімей у безпечні регіони країни [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 30.10.2022 р.).

2. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2021/2022 навчальному році у початковій школі в умовах воєнного часу. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rozrobleno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-u-20212022-navchalnomu-roci-> (дата звернення: 30.10.2022 р.).

3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №2102-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 01.11.2022р.).

4. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyu-organizuvati-svoyu-robotu-p/> (дата звернення: 02.11.2022р.).

5. Освітній проєкт «Світ чекає крилатих». URL: <https://svitchekaiekrylatykh.com/> (дата звернення: 01.11.2022р.).

6. Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році. Лист Міністерства освіти і науки України від 02.08.2022 р. за № 1/8794-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-diyalnosti-psihologichnoyi-sluzhbi-u-sistemi-osviti-v-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення: 01.11.2022р.).

7. Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022/2023 н.р. Лист Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 р. за №1/9105-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-vihovnogo-procesu-v-zakladah-osviti-u-20222023-n-r> (дата звернення: 02.11.2022р.).

8. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в школах у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення: 01.11.2022 р.).

9. Воєвутко Н. Ефективність державної політики республіки Кіпр щодо впровадження ІКТ освіти. Педагогічна компаративістик : якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 247-249.

10. Задорожна-Княгницька Л.В. Обґрунтування наукового тезаурусу проблеми деонтологічної підготовки менеджерів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 6, № 27 (2020). С. 231-237

11. Нетреба М.М. Роль керівника закладу освіти щодо формування бренду галузі освіти в умовах Нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5.2 (69.2) травень 2019 р. С. 178-182.

Новицька Є.О.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ НАУКОВЦІВ ЩОДО МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

За останній проміжок часу до навчання англійської мови приділяють значну увагу. Тему з методики викладання англійської мови вивчали багато вітчизняних та зарубіжних науковців: А. Johns, Chamot М., А. Щепілова, Бородуліна, І. Ігнатова, С. Зонтова, С. Ніколаєва, Т. Балихіна, Т. Самосенкова, Ю. Ситнов, Я. Проскуркіна та інші.

Навчання англійської мови дітей молодшого шкільного віку закладає основи комунікативної компетенції, які необхідні для їх подальшого розвитку й удосконалення під час вивчення даного предмету.

Початковий етап (1-4 клас) важливий тому, що від того, як проходить навчання на цьому етапі, залежить успіх в оволодінні предметом на наступних етапах. Англійський методист Г. Пальмер надавав дуже велике значення початку у вивченні іноземної мови. Крім того, саме на початковому етапі реалізується методична система, покладена в основу навчання іноземної мови, що з перших кроків дозволяє вчителю увійти в цю систему й здійснювати навчально-виховний процес відповідно до його основних положень [1].

В основу технології навчання першокласників іноземної мови мають бути покладені характерна для них зацікавленість не результатом, а процесом діяльності, прагненням реалізувати цю діяльність у грі з дорослими та ровесниками, що ґрунтується на вже сформованих вміннях будувати ігрову діяльність у природному темпі й ритмі.

До дієвих методів навчання іноземної мови учнів-першокласників належить так званий метод асоціативних символів (МАС), в основу якого покладено засвоєння іншомовної лексики та граматики через імітацію, максимально наближену до реальності. Це – мова рухів, жестів, міміки, мова нашого тіла, кодова мова уявлень та асоціацій, адже згідно з гіпотезами вчених-дослідників звуковій мові людей передувала мова жестів (Вільям Стокоу)

У практиці навчання іноземних мов за кордоном широко застосовують саме на початковому етапі навчання метод Джеймса Ашера, що отримав назву повної фізичної реакції (Total Physical Response – TPR). Цей метод ґрунтується на твердженні, що відсутність стресових ситуацій значно підвищує мотивацію навчання. Основними принципами цього методу є: 1) розуміння іноземної мови повинно передувати говорінню; 2) розуміння треба розвивати шляхом виконання наказів; 3) не потрібно примушувати говорити бо, завдяки наказам

та фізичним діям під час їхнього виконання спонтанно розвивається готовність до говоріння [2].

Л. Кравчук [3] виділяє основні принципи побудови програми з англійської мови: комунікативна спрямованість, особистісна орієнтація, автономія учня, взаємопов'язане інтегроване навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письма). З метою забезпечення наступності й неперервності у навчанні іноземної мови педагогу школи першого ступеня важливо знати їх та враховувати у практичній діяльності.

У Листі МОН України від 17.08.2016 1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» [4] зазначено, що перший клас початкової школи розглядається як головний у формуванні англійської вимови, ритміко-інтонаційних навичок та звуко-буквенних співвідношень. Знайомство учнів зі звуковою системою іноземної мови повинно відбуватися на основі імітативно-ігрових технологій в умовах комунікативних ситуацій, що являють собою сукупність мовленнєвих та немовленнєвих умов, необхідних і достатніх для здійснення мовленнєвих дій. За принципом схожості типові комунікативні ситуації поєднані за сферами спілкування. Вивчення фонетики як самостійного аспекту не передбачається. Діти опановують вимовні навички у ході навчання усного мовлення і читання. У школі важко домогтися бездоганної вимови учнів, тому вимоги до неї визначають за принципом апроксимації –наближення до правильної вимови

С. Ніколаєва [5] наголошує, що треба зробити навчання і виховання галуззю вдосконалення, самоствердження і самореалізації особистості. Головне – це емоційна сфера педагога. Професійна компетентність педагога впливає на якість освіти. Вона проявляється в умінні навчати учнів на уроці, активізувати учнів, розвивати їх здібності, самостійність; на якість освіти спливає вироблення позитивних емоцій у самому процесі навчання, а також високий рівень педагогічної техніки вчителя. Слід зазначити, що для молодших школярів зовнішні враження – це сильний відволікаючий фактор. Їм важко зосередитися на незрозумілому складному матеріалі. Їхня увага характеризується невеликим об'ємом, малою стійкістю: вони можуть зосереджено займатися однією справою протягом 3-5 хвилин, тому вчителю потрібно планувати свою роботу з урахуванням психологічних здібностей дитини.

Чим менша дитина, тим більше навчальний процес має опиратися на її практичні дії, бо їй недостатньо лише дивитися та мислити, їй необхідно взяти предмет до рук, тримати в руках, побудувати щось тощо. І чим більше буде використано видів сприйняття на уроці, тим ефективнішим буде навчання.

Отже, методика навчання англійської мови в початкових класах на сьогодні знаходиться в стані наукового пошуку та аналізу набутого емпіричним шляхом позитивного педагогічного досвіду. Педагог має запропонувати такий спосіб засвоєння знань, який був би спрямований спеціально на розвиток дитини. Для цього важливо, щоб дитина була головним дієвим героєм на уроці, почувала себе вільно та комфортно, брала активну участь в усьому уроці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. О. В. Безкоровайна, Г. С. Павлюк. Специфіка методики викладання іноземної мови (англійської) в початковій школі. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. пр. Вип. 6. Рівне : РДГУ, 2017. 320 с.
2. С. Гайдук. Сучасні методи навчання англійської мови учнів початкової школи. *Вісник Львівського університету*. 2016. Вип. 31. С.109–116.
3. Кравчук Л.В. Проблеми навчання іноземної мови в початковій школі: інноваційний контекст. *Наукові записки*. Серія: Педагогіка. 2009. С. 102-106.
4. Лист МОН України від 17.08.2016 1/9-437 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/6119->. (дата звернення: 25.02.2022).
5. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: посібник. Київ: Ленвіт, 2004. 360 с.
6. Нетреба М.М., Нищик Г.В. Викладання журналістських дисциплін у вищій школі: специфіка та форми навчання. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2017. Випуск 42. С. 33–38.
7. Хаджинова І. В. Використання мовного портфоліо для оцінювання навчальних досягнень з англійської мови учнів початкових класів НУШ. Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 197-198.
8. Хаджинова І. В. Використання методу драматизації на уроках англійської мови у початковій школі. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова. Маріуполь: МДУ, 2020. С.12-13.

Ольмезова А.І.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

РУХЛИВІ ІГРИ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Активні ігри для дитини, мають велике значення, тому що розвивають уваження і фантазію дитини, її мову і пам'ять. Рухливі ігри надзвичайно корисні для здоров'я, передусім на свіжому повітрі. Учні стрибають, бігають та граються, що сприяє нормальному кровообігу та активізації дихання. Це робить позитивний вплив на організм, насамперед котрий зростає [5]. Рухливі ігри є незамінними, бо вони здатні підвищувати зосередженість і фізичний стан дитини, його пластичність і сприймання навколишнього середовища. В процесі гри діти з нового боку пізнають світ, крім того, зміцнюють і вдосконалюють власні навички.

Рухливі ігри створюють атмосферу радості і роблять найбільш ефективним комплексне розв'язання оздоровчих, освітніх і виховних завдань. Активні рухи, обумовлені змістом гри, викликають у дітей позитивні чуття й підсилюють всі фізіологічні процеси. На важливості застосування змагальних методів у навчання

наголошує Р.Мойсеєнко, розкриваючи їх дидактичну, виховну значущість [6].

Ситуації на ігровому майданчику, які весь час змінюються, привчають дітей доречно застосовувати рухові вміння і навички, забезпечуючи їх вдосконалення. Природно проявляються фізичні якості – спритність, окомір, рівновага, навички просторового орієнтування та ін. Необхідність слухати правила і відповідним чином реагувати на сигнал організовує і дисциплінує учнів, привчає їх тримати під контролем свою поведінку, розвиває кмітливість, рухову ініціативу і самостійність. Рухливі ігри розширюють загальний кругозір дітей, стимулюють застосування знань про навколишній світ та людські вчинки, поповнюють словниковий запас, вдосконалюють психічні процеси. Таким чином, рухливі ігри – продуктивний механізм різнобічного розвитку [4].

Для більш детального розподілу ігор та відповідно до поставлених педагогічних завдань у різних умовах діяльності враховуються наступні ознаки:

- вік;
- підготовленість дітей;
- види рухів, які входять до гри;
- переважання морально-вольових і фізичних якостей у певній грі;
- правила взаємин гравців.

Широке вживання рухливих ігор у педагогічній діяльності вимагає спеціального підбору ігор. Для цього створюються робочі групування ігор [8].

Класифікують рухливі ігри, за характером рухових дій на наступні: сюжетні та несюжетні ігри, ігрові вправи, ігри-естафети та спортивні ігри, ігри-атракціони, загально розвивальні та цілеспрямовані ігри.

В основу сюжетних ігор покладено чіткий сюжет, для прикладу «Сонечко і дощик», «Гуси-лебеді» тощо. Сюжет та умови гри обумовлюють особливості рухів учнів. Такі ігри у переважній більшості колективні (від 5 до 25 учасників).

Несюжетні ігри – ігри на кшталт ловилок, скажімо «Квач», «Піжмурки». Вони не мають сюжету, в їх основі тільки рухові дії. Необхідно зазначити, що такі ігри вимагають самостійності від дітей, швидкості та орієнтації в просторі.

Ігрові вправи діляться на вправи сюжетного і несюжетного характеру.

Вправи сюжетного характеру – «Ведмедик на поваленому дереві» (пересування по лаві) тощо. Ігрові вправи несюжетного характеру – вправи, в основі яких переважають дії з предметами: «Добіжи до прапорця», «Пролізь в обруч».

Ігрові вправи мають переваги: вони застосовуються кожною дитиною і виконання рухової задачі не пов'язане з діями інших дітей, а вчитель допомагає оволодіти рухи усім учням.

До спортивних ігор відносять городки, волейбол, баскетбол, футбол.

Ігри-атракціони – ігри естафетного характеру з елементами змагань (стрибки на одній нозі, перетягування канату).

Ігри-естафети – безсюжетні рухливі ігри з правилами, які побудовані на елементах змагань, різними головними рухами. Коли учні виконують завдання в процесі змагання, вони не просто закріплюють провідні рухи, ці рухи у них

перетворюються в навички.

Загально-розвивальні ігри спрямовані на одночасне зростання у дітей кількох різноманітних рухів і творення таких якостей, як сила, спритність, стійкість та швидкість реакції.

Цілеспрямовані ігри дозволяють зосередити увагу педагога на розвитку певної групи м'язів або закріпленні певного мовного матеріалу [2].

Крім класифікації за характером рухливі ігри, класифікують ще за ступенем фізичного навантаження:

До ігор великої рухливості належать ті, в яких активну участь приймає весь клас і мету яких складають інтенсивні рухи – біг, стрибки у поєднанні з іншими загальними рухами («Снігурі і кіт»).

В іграх середньої рухливості приймають участь всі учні, проте рухи спокійні: метання, ходьба, переступання через приладдя («Море хвилюється»).

Ігри малої рухливості передбачає участь частини дітей або одного учня – інші спостерігають, рухи виконуються у повільному темпі («Чий голос ти почув?») [9].

Отже, загальні задачі які реалізуються за допомогою застосування рухливих ігор розвивають мовну пам'ять, формують рухові вміння та навички бігу, стрибків, метання тощо, під музичний чи то словесний супровід, вони удосконалюють відчуття рівноваги, темпу, ритму, а також розвивають слухову, рухову увагу, пам'ять, уяву, здібність дітей розбиратися у просторі та фізичні якості. Виховують спостережливість, пильність та дисциплінованість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседа Н. А. Досвід формування здоров'язбережувального освітнього середовища у Полтавській загальноосвітній школі № 11. *Постметодика*. 2011. № 2 (99). С. 23 – 26.
2. Види рухливих ігор. *Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради*: веб-сайт. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=2206 (дата звернення: 22.02.2022)
3. Задорожна Л. *Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. Історія в школах України*. 2002, №2. 37. С.35-39.
4. Класифікація рухливих ігор. *um.co.ua. Учбові матеріали для студентів і школярів України*. URL: <http://um.co.ua/8/8-8/8-80182.html> (дата звернення: 22.02.2022)
5. Класифікація рухливих ігор. Сюжетні і безсюжетні рухливі ігри. *Ellas-Cookies*. URL: <https://uk.ellas-cookies.com/obrazovanie/86551-klassifikaciya-podvizhnyh-igr-syuzhetnye-i-bessyuzhetnye-podvizhnye-igry-dlya.html> (дата звернення: 22.02.2022)
6. Мойсеєнко Р. М. Змагальні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2018. С.97-103.
7. Нетреба М.М., Нищик Г.В. Викладання журналістських дисциплін у вищій школі: специфіка та форми навчання. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2017. Випуск 42. С. 33–38.
8. Педагогічне групування (класифікація) рухливих ігор. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/5081190/page:6/> (дата звернення: 22.02.2022)
9. Рухлива гра розвиває творчість. findOut. URL: <https://findout.su/6x2926.html> (дата звернення: 22.02.2022).
10. Kruty K., Holiuk O., Rodiuk N., Bilaska O., Desnova I., Pakhalchuk N., Blashkova O. Dysontogenesis and reduction of children's game: analysis, consequences, ways to solve problems. Society. Integration. Education : proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 27th, 2022. P. 415-425.

Павленко Є. А.,
ст. викладач педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

THE USE OF NEW TECHNOLOGIES TO BOOST PRIMARY SCHOOL CHILDREN'S PHYSICAL ACTIVITY

The rapid development of digital technologies has brought tremendous transformations in our lives, thus opening new prospects for reshaping traditional approaches to education in general and PE in particular. The existing possibility to constantly interact with digital platforms enables pupils to use technologies for social, leisure and learning purposes. Whereas many other school subjects have already been interrelated with new technologies in the classroom activities, it comes to be a little bit challenging for physical education lessons. Yet, when used in a proper way, it certainly enhances children's interest and promote motivation to practical PE lessons. Here are some recommendations of how to incorporate new technologies to boost primary school children's physical activity.

PE teachers should get children and parents convinced that physical activity and work out programs improve the cognitive functions of the brain, cultivate a champion's mentality to learn how to find a solution to the problem that seemed to be unsolved as well as set clear goals and find ways to achieve them. In other words, let the child "feel a sense of achievement" [2, p.1368].

This is especially imperative in view of the pandemic when PE teacher appears to be on the crossroad of how to integrate physical education lessons with other subjects of the school curriculum. The problem that arises refers to the recommendations concerning an adequate set of exercises suggested for the pupils to perform at home during distance learning. The general objective of these recommendations is to "foster convergence and guiding approaches in PE lessons" [4, p.153].

Accordingly, the interpretive note of *Recommendation 1* is that children can do the exercises at any time. If they wish, they can send their video of how they are able to perform the exercises. It is desirable to go out in the yard or in the park for walking or jogging, as well play sports in a team or individually. *Recommendation 2* contains certain guidelines for range of activities to focus on exercises to maintain muscle tone (legs, feet, back, abdomen, arms) as children's physical activity proved to be very low during quarantine period and provide them with sets of exercises to develop their coordination and flexibility. *Recommendation 3* suggests that each pupil should have his own game and sport equipment (ball, hoop, jump rope, tennis racket, etc.). *Recommendation 4* relates to the use of different videos that pupils watch on YouTube channel, Facebook, Instagram etc. as they are involved in that form of media. On the one hand, the usage of videos enables the children to view the techniques demonstrated, and on the other hand, when watching inspirational videos, encourage trainees to participate in sports activities. *Recommendation 5* suggests that children get an access to fitness Apps on their smartphones. The teacher can take a

benefit of it during PE lessons by means of using these apps for counting steps, measuring running distance or having other relevant data. However, in some schools the mobile phone policy is strict and in most cases these gadgets have been banned for the majority of schools to be used in the classroom. Yet, depending on what kind of activities you are planning to organize with your pupils enables you to find the right app that will work well at the lesson. *Recommendation 6* refers to virtual reality accessories that are gaining more popularity in sports and becoming popular with children. *Recommendation 7* relates to the active use of health monitors, i.e., pedometers and other types of trackers that can help trainees to collect health data about themselves. This can help the teacher get pupils acquainted with the principles of burning calories as well as understand how much they should exercise to burn off these calories get the optimal result [3]. Furthermore, the trainees can also be aware of how the exercise impacts the heart rate and also incorporate the effects of training on the heart rate.

Accordingly, all these comes to be achieved by following the PE curriculum and making lessons manageable and accessible for all trainees. At the same time, PE teacher should always be adaptable to make any changes needed before the lesson begins as well as in the mid-sessions. In this regard, the teacher's attention should always be focused on recognizing the following key factors: 1) PE lessons should be motivating for children thus, they should have a constant fun; 2) trainees should be well aware of new learning techniques; 3) children's health should always be a priority, and they should always be active and on the move at PE lessons. All these should be thought about when planning a PE lesson with taking into consideration the fact that primary school children enjoy playing games, and this keep them busy and active, providing the teacher with the time to set up. In this regard, he should also draw attention to the simplicity and duration of games, i.e. they are to be quick and easy to explicate [1; 4; 5]. For instance, throwing and catching a ball or relay races prove to be very productive and promising for younger children.

Another important issue to be mentioned in this context is to build up good relationships with pupils and act as a positive role model for them. These are PE lessons that give the teacher an exceptional opportunity to develop deep and thoughtful relationships with pupils and encourage them to cooperate and recognize both their own independence and teamwork. In this regard, the child is recognized as an equal member of the educational process and treated as a personality that proves the commonly accepted reflection of education being child-centered and empowering.

Thus, to improve learning outcomes and get pupils motivated to actively participate in sport activities the PE teacher should always stick in mind that it is his responsibility to guide children in school setting, provide young children with an opportunity to develop their physical skills as well as give them all necessary instruments to lead a healthy and physically active lifestyle.

BIBLIOGRAPHY

1. Zdorovyi sposib zhyttia – zdorova natsiia – zdorove suspilstvo
URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84826374.pdf> (Last accessed 13.11.2022).

2. Moore J.B., Beets M.W., Brazendale K., Blair S.N., Pate R.R., Andersen L.B., Anderssen S.A., Grøntved A., Hallal P.C., Kordas K., et al. Associations of Vigorous-Intensity Physical Activity with Biomarkers in Youth. – New York, 2017; p.1366–1374.

3. Fainardi, V.; Fasola, S.; Mastroilli, C.; Volta, E.; la Grutta, S.; Vanelli, M. A two-week summer program promoting physical activity: Quality of life assessment in Italian children. – New York, 2021, p. 444–456.

4. Pavlenko Ye. Learning Objectives in Gymnastics. Modern Movement of Science: abstracts of the 10th International Scientific and Practical Internet Conference. Dnipro, 2020. p. 150-156.

5. World Health Organization Physical Activity. URL: http://www.who.int/topics/physical_activity/en/ (Last accessed 11.11.2022).

6. Беседа Н. А. Вивчення мотиваційного компоненту готовності вчителів загальноосвітнього навчального закладу до застосування здоров'язбережувальних технологій. *Педагогічний процес: теорія і практика* : зб. наук. пр. / за заг. ред. С. О. Сисоєвої. К. : Вид-во «ЕКМО». 2015. Вип. 5-6 (50-51). С. 102 – 107.

Погомій М.П.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Воєвутко Н.Ю.,
к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНШОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТІВ

Сьогодні актуальними є питання, що пов'язані з відображенням національної культури та історії тієї чи іншої мови. Безперечно, що іноземна мова відіграє важливу роль у накопиченні культурних досягнень, оскільки відображає національний характер і створює неповторний образ світу для людей, які використовують його як засіб спілкування, у мові зберігаються культурні цінності та спадщина багатотисячолітньої історії, відображаючись у лексиці, граматиці, фольклорі, літературних творах. Завдяки творам іноземних письменників ми можемо відчувати та зануритись у ту саму нову та не зрозумілу для нас атмосферу, саме тому одним із завдань вивчення іноземної мови у загальноосвітній школі є формування у учнів лінгвосоціокультурної компетентності.

Лінгвосоціокультурна компетентність – це здатність і готовність особистості до іноземного міжкультурного спілкування [1, с. 24]. До її складу входять три великі гілки:

- 1) соціолінгвістична;
- 2) соціокультурна;
- 3) соціальна.

Кожна з яких містить в собі певні знання, навички, вміння та здібності з іншомовного спілкування.

Під соціолінгвістичною компетентністю розуміють здатність особистості обирати відповідні до ситуації мовні форми, обороти та кліше, правильно їх використовувати та змінювати відповідно до умов спілкування, а також розуміння зв'язку між мовою та суспільним життям.

Ця компетентність спирається на спільне використання належних знань, навичок, умінь і розумінні зв'язків між мовою і культурою.

Також, невід'ємною частиною соціолінгвістичної компетентності є соціолінгвістичні знання, а саме ознайомлення з відповідними мовними і мовленнєвими засобами, які висвітлюють національні та культурні особливості мови. Є декілька специфічних рівнів:

- безеквівалентна лексика (слова, які неможливо перекласти, або віднайти подібні за описом слова через відмінності культурного життя, (слова-реалії): англ. *Tower, lamington* – бісквіт, облитий шоколадною помадкою й обсипаний кокосовою крихтою, *boarding school* - школа-інтернат, *burrawong* – *gorix*, *bagpipe* – волинка, *Loch Ness lake* – озеро Лох Несс..., укр.: борщ, сопілка, вареники... Також, є випадки коли декілька різних слів мають одне значення у нашій мові: рука - *arm, hand*; *decisive, determined* - рішучий..);

- фонові лексика (близькі за схожістю, але історичне та соціокультурне тло різне);

- сталі вирази та кліше;

- лінгвістичних маркерів соціальних стосунків і ситуацій (висловлювання прохань, вибачень, дозволів, заборон);

- фразеологізмів; афоризмів, прислів'їв, приказки.

Усі мовні та діалектні одиниці можуть бути правильно зрозумілі та застосовані, якщо культура регіону з мовою буде означати культурну відмінність від мовних та діалектних одиниць, а не лише чітку інформацію про країну.

Під соціокультурною компетентністю, розуміють комплекс знань про цінності, вірування, звичаї, традиції, мову, досягнення культури, властивих певному суспільству і характеризують його, а також здатність і готовність індивіда здійснювати адекватну міжкультурну комунікацію, розвивається у процесах соціокультурного виховання (прилучення особистості до культури і народних традицій країни досліджуваної мови) і навчання при комплексному освоєнні всіх складових іншомовної комунікативної компетенції [3, с. 51].

Соціокультурні знання (відомості про країну досліджуваної мови, духовних цінностях і культурних традиціях, особливостях національного менталітету) це [3, с. 52]:

- історико-культурний фон;

- соціокультурний фон (політика, економіка, культура, СМІ, громадянські та суспільні обов'язки);

- етнокультурний фон (традиції, фольклор і т.д.);

- семіотичний фон (державні та національні символи);

- теми «табу» і «безпечні» теми для спілкування.

Соціальна компетенція – здатність та готовність безпосередньо взаємодіяти з іншими людьми, вміння спілкуватися та вирішувати соціальні ситуації. Ця компетенція включає готовність та бажання працювати та взаємодіяти з контактом, невпевненість у собі, невміння вирішувати деякі проблеми, які можуть виникнути у процесі спілкування, невміння поставити себе на чуже місце.

Соціальні знання:

- знання особливих правил іншомовної культури, правил поведінки та норм спілкування;
- знання стандартних моделей поведінки в різних за складністю комунікативних ситуаціях.

Не менш важливу роль відіграють праксодичні невербальні засоби, серед яких виділяють інтонацію, голос (тембр, гучність, темп, виразність мовлення), тон (серйозний чи жартівливий) та ін. Зміст розмови слід продумувати наперед, говорити виразно і чітко, не ковтати кінцевих звуків, не бубніти, не квапитись, не повторюватись, не робити великих пауз, не вживати беззмістовних фраз, ставити акценти, виділяти інтонаційно важливі моменти. Не говорити нудно, монотонно [2, с. 115].

Невербальні засоби спілкування – це система немовних знаків, що слугують засобами для обміну інформацією між людьми:

- мова тіла: жести, міміка, вираз обличчя, посмішка;
- «мова простору»: постава, хода, позиція, відстань під час різних видів спілкування: інтимного, офіційного і публічного. (відрізняється у багатьох культурах);
- обійми, поцілунки, різні дотики, похлопування по плечу чи погладжування по голові [2, с. 114].

На думку спеціалістів перераховані засоби спілкування досить небезпечні, при використанні їх в іншомовному середовищі спілкування, не знаючи культуру країни. Наприклад, жест «запросити» в Японії, у нас є жестом «прощання» Також не всім іноземцям буде до вподоби занадто «близьке» спілкування, якщо не дотримуватися відповідної дистанції, то ви порушуєте особистий простір співрозмовника, через що той буде відчувати себе незручно поруч з вами. Американці вважають українців сумними, мало емоційними та злими, пояснюючи це через призму своєї культури. З іншого боку, ми думаємо, що американці сміються від сміху, не беручи до уваги, що це сигнал того, що «я тебе бачу, і уважно слухаю», вважаючи іноземців занадто емоційними. Наші вчителі можуть сміливо та без остраху доторкнутися до учня, використовуючи це як похвалу, у той ж час у деяких країнах дотики є цілком забороненими і викликають у людей обурення та паніку.

Таким чином, іншомовна лінгвосоціокультурна компетентність виступає як велика, розгалужена система знань, умінь і навичок, володіння якими дає змогу учням досягнути позитивного досвіду міжкультурного спілкування, централізує увагу на відмінностях мов і культур різних народів, на рист особистості та особистісних якостей, які сприяють реалізації міжкультурного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посіб. / В.Д. Борщовецька, В.Д. Ігнатенко. Біла Церква: БНАУ, 2018. 122 с.
2. Вербальні та невербальні аспекти культури спілкування / Курило О.Й., Розман І.І. Молодий вчений. 2017. № 4.3 (44.3). С. 114-118.
3. Киливник В.В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в системі педагогічного коледжу : дис. на здобуття наук. ступеня к-та пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2019. 290 с.
4. Задорожна-Княгницька Л.В. Обґрунтування наукового тезаурусу проблеми деонтологічної підготовки менеджерів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 6, № 27 (2020). С. 231-237.
5. Нетреба М.М. Роль керівника закладу освіти щодо формування бренду галузі освіти в умовах Нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5.2 (69.2) травень 2019 р. С. 178-182.
6. Хаджинова І. В. Використання мовного портфоліо для оцінювання навчальних досягнень з англійської мови учнів початкових класів НУШ. *Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 197-198.
7. Netreba M. M.; Khadzhinova I. V. Use of media education technologies in primary school. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 80 (т. 2). С. 60-63.*

Русакова І.С.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Мойсеєнко Р.М., к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ – ОСНОВА ВПРОВАДЖЕННЯ НУШ

Відповідно концепції Нової української школи ключовою інновацією в початковій школі є технологія інтегрованого навчання. Процес реформування освіти в Україні є спробою застосування нових форм роботи в межах традиційної системи.

Сучасна педагогічна наука розглядає інтегроване навчання як таке, що ґрунтується на комплексному підході [1, с.111]. Державний стандарт початкової освіти інтегрований підхід визначає як «можливість і здатність школяра застосовувати знання, вміння, навички та способи діяльності для вирішення найширшого кола проблем, що належать до певних галузей та окремих навчальних предметів». Особливості освітнього процесу у початковій

школі при цьому полягають у тому, розглядаються крізь призму загальної картини, а не окремих її елементів.

Інтегрований підхід в навчанні молодших школярів представлений Р. Мойсеєнко, І. Тимофєєвою, А. Дядечко на прикладі фрагментів уроку математики та мистецтва, таким чином заохочуючи учнів спиратися на знання з декількох навчальних предметів [2].

У практиці початковій школі впроваджується багато інноваційних технологій, серед яких виділяють наступні групи: технології особистісно-орієнтованого навчання й виховання; традиційні педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів; педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління та організації навчального процесу; педагогічні технології на основі дидактичного вдосконалення та реконструювання матеріалу [3].

Найчастіше в педагогічній діяльності вчителя використовуються такі технології, на які вказує О. Василенко:

1) Структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність формування та розв'язання дидактичних задач на основі відбору їх змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі з урахуванням поетапної діагностики результатів;

2) Інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, уроків, навчальних днів;

3) Ігрові технології: дидактичні системи використання різноманітних ігор, під час виконання яких формуються вміння виконувати завдання на основі компромісного вибору;

4) Тренінгові технології: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів виконання типових практичних завдань. Інформаційно-комп'ютерні технології: це технології, що реалізують у дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних навчальних програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо);

5) Діалогові технології: сукупність форм і методів навчання, базованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня: (учень-учитель, учень-автор, учитель-автор тощо) [4, с. 4].

У практиці викладання поширюється використання змагальних методів навчання, які представлені у науковому доробку Р.Мойсеєнко, що сприяють розвитку критичного мислення, активізації розумових дій, колективній діяльності на уроці [5].

Прикладом використання різноманітних інноваційних методів навчання можуть бути вправи, які широко впроваджуються вчителем в структуру уроку. Так, одним із завдань вправи «Ромашка» є створення учнями правильного речення, що стосуються даної теми. Наприклад, при вивченні казки «Кривенька качечка», героїні казки – Дівчині надаються характерні ознаки: працююча, лагідна, добра, жорстока, мовчазна, зла, горда. Вибравши правильні ознаки головної героїні, школярі складають її

внутрішню характеристику. Ця вправа допомагає учням у відтворенні змісту тексту та запобігає такому явищу як зазубрювання. Як результат, кожен учень намагається прочитати текст так, щоб на наступному уроці «зірвати» з ромашки правильні відповіді [6, с. 11-13].

Поширюється у використанні така вправа як «Мозковий штурм», що дає можливість учням повторити вивчене на попередніх уроках та узагальнити навчальний матеріал. Мета цієї вправи полягає у розвитку швидкості думки та шкали виявлення рівня знань в учнів. Позитивний бік виконання такого завдання полягає в тому, що в учнів зникає психологічний страх перед неправильною відповіддю. Цю вправу рекомендують використовувати при опрацюванні теми «Усна народна творчість», при вивченні казки «Кирило Кожум'яка» на етапі закріплення використовую вправу «Мозковий штурм»:

- Скільки було дочок у київського князя?
- Скільки виробляв кожухів за день Кирило Кожум'яка?
- Скільки попросив бочок смоли Кирило Кожум'яка?
- Скільки голубів вигодовувала князівна?

Досить ефективним для формування критичного мислення молодших школярів, відмічає І. Досяк, є застосування таких прийомів, як кубування (кубик Блума). Для реалізації прийому кубування застосовується кубик Блума, на гранях якого написані певні установки, наприклад: «Поясни», «Назви», «Встанови асоціації», «Застосуй», «Придумай», «Оціни». Вчитель формулює запитання або завдання відповідно до граней кубика. На різних предметах варіанти назв граней кубика можуть відрізнятися, але завжди сприяють розвитку критичного мислення [7, с. 73-74].

За І. Дичковською, впровадження елементів інтерактивного навчання приносить користь, а саме:

- конкретному учню – усвідомлення включення в спільну роботу, комунікативну готовність до роботи у групах на інших уроках, розвиток рефлексії, становлення суб'єктивної позиції в навчанні;

- навчальній групі – розвиток навичок спілкування і взаємодії у малій групі, формування ціннісноорієнтованої єдності групи, прийняття моральних норм і правил спільної діяльності;

- класу: оцінювання процесу і результату спільної діяльності, підвищення пізнавальної активності класу, розвиток аналізу й самоаналізу у процесі групової роботи; у траєкторії зв'язку – клас-учитель – нестандартний підхід до організації навчального процесу, підвищення пізнавальної активності класу, багатомірне опанування навчального матеріалу, формування готовності до особистісної взаємодії. Використання інтерактивних методів навчання на уроках в початковій школі допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної [8, с. 47-48].

Отже, становлення нової системи освіти потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у навчанні учнів початкової школи. Саме використання інтерактивних методів навчання на уроках допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: порадник для вчителя; під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ Видавничий дім Плеяди, 2017. 206 с.
2. Мойсеєнко Р.М., Тимофєєва І.Б., Дядечко А. Інтегроване навчання на уроках математики та мистецтва у початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені І.Франка*. 2021. Вип. 43. С.219-225.
3. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. *Початкова школа*. 2007. №7. С.17-19.
4. Василенко О. В. Поняття навчальної технології в зарубіжних педагогічних дослідженнях. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3046/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%20%D0%92.pdf> (дата звернення: 05.03.2022 р.).
5. Мойсеєнко Р. М. Змагальні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2018. С.97-103.
6. Інновації, що приносять результат : посібник / упоряд. Т. М. Загорулько. Харків : Основа, 2016. 158 с.
7. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1– 4 класи. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 160 с.
8. Дичковська І. М. Інноваційні педагогічні технології: практикум: навчальний посібник. Київ: Слово, 2014. 448 с.
9. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.*
10. Голюк О.А., Пахальчук Н.О. Особливості педагогічної взаємодії між учителем і учнями в сучасній початковій школі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 14.
11. Задорожна Л. *Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. Історія в школах України*. 2002, №2. 37. С.35-39.
12. Нетреба М.М., Кащшин І.Я. Теоретико-методологічні аспекти дослідження візуалізації інформації як засобу поширення ділової преси. *Журнал «Держава та регіони. Серія: «Соціальні комунікації»*, № 3 (31). Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2017. С. 35-40.
13. Timofeeva I.B., Natreba M.M. Moiseienko R.M., Khadzhinova I.V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the New Ukrainian School. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 82. С. 167-171.*
14. Natreba M. M.; Khadzhinova I. V. Use of media education technologies in primary school. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 80 (т. 2). С. 60-63.*

Ситнік А.В.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному освітньому суспільстві постають нові проблеми та виклики, тому система освіти потребує інноваційних методів навчання, які дозволяють досягти максимального залучення всіх учасників до освітнього процесу. Одним з актуальних методів для досягнення цієї мети є дистанційне навчання.

Дистанційне навчання – це навчання, у процесі якого надання істотної частини навчального матеріалу і більша частина взаємодії з викладачем здійснюються з використанням сучасних інформаційних технологій [1, с. 59].

Оскільки найменші школярі ще не є достатньо організованими, щоб вчитися самостійно, дистанційне навчання у початковій школі – це виклик для усіх учасників освітнього процесу. Таким чином, перед педагогами постало непросте завдання – організувати роботу не тільки з учнями, але й налагодити тісний контакт з їхніми батьками [2, с. 87].

Реалізація дистанційного навчання в освітньому процесі забезпечується готовністю вчителя використовувати технології дистанційного навчання у педагогічній діяльності з молодшими школярами для вирішення дидактичних завдань усіх навчальних предметів, а також у ході виховної взаємодії [3, с. 158].

Дистанційне навчання у сучасному світі здійснюється за допомогою різноманітних технологій, які відрізняються за: формою подання навчальних матеріалів; наявністю посередника в системі навчання або за централізованою формою навчання; за ступенем використання телекомунікацій і персональних комп'ютерів; за технологією організації контролю освітнього процесу; за ступенем впровадження до технологій навчання класичних методів ведення освітнього процесу [1, с. 59].

У своєму дослідженні Чикурова О. пропонує таку класифікацію технологій дистанційного навчання:

1. За можливістю реалізації освітнього процесу технологій дистанційного навчання: синхронного режиму; асинхронного режиму; комбінованого типу [4, с. 304].

Організувати навчання учнів у синхронному режимі можна з використанням:

- платформ дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom та інші);
- проведення вебінарів, відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Cisco WebEx, Microsoft Teams, Skype);
- проведення чатів (спілкування користувачів мережі в режимі реального

часу через месенджери: Viber, Messenger, Telegram, WhatsApp, а також можливість проведення чатів надає пошта Gmail).

Варіантами організації дистанційного навчання учнів у асинхронному режимі є використання електронної пошти; Google Діску; соціальних мереж/месенджерів (Facebook, Viber, Telegram); сайту/блогу/ віртуальної дошки (Padlet, Lino it тощо) [2, с. 87].

2. За напрямками (сферами) професійної діяльності вчителя в умовах віддаленості такі: планування освітнього процесу (застосунки для електронного розкладу, тематичного й поурочного планування тощо); обліку навчальних занять (електронні журнали, щоденники та ін.); забезпечення власне освітнього процесу (електронні освітні ресурси: завдання й вправи, електронні підручники й посібники, комп'ютерні дидактичні ігри, електронні освітні ігрові ресурси; дистанційний освітній контент тощо); для контролю й оцінки навчальних досягнень (середовища тестових завдань; електронні кросворди й вікторини; електронне портфоліо учнів) [4, с. 305].

3. За середовищем та видом комунікації: електронна пошта; веб-форуми; тематичні розсилки; соціальні мережі (чат); локальна мережа; відеоконференцзв'язок; інтернет-зв'язок; мобільний зв'язок; поштовий зв'язок [4, с. 305].

Сервіси, які використовуються вчителями для організації дистанційного уроку:

– Edmodo. З його допомогою можна створити групу класу і ділитися всією необхідною інформацією: надавати план уроку, використовувати календар для кращої візуалізації, прикріплювати файли із завданнями і різними навчальними матеріалами, створювати і виконувати різні форми контролю учнів (тести, опитування, завдання). Одним із недоліків, який стає на заваді використання сервісу є те, що інтерфейс повністю англійською мовою [2, с. 88].

– Classtime – це вправи і тести, у яких є можливість ставити оцінки. У безкоштовній версії є понад 30 тисяч питань для учнів [3, 158].

– Сервіс Classdojo підходить для організації віддаленого навчання школярів молодшої та середньої школи, адже все оформлено яскраво в анімації, що привертає увагу. Вчитель може використати наступні функції: можливість зв'язку з батьками; можливість відправити повідомлення групі учнів або кожному учню окремо; можливість перегляду, як працює учень, як його оцінюють інші педагоги, який прогрес; оцінки учня дублюються в акаунті його батьків, що дає можливість контролювати успішність; є журнал у якому можна облікувати успішність школярів [2, с. 88].

– Study-smile – сайт для дошкільнят і молодших школярів, де можна вчитися рахувати і читати українською мовою [3, 158].

– Кейс-уроки. Мета кейс-уроків – розвинути навички вміння вчитися, критичного мислення, командної роботи, концентрації уваги тощо. Один кейс-урок об'єднує різні предмети, тобто виходить інтегроване навчання [3, 158].

– Сервіс LearningApps є конструктором, який дозволяє зручно створювати електронні інтерактивні вправи, котрі сприяють активності, самостійності школярів. Крім того, LearningApps надає можливість дистанційного навчання

кожному вчителю, адже дозволяє створити набір класів у власному акаунті, ввести дані про учнів, їх профілі, задати пароль для входу та викладати вправи для виконання [2, с. 88].

– Childdevelop – генератор практичних завдань, який дозволяє створювати та роздруковувати завдання для дітей різного віку з математики, читання та письма, наприклад: прописи, анаграми, завдання на додавання чи віднімання. Для отримання доступу до всіх матеріалів і збереження результатів навчання потрібно зареєструватися [3, 158].

Основою технології дистанційного навчання є цілеспрямована, контролююча, інтенсивна самостійна робота [5, с.103]. Компетентність учителів початкової школи у процесі дистанційного навчання формують такі найбільш важливі компетенції: загальнокультурні компетенції (грамотність, мовленнєві навички, толерантність, здатність до емпатії, прояву поваги прав і свобод людини, вміння аналізувати і коригувати власну освітню діяльність, навички самопрезентації); психолого-педагогічні компетенції (уміння опрацьовувати навчально-методичні матеріали, використовувати в освітньому процесі сучасні педагогічні технології, надавати допомогу та підтримку колегам; інформаційні компетенції (уміння використовувати сучасні інформаційні технології в освітньому процесі, користуватися електронною поштою, знаходити інформацію в Інтернеті, працювати в системі ДН) [6, с. 324].

Таким чином, щоб зацікавити цифрове покоління учнів, сучасний вчитель має навчитися створювати та використовувати мультимедійний та інтерактивний контент. Цифрові технології дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. Але при цьому технології не замінюють викладача, а доповнюють його.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міненко А., Чередниченко Ю., Донець І., Турчина І. Дослідження особливостей структури запровадження технологій дистанційного навчання в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи. *Тенденції розвитку вищої освіти*. Вісник №155, Серія: Педагогічні науки. 2018, С. 57-61.

2. Приходько Л., Ройко Л. Особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи із застосуванням технологій дистанційного навчання. *Математика. Інформаційні технології. Освіта*. 2021, С. 86-90.

3. Сич М. Використання цифрових технологій в освітньому процесі початкової школи під час дистанційного навчання. *Інноваційні освітні технології в Україні : теорія та практика*: матеріали Всеукр. наук.- практич. конф., м. Умань, 2021. С.157-159.

4. Чикурова О. Технології дистанційного навчання для школи першого ступеня: етапи імплементації. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Випуск 1 (50), 2022. С. 302-306.

5. Муковіз О. Загальні ознаки технології дистанційного навчання в системі неперервної освіти вчителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014, №4(38). С. 98-107.

6. Муковіз О. Вимоги до вчителя початкової школи у процесі дистанційного навчання. *Збірник наукових праць. Розділ 5. Методика початкового навчання і дошкільного виховання*. Випуск 16, 2014. С. 320-325.

7. Воєвутко Н. Ефективність державної політики республіки Кіпр щодо впровадження ІКТ освіти. *Педагогічна компаративістик : якісний вимір освіти зарубіжжя та український*

контекст : матеріали Всеукраїнського науково практичного семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 247-249.

8. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.

9. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічна підготовка менеджерів освіти в університетах: теорія та практика : монографія / за ред. І. В. Соколової. Маріуполь : МДУ, 2017. 372 с.

10. Нетреба М.М., Кащишин І.Я. Теоретико-методологічні аспекти дослідження візуалізації інформації як засобу поширення ділової преси. *Журнал «Держава та регіони. Серія: «Соціальні комунікації»*, № 3 (31). Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2017. С. 35-40.

11. Хом'юк І. В., Петрук В.А., Голюк О.А., Хом'юк В.В. Інноваційні технології в освітньому процесі: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2020, 88 с., URL: <https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog/book/608>

12. Netreba M. M., Timofeeva I. V., Moiseienko R. M., Khadzhinova I. V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the new ukrainian school *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 82. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 167-171.*

Слободянюк С.С.,
здобувач вищої освіти,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: Рудницька О.П., к.ю.наук, доцент
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЯ ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРАВОЗНАВСТВА

Питання організації дистанційного навчання – вимога сьогодення і один з пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої школи. Прагнення задовольнити зростаючі потреби суспільства в освіті, які загострилися в період пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, введення воєнного стану через російсько-українську війну визначають актуальність звернення до розгляду інструментарію дистанційного навчання. Метою роботи є розглянути відеоконференцію як провідну форму організації дистанційного навчання на уроках правознавства та її різновиди.

Аналіз впровадження дистанційної освіти, її інструментарію та особливостей розглядається в роботах зарубіжних дослідників О. Петерса,

М. Мура, Б. Холмберга, Д. Кігана, Р. Гаррісона, які розглядають проблеми дистанційного навчання, зокрема, концепції індустріалізації, відстані, комунікативного простору [1, с.11-15; 5, с.126-129] та українських науковців І. Блощинського [1], А. Гуржія, В. Лапінського [3], О. Співаковського [7].

Провідним різновидом організації освітнього процесу дистанційно, в тому числі і при вивченні правознавства в школі, є відеоконференція, яка відбувається в реальному часі онлайн. Формати відеоконференцій стали можливими лише за умов розвитку сучасних способів зв'язку. Організатор конференції визначає день і час проведення, надає пароль та код доступу до заходу. Різновидами відеоконференції, які можуть бути застосовані під час організації дистанційного навчання з правознавства, є вебінар, диспут, круглий стіл, робота в експертних групах, симпозіум, судове засідання, панельна дискусія.

Особливістю вебінара вважається саме навчальний характер заняття онлайн. Вивчення нової теми, вирішення проблемних питань, дебати, захист творчих робіт, використання наочності відбуваються в режимі, наближеного до традиційного уроку. Тому на вебінарі зазвичай присутні всі основні елементи уроку з поправкою на інформаційно-комп'ютерне забезпечення, необхідність візуалізації і відстань між учасниками.

Наприклад, при проведенні вебінару в 9-ому класі з теми «Особливості додержання прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах правового режиму надзвичайного або воєнного стану» використані традиційні складові уроку. Актуалізація опорних знань проходила в вигляді розв'язування кросенсу – візуального асоціативного ланцюжка, який складається з дев'яти зображень, про конституційні права громадян України. Цілепокладання та мотивація вебінару відбувалася через обговорення слів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Дмитра Лубінця на другому Саміті перших леді та джентльменів в 2022 році: «Війна, яку Російська Федерація веде сьогодні проти України - це війна проти прав людини» [6]. У роботі над правовою основою дії надзвичайного та воєнного стану учням пропонується проаналізувати зміст Законів України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про правовий режим надзвичайного стану» за посиланням на Закони України на сайті Верховної Ради України, визначити, що таке «надзвичайний стан», «воєнний стан», порівняти особливості введення надзвичайного стану та воєнного стану в Україні, виділивши спільне та відмінне, ознайомитися з переліком обмеження прав громадян та юридичних осіб та підприємств під час введення надзвичайного або воєнного стану, внести спостереження, заповнивши таблицю. Практична сторона вивчення права реалізована через обговорення правознавчих ситуацій, в тому числі і візуалізованих. Систематизація та узагальнення проводиться з застосуванням сигнальних карток, на яких схематично зображено обмеження прав людини, які можуть виникнути під час воєнного та надзвичайного станів.

Поширеною формою спілкування при дистанційному навчанні є форум. Кожний форум присвячений певній темі або проблемі. Вчитель виконує роль

модератора, тобто забезпечує обговорення, слідкуючи за послідовністю розгляду питань, стимулює обговорення додатковими інформаційними повідомленнями, проблемною інформацією тощо [5]. Так, при вивченні теми в 9-ому класі «Неповнолітні як суб'єкти трудових правовідносин», проводиться форум, де ключовим стає обговорення дискусійного питання соціологічного опитування «Чи вважаєте ви, що виснажлива й надмірно тривала праця дітей у домашньому господарстві є формою експлуатації?» Розглянувши лінію соціопитування, учні розбиваються на малі групи, кожна з яких отримує завдання, наприклад, «Які види робіт не дозволяються для неповнолітніх?». Для роботи малої групи над проектом створюється окрема відеоконференція з метою спілкування під час дослідження. А потім – загальний форум-відеоконференція для презентації напрацювань.

Диспут – це усний публічний спір при обговоренні наукових, політичних, моральних та інших проблем з метою пошуків істини. Дебати використовуються для обговорення тем, щодо яких існують протилежні погляди правовиків. Наприклад, «Право на життя і відмову від нього. Як у світі змінюється ставлення до евтаназії і чи легалізують її колись в Україні?».

Робота в експертних групах включає в себе правове дослідження та вивчення фактів, вміння сперечатись, формулювати та аргументовано відстоювати власну думку, давати оцінку неоднозначним суспільним явищам та подіям, самостійно аналізувати правознавчу літературу та документи. Прикладами можуть слугувати такі завдання: «Що мають робити, та як працювати державні органи, аби майбутній ринок землі в Україні був вигідним для всіх?», «В чому особливості волонтерської та благодійної діяльності?».

Круглий стіл передбачає дискусію невеликої групи учнів (5-6 чоловік) з обговоренням певного питання. Кожен учасник має право на висловлювання власної думки з обов'язковою аргументацією: «Шлюбний договір - аморально чи мудро?», «Поліція vs домашнє насильство. Хто захистить від кривдника?».

Панельна дискусія базується на обговоренні дискусійного питання маленькою групою (4-5 чоловік) із заздалегідь обраним головою. Панельна дискусія проходить у два етапи: обговорення проблеми всіма учасниками групи в конференції малого формату та виклад спільної позиції групи на спільній конференції. Наприклад, «Чи потрібно в Україні дозволити вільне придбання зброї?».

Симпозіум об'єднує лекційний виклад матеріалу з груповою роботою. Виступи групи або індивідуальні, які демонструють власні точки зору на визначену проблему, готуються заздалегідь. Після доповідей учні мають змогу задати свої питання, прийнявши участь в обговоренні, в обміні думками.

Судове засідання – дискусія з елементами ігрового моделювання. Дискусія проходить у вигляді слухання справи за участю сторони, що обвинувачує, судді й захисту, наприклад, «Як визначити місце проживання дитини після розлучення батьків?» Суть цього прийому полягає в тому, щоб розглянути проблему не тільки з позиції сучасної людини, але й з позиції «учасників» подій. Головною метою такого уроку є не винесення обвинувачення, а розвиток творчої діяльності учнів, яка включає в себе історичне дослідження та вивчення

фактів, вміння сперечатись, формулювати та аргументовано відстоювати власну думку [5].

Таким чином, впровадження дистанційної освіти закономірно приводить до синтезу традиційних загальних дидактичних методів та прийомів з інформаційно-комунікативними технологіями. Питому вагу в системі організації дистанційного навчання історії відіграють відеоконференції, різновидами яких є вебінар, симпозіум, судове засідання, круглий стіл, диспут, робота експертної групи, вибір яких залежить від структуризації змісту навчальної діяльності та поставленої мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блощинський І. Історія створення дистанційного навчання у країнах світу. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. 2011. № 8. С. 11-15.
2. Бут В. Дистанційна система освіти в Україні та країнах світу: становлення й особливості державного регулювання. *Держава та регіони: наук.-вироб. журн. Серія: Державне управління*. 2012. № 1. С. 130-134.
3. Гуржій А., Лапінський В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. №15. С. 30-37.
4. Малярчук О. Розвиток дистанційної освіти у XIX-XX столітті. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2008. № 41. С. 126-129.
5. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза. 2005. 324 с.
6. Сайт Уповноваженого Верховної Ради України. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-vzyav-uchast-u-drugomu-samiti-pershih-ledi-ta-dzhentlmeniv-prisvyachenomu-majbutnomu-ukrayini-ta-svitu-v-konteksti-pislyavoyennoyi-vidbudovi (дата звернення 10.11.2022 р)
7. Співаковський О.В. Про вплив інформаційних технологій на технології освіти. *Комп'ютерно - орієнтовані системи навчання: Зб. наук. робіт НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2001. № 4. С.3 - 11.

Стеценко І.Б.,
науковий співробітник,
*Міжнародний науково-навчальний центр
інформаційних технологій та систем
Національної академії наук України
Міністерство освіти і науки України*

STREAM У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: НАСКРІЗНА ІНТЕГРОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ», МИСТЕЦТВА ТА ІНФОРМАТИКИ

Під час реалізації проєкту Нова українська школа однією із обов'язкових складових освітнього процесу стала інтеграція. З одного боку це ознака часу, адже кожна технічна новинка — це результат командної роботи вчених та інженерів кількох спеціальностей. З другого боку, це результат стрімкого зростання кількості інформації та необхідних знань і вмінь, тому, як наслідок,

виникла необхідність ущільнення освітнього процесу, щоб в одиницю часу встигнути якомога більше.

Але чи всяка інтеграція справді ефективно вирішує поставлені у Державному стандарті початкової освіти завдання? На мій погляд, в сучасному освітньому процесі необхідно якомога більше уваги приділяти міжпредметній, а точніше міжнауковій чи міжгалузевій, **інтеграції — як щільній взаємодії та взаємопроникненню різних наук, їх співпраці**. Концепція окремого вивчення наук застаріла, адже багато проблем знаходиться на межі кількох наук і не може бути вирішеною у межах однієї. Звичайно, частина проблем знаходиться в межах однієї науки, тому інтеграція не може бути суцільною.

Маємо розуміти та враховувати під час планування освітнього процесу, що інтеграція — це інструмент, який можна налаштувати на будь-яку тему, але користуватися ним треба обачно і обережно. Адже на догоду інтеграції не маємо порушувати цілності освітнього процесу, системність та послідовність викладання основного матеріалу. Тільки у такому випадку можливе підвищення якості та ефективності освітнього процесу.

Досвід роботи у Дошкільній академії Центру розвитку особистості «УнікУм» Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України [1] та у Новій українській школі [2] впевнено показав, що найвдалішу інтеграцію забезпечує робота за технологією STREAM (STREAM = Science, Technology, Reading + Writing, Engineering, Arts and Mathematics — акронім слів — природничі науки, технологія, читання + письмо, інжинірінг, мистецтво, математика). Далі спираюся саме на цей досвід роботи.

Якщо розглядати наскрізну інтеграцію протягом навчального року або ж навчання в початковій школі, то можна помітити, що складно інтегруються науки, вивчення яких відбувається за принципом піраміди. А це означає, що під час навчання не можна змінювати порядок вивчення окремих тем, адже постраждає системність викладення матеріалу. Перш за все такими курсами у початковій школі є — математика, «Я досліджую світ», пізніше — математика, фізика, хімія тощо. А саме вони входять до основних наук, які вивчаються в загальноосвітній школі. І саме їх матеріал є основою будування навчання у вишах для багатьох інженерних та наукових спеціальностей. Тому плануємо та здійснюємо інтеграцію різних курсів помірковано та обережно. Досвід показує, що **основними аксіомами реалізації інтеграції** можуть бути такі.

1. Усе зінтегрувати неможливо — не варто навіть намагатися це робити.
2. Не варто прагнути зінтегрувати все у кожній темі. Краще зінтегрувати менше, але якісніше, тоді освітній процес стане справді ефективнішим.
3. Найкраща інтеграція та, яку непомітно. Це справді гармонійна інтеграція, яка показує необхідність роботи на полі кількох наук.
4. Найцінніша інтеграція — міжпредметна (міжнаукова чи міжгалузєва). Тож її маємо намагатися досягати де тільки можливо, не порушуючи цілісності та наступності викладання матеріалу.

Міжпредметна інтеграція не може існувати сама по собі: її підтримує тематична інтеграція. Це підпорядкування навчальних завдань одній тематиці, плавний гармонійний перехід між завданнями в межах навчального сюжету. Часто саме тематична інтеграція поєднується зі сторітеллінгом.

Отже, у кожного виду інтеграції своя роль в освітньому процесі.

Тематична інтеграція — лежить на поверхні, її завжди видно та відчутно — це сюжетна лінія, сюжетна наступність між завданнями, логічність переходів від завдання до завдання, краса та захопливість для дітей.

Міжпредметна інтеграція — основа, зміст освітнього процесу, невидима, але дуже важлива інтеграція, адже показує щільну взаємодію різних наук, навчає поєднувати можливості різних наук задля досягнення мети, вміння співпрацювати та передавати інформацію між науками, узгоджувати дані.

Враховуючи роль різних видів інтеграцій в освітньому процесі, **плануємо матеріал інтегрованих тем** у початковій школі.

1. Обираємо захопливі для дітей теми.

2. Враховуємо актуальність теми у відповідну пору року.

3. По можливості забезпечуємо плавний перехід від однієї теми до іншої, але розуміємо, що це не завжди можливо. Важливо спланувати ланцюжки з 2-4 тем, матеріал яких буде плавно перетікати, а також вигадати цікавий привід різко змінити тематику — зміна пори року, свято (наприклад, день моря, день смайлика тощо) чи інше.

4. Готуємо сюрприз для дітей, але пам'ятаємо, що сюрпризів не може бути забагато.

Наведу приклад авторського інтегрованого планування, яке забезпечує плавність переходу між темами, для учнів 1 класу загальноосвітньої школи для курсу «Я досліджую світ» на вересень.

Тема тижня	Проблемні запитання
Тиждень 1 Привіт, школо!	<ul style="list-style-type: none"> • Чим дошкільнята відрізняються від школярів? • Які правила шкільного життя? Чи дійсно їх необхідно дотримуватися? • Що має бути у шкільному ранці? • Як знайти безпечну дорогу до школи? Що означають дорожні знаки? Чому вони такі різні? • Чи завжди чим швидше, тим краще?
Тиждень 2 Мій клас	<ul style="list-style-type: none"> • Чому разом ми сильніші? • Що таке командна робота? • Коли і навіщо люди об'єднуються в команду? • Як стати командою? • Що цікавого ми робимо у школі? • Чи всі справи варто робити разом?
Тиждень 3 Мої однокласники / однокласниці	<ul style="list-style-type: none"> • Кого ми називаємо другом? • Що перевіряє дружбу?

Тема тижня	Проблемні запитання
	<ul style="list-style-type: none"> • Як ми ставимося до друзів? • Чи можуть тварини бути друзями? • Чи можуть тварини і рослини дружити? • Що об'єднує клас? • Як знайти друга? Як зміцнити і зберегти дружбу? • Чи сваряться друзі? Як вибачитися?
Тиждень 4 Шкільне подвір'я	<ul style="list-style-type: none"> • Які органи чуття розповідають нам про довкілля? • Чи завжди ми їм можемо довіряти? • Як досліджувати безпечно? • Як різні люди орієнтуються у довкіллі? • Які прилади допомагають нам перевіряти органи чуття? • Як дізнатися про погоду, перебуваючи у кімнаті? • Які цікавинки ми знайшли на шкільному подвір'ї? • Які знахідки безпечні, а які небезпечні? • Як треба берегти довкілля? • Що відбувається із сміттям у ґрунті? Чи може сміття принести користь?

Така інтегрована робота з дітьми забезпечує гнучкість роботи педагога, допомагає мотивувати учнів, полегшує розуміння дітьми практичності окремих наук, а вчителям легше проводити з дітьми освітню діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицишина Т., Стеценко І. Інтеграція в дії (частина 1). Тематичне планування цілий рік. URL: <https://informaciaforall.blogspot.com/2017/11/blog-post.html>
2. Матеріали сайту методичної підтримки підручників видавництва «Світлич». URL: <http://svitdovkola.org>

Товстоног К.В.,
 здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
 Науковий керівник: Воевутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,
 доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна педагогічна освіта на сьогоднішній день в Україні стоїть на новому етапі свого розвитку - становлення європейської системи освіти. Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання і виховання дітей. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм

соціального буття. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність - здатність до оновлення, відкритість новому [1].

Інновації в освіті - це закономірне, динамічне за характером і розвивальне за результатами явище, їх запровадження дає змогу вирішити суперечності між традиційною системою та потребами в якісно новій освіті [1].

Інноваційні освітні процеси - зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища. Основу і зміст інноваційних процесів становить інноваційна діяльність - діяльність з оновлення педагогічного процесу, внесення новоутворень у традиційну систему, що передбачає високий ступінь педагогічної творчості [2].

Побудова освітнього процесу на основі компетентнісного підходу спрямована на реалізацію освітніх завдань, які визначено у нормативних документах про освіту. Р. Мойсеєнко приділяє велику увагу формуванню компетентностей в процесі навчання як складової компетентної особистості та розкриває види компетентностей та їх сутнісні характеристики [3].

У наш час одним із головних завдань сучасного вчителя іноземної мови в початковій школі є формування в учнів таких компетентностей як:

- соціальна;
- полікультурна;
- інформаційна;
- комунікативна.

Саме формування таких компетентностей дозволяє зробити навчання іноземної мови в початковій школі не лише важливим засобом різностороннього розвитку, але і формує їх життєву компетентність. Але зараз в початковій школі дуже мало часу надається для вивчення іноземних мов. Таким чином для покращення зацікавленості та вивченню іноземної мови в початковій школі, дуже доцільним є позакласна робота.

Позакласна робота з іноземної мови є важливою складовою частиною навчально-виховного процесу. Вона тісно пов'язана з класними заняттями, але не замінює їх, хоч і розв'язує ті самі навчальні й виховні завдання, і в цьому відношенні є продовженням тієї роботи, яка проводиться на уроці. Таким чином правильно організована позакласна робота є одним із засобів ефективного навчання та виховання школярів [4].

З кожним роком створюються різні засоби для вивчення іноземних мов. Одним із провідних засобів інноваційності на сьогоднішній день є використання нових інформаційних технологій в школі. За допомогою ІТ учні мають можливість вивчати іноземну мову в початковій школі за новими формами та методиками, новими підходами, які покращують навички та зацікавлюють до навчання. Основною метою вивчення іноземної мови в початкових класах є формування і розвиток комунікативної культури школярів, навчання практичному опануванню іноземної мови. Усе це можна реалізовувати не лише на уроках, а й на позакласних заходах.

Сучасні педагогічні технології такі, як навчання у співпраці, проєктна методика, використання нових інформаційних технологій, інтернет-ресурсів

допомагають реалізувати особово-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей дітей, їх рівня знань. Інноваційні форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на позакласних заходах з іноземної мови включають: вивчення лексики; відпрацювання вимови; вивчення діалогічної і монологічної мови; вивчення писемності; відпрацювання граматичних явищ [4].

На позакласних заходах з вивчення іноземної мови в початковій школі за допомогою використання інноваційних технологій та мережі Інтернет можна вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички і уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі, удосконалювати уміння письмової мови школярів за допомогою платформ для навчання, поповнювати словарний запас учнів; формувати у школярів мотивацію до вивчення іноземної мови.

На сьогоднішній день інноваційними технологіями у позакласних роботах з вивчення іноземної мови в початковій школі є:

- проєктна технологія;
- інформаційні технології;
- ігрові технології;
- метод проєктів.

Серед ігрових технологій Р.Мойсеєнко виділяє змагальні методи навчання, як такі, що спонукають до активних пізнавальних дій, прояву творчості, колективної розумової роботи [5].

Сучасні вчителі використовують такі методи та технології у своїй практиці, які б забезпечили інтерес учнів до вивчення мови, саме навчання їм було ненав'язливим, а головне - щоб у навчанні була результативність, зумовлена ефективністю цих технологій та компетентністю педагога у роботі з ними.

Отже, використовуючи інноваційні технології для організації позакласної роботи з вивчення іноземної мови є вагомою складовою всього навчально-виховного процесу школи. Позакласна робота розкриває низку додаткових можливостей не тільки для вчителів але і для учнів. Позакласна робота в початковій школі за допомогою використання інноваційних технологій не лише поглиблює і розширює знання з іноземної мови, але й сприяє зацікавленню учнів у її вивченні, підвищенні мотивації до знайомства з її культурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорна Н., Васюк С., Нагорний В., Коржова А. Інформаційне впровадження освітніх інновацій у забезпечення професійної підготовки педагогічних працівників. *Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій: зб. матеріалів: Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 11-12 жовтня 2018 р. Івано-Франківськ «НАІР», 2018. С. 279- 284 .*

2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12-28.

3. Мойсеєнко Р. М. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентнісного фахівця. *Молодь і ринок. №9(164). 2018. С.42-48.*

4. Використання інноваційних технологій, підготовка цифрових ресурсів, а також «Діалогічне мовлення на уроках англійської мови». *Сайт методичного об'єднання вчителів*

гуманітарних дисциплін ЗОШ № 1 м. Кривого Рогу. веб сайт. URL: <https://sites.google.com/site/gtschool1/sklar-anastasia-sergiievna>. (дата звернення: 22.10.2022)

5. Мойсеєнко Р. М. Змагальні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2018. С.97-103.

6. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015, Вип. 40. С. 128-136.

7. Нетреба М.М., Кацшин І.Я. Теоретико-методологічні аспекти дослідження візуалізації інформації як засобу поширення ділової преси. *Журнал «Держава та регіони. Серія: «Соціальні комунікації»*, № 3 (31). Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2017. С. 35-40.

8. Хаджинова І. В. Використання мовного портфоліо для оцінювання навчальних досягнень з англійської мови учнів початкових класів НУШ. *Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 197-198.

9. Хом'юк І. В., Петрук В.А., Голюк О.А., Хом'юк В.В. Інноваційні технології в освітньому процесі: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2020, 88 с., URL: <https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog/book/608>

10. Timofeeva I.V., Netreba M.M., Moiseienko R.M., Khadzhinova I.V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the New Ukrainian School. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 82. С. 167-171.*

11. Netreba M. M.; Khadzhinova I. V. Organization of extracurricular work in English language learning in primary school. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика». 2021. Том 2. Вип. 33. С. 260-264.*

Трубачова В.Я.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет,

Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

МОВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У Концепції Нової української школи провідною метою освітнього процесу є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності. Новий зміст освіти заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві [1].

В умовах інформаційного суспільства компетентнісний підхід відіграє важливу роль, наголошує Р. Мойсеєнко, оскільки основна увага акцентується на формуванні ключових компетенцій та компетентностей, формує навички і вміння навчатися, самостійно здійснювати пошук інформації та забезпечує неперервність освіти [2].

Останнім часом зміни у нашому суспільстві та міжнародних відносинах поширили та збагатили міжнародні зв'язки як між людьми, так і між державами. Все більше розширюються зв'язки України із зарубіжними країнами, тому інтерес до вивчення англійської мови все більше зростає і першочерговим завданням початкової освіти є оволодіння учнями іноземними мовами [3].

Викладання англійської мови в початковій школі має сформувати систему знань, умінь та навичок і сприяти розвитку мовних компетенцій учнів, формуванню світогляду, моралі та поведінки, тобто розвитку різнобічної особистості, здатну до життя в сучасному суспільстві [4].

Основною метою вивчення англійської мови є формування комунікативної компетентності учнів, яке неможливе без володіння певним лексичним матеріалом. Молодші школярі мають оволодіти іншомовною комунікативною компетентністю базового рівня, однією з основних складових якої є граматична компетентність.

Під граматичною компетентністю І. В. Мірошник розуміє здатність молодшого школяра до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань і розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії відповідних знань, навичок та граматичної усвідомленості. Тобто здатності учнів початкової школи реєструвати й розпізнавати граматичні явища в усному і писемному мовленні, їхні особливості та закономірності їх утворення і функціонування. Основними компонентами мовної граматичної компетентності виступають, граматичні знання, граматичні навички і граматична усвідомленість. Отже, метою формування іншомовної граматичної компетентності учнів початкової загальноосвітньої школи є оволодіння граматичними знаннями (форми й значення), граматичними рецептивними та репродуктивними навичками мовлення, а також граматичною усвідомленістю [5].

У процесі навчання учнів початкової школи мотивація є однією із його складових. Враховуючи фізіологічні і психологічні особливості молодших школярів, найбільш оптимальним способом навчання називають гру, яка виступає способом стимулювання учнів до навчання іноземної мови і є засобом формування граматичної компетентності учнів початкової школи.

Для учнів початкової школи гра – це насамперед захоплива діяльність. Тому дуже важливо для успішного засвоєння англомовного лексичного матеріалу в учнів початкової школи сформувати мотиви та граматичну компетентність через систему ігор, включати нові слова і словосполучення у комунікативну ситуацію, яка буде близька дітям [6].

На думку науковців, мовні ігри доцільно добирати відповідно до програми і використовувати для ознайомлення дітей з новим матеріалом, для його закріплення, для повторення раніше набутих уявлень, для більш повного і

глибшого їх осмислення, засвоєння, формування вмінь та навичок, розвитку основних прийомів мислення, розширення кругозору. Ігри важливо проводити систематично й цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх із збагаченням словника учнів, із засвоєнням правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

Навчальний процес, збагачений мовними іграми, активізує пізнавальні можливості учнів початкової школи та сприяє розкриттю скритих здібностей. У зв'язку з чим гра є невід'ємним компонентом навчальної діяльності молодших школярів.

У процесі навчання іноземної мови застосування мовних ігор має ряд переваг, зокрема:

- сприяє створенню психологічної готовності дітей до мовленнєвого спілкування;

- може бути гарним матеріалом для введення, закріплення, повторення та подальшої активізації дій учнів із навчальним матеріалом, а також засобом контролю набутого навчального досвіду учнів;

- сприяє мимовільному запам'ятовуванню мовного матеріалу, формуванню міцних мовних навичок, удосконаленню мовленнєвих механізмів (говоріння, аудіювання, читання, письма);

- забезпечує природну необхідність багаторазового повторення мовного матеріалу;

- містить необхідні для навчання одиниці монологічного та діалогічного мовлення;

- сприяє активізації емоцій та емоційної пам'яті;

- використання гри робить навчання цікавим, змістовним і творчим;

- стимулює процес мислення і спонукає до творчості, допомагає учням розвивати та застосовувати на практиці мовленнєві вміння, формує мотивацію до навчання;

- у процесі гри відбувається активне сприймання, здійснення різноманітних розумових операцій: аналізу, синтезу, запам'ятовування, відтворення, порівняння, пошуку аналогії, комбінування, узагальнення тощо;

- ігрова діяльність вимагає активності, зосередженості, уваги, точності й швидкості нагадування, адекватного використання як англійської, так і рідної мови [6].

Крім того, мовні ігри є одним із засобів передачі знань, а тому може вважатися формою навчання. Для досягнення поставлених цілей в навчальному процесі мовні ігри необхідно наповнювати дидактичним змістом, і гра-розвага перетворюється у навчальному процесі на дидактичну гру. Граматичний матеріал, представлений у мовних іграх, забезпечує формування у учнів початкової школи граматичних навичок і розвиток умінь реалізовувати їх в різних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні і письмі [5].

Ігри розширюють ерудицію, вчать працювати зі словником, дають можливість тренувати пам'ять, заглиблюватися в тонкощі мови, але при цьому не втрачають своєї розважальності. Мовні ігри допомагають формувати

вимовні, лексичні та граматичні навички, тренують уживання мовних явищ на різних етапах вивчення іноземної мови. Висока ефективність мовної гри безсумнівна. Задовольняючи потребу дитини гратися, перевтілюватися, рухатися, учитель забезпечує умови для вивчення англійської мови. Така форма навчання не виснажує нервову систему та організм дитини, а реалізується передусім за рахунок мимовільних процесів сприйняття і пам'яті. Оскільки гра, що містить елемент змагання, мотивує мовленнєву діяльність, а мотиви – це чинники активізації психічних процесів, то вона позитивно впливає на психічний розвиток дитини [5].

Ігри сприяють виконанню таких методичних завдань: створення психологічної готовності дітей до мовного спілкування; забезпечення природної необхідності багаторазового повторення ними мовного матеріалу; тренування учнів у виборі потрібного мовного варіанту [6].

Таким чином, гра – це ситуативно-варіативна вправа, де створюється можливість для багаторазового повторення мовленнєвого зразка за умов, максимально наближених до реального мовного спілкування з характерними для нього ознаками: емоційністю, спонтанністю, цілеспрямованістю мовленнєвих дій мовні ігри є невід'ємною частиною навчального процесу. Мовні ігри є ефективним засобом навчання, що охоплює різні види мовленнєвої діяльності зокрема слухання, говоріння, читання та письмо. Вона допомагає в оволодінні іноземною мовою, а крім того, учні відчують емоційне задоволення як у процесі гри, так і при досягненні результатів. Їх систематичне використання підвищує ефективність навчання та сприяє формуванню лексичної та граматичної компетентності учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти: рішення колегії Міністерства освіти і науки від 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 21.02.2022).
2. Мойсеєнко Р. М. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентнісного фахівця. *Молодь і ринок*. №9(164). 2018. С.42-48.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р. Дата оновлення: 22.08.2018. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text> (дата звернення: 21.02.2022).
4. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №87. Дата оновлення: 06.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 21.02.2022).
5. Мірошник І. В. Методичні рекомендації щодо формування англомовної граматичної компетентності учнів початкової загальноосвітньої школи. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=0sI66DsAAAAJ&hl=uk> (дата звернення: 21.02.2022).
6. Мірошник І. В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи. Київ: 2013. 439 с.
7. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і

мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.

8. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015, Вип. 40. С. 128-136.

9. Нетреба М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.

10. Родюк Н.Ю. Голюк О.А. Особливості методичних аспектів у формуванні читацької культури учнів початкової школи за допомогою інноваційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 25, Т. 1. С. 100-103.

11. Хаджинова І. В. Використання мовного портфоліо для оцінювання навчальних досягнень з англійської мови учнів початкових класів НУШ. *Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 197-198.

12. Хаджинова І. В. Використання методу драматизації на уроках англійської мови у початковій школі. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова*. Маріуполь: МДУ, 2020. С.12-13.

13. Netreba M. M.; Khadzhinova I. V. Use of media education technologies in primary school. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 80 (т. 2). С. 60-63.

Холох І.М.,

учитель початкових класів,
спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
Запорізький багатопрофільний ліцей №99

Гацько С.О.,

учитель початкових класів,
спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
Запорізький багатопрофільний ліцей №99

Зоріна І.О.,

учитель початкових класів,
спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист,
Запорізький багатопрофільний ліцей №99

СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АВТОРСЬКОГО КУРСУ «ДОСЛІДЖУЮ РІДНИЙ КРАЙ»

Найкращий метод пізнання обдарованості – шлях творчого розвитку. Він складний, його форсувати неможливо. Але до нього – рано чи пізно – приходять кожен, для кого обдарованість та творчість не тільки об'єкти дослідження, а й спосіб життя. Це наприкінці шляху приводить до формування

психології творчої особистості, де обдарованість та творчість стають невіддільними одна від одної. Вони як вектори, що допомагають сформувати найбільш сприятливий освітній простір дитині, яка виділяється наявними яскравими, іноді видатними досягненнями.

Зважаючи на це, питання виявлення обдарованості у дітей та розвитку креативної особистості, набуває особливої актуальності.

В умовах формування нових освітніх підходів та стратегій, вдосконалення навчальних програм, реалізації ідей авторської моделі О. Солдатенко «Школа особистісного зростання: від творчого розвитку до особистісної реалізації» вважаємо за доцільне впровадження для обдарованих дітей молодшого шкільного віку інноваційного інтегрованого курсу «Досліджую рідний край», який концептуально сприятиме формуванню вмінь і навичок дослідницького пошуку на матеріалах екологічного краєзнавства, реалізації завдання цільового і ціннісного оновлення виховного процесу. Крім того, ліцей, як експериментальний заклад, поєднує різноманітні види діяльності ліцейців і педагогів з метою створення максимально сприятливих умов для розвитку креативної особистості та спільної творчої діяльності вчителів та учнів.

Пріоритетними напрямками за Державним стандартом початкової освіти та Концепцією «Нової української школи» стає набуття та розвиток природничо-математичної, екологічної компетентностей в молодших школярів з метою розвитку природних нахилів дитини та створення підґрунтя для надання якісної передпрофільної та профільної освіти в базовій та старшій школі [1]. Для реалізації цих завдань впроваджено авторський курс «Досліджую рідний край».

В основі авторського курсу «Досліджую рідний край» лежить ідея створення для обдарованих дітей цілісної системи світосприйняття, відкриття навколишнього середовища, набуття досвіду дослідження рідного краю, спостереження, експериментування, проектування навчальних моделей, генерування нових ідей для розв'язання проблем екології.

Авторський курс «Досліджую рідний край» концептуально сприяє формуванню вмінь і навичок дослідницького пошуку на матеріалах екологічного краєзнавства, сприяє реалізації завдань цільового й ціннісного оновлення освітнього процесу. Краєзнавчий матеріал дає можливість учням опанувати глибокі знання про природу, економіку, культуру, історичне минуле й сьогодення Запорізького краю, що органічно інтегрується в сучасну концепцію і екологічного, і патріотичного виховання.

Поєднання трьох аспектів даної Програми: дослідницької, краєзнавчої, виховної сфери сприятиме плеканню дитини, як суб'єкта власного життя і успіху, оволодінню нею життєвою компетентністю.

Конструювання виховного простору, на думку І. Беґа, сприяє залученню дітей до розв'язання суспільно значущих й особистісних життєвих проблем, формує досвід громадянської поведінки, сприяє розвитку творчого потенціалу всіх суб'єктів освітнього процесу; забезпечує дитині можливість будувати колективні й міжособистісні взаємини, самореалізацію в особистісній та соціальній сферах її життєдіяльності [3; 4; 5].

Структура та наповнення курсу сприяють поступовому формуванню у молодших школярів навичок дослідницької діяльності, дослідницької поведінки та специфічного особистісного новоутворення – дослідницьких здібностей; суб'єктивно нових для учня знань і способів діяльності – в учнів формується дослідницький стиль мислення, що готує дітей до академічних тестових випробувань, сприяє подальшому розвитку академічної обдарованості учнів у базовій та старшій школі. Створюються сприятливі умови для саморозвитку особистості учня шляхом формування й вдосконалення його дослідницьких здібностей, застосування їх у пізнавальній та практичній діяльності

Формування дослідницької культури молодших школярів у курсі «Досліджую рідний край» здійснюється поетапно, побудоване за принципом поступового ускладнення матеріалу (від 1 до 4 класу): від початкового формування дослідницьких умінь і навичок до формування навчально-пізнавальної діяльності та розвитку ціннісних орієнтацій і природоохоронної практики дослідження рідного краю [6].

Даний курс ґрунтується на стандартах Концепції «Нової української школи», яка віддає переваги інтегрованому навчанню, а саме:

- за допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання;

- формується вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, це стане звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього життя;

- вдосконалюються навички системного мислення;

- забезпечується більш глибоке розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через кілька точок зору;

- здійснюється комплексний підхід, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язуються з реальним світом [2].

Внаслідок роботи за авторським курсом «Досліджую рідний край» в учня виникає усвідомлення різноманітності зв'язків між живою і неживою природою, між живими організмами рідного краю, потреба тісної взаємодії з природою, дбайливе ставлення до фауни та флори. Дитина оцінюватиме природу як унікальне універсальне середовище для себе самої й усієї культури цивілізації; виникне нова ціннісна парадигма взаємин з природою, яка передбачає відповідальність людини за навколишній світ перед нащадками, урівноважує потреби суспільства й можливості природи, встановлює паритетні взаємини між людиною і природою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyadержavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.10.2022 р.).

2. Концепція нової української школи: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 14.12.2016р. №988-р. URL: <https://www.calameo.com/books/002158349095e29db0807> (дата звернення: 20.10. 2022 р.).

3. Бех І.Д. Естетика духовності В.О. Сухомлинського. *Рідна школа*. 2008. №9. С. 3–4.
4. Бех І.Д. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Київ : Либідь. 2003. 280 с.
5. Бех І.Д. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2. Київ : Либідь. 2003. 344 с.
6. Савченко О.Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2012. №1. С. 41–49.

Хоренко К.С.,
здобувач вищої освіти
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: Воевутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПРАКТИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із найважливіших складників життя людини є комунікація. У широкому сенсі це поняття охоплює значно більше, ніж просто обмін інформацією між людьми. До неї належать канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машини, прилади, штучний інтелект, комп'ютерні мережі і програми, культурні знаки, космічні реалії тощо. У вузькому сенсі комунікація – основний спосіб людського спілкування, найактивніша форма людської життєдіяльності. Це явний і водночас латентний процес налагодження різних типів відносин між окремими мовцями, групами людей та цілими народами. Крім словесної мови, комунікація здійснюється немовними (невербальними) засобами, які супроводжують або замінюють звичайну мову при спілкуванні. Також комунікацію розглядають як окремий модус (рівень) існування мови поряд із власне мовою як системою мовних елементів і правил та мовленням як процесом говоріння і розуміння [1].

Міжкультурна комунікація – наука, яка вивчає особливості вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [2].

Також, за іншим визначенням, «міжкультурна комунікація – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот та здебільшого послуговуються різними ідентичними мовами, відчувають лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» [3, с. 82].

Аспектами міжкультурної комунікації є:

1) Соціальнокомунікативний аспект. До нього належать прийняті суспільством моделі, норми і правила спілкування, налагодження і підтримання контактів загалом.

2) Психологічний аспект. Передбачає вивчення психологічної реакції людей в умовах спілкування з представниками інших держав і етносів.

3) Професійноприкладний аспект. До нього належать сфери застосування знань із міжкультурної комунікації [2].

Проблема актуальності існуючих дидактичних аспектів навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації стає дуже обговорюється останніми роками не лише серед викладачів іноземних мов, а й учителів-предметників, які розробляють і впроваджують нові освітні технології. Завданням педагога на сьогодні є створення психологічно комфортного освітнього простору, спрямованого на розвиток різних типів особистості в інклюзивному міжкультурному середовищі [4, с. 205].

В умовах міжкультурного спілкування розуміння того, представником якої соціокультурної групи є співрозмовник, може стати в нагоді – воно дає змогу зорієнтуватися на певні загальні уявлення про цю групу і обрати адекватний мовленнєвий реєстр. Утім успішною і тривалою міжкультурною комунікацією буде тоді, коли наявні у комунікантів соціокультурні стереотипи стануть лише вихідною точкою руху від загального до конкретного образу співрозмовника і сприйматимуться як припущення, а не як єдино вірна інформація про нього [4, с. 127].

Міжкультурна комунікація збагачує національні культури і сприяє спрощенню і подоланню суперечностей між ними, виступає інструментом культурної експансії, у результаті чого синтезується вторинна мовна особистість. Комунікація між представниками різних народів і культур потребує спеціальних знань і навичок реалізації комунікативних завдань [3, с.53].

Міжкультурна комунікація та міжкультурна компетенція є важливими складниками у навчанні іноземної мови в початковій школі, бо це дає можливість дізнатися більше про інші країни, а в подальшому брати участь у міжнародних програмах з обміну знань, або спортивних змаганнях. Без уміння спілкуватися іноземною мовою, без знань про національно-культурні, релігійні і соціальні особливості неможливо ефективно отримувати нові знання та соціально адаптуватися в новому середовищі [3, с. 71].

У розвитку комунікативної компетентності в початковій школі важливе місце відводиться ввічливості, яка є невід'ємним складником успішної комунікації, але при цьому «не є універсальним явищем, а може виявляти етнокультурну специфіку», внаслідок чого вимагає особливої уваги при вивченні іноземної мови та культури. Учням початкових класів можна пояснити це наприклад на основі перекладу з української мови на англійську прохання, пропозицій, питань тощо, бо деякі фрази можуть звучати неввічливо, грубо, недоречно або навіть образливо у певній ситуації. В цьому випадку міжкультурна компетенція також буде відігравати не малу роль, треба знати в якому контексті яке слово або фраза вживається, щоб іноземці тебе правильно розуміли [4, с. 85].

При вивченні іноземних мов учнів початкових класів слід зацікавити, зробити так, щоб вивчення цієї мови стало цікавим, захоплюючим, саме за допомогою міжкультурної комунікації можна зацікавити їх для подальшого

навчання. Можна вчити нові фрази або слова, подорожуючи тією країною, мову якої ви вивчаєте, вивчаючи культуру, релігію, визначні пам'ятки культури тощо.

Отже, міжкультурна комунікація при вивченні іноземної мови в початковій школі відіграє важливу роль, дає можливість збагачувати обсяг знань, учнів дізнаватися більше про інші країни та порівнювати різні традиції, звички, культуру. Також дозволяє правильно висловлювати свою думку. Володіння цими аспектами, допомагає в спілкуванні з людьми інших національностей, так і знання робить вивчення та спілкування іноземною мовою простішою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мова і міжкультурна комунікація «Академія». URL: [https://academia-pr.com.ua/product/315#:~:text=Комунікація%20\(лат.,метою%20передавання%20та%20одержання%20інформації](https://academia-pr.com.ua/product/315#:~:text=Комунікація%20(лат.,метою%20передавання%20та%20одержання%20інформації) (дата звернення: 09.11.2022).
2. Основні категорії міжкультурної комунікації. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u166/osnovni_kategoriyi_mk.pdf (дата звернення: 09.11.2022).
3. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30641/SMK_407.pdf?sequence=1 (дата звернення: 11.11.2022).
4. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика URL: <https://cutt.ly/R1v77ph> (дата звернення: 10.11.2022)
5. Голюк О.А. Теоретико-методологічні засади формування діалогічної культури в майбутніх вчителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Вип. 13. Глухів : ГДПУ, 2009. С. 244-252.
6. Задорожна-Княгницька Л.В. Обґрунтування наукового тезаурусу проблеми деонтологічної підготовки менеджерів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 6, № 27 (2020). С. 231-237.
7. Нетреба М.М. Роль керівника закладу освіти щодо формування бренду галузі освіти в умовах Нової української школи. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 5.2 (69.2) травень 2019 р. С. 178-182.
8. Хаджинова І. В. Використання методу драматизації на уроках англійської мови у початковій школі. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів ХХІІ підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. К.В. Балабанова*. Маріуполь: МДУ, 2020. С.12-13.
9. Netreba M. M.; Khadzhinova I. V. Organization of extracurricular work in English language learning in primary school. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика». 2021. Том 2. Вип. 33. С. 260-264
10. Netreba M. M.; Khadzhinova I. V. Use of media education technologies in primary school. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 80 (т. 2). С. 60-63.

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Заїченко А.О.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольській державний університет

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо.

Одним дітям це додає піднесеного настрою, відчуття виходу на новий життєвий щабель, іншим вселяє ностальгію за звичним життям у дитячому садку, часто породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у дошкільному закладі, в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що дитячий садок і школа є ланками єдиної системи освіти і виховання, а все те, що чекає дитину у школі, є продовженням того, чим займалася, що опановувала вона раніше. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі вона на конкретних реаліях переконувалася в цьому. Все це можливе за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти [2,с.591].

Наступність утворює простір для реалізації в педагогічному процесі дитячого садка і школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання і навчання, що сприяє зближенню умов виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів. Завдяки цьому перехід до нових умов шкільного навчання здійснюється з найменшими для дітей психологічними труднощами. При цьому забезпечується природне і комфортне їх входження в нові умови, що сприяє підвищенню ефективності виховання і навчання учнів з перших днів перебування в школі.

Критерієм нормальної адаптованості дитини до шкільного навчання є її позитивне ставлення до школи, розуміння пояснюваного вчителем навчального матеріалу, самостійність, здатність зосереджувати увагу при виконанні завдань, охоче виконання громадських обов'язків і доброзичливе ставлення до однокласників. Усе це засвідчує належну ефективність процесу соціально-психологічної адаптації до школи – активного пристосування дитини до класу, вчителя, свого місця у школі [3,с.15-16].

Про наявність внутрішньої позиції школяра свідчать позитивне ставлення до вступу до школи як до природного і обов'язкового явища в своєму житті; уявлення про школу та шкільний зміст занять, інтерес до занять з навчання грамоти і лічби; надання переваги колективним заняттям над індивідуальними; позитивне ставлення до вимог дисциплінованої поведінки, очікування оцінки; визнання авторитету вчителя.

Труднощі адаптації дитини до шкільного навчання зумовлені нерівномірністю розвитку пізнавальної сфери та довільної регуляції поведінки. Діти, які не встигають за шкільним ритмом, потребують особливої уваги, індивідуальної роботи вчителя. Складно адаптуються також діти з недорозвиненою дрібною моторикою.

З огляду на це в роботі зі старшими дошкільниками вихователі повинні уважно аналізувати особливості їхнього розвитку, прогнозувати імовірні проблеми в школі, спрямовувати зусилля на розвиток їхніх знань, умінь і навичок, що максимально полегшило б адаптацію в шкільному середовищі [1, с.22].

Проблема наступності у навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є однією з актуальних у педагогічній теорії та практичній діяльності сучасної неперервної освіти.

Тож у контексті досліджуваної проблеми вважаємо за доцільне зосередити увагу саме на наступності у навчанні, яка забезпечує можливість переходу від одних ступенів освіти до інших. Наступність розглядається як один з найголовніших дидактичних принципів, який передбачає встановлення взаємозв'язків, зокрема, між дошкільною ланкою освіти та початковою школою. Така взаємозалежність та взаємна орієнтація двох послідовних освітніх ланок забезпечує процесам навчання та розвитку неперервний та перспективний характер.

Отже, освітні програми для дошкільних навчальних закладів, які спрямовують навчально-виховний процес у них, мають повинні розроблятися з обов'язковим урахуванням певного комплексу вимог. Водночас програми навчання дітей у початковій школі мають бути зорієнтовані на підготовку, яку забезпечують дошкільні навчальні заклади. Такі вчені, як В. Давидов, І. Гарамова, О. Уланова, О. Рейпольська справедливо вважають, що наступність полягає у збереженні зв'язку між побудовою навчальних предметів у початковій ланці освіти та тими життєвими знаннями, які набуті дитиною під час перебування у дошкільному навчальному закладі [4-6].

Проблема наступності у навчанні була предметом досліджень таких науковців, як М. Корольова, І. Лур'є, К. Нешков та ін. Вони розуміють наступність як систему цілеспрямованих та різноманітних психолого-педагогічних дій, як інструмент, що дозволяє проникнути до суті дидактико-методичних проблем, досліджувати та керувати багатостороннім процесом навчання, тощо. Учені вважають, що наступність може бути досягнута завдяки відповідності способу навчання віковим особливостям дітей. Адже тільки послідовне здійснення наступності надає навчанню перспективний характер, при якому навчальний матеріал розглядається не ізольовано від

подальшого його детальнішого вивчення у школі, але з обов'язковим глибоким орієнтуванням на наступне навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калмикова Л. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення: Матеріали конференції. Переяслав - Хмельницький, 2000. С. 10–15.
2. Волкова Н.П. Педагогіка. посібник. Київ: Академія, 2001. 576с.
3. Тарасенко Г. С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації наступності дошкільної і початкової освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Вінниця : Нілан – ЛТД, 2015. С. 9–12.
4. Проблеми і перспективи розвитку середньої освіти в Україні. веб-сайт. URL: <http://osvita.ua/school/method/1032/> (дата звернення-06.11.2022).
5. Задорожна Л.В. Педагогічні здобутки викладачів Глухівського учительського інституту дореволюційного періоду (1874- 1917 рр.). Глухів: РВВ ГДПУ, 1999. 76 с.
6. Kruty K., Holiuk O., Rodiuk N., Bilska O., Desnova I., Pakhalchuk N., Blashkova O. Dysontogenesis and reduction of children's game: analysis, consequences, ways to solve problems. Society. Integration. Education : proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 27th, 2022. P. 415-425.

Коробіцина О. Ф.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет

РОЛЬ ПЕДАГОГА У ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Вихователь – це найголовніша людина для дошкільника. Дитина безоглядно довіряє вихователю, наділяє його незаперечним авторитетом та всіма думками перевагами: розумом, красою, добротою. В очах дитини саме вихователь визначає, коли можна грати чи піти на прогулянку, помалювати чи побігати, а коли разом із усіма дітьми треба спокійно посидіти та послухати. Оскільки вихователь є для дитини фігурою настільки значущою, саме на нього лягає величезна відповідальність за створення умов особистого розвитку. При взаємодії з дітьми дуже важливими є реакції педагога на ті чи інші дії дитини чи події. Дитинство це ступінь підготовки до майбутнього [2].

Освітня реформа в Україні почалася зі створення Концепції Нової української школи, потім було розроблено і затверджено Стандарт початкової освіти та Стандарт базової середньої освіти. На часі оновлення Концепції розвитку дошкільної освіти та Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Наступними кроками стали розроблення програм розвитку дітей дошкільного віку. В яких знайдуть своє відображення концептуальні ідеї оновленого Базового компонента та гри, яка має велике значення для розвитку дитини дошкільного віку [2, с. 16]. Однозначно Базовий компонент утверджує позицію, що дошкільна освіта є освітньою платформою для розвитку всіх базових навичок, знань і компетентностей, які потрібні людині впродовж життя. Оскільки специфіка дошкільної освіти полягає в тому, що розвиток

дитини відбувається не лише у стінах освітніх інституцій, а перш за все, в умовах сім'ї, то в оновлений Базовий компонент закладена ідея спільної, солідарної відповідальності за розвиток дитини. І в аспекті єднання у спільній діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу (дитина, батьки, вихователі) розглядаються аспекти й інновації, що є змістом оновленого документу [2, с. 20].

Концептуальна ідея провідної ролі особистості педагога як суб'єкта виховного впливу в спадщині В. Сухомлинського полягає в тому, що «учитель – це не тільки той, хто передає учням знання та вміння. Це передусім той, у кого дитина, як у батька і матері, вчиться жити. Діти пізнають світ головним чином через поведінку тих, кого вони щодня бачать поруч, хто піклується про них, хто ставить перед ними вимоги» [1, с. 197].

В. Сухомлинський звертався до молодих педагогів: «Наша місія – готувати людину до життя в суспільстві, в колективі, серед людей, а суспільне життя – це нескінчена різноманітність доторкань людини до людини, серця до серця, почуття до почуття ... незмірно важче, ніж навчити читати й писати, розуміти закони електричного струму і таємниці будови мікрочастинок, – незмірно важче навчити юного громадянина відчувати поряд себе людину з її багатогранними потребами, відчувати нескінченну різноманітність станів людської душі – радість і горе, мудре натхнення творчості і сум, потребу в допомозі і співчутті. Учність читати людську душу... Учність брати близько до серця чужі радощі і тривоги. Продовжуйте себе в своїх вихованнях найблагороднішою людською потребою – потребою в людині. Нехай людина буде для вашого вихованця дорожчою за всі цінності світу» майбутнього [4, с.156].

Метою виховання дітей є становлення морально стійкої, цілісної, гармонійно розвиненої особистості в процесі передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду. Це планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку дошкільника з метою формування у нього відповідних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують, необхідні умови для його розвитку.

Педагог має формувати у дітей загальнолюдські норми гуманістичної моралі: добро, взаєморозуміння, милосердя, упевненість у можливостях, а також допомагати усвідомити, що моральні цінності становлять основу правопорядку. Спілкуючись з дітьми, організовуючи бесіди, він повинен сприяти розумінню вихованцями сутності моралі й моральності, цінностей та ідеалів, етичних норм поведінки [2].

Професійна компетентність сучасного педагога закладів дошкільної освіти визначається як сукупність загальнолюдських і специфічних професійних установок, що дозволяють йому справлятися із заданою програмою та особливими, що виникають у психолого-педагогічному процесі дошкільного закладу, ситуаціями, вирішуючи які, він сприяє уточненню, вдосконаленню, практичному втіленню завдань розвитку, його загальних і спеціальних здібностей [3].

Як зазначила Н.Гавриш, процес стандартизації дошкільної освіти триватиме, що є позитивним. Також є потреба стандартизувати процеси забезпечення змісту і якісного результату визначеного в документі. Нова генерація педагогів дошкільної освіти має бути готовою до побудови освітнього простору в закладі дошкільної освіти, цінностями гуманної філософії передбачає суголосного з її та педагогіки. Це сформованість гуманістичних цінностей у майбутніх педагогів, особистісної зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а також практичну вмільність створювати відповідне означеним цінностям освітнє середовище, зокрема інклюзивне спрямоване, будувати взаємини з вихованцями на засадах партнерства, здатність до розуміння себе та іншого, розуміння конкретної ситуації буття (проект БКДО) [2, с. 24].

Таким чином, можна зробити висновок що ефективне виховання значною мірою залежить від того, наскільки вмільним і цілеспрямованим є педагогічне керівництво цим процесом. Тільки систематична, клопітка, послідовна, продумана робота з дітьми викличе позитивні зрушення у їх моральному становленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Учитель і діти. Вибр. твори : у 5 т. К. : Рад. шк., 1977. Т. 5. С. 195-202.
2. Софій Н. Розробка базового компонента дошкільної освіти: врахування національних та міжнародних практик. *Матеріали круглого столу На шляху до якісного дошкільця*: упоряд. О.Г.Косенчук, Л.В.Куземко, О.А. Венгловська, І.М.Новик, УІРО, 2021. 37 с.
3. Беженар І. Компетентність педагога у навчанні через гру: уявлення вихователів ЗДО. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю Навчання через гру в освітньому просторі України: досвід, виклики, ідеї та рішення м. Запоріжжя*, 18 - 19 березня 2021 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1lfQvwjfeWgumyelyVbPnDusbZQza5cMu/view?usp=sharing> (дата звернення: 10.03.2022 р.).
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибр. твори: У 5-ти т. Т.2. К.: Рад. школа, 1976. С. 149-416.
5. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.
6. Задорожна Л.В. Загальнопедагогічні проблеми підготовки вчителя: стажистка практика випускника педагогічного вузу. *Наукові записки Рівненського гуманітарного університету*. Випуск 11. Рівне, 2000. С. 50-53.
7. Нетреба М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.

Мельник Т.І.,
здобувач вищої освіти,
*Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського*

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ОСВІТИ

Своєчасне та природне оволодіння мовленням є основою розвитку когнітивної сфери дитини, що є запорукою для повноцінного спілкування дошкільника з соціальним середовищем. Тобто, вимальовується чітка взаємозалежність між становлення мовлення дитини та процесом її фізичного розвитку, а також між формуванням пізнавальної сфери та вищих психічних функцій паралельно із розвитком мовлення.

Саме тому, вагоме місце має розвиток зв'язного мовлення, оскільки ця форма мовлення є однією із найскладніший та найважчих у своєму формуванні. Тому, розвиток мовлення стоїть у самому центрі ієрархії системи розвитку дитини, оскільки також є вагомим підґрунтям підготовки до навчання у школі.

Варто зазначити, для того аби у дитини мовлення розвивалося в межах норми однією з важливих умов є навколишнє мовлення, або мовлення тих людей, які є поруч з дитиною. Тому що дитина від самого народження повинна чути виразне, чітке та гарне мовлення.

На важливості розвитку мовлення дітей наголошено також у Базовому компоненті дошкільної освіти, який регламентує роботу закладів дошкільної освіти. Проаналізуємо нову редакцію компоненту 2021 року та методичних рекомендацій до нього.

У інваріативній частині змісту дошкільної освіти поданий перелік компетентностей оволодіти якими має дошкільник. Серед них вагоме місце займають комунікативна та мовленнєва компетентності. Варіативна частина компоненту передбачає розвиток мовленнєвої компетентності, в якості оволодіння дошкільниками основами грамоти, а також основами іноземної мови [1]. Варто зауважити, що важливість сформованих ключових мовленнєвих компетентностей, простежується як у дошкільній, так і початковій школі, відбувається наступність їх розвитку.

Тобто, важливо починати формувати вміння дитини вільно володіти державною мовою, здатною до спілкування нею та іншими іноземними мовами, вміння висловлюватися та обґрунтовувати власну думку ще у закладі дошкільної освіти, і відповідно, продовжити під час навчання у школі [1, с. 1].

Відповідно до положення компоненту, зазначеними мовленнєвими та комунікативними компетентностями, діти оволодівають в провідній діяльності відповідно до вікового етапу. А також, за визначеними освітніми напрямками, такими як «Гра дитини», «Дитина у соціумі» та напрям «Мовлення дитини».

Мовленнєву компетентність у методичних рекомендаціях визначено як здатність дитини продукувати свої думки, почуття, враження в будь яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою невербальних та вербальних засобів.

Мовленнєва компетентність об'єднує в собі фонетичний, граматичний, лексичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємообумовленість та взаємозалежність [4, с.32]

Варто брати до уваги те, що процес створення дошкільником різних форм висловлювання є суто індивідуальним актом продукування конкретною дитиною власного мовлення. Для того, щоб дитина здійснила таку діяльність має бути в першу чергу намір, щось сказати, висловити власну думку, обираючи із загального потоку, потрібні вербальні та невербальні засоби. Важливою умовою при цьому є здійснення контролю та корегування свого мовлення [2]

Для того, щоб дитина оволоділа навичками мовлення, важливо, аби батьки, вихователі, педагоги і оточуючі розуміли, що такого типу уміння здобуваються за рахунок наслідування та в безпосередній активній мовленнєвій діяльності.

Без активного діалогу з дорослим або іншою дитиною, дошкільники не можуть оволодіти мовленнєвою компетентністю.

Власне процес оволодіння мовленням не можливо здійснити без фонематичної, граматичної, лексичної та діалогічної складової.

Тому що формування навичок спілкування, розвиток мовлення дошкільників має відбуватися неформально, і зажди проявлятися, виражатися у різних формах та видах мовленнєвої комунікації [4,с.32]

Варто зазначити, що дотримуючись комплексного підходу у процесі формування навичок мовленнєвої діяльності у дітей старшого дошкільного віку, здійснюється реалізація підібраних завдань та методів роботи. Оскільки, монологічна комунікативна компетентність, яка сформована на достатньому рівні сприятиме набуттю дитиною якісного та повноцінного спілкування з дорослим, обміну думками та переживання у процесі гри з однолітками, що є передумовою для успішної соціалізації дитини [4, с.32]

Оволодіння мовою як засобом пізнання та способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного віку. Майбутній першокласник повинен володіти основами культури мовлення і спілкування, елементарними правилами користування мовою в різних життєвих ситуаціях, сформованістю фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетентностей, помірним, чітким, вільним, виразним мовленням, умінням відповідати на поставленні запитання, слухати та розуміти усні висловлювання, сформованістю усіх видів мовленнєвої компетенції [2,3].

У Державному стандарті початкової загальної освіти визначено мету вивчення української мови, як процес формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного та необхідного обсягу знань з мови, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Особливість навчання мови полягає в тому, що вона є не тільки навчальним предметом, а й найважливішим засобом навчання, виховання та розвитку особистості у процесі опанування всіх інших предметів початкової загальної освіти.

У нових програмах з мови закладено теоретичні відомості та мовленнєво-мовні правила, розраховані не стільки на запам'ятовування, скільки на практичне засвоєння їх. Виходячи зі змістового аналізу вивчення рідної мови, процес мовленнєво-комунікативного розвитку дітей у дошкільному навчальному закладі та початковій школі відбувається з урахуванням принципів перспективності і наступності з необхідним рівнем комунікативних умінь.

Як зазначає М. Вашуленко головною метою початкового курсу української мови, є формування комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою в процесі спілкування, пізнанні навколишнього світу, вирішенні життєво важливих завдань» [3, с. 17], Вміння дитини ефективно здійснювати комунікацію в сучасному суспільстві набувають всеохоплювального характеру.

Нині все більше дошкільників і молодших школярів відчувають труднощі у спілкуванні і з дорослим, і з однолітками. Обмеження словникового запасу, невміння висловлювати свої думки, відповідати на запитання дорослих, розуміти інших - ці мовленнєво-комунікативні проблеми спостерігаються в більшості дітей, не зважаючи на соціальний статус та благополуччя сім'ї, у якій виховується дитина [2].

Якщо провідною діяльністю дітей дошкільного віку є гра, а молодших школярів – це навчання, то основною метою закладу дошкільної освіти в реалізації принципу перспективності та підготовки до навчання є озброїти майбутнього першокласника першими вміннями вчитися, що є запорукою успішної готовності дітей до нового виду діяльності, його плавного переходу, в підведенні до опанування основи наук.

На нашу думку, для належного рівня мовленнєво-комунікативного розвитку, а саме зв'язного мовлення, майбутніх першокласників вихователі закладу дошкільної освіти і вчителі початкових класів (у подальшому навчанні) повинні «компенсувати» брак живого спілкування, вводити дітей у різні мовленнєві ситуації (близькі їхньому життєвому досвіду), пробуджуючи до активної ініціативи та мовленнєвої активності.

Відповідність вимог шкільної програми щодо розвитку зв'язного мовлення першокласників означає не просто задовільнити ці вимоги, а забезпечити реалізацію принципу наступності між дошкільною і початковою освітою для досягнення основної мети навчання рідної мови - формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка вільно користується мовними засобами [5]

У дошкільні роки дитина повинна оволодіти не лише рідною мовою, а й певними вміннями спілкування з іншими людьми, що і є передумовою успішної адаптації та навчання у першому класі, що вводять дитину в нові ситуації спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти нова редакція 2021 року https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity
2. Наукова школа академіка Алли Богуш : монографія / упорядник і загальна ред. А. М. Богуш. Київ : Слово, 2009. 528 с.
3. Вашуленко М., Собко В. Підготовка майбутніх учителів до формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів / М. Вашуленко, В. Собко. *Початкова школа*. №6. 2011. С. 27-31
4. Методичні рекомендації до Базового компоненту дошкільної освіти <https://ezavdnz.mcfr.ua/880922>
5. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою 1 – 4 класи. К.: «Освіта».2013. 385с.
6. Задорожна-Княгницька Л.В. Обґрунтування наукового тезаурусу проблеми деонтологічної підготовки менеджерів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 6, № 27 (2020). С. 231-237.
7. Нетребя М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.
8. Родюк Н.Ю. Голюк О.А. Особливості методичних аспектів у формуванні читацької культури учнів початкової школи за допомогою інноваційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 25, Т. 1. С. 100-103.
9. Voyevutko N., Kuligina O., Methods of using immersion teaching modern Greek language in a higher education. *Advanced education*, 2016, vol. 5, pp. 73-79.

Палько Т. В.,

к. психологіч. наук,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Закарпатський інституту післядипломної педагогічної освіти

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ І КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Сьогодні ми входимо в новий розвиток освіти України, який є унікальним, заснований на кращих взірцях європейських моделей освіти. Сучасна модель української освіти будується на основному принципі, який реалізується у дошкільній і загальній середній освіті наскрізно – це сприйняття дитини як єдиного, унікального утворення з індивідуальними якостями та характеристиками. Зміни, що відбуваються в освіті вибудовуються на основі демократичних принципів та гуманістичних ідеалів, ґрунтуються на нових зв'язках вихователя/учителя, здобувача освіти, його батьків і громадськості. Усі ці трансформації позначаються на всіх рівнях освіти – від дошкільної до загальної середньої освіти.

Для ефективного переходу здобувача освіти від дошкільної до початкової освіти, а далі до загальної середньої освіти, потрібно орієнтуватися на загальні засади Концепції Нової української школи. У центрі навчання за Концепцією НУШ — особистість здобувача освіти, його: потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири, отже, навчання є антропометричним за метою, змістом і формами організації.

Завдання педагога – скоординувати й спрямовувати діяльність здобувачів освіти на формування комунікативних і навчально-пізнавальних потреб, вироблення узагальнених способів і прийомів навчальної діяльності, постановку й самостійне вирішення конкретних навчальних завдань, враховувати принцип природовідповідності; створити мотиваційне забезпечення навчальної діяльності здобувачів освіти, формування в них позитивної навчальної мотивації; застосовувати принцип суб'єкт-суб'єктної спрямованості, фасилітативної регуляції співпраці.

Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту» та інших нормативно-правових документів дошкільна і загальна середня освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання і виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості тощо. Ключовими словами в цих документах, які розкривають принцип наступності та безперервності освіти є – системність, інтегрованість, єдність навчання і виховання.

Зіставляючи основні нормативні документи дошкільної та загальної середньої освіти віднаходимо реперні точки у цих документах – у Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку і Концепції Нової української школи (таблиця 1).

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули Нової української школи:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей;

• сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами [3].

Таблиця 1

Основні складові Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку і Концепції та освіти дітей раннього та дошкільного віку

Метою Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку є [1]:	Основними складовими Концепції НУШ є [2]:
<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення умов для реалізації здібностей, інтересів, потреб і всебічного розвитку дитини; 	<ul style="list-style-type: none"> • орієнтація на неповторність особистості й індивідуальний підхід до задоволення потреб кожного учня;
<ul style="list-style-type: none"> • визначення провідних ідей і принципів щодо забезпечення на засадах дитиноцентризму системних змін в освіті дітей раннього та дошкільного віку; 	<ul style="list-style-type: none"> • новий зміст, орієнтований на формування ключових компетентностей для життя;
<ul style="list-style-type: none"> • дитиноцентризм та особистісно-орієнтований підхід до розвитку дитини; 	<ul style="list-style-type: none"> • виховання на цінностях як інтегральна складова освітнього процесу;
<ul style="list-style-type: none"> • управлінні системою дошкільної освіти на різних її рівнях; 	<ul style="list-style-type: none"> • умотивований вчитель; • педагогіка партнерства; • обсяги фінансування, достатні для забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім учням, незалежно від їхнього місця проживання;
<ul style="list-style-type: none"> • єдність навчання, виховання та розвитку дітей; 	<ul style="list-style-type: none"> • зміна структури середньої школи задля розширення доступу дітей шкільного віку до якісної освіти;
<ul style="list-style-type: none"> • відповідність змісту, рівня й обсягу освіти дітей раннього та дошкільного віку особливостям вікового розвитку та стану здоров'я дитини; 	<ul style="list-style-type: none"> • автономія школи, що утворюється пліч-о-пліч з моніторингом якості освітніх послуг, котрі надаються кожним закладом освіти;
<ul style="list-style-type: none"> • наступність дошкільної та початкової освіти. 	<ul style="list-style-type: none"> • створення сучасного освітнього середовища.

Наступність у навчанні між дошкільною, початковою та середньою ланками освіти розглядається як врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Наступність забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу дошкільника до початкової школи, молодшого школяра в основну школу. Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до

2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів з максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи.

Наступність та взаємодія утворюють простір для реалізації в педагогічному процесі закладів дошкільної, початкової та загальної середньої освіти єдиної, динамічної та перспективної системи, спрямованої на безкризовий розвиток дітей у новій для них соціальній ситуації – шкільному навчанні. Все це під силу тільки сучасному творчому педагогові, який глибоко знає теорію і практику компетентнісного, особистісно-зорієнтованого, діяльнісного підходів, вміє це перевести в практичну площину; розуміє значення основної навички XXI століття – вміння самостійно вчитися впродовж всього життя; використовує педагогіку партнерства; поєднує ролі фасилітатора – створювача умов для навчання, супервізора – організатора, менеджера, модератора – партнера, коуча – тренера, режисера, тьютора – репетитора, наставника; не просто вчить, а вчить просто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. (2020). Київ: ФОП Ференець В.Б. URL: <https://bit.ly/2E3xuLJ> (дата звернення 22.09.2022).
2. Концепція Нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 22.09.2022).
3. Лист МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/list.pdf> (дата звернення 26.09.2022).

РОЗДІЛ 5. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СВІТЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Бєкова О.М.,

асистент вчителя,

*КЗ «Початкова школа №36-школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

Квітчук Н. М.,

асистент вчителя,

*КЗ «Початкова школа №36-школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

Новікова С. Є.,

асистент вчителя,

*КЗ «Початкова школа №36-школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ З РОЗЛАДОМ ІЗ ДЕФІЦИТОМ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНІСТЮ

Сьогодні викликами інклюзії є й робота з учнями, в яких проявляються поведінкові проблеми чи розлади. Діти, які мають проблеми в навчанні, пов'язані з особливими інтелектуальними потребами, вміють диференціювати завдання, працювати індивідуально, але коли йдеться про поведінку, то часто це велика проблема. І тут допомагають асистенти педагога. Робота асистента дитини – це соціальна послуга. Людина, яка буде допомагати дитині (згідно з індивідуальним планом та з врахуванням рекомендацій висновку ІРЦ) у:

- самообслуговуванні;
- підтримці у спілкуванні з дітьми, педагогами та іншими людьми;
- організації харчування та у прийнятті їжі;
- пересуванні: орієнтації в просторі, забезпеченні безпеки в приміщенні, на території закладу освіти або на іншій території під час навчальних екскурсій, практичних занять тощо;
- спостереження за станом здоров'я, допомогу в проведенні необхідних процедур;
- допомогу під час занять у гуртках, секціях, клубах, культурно-освітніх, спортивно-оздоровчих, науково-пошукових об'єднаннях на базі закладів освіти;
- забезпеченні денного відпочинку (сну) у закладах дошкільної освіти [1, с. 5].

У школі з'явилися важливі ролі та професії, що суттєво змінює середовище школи. До цих професій належать спеціальні педагоги, асистенти педагога, соціальні педагоги, психологи, вихователі-консультанти тощо. Проте, ці

професії не можуть діяти у школі без взаємної співпраці. Як може в класі працювати асистент педагога без співпраці з учителем, поглибленої взаємною повагою та зіграністю.

У Державному стандарті соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання визначається зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання (далі – соціальна послуга), показники її якості для надавачів соціальної послуги усіх форм власності, які надають цю послугу. Цей Державний стандарт застосовується для організації надання соціальної послуги дітям з особливими освітніми потребами, які відповідно до висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, наданого інклюзивно-ресурсним центром, потребують супроводу в закладах дошкільної освіти та закладах освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти; здійснення моніторингу та контролю за якістю надання соціальної послуги [2, с. 5].

Більшість дітей із розладом із дефіцитом уваги та гіперактивністю (далі – РДУГ) не має інтелектуальних проблем, переважно вони мають середній і високий рівні когнітивного функціонування, досить часто – неординарні здібності, проте не можуть реалізувати свій навчальний потенціал без спеціальної педагогічної підтримки. У багатьох осіб РДУГ поєднується з поведінковими, тривожно-фобічними, депресивними, тикозними розладами. Наприклад, у дітей із важкими варіантами клінічного перебігу РДУГ часто виникають окремі симптоми розладів аутистичного спектру (РАС), порушення розвитку шкільних навичок (читання, письма, лічби), вони потребують корекційно-педагогічного супроводу, розвитку соціальної компетентності. Розлади загального розвитку також нерідко супроводжуються порушеннями уваги, гіперактивністю та імпульсивністю, у таких дітей можлива подвійна діагностика РДУГ і РАС.

Таким дітям не варто рекомендувати індивідуальне навчання, вони потребують спеціальних поведінкових втручань: тренінгів соціальної компетентності, прикладного поведінкового аналізу (АВА-терапії, від англ. applied behavioral analysis), флортайм-терапії (від англ. floortime, буквально – час, проведений у грі на підлозі), які мають бути інтегровані в освітній процес. Доводиться також проводити диференційну діагностику РДУГ із біполярним афективним розладом; за гіперактивності – з маніакальним збудженням; за порушення активності та уваги – з іншими розладами психіки, РАС, тикозним розладом, тривожно-фобічними розладами, біполярним афективним розладом, депресивним розладом.

Однією із проблемою, з якою стикаються деякі вчителі є те, що вони були переконані, що якщо учні будуть відповідально готуватися до навчання, то вони подолають свої труднощі, що кожен може поводитися чемно і залежить лише від виховання та власного рішення кожного учня – а йшлося про учнів, у яких було діагновано ADHD (синдром порушення активності та уваги) та поведінкові розлади.

У Початковій школі № 36 створюється керівництвом школи, візія в якій приділено велику увагу інклюзії – це частина організації освітнього процесу

школи. Ми враховуємо потреби кожної дитини і нам однаково, яка це дитина. Численні результати контрольованих досліджень свідчать про недовість нейророзвиткових і корекційних вправ, спрямованих на підвищення концентрації уваги та зниження імпульсивності у дітей із РДУГ.

Рекомендованими є психоосвітні втручання, розраховані на батьків і вчителів дітей із РДУГ, які спрямовані на:

- пояснення суті й механізмів основних ознак розладу;
- підвищення компетенції у щоденній взаємодії з дитиною;
- побудову системи правил і заохочень, системи тайм-аутів;
- підвищення ефективності управління поведінкою дитини.

Психоосвітня робота має бути покладена на фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, до посадових обов'язків яких належать: консультування батьків у разі виникнення проблем у вихованні чи навчанні дитини; надання рекомендацій працівникам освіти – дитячих садочків, шкіл; визначення особливих освітніх потреб дитини і комплексне оцінювання її розвитку; складання індивідуальних програм розвитку.

Поради вчителям щодо навчання дітей із РДУГ. Найдоцільніше посадити учня за першу парту, він менше відволікатиметься. Розклад уроків має враховувати обмежені можливості учня зосереджуватися та сприймати матеріал. Види діяльності на уроці мають бути структурованими для учня у вигляді картки чітко сформульованих дій, алгоритму виконання завдання. Вказівки мають бути короткими та чіткими, повторюватися кількаразово. Учні важко зосередитися, тому його потрібно кількаразово спонукати до виконання, контролювати цей процес до його завершення, адаптувати завдання таким чином, щоб учень встигав працювати у темпі всього класу. Домагайтеся виконання завдання і перевіряйте його. Знаходьте різноманітні можливості для виступу учня перед класом (наприклад, як саме виконував завдання, що робив під час чергування, як готував творчу роботу тощо).

Таким чином, наголосимо, що проблеми гіперактивних дітей не розв'язуються миттєво та однією людиною. Ця комплексна проблема потребує уваги як батьків, так і лікарів, педагогів і психологів. До того ж, медичні, психологічні і педагогічні завдання подекуди так перекликаються, що між ними неможливо провести розподільну лінію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сімь прийомів, які допоможуть вчителю та асистенту інклюзивного класу. URL: <http://illinivka.irc.org.ua/7-prijomiv-yaki-dopomozhut-vchitelju-ta-asistentu-inkluzivnogo-klasu-08-56-34-18-09-2020/> (дата звернення: 18.02.2022).
2. Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re37408?an=38> (дата звернення: 18.02.2022).
3. Скрипник Т. Інклюзивна освіта дітей з розладом із дефіцитом уваги та гіперактивністю. URL: <https://www.health-ua.com/article/65957-nklyuzivna-osvta-dtej-zrozladom-zdefcitom-uvagi-tagperaktivnstyu> (дата звернення: 18.02.2022).
4. Гаяш О. В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням: методичні рекомендації. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2014. 108 с.

Бондарева Ю.В.,

асистент учителя,

*Комунальний заклад «Початкова школа № 36 - школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області*

Ніжнік С.А.,

асистент учителя,

*Комунальний заклад «Початкова школа № 36 - школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області*

Шевченко Н.І.,

асистент учителя,

*Комунальний заклад «Початкова школа № 36 - школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області*

СУТНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У СВІТЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті. Це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. В основу інклюзивної освіти покладено ідеологію, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами [1, с. 25].

Сучасна освітня політика базується на декількох принципах навчання дітей з особливими потребами. Інклюзивна освіта – це частина цієї політики. Головна ідея та зміст інклюзивного навчання – від соціалізації у навчальному закладі до соціалізації у суспільстві. Спільне навчання не тільки гарантує рівні права дітей, а й забезпечує можливість дітям з психофізичними вадами відвідувати ті заклади, які б вони відвідували, якби були здоровими.

Щоб точно зрозуміти, що таке інклюзивна освіта в Україні, потрібно виділити цінності інклюзії, на яких вона базується:

- визначення права всіх дітей на навчання;
- однакова увага та робота з дітьми, незалежно від їхньої національності, віку;
- мови, особливостей розвитку та поведінки, походження та місця проживання;
- постійний процес вдосконалення освітніх програм, методик, комплексів та структур для визначення та забезпечення потреб та прав дітей;
- одна з частин, на яких ґрунтується стратегія будівництва інклюзивного суспільства;

- постійний розвиток, динамічний рух;
- на цінність людини не впливають її досягнення, здібності та вміння;
- кожна людина вміє відчувати та міркувати;
- кожна людина має право спілкуватися та бути почутою іншими;
- система повинна підлаштовуватися під потреби дитини, а не навпаки;
- тільки на реальній взаємодії здійснюється справжня освіта;
- людина, та особливо дитина, потребує дружби та підтримки від ровесників;
- задоволення освітніх потреб кожної дитини;
- виявлення здібності навчатися у кожної дитини та відповідне забезпечення суспільством необхідних для цього умов;
- притягнення батьків до навчального процесу дітей як перших їхніх учителів та рівноправних партнерів;
- батьки повинні дбати про фізичний та психологічний стан дитини, а також про створення умов для її розвитку;
- комплексний підхід до навчання та виховання дітей, що забезпечує отримання уваги від батьків, послуг від вузьких фахівців та педагогів, які надають свої знання та підтримку, забезпечують матеріалами для навчання (книги, фото- та відео-матеріали, посібники тощо);
- рівень складності шкільних завдань повинен відповідати здібностям та вмінням дитини;
- доступ до навчання у загальноосвітніх закладах на рівних правах та отримання якісної освіти;
- вирішення проблем та подолання виникаючих бар'єрів у процесі навчання;
- цінності інклюзії, її принципи та ідеї формують переваги такої освіти: прийняття дитини суспільством, створення дружніх відносин та зв'язків з ровесниками, покращення комунікативних навичок, вищій рівень академічної успішності [2, с. 265].

Цінності інклюзії, її принципи та ідеї формують переваги такої освіти в Новій українській школі: прийняття дитини суспільством, створення дружніх відносин та зв'язків з ровесниками, покращення комунікативних навичок, вищій рівень академічної успішності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посібник / МОН України; НАПН; Ін-т спец. педагогіки. К. Науковий Світ, 2010. 196 с. (Інклюзивна освіта).
2. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
3. Основи інклюзивної освіти : програма курсу / [уклад. А. А. Колупаєва]; МОНМС України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. К.: А.С.К., 2012. 32 с.

Валецька А.І.,

здобувач вищої освіти,

Криворізький державний педагогічний університет

Науковий керівник: Павлик О.А., к. пед. наук, доцент

Криворізький державний педагогічний університет

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СВІТЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Поняття «інклюзивна освіта» була запроваджена відносно нещодавно, тому досі виникає велика кількість питань та проблем стосовно організації інклюзивного навчання, корекційної роботи з учнями з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу. Інклюзивна освіта дає змогу всім, не зважаючи на психофізичний стан, отримати освіту у загальноосвітньому навчальному закладі.

Головна мета інклюзивної освіти – побудова освітнього процесу таким чином, щоб жодна дитина у класі, включаючи учня з ООП, не відчувала себе покинутою, зайвою. За умови методично та методологічно правильної організації навчання в інклюзивному класі, взаємодія дітей дає змогу всебічно і гармонійно розвиватися дітям з ООП [1; с. 16].

Думка про інклюзію з'явилася внаслідок усвідомлення значущості людської різноманітності, неповторності, унікальності. Інклюзія наближає нас до демократичного суспільства, адже допомагає виключити дискримінацію дітей з ООП із життя суспільства. В Україні під поняттям «діти з особливими освітніми потребами» розуміють дітей -інвалідів та дітей із психофізичними порушеннями. Стосовно складових моделі інклюзивної освіти: командний підхід (умовою результативності впровадження інклюзії є співпраця адміністрації школи–учителів–асистента вчителя–дитини–батьків дитини. Тобто усі працівники школи мають забезпечити атмосферу позитивного мікроклімату, підтримки, у рамках якої всі, хто співпрацює з цією дитиною, мав змогу допомагати один одному, ділитися своїми знаннями та навичками, спрямовувати всю корекційну та навчальну роботу на досягнення успіху), задоволення індивідуальних потреб дитини (головний документ, за яким навчається дитина з ООП-індивідуальний навчальний план, що містить у собі детальну інформацію про дитину, послуги, які вона повинна отримувати. Цей документ розробляється командою педагогів та містить комплексну програму. Батьки є безпосередніми учасниками психолого-педагогічного супроводу, оскільки вони відіграють важливу роль у житті дитини. Задля кращого засвоєння матеріалу необхідно реалізувати адаптації або модифікації щодо змісту та умов освітнього процесу).

Стосовно співпраці із батьками, то запорукою успішної реалізації інклюзивної освіти є взаємозв'язок батьків та педагогів.

Принципи діяльності педагогів мають задовольняти інтереси сім'ї:

- урахування індивідуальних особливостей та відносин сім'ї, методів виховання та навчання;

- взаємозв'язок вчителів та батьків;
- діяльність у загальноосвітньому навчальному закладі послуг, які надають емоційну підтримку родині;
- розуміння педагогами, що сім'я в житті дитини – стабільне середовище, а у закладі освіти – постійно все змінюється ;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей дитини під час розробки документів: індивідуальної програми розвитку (ІПР), індивідуального навчального плану, розробка календарного тематичного планування;
- обмін інформацією про результативності роботи: які зміни відбуваються, чи треба змінити напрямок та методи навчання [4; с. 232].

Запорукою мотивації до навчання є створення позитивної атмосфери в класному дитячому колективі. У класі навчаються діти однієї вікової категорії, складу розуму, але у кожного є свої індивідуальні особливості (характер, інтереси, потреби, темперамент), завданням для вчителя є створення позитивної атмосфери у класі, яка сприятиме навчанню. Це важливо тому, що за умови доброзичливої і сприятливої атмосфери, більша увага приділяється індивідуальності кожного учня, що суттєво підвищує результативність та ефективність навчання.

Великим недоліком інклюзивної освіти є недорозвиненість законодавчо-нормативних документів, недостатня кількість методичних розробок, що значно гальмує розвиток інклюзивної освіти.

Варто зазначити, що в Україні називають терміном «дитина з ООП» такі категорії дітей із психофізичними порушеннями:

1. З порушенням слуху (зі зниженим слухом, глухі, пізньооглухі, слабочуючі)
2. З порушенням зору (слабо зорі, осліплі, сліпі)
3. Діти із порушеннями мовлення (алалія, афазія, дислексія, дислалія, афонія, дисфонія, заїкання, ринолалія, дизартрія, дисграфія, акалькулія та ін.);
4. Із затримкою психічного розвитку (розумова відсталість)
5. Діти зі складною структурою порушення (сліпоухонімі)
6. Діти з порушеннями опорно-рухового апарату(дитячий церебральний параліч)
7. Дитина з розладами аутичного спектру (аутизмом) [5; с. 12].

Отже, як ми можемо побачити, впровадження моделі інклюзивного навчання містить у собі багато переваг для дітей з ООП, для дітей з нормальним розвитком, для батьків. Розвиток інклюзивного навчання став одним із пріоритетних напрямків роботи «Нової української школи». Можна однозначно сказати, що інклюзивне навчання – перший крок до включення дитини з психофізичними порушеннями у соціум, надання можливості здобувати освіту з іншими, розвиватися як особистість, відчувати себе потрібною та знайти у подальшому своє місце у соціумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [Монографія]. К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія інклюзивна освіта).

2. Лаврінченко Л.І. Школа для кожного(окремі аспекти інклюзивної): навчально- методичний посібник для керівників закладів освіти учителів та вихователів ЗДО ГПД , шкіл – інтернатів, методистів [Текст]. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет (ЧНТУ), 2017. 168с.

3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта:навчальний посібник. Київ.: ТОВ «Агентство Україна»,2019. 300 с.

4. Путівник для батьків, дітей з особливими освітніми потребами: Навчальний методичний посібник у книгах[Текст] /За ред.. Колупаєвої А.А.-К.:ТОВ ВПУ «Літопис –ХХ». 2010. 363 с. (Серія «Інклюзивна освіта»)

5. Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник/ [Ред-упоряд. В.І. Бондарь]. Луганськ: Альма-матер, 2003. 436 с.

6. Хохліна О. Корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти [Текст]. *Дефектологія*. 2000. №2. С. 11-16

Гладких А.В.,

учитель початкових класів,

Маріупольська загальноосвітня школа № 18,

Воронкова Л.В.,

учитель початкових класів,

Маріупольська загальноосвітня школа № 18,

Нетребя М.М.,

к. філол. наук, доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ – ВИМОГА ЧАСУ

Інклюзивна освіта в Маріупольській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №18 Маріупольської міської ради Донецької області впроваджується упродовж 3 років.

Формування інклюзивного освітнього середовища – один із пріоритетних завдань сучасної української освіти, й зокрема Нової української школи.

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, яка базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу. Інклюзивна освіта – це процес розвитку загальної освіти, при якому доступність освіти гарантується кожному у питанні пристосування до потреб всіх дітей, чим забезпечується доступ до освіти дітей з особливими потребами [1].

Кожна людина має право на одержання освіти, незалежно від стану здоров'я та особливих потреб, наявності фізичних чи інтелектуальних особливостей.

Цей принцип, що відбитий у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, котре впроваджується в Україні з метою реалізації їхнього права вибору закладу освіти та форми навчання за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

Аналіз факторів розвитку сучасного суспільства спонукає до роздумів про роль у цьому суспільстві дітей, які мають особливості психофізичного

розвитку, тобто тих, які випадають із стереотипного уявлення більшості громадян щодо аспектів розвитку дитини.

Конвенція ООН про права дитини як міжнародно-правовий документ автоматично висуває вимоги до кожної держави щодо приведення національного законодавства у відповідність із цією «всесвітньою конституцією прав дитини». Наша держава на цьому шляху робить свої прогресивні кроки. За останні роки набуває інтенсивного розвитку державна підтримка дітей з особливостями психофізичного розвитку, сприяння втіленню прогресивних ідей у практику [5].

Однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є нова, але визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма освіти, яка забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов. В Україні модель інклюзивної освіти почала набувати значення спочатку за ініціативи громадських організацій. У 2001–2007 рр. МОН експериментально впроваджував проект «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Саме тоді почався дієвий пошук відповіді на питання, як інтегрувати дітей з особливими потребами до загального освітнього процесу.

Другим етапом експерименту був українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», який тривав з 2008-го по 2012 роки. Задля підтримки інклюзивної освіти в Україні була створена «Мережа на підтримку інклюзії. Школа – для всіх». Мережа об'єднала громадські організації, батьківські групи, навчальні заклади та інші інституції, що зацікавлені в просуванні інклюзивної політики та інклюзивного навчання в Україні на всіх рівнях суспільства [4].

Важливим здобутком став «Індекс інклюзії» – добірка практичних матеріалів на допомогу в плануванні дій зі створення та розвитку в навчальних закладах інклюзивного навчального середовища для всіх учасників навчального процесу. Сьогодні «Індекс інклюзії» перекладений на 32 мови та використовується в багатьох країнах світу.

У грудні 2015 року Україна ратифікувала основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Перед усім йдеться про статтю 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, в якій визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого предметно-просторового спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб та можливостей [4; с. 55].

5 липня 2017 року Президент України дав зелене світло такому навчанню в нашій державі, підписавши ухвалений 23 травня цього ж року закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» [5].

Місто Маріуполь успішно розвиває інклюзивно-освітній простір. Так, на базі Маріупольської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 18, починаючи з 2019 року функціонують інклюзивні класи, яких на сьогодні 6 і в них навчаються 11 учнів з особливими потребами. Учні розподіляються за наступними нозологіями: тяжкі порушення мовлення (1 учень), затримка психічного розвитку (2 учні), порушення опорно-рухового апарату (1 учень), тяжкі порушення мови у поєднанні з порушенням опорно-рухового апарату (1 учень), порушення інтелектуального розвитку (4 учні), розлади аутичного спектру (2 учні). У школі №18 дітям з особливими освітніми потребами у класах з інклюзивним навчанням освітні послуги надаються із застосуванням особистісно-орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Задоволення освітніх і соціальних потреб цих учнів, а також їх психолого-педагогічний супровід здійснюється асистентами вчителів, асистентом дитини, що працюють у цих класах, практичним психологом школи, вчителем-логопедом, вчителем-дефектологом, вчителем-реабілітологом. Ці працівники супроводжують учнів під час освітнього процесу. Крім того, відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учнів у закладі розробляється індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма.

Навчання дітей в інклюзивних класах здійснюється за навчальними планами, програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки України. Освітній процес в інклюзивних класах має корекційно-реабілітаційну спрямованість, діти отримують спеціальну допомогу безпосередньо у школі. Інклюзивні класи облаштовано проектором, екраном, комп'ютером та системою відтворення аудіофайлів, функціонують сучасні кабінети практичного психолога та логопедичний кабінет, спортивна та актова зали. У 2021 році у закладі створена ресурсна кімната, яка здатна задовольнити освітні, емоційні, психофізіологічні потреби дітей. Вона складається з чотирьох зон: навчальної, ігрової, соціально-побутової та зони відпочинку. Кімната обладнана столами трансформерами, столами для навчання, мультимедіа, шафами, фліп-чартами, сенсорними іграшками, м'якими та безкаркасними меблями: крісла-мішки, пуфи.

Освітній заклад співпрацює з інклюзивно-ресурсними центрами міста. Спеціалісти ІРЦ надають рекомендації щодо організації інклюзивного навчання дітей, особливостей роботи з ними.

Співпраця з працівниками центру розвитку та підтримки дітей з особливостями розвитку «АВА звичайне диво» (м. Маріуполь), які супроводжують дитину в якості асистента учня, допомагає їй швидше адаптуватися до нових умов. Терапісти центру надають корисні поради педагогам школи в організації навчання та комунікації дітей з особливостями розвитку та інших учасників освітнього процесу.

Діти з особливими освітніми потребами залучаються до активного життя й різноманітних форм діяльності у суспільстві: до відвідування групи подовженого дня, позакласної та позашкільної роботи з урахуванням їх інтересів, нахилів, здібностей, побажань, віку, індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності та стану здоров'я. Окрім звичайного

освітнього процесу учні охоплені гуртковою роботою. Функціонують наступні гуртки: новогрецької мови, естрадно-спортивного танцю (колектив «Формула»), секція «Таеквон-До», гурток декоративно-прикладної творчості «Асорті», секція черлідінгу СК «Астерія».

Коли діти з особливими освітніми потребами навчаються разом дітьми без обмежень, у всіх них є рівні можливості досягти успіху. При цьому оцінюються конкретні досягнення дітей, незалежно від їх інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного стану.

Батьки дітей з особливими освітніми потребами переконані, що найсприятливішими умовами для виховання й навчання їхніх дітей є звичайні школи, де вони можуть успішно покращувати свої вміння та навички, товаришувати з ровесниками та почуватися в безпеці.

Напрацьований досвід закладу освіти показує, що діти з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах, стали прихильніше ставитися до оточуючих, зріс їх інтерес до навчальної діяльності та спілкування, з'явилася мотивація до самоконтролю, стали частіше виявлятися почуття гордості за себе та продукт власної діяльності. Найбільш позитивно вплинуло залучення на соціально-емоційну сферу дітей з особливими освітніми потребами, розвиток їхньої творчості та фізичний розвиток.

Модель функціонування інклюзивного простору у закладі чітко структурована та поєднує в собі освітній, методичний та психолого-педагогічний супровід учнів з особливими потребами. Робота колективу здійснюється у декількох напрямках, зокрема у діагностичному, консультаційному, корекційно-розвивальному, просвітницькому та організаційно-методичному. Закладом розроблено схеми аналізу занять, розклад занять з вчителем-логопедом та практичним психологом, методичні рекомендації щодо проведення занять, індивідуальна програма розвитку кожного учня. Педагоги та спеціалісти закладу зазначають, що відбулися позитивні зміни в розвитку навчальних умінь і навичок, мистецькому та творчому самовираженню дітей з особливими потребами. Кожна дитина за період навчання в інклюзивному класі, неодноразово пережила відчуття своєї значущості. Наприклад, результати періодично використовуваної методики «Соціометрія» (за Джекобом Морено) свідчать, що в інклюзивних класах немає ізольованих учнів, тобто діти з особливими потребами сприймаються іншими учнями класу, як рівноправні члени класного колективу. Клас має декілька сформованих мікрогруп. Утворення мікрогруп може сприяти також і дестабілізації групової динаміки. Тому подальша робота практичного психолога спрямовується на підвищення рівня згуртованості колективу та зменшення прояву негативного лідерства.

На прикладі окремо взятої школи нашого району можемо спостерігати, що процеси інтеграції дітей з особливими потребами в закладі освіти набувають значного поширення і стають успішними за умови зміни ставлення в суспільстві до цих дітей та до ідеї інклюзії, покращення матеріального забезпечення системи освіти, здійснення необхідної фахової підготовки педагогів і просвітницької роботи серед батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Порядок організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 15 вересня. 2021р. №957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 25.10.2022)
2. Базові цінності та переваги інклюзивної освіти. URL: <http://osnova.com.ua/news/1354> (дата звернення 25.10.2022)
3. Данілавич Еяна. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7-19.
4. Колупаєва А. А. Відсеєрації до інклюзії. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*. Вип. 6. Київ: Науковий світ, 2005. С. 52-56.
5. Основи інклюзивної освіти в Новій українській школі. Інклюзивне навчання: рівні можливості для кожного. URL: <http://zakinppo.org.ua/centri/oblasnij-resursnijcentr-z-pidtrimki-inkluzivnoi-osviti/5030-osnovi-inkluzivnoi-osviti-v-novij-ukrainskijshkoli-inkluzivne-navchannja-rivnimozhливosti-dlja-kozhnogo> (дата звернення 25.10.2022).
6. Воевутко Н. Ю. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки вчителів в Україні. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/voyevutko._n._yu._current_trends_of_modernization_of_teacher_training_in_ukraine.pdf
7. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. *Педагогічні науки. Науковий журнал // Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.

Горпинич О.І.,

головний спеціаліст відділу освіти, молоді та спорту,
Гуляйпільська міська рада

Кушніренко І.К.,

письменник, краєзнавець,
м. Гуляйполе, Запорізька обл.

ВІД ІДЕЙ М.О. КОРФА ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасна українська школа має багато викликів, ставить багато завдань, але й пропонує ефективні шляхи покращення якості освітнього процесу. Одним із революційних досягнень сучасної освіти вважаємо впровадження Нової української школи, що розпочалося 5 років назад та вже має гарні результати.

Ще однією дуже важливою новацією сучасної освіти є інклюзивне навчання. Саме воно є яскравою ознакою сучасної освіти, яка має бути доступною для будь-якої дитини. А сама суть Нової української школи тісно пов'язана з ідеєю інклюзивності освіти.

Слід зазначити, що ще наш видатний земляк барон М.О. Корф вважав, що школа повинна бути доступною для всіх дітей: і багатих, і бідних; для хлопчиків і дівчаток; і в місті, і в селі [5; с. 200].

Нова українська школа покликана задовольнити попит на освіту будь-якої дитини, саме тому вона у своїй суті вже є інклюзивною.

Головна мета Нової української школи – створити заклад, у якому буде приємно навчатись і який даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті [1].

Впровадження інклюзивного навчання також почалося недавно. Тому, хоч і багато напрацювань маємо, система досі залишається недосконалою. Це, поперше, зумовлено, тим, що українська освіта намагається створити власну модель школи, а не сліпо копіювати досвід інших країн.

Друга причина: потреба в індивідуальному підході до кожної дитини з особливими потребами. Це створює необхідність, у першу чергу, в гнучкому законодавстві та оперативному регулюванні ситуації, а не в чітко прописаних правилах і нормах. Саме тому дуже важливими є нововведення НУШ, які допомагають учню з особливими потребами в освіті коригувати тривалість навчального процесу, навантаження та підбирати навчальні засоби в індивідуальному порядку [2].

Окрім того, всупереч розповсюдженій думці, інклюзія – це не лише навчання для дітей з особливостями розвитку, а й для всіх дітей. Бо кожен має власні потреби, які покликана задовольнити інклюзія в Новій українській школі.

Завдання інклюзивної освіти — надати усім рівні можливості для навчання, а отже адаптувати існуючу систему освіти для включення людей з обмеженими можливостями (і в жодному разі не навпаки, адаптувати учнів з особливими потребами до системи).

Наталія Ярмола кандидатка педагогічних наук і завідувачка відділу інклюзивного навчання Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України вважає, що інклюзивне навчання – невід’ємна частина концепції Нової української школи (НУШ). Це безпечний та інклюзивний освітній простір, де обирають індивідуальний підхід з урахуванням сильних сторін, потреб та можливостей кожної дитини. Відповідно до принципів НУШ, тут кожен учень або учениця, незалежно від їхніх можливостей, можуть реалізувати свій потенціал. Все це базується на цінностях демократії та повазі до основних прав людини, що й створює умови для максимальної участі в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами [3].

Велику роль відіграє вдало скомпоноване освітнє середовище, яке використовується для всіх без винятку дітей. Це, насамперед, облаштування класних кімнат, медіатеки, ресурсної кімнати.

Тому замість звичної для вітчизняних закладів освіти моделі класної кімнати старого зразка, яка призначена для задоволення потреб колективу, а не окремої людини, в інклюзивному класі використовуються модифікація й адаптація для задоволення потреб кожного окремого учня.

У Гуляйпільській міській територіальній громаді Запорізької області інклюзія впроваджується з 2016 року, коли комунальні заклади «Гуляйпільська ЗОШ I-III ступенів № 1» та «Гуляйпільська ЗОШ I-III ступенів № 2» були залучені до науково-педагогічного експерименту «Розвиток інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області». З 01.09.2017 року відкрито

інклюзивні класи на базі КЗ «Гуляйпільська СЗОШ І-ІІІ ступенів», з 01.09.2018 - в КЗ «Гуляйпільський колегіум «Лідер». І кількість таких закладів та дітей у них збільшувалася щороку відповідно до потреб громадян.

Слід зауважити, що батьки учнів з особливими освітніми потребами зрозуміли переваги інклюзивного навчання для їхніх дітей і стали охоче віддавати дітей до школи. Заклади ж освіти за цей час вже зрозуміли, у якому напрямку рухатися. На сьогодні інклюзивним навчанням охоплено 57 учнів з особливими освітніми потребами (ООП) у 32 класах (а до 24.02.2022 року було 65 дітей з ООП). Інклюзивними є 7 закладів загальної середньої освіти із 8, що функціонують у громаді. Навчено велику когорту фахівців, що працюють із дітьми в інклюзивних класах. Для супроводу дітей даної категорії організовано роботу вчителів-асистентів та вузьких спеціалістів (практичний психолог, логопед, дефектолог, вчитель лікувальної фізкультури). Спеціалісти працюють з кожною дитиною згідно індивідуального навчального плану та індивідуальної програми.

Створено освітнє середовище, що максимально сприяє соціалізації та корекції дітей з ООП. Це 2 сучасні медіатеки. 4 ресурсні кімнати, що відповідають найвищим вимогам. Всі 8 закладів загальної середньої освіти мають безперешкодний доступ для людей з інвалідністю: облаштовано пандусами. КЗ «Опорний заклад загальної середньої освіти «Престиж» облаштований підйомником та має пристосовані туалети для людей з ООП.

Крім того, одним із перших в області, у Гуляйпільській громаді створено сучасний Інклюзивно-ресурсний центр. У ньому працюють 5 фахівців, які надають корекційні послуги дітям не лише нашої громади, а й сусідніх громад, спеціальній школі-інтернат м. Гуляйполя. ІРЦ має хорошу матеріальну базу, що дозволяє працювати з дітьми з різними нозологіями.

Звертаючись до надбань М.О. Корфа, слід згадати, що «основною метою загальноосвітньої школи він вважав підготовку людини до життя, і до того ж людини розвинутої фізично і духовно. Школа при цьому має забезпечити надання учням різнобічних гуманітарних і реальних знань, розвинути здатність до самоосвіти, виховати у них такі моральні риси, як патріотизм, чесність, справедливість, любов до праці, дисциплінованість; сприяти зміцненню фізичних сил і здоров'я учнів і розвивати естетичні почуття» [5].

Також варто наголосити, що навчання в одному середовищі з дітьми, які мають певні особливі потреби, виховує колектив у цілому, навчає толерантно ставитися до будь-якої людини, а отже створює демократичне гуманне суспільство, виховує громадянина, який у подальшому зможе реагувати на різні виклики у житті.

Вважаємо, що впровадження інклюзивного навчання у Новій українській школі покликане і у підсумку призведе як до підвищення якості освіти, так і виховання гуманного сучасного демократичного суспільства взагалі.

Отже, бачимо вдосконалення та трансформацію вчення М.О. Корфа (яке було прогресивним у свій час), відображення та поглиблення його в Концепції НУШ, яка, у свою чергу відображає ідею інклюзивності освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 09.10.2022).
2. Створення інклюзивного освітнього середовища в НУШ: поради для вчителів URL: <https://b-pro.com.ua/statti/yak-stvoriti-inklyuzivne-osvitne-seredovishhe> (дата звернення: 09.10.2022).
3. Інклюзія в НУШ – реалії української освіти URL: <https://b-pro.com.ua/statti/inklyuziya-v-ukrainskij-osviti-zdobutki-i-plani-na-majbutne> (дата звернення: 09.10.2022).
4. Кушніренко І.К., Жилінський В.І. Барон Микола Олександрович Корф. Одержимий з провінції. Запоріжжя: Дніпропетровський металург. 2010. 221 с.
5. Кушніренко І. К. Жилінський В. І. М. О. Корф: справа всього життя. Запоріжжя: Дніпровський металург 2011. 300 с.
6. Що змінилося в НУШ: результати впровадження освітньої реформи URL: <https://b-pro.com.ua/statti/nush-2020-pidvodimo-pidsumki> (дата звернення: 09.10.2022)..
7. Оцінювання по-новому. НУШ та інклюзивна освіта URL: http://chortkivskyi-irc.te.sch.in.ua/irc_chortkivsjskoi_rajonnoi_radi/metodichni_materiali/inklyuzivne_navchannya_v_nush (дата звернення: 09.10.2022).

Заїченко А.О.,
здобувач вищої освіти
Маріупольській державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [1, с.17].

В умовах демократичних перетворень у всіх сферах суспільного життя особливого значення набуває включення молоді з особливими потребами в соціум із засвоєнням норм поведінки, психологічних механізмів, соціальних цінностей, набуттям якостей, необхідних для успішного функціонування у суспільстві. Ці вимоги найбільш ефективно виконуються в умовах інклюзивного навчання, оскільки інклюзія в освіті є вищою метою соціально-педагогічної роботи з вирішення проблеми становлення молодої людини з особливими потребами як особистості. До переваг інклюзивних процесів у освіті дітей з особливими потребами дослідниця А. Колупаєва відносить: стимулюючий вплив більш здібних однолітків; можливість повного ознайомлення із життям; розвиток навичок спілкування та нестандартного мислення; можливість прояву гуманності, співчуття, милосердя, терпимості у реальних життєвих ситуаціях [4].

Із терміном «соціальна інклюзія» пов'язане поняття «сегрегації». Згідно із положеннями Саламанської декларації, сегрегація – результат відмінностей між людьми в індивідуальних можливостях, гендерних, расових, культурних, релігійних преференціях, що унеможливує повноцінне включення в соціальні групи, в тому числі й в освітній процес [2, с.141].

Зазначимо, що інклюзивні заклади освіти багато в чому змінюють роль учителя, який залучається до різноманітніших видів інтеграції з учнями, більше їх пізнає, а також активніше вступає в контакти з громадськістю поза школою. У зв'язку з необхідністю підвищення рівня професійності для роботи в умовах інклюзивної освіти в Україні, різні категорії освітян: вихователі, учителі початкових класів, завідувачі дошкільних закладів освіти, директори шкіл, представники регіональних відділів освіти, викладачі вищих закладів освіти різних рівнів акредитації - пройшли відповідне навчання завдяки сприянню Міжнародного центру розвитку дитини за програмою «Крок за кроком».

Необхідною умовою професійної компетентності педагогів стає досвід роботи за принципами інклюзивної освіти, сприйняття учнів з особливими потребами як «будь-яких інших дітей у класі»; знання та уміння щодо диференційованого включення таких дітей у спільні види діяльності у класі; залучення учнів з особливостями розвитку до колективної форми навчання і групового вирішення завдань; використання інших стратегій колективної участі - ігри, сумісні проекти, лабораторні, польові дослідження [3].

Аналіз вітчизняного нормативно-правового забезпечення свідчить, що за соціально-педагогічним змістом нормативно-правових актів Україна впевнено рухається до реального досягнення міжнародного рівня забезпечення освіти молоді з особливими потребами. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивні освітні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей. Процеси інклюзії дітей з особливими потребами в загальноосвітні навчальні заклади стануть успішними за умови зміни ставлення суспільства до цих дітей та до ідеї інклюзії, покращення матеріального забезпечення системи освіти, здійснення необхідної фахової підготовки педагогічних працівників і проведення їх масової перепідготовки [5,с.40].

Отже, інтеграція – це один із шляхів формування і розвитку соціально активної особистості та засіб соціальної реабілітації. Вона сприяє розширенню соціальних і педагогічних відносин між спеціальними і загальноосвітніми навчальними закладами, зменшенню дистанції між особами з відхиленнями у розвитку і звичайними ровесниками шляхом надання можливості дітям разом відпочивати, займатись спортом, усіма видами діяльності, що їх фізично зближує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 92 с.
2. Дитина із сенсорними порушеннями : розвиток, навчання, виховання: зб. наук. праць: вип. 3. / за ред. А.А.Колупаєвої. Київ: Педагогічна думка, 2012. С.167-171
3. Інклюзивне навчання у закладах загальної середньої освіти: *керівництво для тренерів*: веб-сайт. URL: http://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2019/01/HANDOUT-for-trainers_TOT-Sept2018_corrected-final1-new.pdf (дата звернення 19.10.2022).
4. Новий освітній простір: *Рекомендації*: веб-сайт.URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf> (дата звернення 19.10.2022).
5. Керуючі принципи політики в області інклюзивної освіти ЮНЕСКО. 2009, с.37. веб-сайт.URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849r.pdf> (дата звернення 19.10.2022).
6. Голюк О. А. Організаційно-педагогічні умови набуття майбутніми вихователями ДНЗ фахових компетентностей для роботи в інклюзивному середовищі. *Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії*: Зб. тез. доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 79-82.
7. Задорожна-Княгницька Л. В. Теорія і методика деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка – Маріуполь, 2018.
8. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. Педагогічні науки. Науковий журнал // Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.

Каракай І.В.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет

ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ФОРМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Коли ми говоримо про доступне середовище життєдіяльності для дітей з обмеженими можливостями здоров'я, то припускаємо, зокрема, доступність до духовного життя, здобутків науки та спорту. У реалізації освіти дуже важливо, щоб діти з обмеженими можливостями здоров'я могли відвідувати навчальні заклади, установи освіти, спортивні зали.

До них відносяться реабілітація та соціальна адаптація засобами фізичної культури та спорту. Серед основних цілей та завдань державної політики у даній області стоїть створення умов для занять фізичною культурою та спортом та формування потреб у цих заняттях.

На сьогодні виділяють кілька основних форм освіти. До них відносяться: корекційна освіта, інтеграційна освіта, надомна освіта та її різновид дистанційна освіта. Однак, більшою чи меншою мірою, всі ці форми мають свої

недоліки. Нещодавно з'явився ще один вид освіти – інклюзивна або включена освіта.

Інклюзивна освіта, сприймає дитину такою, якою вона є, підлаштовує під нього систему освіти. В основу інклюзивного освіти належить ідеологія, яка забезпечує доступ до освіти дітей з особливими потребами, зменшує дискримінацію дітей. Таким чином, інклюзивна освіта є найбільш перспективною формою освіти дітей з особливими освітні потреби [1, с. 17].

Інклюзивна освіта у перекладі з англійської «inclusion» – «включення», причому таке включення, яке гарантує підтримку всім включеним суб'єктам, в якому б вигляді вона не знадобилася. Основним завданням інклюзивної освіти є встановлення здорових міжособистісних відносин у суспільстві [4, с. 35].

Слід зазначити, що у системі заходів соціального захисту осіб з інвалідністю найбільш ефективними є реабілітація та соціальна адаптація засобами фізичної культури. В осіб із відхиленнями у стані здоров'я фізична культура спрямована на розвиток основних фізичних якостей; підвищення функціональних можливостей організму; становлення, збереження та використання тих, що залишилися в наявності тілесно-рухових якостей дитини-інваліда; формування комплексу спеціальних знань.

Крім даних позитивних впливів, інклюзивні уроки фізичної культури мають ще низку переваг. «Особливі» діти отримують доступний приклад для рухового наслідування; формується здатність до подолання фізичних та психологічних бар'єрів, що перешкоджають повноцінному життю; усвідомлюється необхідність свого особистого внеску у життя суспільства; з'являється бажання покращувати свої фізичні спроможності.

Тривалість підготовчої частини уроку невелика (5-8 хвилин) і може включати в себе як раніше розучені «тематичні комплекси вправ (наприклад, на гнучкість, корекцію, координацію, поставу), так і вправи загальнорозвиваючого характеру, що сприяють підвищенню працездатності, активності процесів уваги, пам'яті та мислення. Головне, щоб використовувані вправи не характеризувались значними фізичними навантаженнями, що призводять до втоми, не викликали яскраво виражених емоційних напруг. В основній частині уроку необхідно виділити освітній та рухові компоненти. Освітній компонент основної частини уроку включає в себе навчальні знання та способи фізичної діяльності та залежно від обсягу навчального матеріалу його тривалість може становити від 3-4 хвилин до 10-12 хвилин. В свою чергу, руховий компонент – представлений руховим навчанням діями та розвитком фізичних якостей, та його тривалість буде залежати від того, скільки часу потрібно на вирішення завдань, запланованих у освітньому компоненті. Під час розробки змісту рухового компонента необхідно включити обов'язкове розминку, яка за своїм характером має співвідноситися з поставленими педагогічними завданнями [4, с. 35].

Використання спеціальних методів (наочних (ілюстрація, демонстрація), практичних (вправи, методи контролю, самоконтролю та взаємоконтролю), прийомів та засобів навчання, які сприяють пізнавальної діяльності учнів, які

формують необхідні навчальні навички на уроках фізичної культури, що сприяють розкриттю та розвитку потенціалу дитини [2, с. 282].

1. Метод строго регламентованої вправи реалізується з можливо повною регламентацією, яка передбачає дотримання наступних умов:

- наявність твердо запропонованої програми рухової техніки, порядок повторень, змін та зв'язку один з одним;
- точне нормування навантаження під час виконання вправ, а також нормування інтервалів відпочинку та чергування його з навантаженнями;
- створення зовнішніх умов, що полегшують керування діями дитини розподіл груп на заняттях, використання посібників, тренажерів, що сприяють виконанню навчальних завдань, дозування навантаження, контроль за їх впливом.

Цей метод спрямований на забезпечення оптимальних умов для освоєння рухових умінь та навичок, розвиток психофізичних якостей.

2. Метод кругового тренування полягає в тому, що дитина пересувається по заданому колу, виконуючи певні вправи чи завдання, що дозволяють різнобічно впливати на м'язи, різні органи та системи організму. Мета методу – досягнення оздоровчого ефекту від вправ, підвищення працездатності організму. Вправи виконуються одне за одним, відпочинок передбачається після закінчення всього кола.

3. Ігровий метод відображає методичні особливості гри та ігор. Вправ, які широко використовуються у фізичному вихованні. Близький до провідної діяльності дитини, дає можливість вдосконалення рухових навичок. У роботі з дітьми широко використовуються сюжетні і не сюжетні, а також спортивні ігри. Метод дає можливість удосконалення рухових навичок, самостійних дій, прояви самостійності та творчості.

Ігрові дії розвивають пізнавальні здібності, морально-вольові якості, формують поведінку дитини.

4. Змагальний метод. Сприяє практичному освоєнню дій фізичних вправ і використовується у всіх вікових групах. Широко використовуються загально-дидактичні методи: наочний, вербальний, практичний.

5. Наочний метод формує уявлення у русі, яскравість чутливого сприйняття та рухових відчуттів, розвивають сенсорні можливості.

6. Вербальний метод активізує свідомість дитини, сприяє осмисленню завдань, їх змісту, структури, усвідомленому виконанню фізичних вправ, самостійного та творчого застосування їх у різних ситуаціях.

7. Практичний метод забезпечують перевірку рухових дій дитини, правильність їхнього сприйняття, моторні відчуття [2, с. 285].

Отже, введення інклюзивної освіти позитивно впливає не тільки на дітей з особливими вадами, а й на дітей із нормальним розвитком. З усього вище написаного можна зробити такі висновки: Для дітей-інвалідів: беруть участь у більшій кількості взаємодій з однолітками та в більш просунутих рівнях гри, ніж під час гри у неінклюзивних групах. Інклюзивна освіта з більшою ймовірністю забезпечує їм доступ до загальноосвітніх програм воно дає можливість освоювати навички взаємодії в природному середовищі, дозволяє

здіяяти групову навчальну діяльність. Принципи інклюзивної освіти побудовані на підтримці, взаємодопомозі, рівноправності та дружбі. Для дитини-інваліда важливо усвідомити, що може спілкуватися на рівних зі здоровими, зрозуміти, які якості потрібні для спілкування з іншими дітьми, зняти наліт утриманства та подолати бажання самоізоляції, переконатися у власному фізичному потенціалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаяш К. В. Психолого-педагогічні засади організації інклюзивного навчання студентів з обмеженими фізичними можливостями. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*: зб. наук. праць. № 6 (8). Київ: Університет «Україна», 2009. С. 17-18.
2. Єфименко М. Перспективи корекційного фізичного виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в інклюзивній освіті. *Дефектологія*. 2012. № 9. С. 281-287.
3. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. Педагогічні науки. Науковий журнал // Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.
4. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ: А. С. К., 2012. 308 с.

Кілович М.М.,

викладач,

*ВСП «Львівський фаховий коледж
транспортної інфраструктури українського
державного університету науки і технологій»*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У СВІТЛІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства.

Інклюзія – це процес реального включення людей з інвалідністю в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідна для всіх членів суспільства. Головний сенс процесу інклюзії можна позначити так: «Всім тут раді!»

Інклюзія в широкому соціально-філософському сенсі розуміється як форма буття, спільного життя звичайних людей і людей з інвалідністю, за чи проти якої виступає суспільство та його підсистеми (у тому числі інститути освіти), і щодо якої і ті, й інші члени суспільства мають право вільного вибору

Інклюзивна освіта – це створення в спільному просторі особливого підходу до навчання дитини з особливими освітніми потребами. Цей підхід передбачає додаткові елементи навчального процесу – індивідуальний план розвитку дитини, спеціально облаштоване місце та належні умови для неї.

У 2001-2007 рр. МОН пілотував проєкт «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Саме тоді почався дієвий

пошук відповіді на питання, як інтегрувати дітей з особливими потребами до загального освітнього процесу.

Другим етапом експерименту був українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні», який тривав з 2008 до 2012 рр.. Задля підтримки інклюзивної освіти в Україні була створена «Мережа на підтримку інклюзії. Школа – для всіх». Мережа об'єднала громадські організації, батьківські групи, навчальні заклади та інші інституції, що зацікавлені в просуванні інклюзивної політики та інклюзивного навчання в Україні на всіх рівнях суспільства [1, с. 78]. Важливим здобутком став «Індекс інклюзії» – добірка практичних матеріалів на допомогу в плануванні дій зі створення та розвитку в навчальних закладах інклюзивного навчального середовища для всіх учасників навчального процесу. Сьогодні «Індекс інклюзії» перекладений 32 мовами та використовується в багатьох країнах світу.

Навчання в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти є корисним і для дітей з особливими освітніми потребами, і для дітей з типовим рівнем розвитку, членів родин та суспільства загалом.

Сьогодні в Новій українській школі заохочується інклюзивна освіта. Для учнів з особливими потребами створюються умови для навчання спільно з однолітками, адже інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям.

Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом, але найголовніше – дитина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття.

Такі положення є основою інклюзивного навчання в Новій українській школі. Основи інклюзивної освіти в Новій українській школі, активне залучення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес закладу загальної середньої освіти вимагає від учителів змін у професійній діяльності, творчого підходу до розроблення методики навчання й навчально-методичного забезпечення інклюзивного навчання, опанування інноваційними технологіями та спеціальними методами спільного навчання дітей із загальним розвитком і особливими освітніми потребами та, передусім, зміни психології особистісного ставлення до роботи в інклюзивному середовищі, прийняття й усвідомлення нової філософії освіти, її гуманістичної спрямованості [1, с. 98].

Інклюзія – це масштабне залучення всіх школярів до всіх аспектів навчання та шкільного життя, незалежно від наявності тих чи інших індивідуальних особливостей чи відмінностей. Вона передбачає усунення будь-яких форм шкільної сегрегації, зокрема спеціальних класів для тих, хто на відповідає умовно визначеному стандарту «нормальності». У межах інклюзивної моделі всі учні навчаються разом у звичайних школах, класах, які в свою чергу активно адаптуються та змінюються, щоб враховувати й задовольняти потреби кожного.

Для дітей з обмеженням життєдіяльності мають бути створені такі основні умови:

- регламентоване нормативно – правовими документами фінансове та юридичне забезпечення освітнього процесу;

- спеціально підготовлені для роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності педагоги та фахівці (кадровий ресурс). При цьому рівні можливості в отриманні медичної, корекційної та психологічної підтримки в школі повинні бути створені для всіх учнів без винятку, що зазвичай вітається як батьками дітей з обмеженнями життєдіяльності, так і звичайних дітей;

- матеріально-технічне оснащення для створення безбар'єрного середовища (пандуси, підйомники, спеціально обладнані туалети, кабінети лікувальної фізкультури, психомоторної корекції, кімнати для логопедичних та корекційних занять з дефектологами і психологами, медичний кабінет, спортивний зал тощо);

- адаптовані освітні програми, складання фахівцями, педагогами та батьками індивідуальних планів занять;

- необхідний роздатковий та дидактичний матеріал для занять з дітьми.

Забезпечення права і комфортних умов на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я в закладах загальної середньої освіти, одержання освіти та участі в трудовій діяльності громадян, що відносяться до категорії «осіб з обмеженими можливостями здоров'я», є необхідною характеристикою демократичного цивілізованого суспільства [5, с. 78].

Сучасне громадянське суспільство неможливе без активного залучення всіх своїх членів у різні види діяльності, поваги прав і свобод кожної окремої людини, забезпечення необхідних гарантій безпеки, свободи і рівноправності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реалізація оновленого змісту освіти дітей з особливими потребами: початкова ланка: Навч.-метод посібник / Н. Б. Адамюк, Л. Є. Андрусишина, О. О. Базилевська та ін., НАПН Інститут спеціальної педагогіки; за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупасової, Н. О. Макаруч, В. І. Шинкаренко. Київ, 2014. 336с.

2. Серія навчальних матеріалів (тренінгові модулі) / за заг. ред. О. Красюкової-Еннз, Ю. Найди, М. Сварника, О. Софія. Українськоканадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». К.: СПДФО Парашин І. С., 2011. 248 с.

3. Українсько-канадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: тренінгові модулі: «Соціальної політики». К., 2011. 132 с.

4. Розвиток політики інклюзивних шкіл. Інтегроване планування послуг, їх надання та фінансування в Канаді: посібник / Дж. Блейз, Е. Чорнобой, Ш. Крокер, Е. Страт, О. Красюкова-Еннз. К.: Паливода А. В., 2012. 46 с.

5. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків: посібник / Анна Креста, Джоана Блейз, Ольга Красюкова-Еннз. К., 2012. 116 с.

6. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: О. В. Гаврилов Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.

Костіва Я.В.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕТОДИ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Кожна дитина по-своєму унікальна і потреби кожної дитини специфічні. Дитина з особливими освітніми потребами (ООП) на сучасному етапі розвитку суспільства розглядається як особистість, яка має ті ж права, що й інші члени спільноти, але через особливості індивідуального розвитку їй необхідно давати особливі освітні послуги [1].

Одним з найважливіших чинників поступального розвитку суспільства є гуманне, милосердне та дбайливе ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, значна частина яких має інвалідність. Для таких людей головною формою соціального захисту, реальним шляхом створення передумов для самостійного життя, трудової діяльності й соціалізації є навчання і освіта. Навчання має носити практичну спрямованість, оскільки з даного боку доступна дитині діяльність (предметна, ігрова, комунікативна, трудова тощо) виступає джерелом знань про оточуючий світ [1].

Дитина з ООП – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту та мають такі порушення в розвитку: емоційні і поведінкові, мовлення та спілкування, труднощі в навчанні, затримка/обмеження інтелектуального розвитку, фізичні/нейромоторні, зору, слуху [2].

Для роботи з такими дітьми важливо розуміти відмінності між поняттями «виключення», «сегрегація», «інтеграція» й інклюзивна освіта». Виключення виникає, коли учнів у будь-який спосіб, прямо чи опосередковано, позбавляють доступу до освіти або відмовляють у такому доступі.

Сегрегація – ситуація, у якій діти з ООП отримують освіту у відокремлених закладах (установах), пристосованих до різних або до певного виду порушень дітей, в ізоляції від інших дітей.

Інтеграція – це процес влаштування дітей з ООП до існуючих закладів освіти з розумінням того, що діти з ООП можуть пристосуватися до стандартизованих вимог таких закладів.

Інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальній діяльності [3].

Адаптація в класі дитини з особливими освітніми потребами - турбота не лише вчителя. Розробкою індивідуального освітнього маршруту займатиметься ціла команда: соціальний працівник, шкільний психолог, асистенти вчителя та дитини, реабілітолог, дефектолог. Але серед

найважливіших її учасників - батьки такого учня. Але важливо працювати ще й з татами та мамами однокласників [4].

Серед різноманітних методів роботи вчителя молодших класів з учнями з ООП важливе місце посідає гра, тому що вона є природним для молодших школярів видом діяльності, де вони не лише відображають реальне життя, а й перебудовують його. У грі створюються сприятливі умови для корекції та подолання порушень багатьох психічних процесів. Використання гри є ефективним засобом залучення учнів з ООП до освітньої діяльності, мотивує долати труднощі у процесі навчання та сприяє самоствердженню й формуванню комунікативних умінь. Також ефективна методика для розвитку молодшого школяра є картки-підказки, де прописані алгоритм дій і завдання [4].

Коли молодші школярі з особливими потребами навчаються разом зі здоровими дітьми, у всіх них є рівні можливості досягти успіху. При цьому оцінюються конкретні досягнення дітей, незалежно від їхнього інтелектуального, фізичного, соціального, емоційного стану.

Отже, без позитивного ставлення самого вчителя до дитини на успіх годі й сподіватися. Педагог перш за все підходить до школяра не з позиції, чого він не може через свій дефект, а з позиції, що він може, незважаючи на наявну ваду. Це дуже важливо, адже і сама дитина повинна навчитися сприймати свою ваду як одну із своїх якостей, що виокремлює її з-посеред інших, і не більше того. Які б методи не використовував вчитель, важливо донести: людину не можна вимірювати лише через дефіцит чогось. Та навіть здібності і досягнення - хоч це і важливий вклад у життя класу, але й ними не можна виміряти цінність людини. Бо важлива кожна дитина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прохоренко Л.І., Бабяк О.О., Засенко В.В., Ярмола Н.А. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Ранок», 2020. 160 с. URL: <https://cutt.ly/Z1bFSus> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Гаяш О.В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням: методичні рекомендації. Ужгород: ЗППО, 2014. 108 с.
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://cutt.ly/r1bFJpF> (дата звернення: 25.10.2022).
4. Як працювати з дітьми з інтелектуальними порушеннями. *Нова Українська Школа*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/U1bFZ1i> (дата звернення: 25.10.2022).
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015, Вип. 40. С. 128-136.
6. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. Педагогічні науки. Науковий журнал // Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.

Кравченко О.В.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У грудні 2015 року Україна ратифікувала основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Передусім йдеться про статтю 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, в якій визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого предметно-просторового спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб та можливостей.

Зміни в законодавстві України, а саме закон України «Про освіту» відкрив можливість дітям з особливими освітніми потребами, в тому числі і дітям з інвалідністю, здобувати освіту в усіх навчальних закладах. Форми та методи навчання згідно законодавства визначались згідно індивідуальних потреб дитини. Були відкриті двері шкіл, дитячих садків, позашкільних та вищих закладів для всіх бажаних. Створення інклюзивно-ресурсних центрів на рівні громади дозволило більш детально з урахуванням особливостей дитини оцінити її розвиток і надати психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини. Виходячи з цього керівник закладу організує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки. Но війна внесла свої корективи в організацію інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами [1].

В умовах воєнного стану значна кількість осіб з особливими освітніми потребами була тимчасово переміщена до інших регіонів України. Діти з особливими освітніми потребами є найбільш вразливою категорією школярів, яка потребує підтримки та уваги.

Наразі в жодному куточку України діти з ООП не відчувають себе в безпеці через відсутність належних умов для здобуття освіти, а також навантаження на батьків і заклади, які частково виконують функцію прихистку для біженців. Тож незалежно від місця їх перебування, умов у яких вони перебувають, необхідно прикласти всі зусилля, аби такі діти продовжили здобуття освіти та отримали необхідну психолого-педагогічну допомогу у безпечних умовах [2].

Але в процесі організації нових умов освітнього процесу для осіб, які навчаються в інклюзивних групах і класах, виникає ряд проблем.

Під час війни діти втрачають своє базове відчуття безпеки, а це, своєю чергою, суттєво впливає на їхній настрій, емоційний стан, здатність навчатися та взаємодіяти з іншими. Кожна дитина з розладом сучасного спектра та розумовою відсталістю страждає від змін у заведеному порядку дій, розкладі, перестановок меблів вдома чи у школі [3]. Коли дитина з ООП є тимчасово переміщеною особою в іншому місті, почуття небезпеки довкола незрозуміло для неї: дорога,

нова місцина, нові люди та кімнати. Це все викликає негативні емоції, які можуть привести до емоційних зривів та нападів агресії. Загострення під час війни може розвиватися у дітей з багатьма іншими діагнозами [4].

Сім'ї з дітьми з ООП нерідко втікали від бойових дій, збираючи речі похапцем, тож втрачали інвалідні візки, пристрої, книжки зі шрифтом Брайля та інші індивідуальні засоби навчання. Для подальшої роботи потрібні кошти, щоб придбати все необхідне дитині з ООП.

Діти внаслідок збройної агресії РФ, через обстріли та вибухи втрачають руки, ноги, зір, слух та отримують інші фізичні травми. Лікарі займаються їхньою реабілітацією, а діти та рідні звикають жити з цим. Освітняки повинні вже думати про той час, коли до класів прийдуть діти з ООП.

Війна калічить не лише тіла, але й душі. Багато дітей пережили втрату рідних та друзів, побували в інших важких ситуаціях спричинених війною. Це стало причиною посттравматичного стресового розладу у дитини. Дитина, яка раніше розмовляла, більше не здатна на це після психологічної травми, при тому, що не має жодних тілесних перешкод до цього [5].

Це тільки ті проблеми які лежать на поверхні, але нажаль, проблематика може розширюватися і приймати нові аспекти.

В інклюзивній освіті під час війни виникають нові виклики, про які не знають в багатьох країнах, тому Україні необхідно буде їх долати, опираючись на власні сили, шукаючи підходи до тих дітей з ООП, стан яких значно погіршився через бойові дії. Ключову роль в адаптації дитини з ООП буде належати педагогу. Індивідуальний підхід, любов, розуміння, дружнє ставлення вчителя допоможе дитині відчувати себе потрібною в нових умовах, дозволить дитині розкритися. активно розвиватися і навчатися із задоволенням.

Тому, замість зосереджуватись на спеціальній освіті, у викладачів слід розвивати відповідні вміння з питань інклюзивної педагогіки, навчати підходів, орієнтованих на індивідуальні потреби учнів, співпраці та вирішення практичних проблем. Це вимагає кардинальних змін у ставленні вчителів та викладачів вишів до різноманітності та їхнього мислення щодо навчальної програми, педагогіки та оцінювання. Тому важливо забезпечити ефективну і постійну підтримку професійного навчання всіх викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційні засади інклюзивної освіти в Україні. *Сосницька гімназія імені О.П. Довженка*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/I1bF26R> (дата звернення: 13.11.2022).
2. Особливості організації освітнього процесу учнів із ООП у 2022/2023 навчальному році. *На урок*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/q1bF4Wt> (дата звернення: 13.11.2022).
3. Інклюзія під час війни : як підтримати дітей з особливими потребами. *Знайшов*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/D1bF6sR> (дата звернення: 13.11.2022).
4. Розроблено поради для організації інклюзивного навчання під час війни. *Міністерство освіти та науки України*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/T1bGeBs> (дата звернення: 13.11.2022).
5. Інклюзія, породжена війною. *Знайшов*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/G1bGyGH> (дата звернення: 13.11.2022).
6. Голюк О. А. Організаційно-педагогічні умови набуття майбутніми вихователями ДНЗ фахових компетентностей для роботи в інклюзивному середовищі. *Освіта дітей з*

особливими потребами: від інституалізації до інклюзії: Зб. тез. доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 79-82.

7. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. Педагогічні науки. Науковий журнал // Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.

8. Мойсеєнко Р. М. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентнісного фахівця. Молодь і ринок. №9(164). 2018. С.42-48.

Мелаш В.Д.,

к. пед. наук, доцент кафедри початкової і спеціальної освіти
*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

Варениченко А.Б.,

к. пед. наук, старший викладач кафедри початкової і спеціальної освіти
*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

Ткачова Д.В.,

здобувачка вищої освіти
*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Згідно Концепції Нової української школи нашою державою обрана і підтримується модель освіти, побудована на особистісно-орієнтованому підході, ідеології дитиноцентризму та соціальної інклюзії. Це означає, що навчання і виховання кожного конкретного учня має бути максимально наближеним до його сутності та життєвих планів, враховувати його здібності, нахили, а в разі необхідності особливі потреби [3, с. 34].

Для цього необхідно готувати майбутніх вчителів початкової школи. Вчителі мають усвідомлювати сутність ідеології дитиноцентризму освітнього процесу, яка націлена на виховання вільної незалежної особистості шляхом пріоритетності особистісної орієнтації та індивідуалізації педагогічного впливу. Основні ознаки дитиноцентризму виражається через:

- свободу та творчий підхід педагога при організації навчання, виховання та розвитку учнів;

- перетворення процесу навчання на яскравий елемент життя школяра, опираючись на його інтереси, схильності та наявний досвід, стимулюючи допитливість та пізнавальну активність;

- надання навчанню практичної зорієнтованості, узгодження особистого розвитку дитини та її практичного досвіду;

- обов'язкове врахування інтересів, пізнавальних потреб, вікових та індивідуальних особливостей, пізнавальних та психофізичних можливостей кожного учня [1].

Отже, інклюзивне навчання має бути індивідуалізованим і здійснюватися в якісно новому освітньому середовищі, яке дасть можливість особливій дитині вільно обирати предмети та рівень їхньої складності (навчатися за індивідуальним навчальним планом).

Забезпечення комфортного для школяра морально-психологічного клімату, свободи та права само реалізуватися в різноманітній діяльності. З цією метою вчитель працює над побудовою стосунків в класі на взаємній повазі та толерантності; прищеплює демократичні цінності та організовує співпрацю дітей у процесі навчання, заохочує їх самостійність, оригінальні рішення, привчає не боялися ризикувати.

Згідно законодавства України «дітьми з особливими освітніми потребами» вважають підростаючих громадян з порушеннями психофізичного розвитку (зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату, розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку) [2, с. 45]. В зв'язку з цим, інклюзивна освіта має бути представлена гнучкою індивідуалізованою системою навчання, виховання та розвитку (за індивідуальними навчальними планами, з необхідним медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом) дітей, передусім, в умовах роботи закладу загальної середньої освіти.

Підкреслимо, що інклюзивне навчання прийшло на зміну навчання учнів з психофізичними відхиленнями від норми в: а) спеціальних школах-інтернатах, б) в спеціальних класах при закладах загальної середньої освіти (де таким дітям хоча й були створені умови для виживання, захисту і розвитку, але вони були в різній мірі ізольовані від соціуму, їх запити не повністю задовольнялися) [4, с. 78]. Головною ціллю інклюзивної освіти в Новій українській школі є досягнення якісних змін у розвитку особистості дітей з особливими освітніми потребами, їх соціалізацію та забезпечення якості навчання.

Отже, інклюзивне освітнє середовище має забезпечувати поряд з освітньою підготовкою, передусім корекцію розвитку та соціальну реабілітацію учнів. Виходячи з цього, необхідно підготувати вчителя та асистента зосереджувати педагогічні зусилля на корекційній діяльності на формування початкової грамотності та вихованні загальнолюдських якостей учнів.

Тематика роботи студентського наукового гуртка «Ерудит» кафедри початкової і спеціальної освіти Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького відповідає тематиці даної теми (*Тематичний напрям роботи гуртка: «Підготовка майбутнього вчителя до формування фахових компетентностей в роботі з учнями молодшого шкільного віку»*). Здобувачами вищої освіти під керівництвом викладачів кафедри були проведені низки заходів для підготовки майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному класі:

- круглий стіл «Роль інклюзивно-ресурсного центру в організації інклюзивного навчання»;

- Тиждень інклюзивної освіти;

- семінар «Етапи становлення інклюзивної освіти в Україні: Нова українська школа».

Таким чином можна зробити висновки, що інклюзивне середовище – гарантовані державою освітні послуги, в яких дотримуються принципи дитиноцентризму: недискримінації, врахування багатоманітності людей, ефективного включення в освітню взаємодію всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення 23.10.2022)

2. Гільберг Т.Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 кл. закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. К.: Генеза, 2019. 256с.

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N.M. Bibik. K.: Litera LTD, 2018. 160 s.

4 Мелаш В.Д. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації екологічної освіти для сталого розвитку: навчально-методичний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2017. 205 с. (Серія «Екологічна освіта для сталого розвитку»)

Нетреба М.М.,

к. філол. наук,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНІ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

В передових країнах Західної Європи, починаючи з 70-х років ХХ ст. відбувалася перебудова спеціальної освіти. Зокрема, інтегроване та інклюзивне навчання дітей з особливостями розвитку визначено як основну форму здобуття освіти неповносправними.

Серед європейських країн Італія посідає чільне місце у впровадженні ідей інтегрованого та інклюзивного навчання, оскільки однією з перших визнала інтегративне та інклюзивне навчання найприйнятнішою для неповносправних дітей формою здобуття освіти.

За визначенням директора Департаменту Національних досліджень у галузі освітніх інновацій в Італії Р. Tortora, «Італія у цьому відношенні стала лабораторією для всього світу, оскільки саме латинська культура зорієнтована на визнання автономності та гідності кожної людини». Освітню реформу в країні, яку було проведено у 1972 р., ініціював громадський рух «Демократична психіатрія» [1, с. 65].

В освітніх департаментах провінцій країни функціонують консультативні служби, до складу яких входять різнопрофільні фахівці,

адміністратори шкіл, працівники управлінь освіти, представники громадських організацій, за необхідності долучаються спеціалісти служб охорони здоров'я [1, с. 66].

Співробітники цих служб організують інклюзивне навчання, діагностуючи дітей і визначаючи їхні потреби, надають консультативну та навчально-методичну допомогу педагогам і шкільній адміністрації. Асистенти вчителів спільно з педагогом складають індивідуальні навчальні плани для кожного учня з особливостями психофізичного розвитку з урахуванням його навчальних потреб, в т. ч. з корекційно-реабілітаційної допомоги, яка в окремих випадках надається поза межами школи – в центрах медико-соціальної реабілітації [1, с. 67].

Не менш корисним видається досвід й іншої європейської держави – Австрії. В цій країні функціонувала добре налагоджена система спеціальної освіти, до складу якої входили спеціальні школи для дітей з порушеннями зору та слуху, порушеннями опорно-рухового апарату, інтелектуальними вадами, емоційно-вольовими розладами та комплексними порушеннями розвитку.

В освітній системі Австрії функціонують центри спеціальної освіти, які несуть відповідальність за навчання дітей з особливими потребами в масових загальноосвітніх закладах і координують роботу всіх фахівців, залучених до цього процесу.

Спеціалісти цих центрів діагностують дітей, консультують вчителів, надають навчально-методичну допомогу спеціальним педагогам і батькам учнів з порушеннями розвитку, проводять семінари та тренінги з підвищення кваліфікації, співпрацюють з адміністративними місцевими службами, медичними центрами тощо.

Цікавий досвід навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку має Бельгія. У цій країні правовою основою освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я є «Закон про спеціальну освіту», ухвалений у 1970 р. Суттєві зміни до нього було внесено Декретом Уряду від 28 липня 1978 р. Закон визначає основні положення здобуття освіти неповносправними у світлі загального реформування системи освіти, серед яких і право батьків на вибір освітнього закладу для своєї дитини [4, с. 5].

У Бельгії основними службами підтримки дітей з особливими потребами в умовах сумісного навчання є психолого-медико-соціальні центри, що забезпечують надання спеціальних додаткових послуг учням, які того потребують.

У школах з інклюзивним навчанням спеціальні педагоги працюють як у штаті засаду, так і запрошуються за угодами зі спеціальних шкіл. На перших етапах навчання спеціальні педагоги проводять індивідуальні заняття з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, надалі до обов'язків спеціального педагога входить ознайомлення вчителя з проблемами дитини, залучення його до роботи із використанням певних методів і прийомів навчання, надання консультацій [4, с. 7].

Свій шлях у проведенні кардинальних освітніх реформ пройшла й Голландія. Цю країну з-поміж інших європейських держав вирізняє

своєрідність розвитку системи спеціальної освіти. Її поступ характеризується логікою побудови і відсутністю неапробованих варіантів навчання.

Наразі в Голландії у системі спеціальної освіти функціонують спеціальні заклади для глухих і слабочуючих дітей, для дітей з важкими порушеннями мовлення, зору, порушеннями опорно-рухового апарату, хронічними захворюваннями, легкою та тяжкою розумовою відсталістю, порушеннями поведінки, з проблемами в навчанні, з комплексними дефектами. 70% від загальної кількості школярів, які перебувають в системі спеціальної освіти – це діти з розумовою відсталістю та труднощами у навчанні.

Нині ситуація в системі освіти Голландії характеризується регіональною різноваріантністю надання освітніх послуг дітям з особливостями психофізичного розвитку.

Таким чином, можливо зробити висновок, що в сучасному світі багато країн приділяють увагу проблемі інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гріньова О. М., Терещенко Л. А. Дитяча психодіагностика: навч.-метод. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.

2. Задорожна-Княгницька Л. В. Теорія і методика деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка – Маріуполь, 2018.

3. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. Педагогічні науки. Науковий журнал // Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.

4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів). Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 23.10.2022)

РОЗДІЛ 6. СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ВИХОВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Блашкова О.М.,

к. пед. наук,

доцент кафедри практичної психології,

Маріупольський державний університет

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПОРУШЕННЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ: ГОЛОВНІ АСПЕКТИ

Загально відомим є той факт, що повноцінний розвиток мовлення людини тісно пов'язаний і з усіма психічними процесами. Так, поєднуючи сприйняття і мовлення одночасно, людина отримує більш узагальнені і диференційовані знання об'єктивної дійсності. Вербалізація краще запам'ятовується у вигляді фіксування наочно-чуттєвих уявлень за допомогою відповідних слів-визначень, слів-понять та сприяє осмисленому запам'ятовуванню і відтворенню тієї інформації, яку сприймає людина.

Дуже важливою є роль мовлення в процесі організації та розвитку функцій уваги, а також коли йдеться про регулювання людиною своєї поведінки і будь-якої діяльності загалом. Тому цілком зрозуміло, що неможливість використовувати мову та мовлення як діяльність в онтогенезі психіки людини, або обмеження в її використанні призводять до затримки, дефіциту і спотворення психічного розвитку особистості.

Важливе теоретично-наукове підґрунття про провідну роль спілкування у розвитку особистості, теорії мовленнєвої діяльності, сформульовано в працях Л. Виготського, С. Рубінштейна, А. Леонтьєва, О. Ушакової. Значення цілісного розвитку мовлення, виявлення причин його порушення та розробка відповідних корекційних програм досліджують А. Богуш, Ю. Рібцун та К. Крутії та ін.

Концепцію мовленнєвого розвитку дошкільників вивчали Ф. Сохін і О. Ушакова, визначивши пріоритетом формування у дітей мовних узагальнень і елементарного усвідомлення явищ мови і мовлення [6; 7].

Формування зв'язного мовлення дитини відбувається поступово в мовному онтогенезі, якщо не має передумов до виникнення мовленнєвих порушень.

У системі навчання рідної мови формування зв'язного мовлення виступає у взаємозв'язку з освоєнням звукової сторони мови, словникового складу, граматичної будови мови. При цьому особливе місце займає робота над семантичним компонентом мови.

Головним елементом розвитку і формування зв'язного мовлення є «текст». Ця категорія у сучасній літературі трактується як основна одиниця

мовленнєвого спілкування. Про це також зазначали ряд науковців – І. Гальперін, Т. Дрідзе, А. Леонтьєв та ін.[4].

Науковці наголошують на важливості місця тексту в системі мови, виокремлюючи його категорії, які властиві тільки цій одиниці. Основними характеристиками тексту є його цілісність та зв'язність.

Зв'язність є однією з найбільш значущих категоріальних ознак тексту, яка характеризується взаємодією кількох важливих чинників: змісту тексту, його сенсу, логіки викладу, особливої організації мовних засобів; комунікативної спрямованості; композиційної структури.

З огляду вищезазначеного, стає зрозумілим, що провідну роль у процесі мовного розвитку у дітей відіграє саме зв'язне мовлення, оскільки речення є одиницею мови.

Зв'язне мовлення характеризується як змістовне, розгорнуте висловлення, є рядом логічно побудованих речень. Науковці виділяють два типи зв'язного мовлення:

- діалогічне – розмова двох або кількох осіб;
- монологічне – розмова однієї особи, спрямована до слухачів.

Монологічне мовлення в психологічному і лінгвістичному відношенні є складнішою формою усного мовлення. Монолог потребує ретельної попередньої підготовки, значного вольового зусилля, композиційних і логічних умінь.

Монологічне мовлення як мовлення однієї особи потребує розгорнутості, повноти, чіткості і взаємозв'язку окремих частин розповіді, уміння мовця зосередити свою думку на головному.

У роботі з розвитку монологічного мовлення у дітей важливо створювати такі ситуації, в яких вони б відчували, усвідомлювали користь від своїх розповідей, переказів. Навчання дітей зв'язного мовлення має велике значення для їхнього всебічного розвитку і виховання [2, 3].

Вміння вільно володіти своєю усною мовою, ще як зазначав К. Ушинський, висувається як одне з важливих завдань розвитку мовлення дітей. Діяльність дитини цього віку здійснюється переважно з допомогою дорослих [5].

Важливими прийомами стимулювання монологу у дітей є записи їхніх розповідей, придуманих казок, виготовлення «книжок» розповідей, пропонування розповісти щось своїм батькам, одноліткам, обговорення й оцінка дитячих розповідей, визначення кращих з них тощо.

Визначають також і типи монологу: розповідь, опис, міркування.

Розвиваючи усне мовлення, батьки, вихователь закладу дошкільної освіти формують у дітей навички як діалогічного, так і монологічного мовлення.

Встановлено, що ранній і молодший дошкільний вік це вік діалогічної мови. Маленькій дитині легше розповісти про щось окремими словами, реченнями, ніж зв'язною розгорнутою розповіддю. Діяльність дитини цього віку, здійснюється переважно за допомогою дорослих, діалогічна мова являє собою відповіді на запитання дорослого або запитання до дорослих які виникають у ході діяльності [3,4].

Спілкування в конкретній ситуації з приводу тих чи інших дій і предметів здійснюється з допомогою ситуативної мови, яка має переважно діалогічний характер. Ситуативна мова зрозуміла для співрозмовника, але не зрозуміла сторонній людині. Ситуативна мова характеризується підвищеною експресивністю. Дитина жестикулює, приймає різні пози, супроводжує свою мову мімікою. Основною специфічною рисою ситуативної мови є те, що вона має характер розмови.

Під впливом розширення кола спілкування і пізнавальних інтересів дитина оволодіває контекстною мовою.

Контекстна мова вимагає повного опису ситуації, щоб бути зрозумілою без безпосереднього сприймання цієї ситуації. Переказ книжок, розповіді про цікаві факти або описування предмета не можуть бути зрозумілі слухачам без зв'язного викладу. Контекстна мова не витісняє ситуативну. Контекстна і ситуативна мови співіснують. Дитина користується то ситуативною то контекстною мовою залежно від умов і характеру спілкування.

Особливим типом мови дитини є пояснювальна мова. В старшому дошкільному віці в дитини з'являється потреба пояснити товаришу зміст гри, будову іграшки тощо. Пояснювальний тип зв'язного мовлення має суттєве значення як для формування колективних стосунків дітей, так і для їх розумового розвитку. Цей тип мови в дошкільному віці тільки починає розвиватися, тому дитині дуже важко вислухати до кінця пояснення дорослого [1, 3, 5].

Лінгвістичні дослідження показують, що побудова цілісного і зв'язного тексту вимагає від дитини оволодіння ряду мовних умінь: будувати висловлювання відповідно до теми і основною думкою; дотримуватися структур тексту; з'єднувати пропозиції і частини висловлювання за допомогою різних типів зв'язків і різноманітних засобів; відбирати адекватні лексичні та граматичні засоби [4,5].

З огляду на все вищезазначене, розуміємо, що формування зв'язного мовлення дошкільника вимагає великого мовного підґрунття, тобто, починаючи від оволодіння звуковимовою до процесу формування зв'язного діалогічного мовлення. За умов нормотипового розвитку дитини весь цей процес відбувається природно в соціально сприятливому середовищі.

Коли ж мова йде про дитину, у якої є певні порушення психічного чи соматичного характеру, зрозуміло, що розвиток мовлення буде відбуватися вже у так званих «патологічних» умовах.

Як зазначає М. Шеремет, якщо в сензитивний період розвитку мовлення організм дитини зазнає впливу певних шкідливих чинників або чинників ризику, то нормальний процес мовленнєвого розвитку порушується [5, с.32].

Вади мовлення можуть виникати або внаслідок усунення низки необхідних умов для його формування (порушення мовленнєвого спілкування з дорослими, слуху тощо), або у зв'язку з появою нових «несприятливих» чинників (різке збільшення сенсорної інформації, постійне гучне оточення, багато нових людей в оточенні дитини, зміна мовного середовища та ін.).

У будь-якому разі оволодіння усним мовленням у період впливу шкідливих чинників утруднюється. Соматичні й особливо нервово-психічні

захворювання, а також емоційна депривація, обмеженість мовленнєвого спілкування можуть призвести до затримки, спотворення і патології мовленнєвого розвитку

Незважаючи на те, що весь період від 1 до 6 років вважають сензитивним для розвитку мовлення, на цьому тлі спостерігаються достатньо обмежені за часом гіперсензитивні фази [3, с.32].

Перша фаза – період накопичення перших слів (від 1 до 1,5 року). Гіперсензитивність цієї фази виявляється, з одного боку, в тому, що адекватне мовленнєве спілкування дорослого з дитиною дає змогу дитині досить швидко накопичувати слова, які стають основою для подальшого нормального розвитку фразового мовлення. З іншого боку, недостатнє мовленнєве спілкування з дорослими, соматичні і психічні стреси призводять до порушення мовлення, що формується. Це може виявлятися у затриманні появи перших слів, у «забуванні» тих слів, які дитина вже знала, і навіть у припиненні мовленнєвого розвитку.

Друга гіперсензитивна фаза в розвитку мовлення дитини стосується трьох років (2,5-3,5 року). Дитина активно опановує розгорнутим фразовим мовленням, тобто переходить від несимволічної до символічної вербалізації (від конкретних до узагальнених форм спілкування), від односкладових фраз до комплексних та ієрархічно організованих синтаксичних і семантичних структур. Саме в цей період різко ускладнюється внутрішньомовленнєве програмування.

Реалізація дитиною мовленнєвого задуму на цьому етапі супроводжується не лише психічним, а й емоційним напруженням. Усе це позначається на характері усного мовлення. В мовленні дитини можуть з'являються паузи, які можуть виникати не тільки між окремими фразами, а й усередині фраз і навіть слів (дизритмія мовленнєвого висловлювання). Поява пауз усередині слів як між складами, так і всередині складів (онтогенетичні паузи хезитації) свідчить про інтенсивне формування внутрішньомовленнєвого програмування. З'являються повторення складів, слів, словосполучень, або так звані фізіологічні ітерації.

Цей період характеризується певними особливостями мовленнєвого дихання. Дитина може починати мовленнєве висловлювання в будь-якій із фаз дихального акту: на вдиху, видиху, в паузі між видихом і вдихом. Нерідко мовленнєве висловлювання дітей цього віку супроводжується вираженими вегетативними реакціями: почервонінням, дуже частим диханням, загальним м'язовим напруженням.

Саме у цей віковий період мовлення самої дитини стає засобом її інтелектуального і мовленнєвого розвитку. У дитини з'являється підвищена потреба в мовленнєвій активності. Вона постійно звертається до дорослого із запитаннями, ініціативно підключаючи його до спілкування з собою. Психічні стреси, а також будь які види сенсорних депривацій можуть не лише змінити темп мовленнєвого розвитку (затримання мовленнєвого розвитку), а й призвести до патології мовлення (заїкання) [5, с.33].

Третя гіперсензитивна фаза 5-6 років, характеризується формуванням контекстного мовлення, тобто самостійного зародження тексту. В цей період у дитини інтенсивно розвивається й істотно ускладнюється механізм переходу внутрішнього задуму у зовнішнє мовлення. Як і у віці 3 років, центральна нервова система дітей 5-6 років у процесі мовлення значно напружується.

Дитина у цьому віці, з одного боку, надмірно вразлива до якості мовленнєвих зразків контекстного мовлення дорослих, з іншого - психічні стреси можуть призвести до виникнення мовленнєвої патології, а обмеження мовленнєвого спілкування, низький рівень мовленнєвого оточення - до недостатньої сформованості монологічного мовлення. У подальшому ця недостатність погано компенсується і потребує спеціальної допомоги [5, с.34].

Отже, усі вище зазначені вікові особливості розвитку та становлення усного мовлення (нестійкість мовленнєвої функціональної системи в дитини дошкільного віку) пояснюють вибіркочуву нестійкість у розвитку зв'язності мовлення, та мовленнєвої діяльності загалом, що визначається впливом різних шкідливих чинників.

СПИСОК ВИКОРИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М., Крутій К. Л. Дошкільна лінгводидактика: словник-довідник: понад 600 термінів, понять та назв. Запоріжжя: ТОВ «ЛПДС» ЛТД. 2014
2. Виготський Л. С. Питання дитячої психології. С-Пб: Союз, 2006. 312 с.
3. Крутій К. Л. Використання мультфільмів як засобу розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013, № 10, С.55–65.
4. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2010. 376 с.: іл.
5. Рібцун Ю. В. Методичні рекомендації щодо формування фонетикофонематичної складової експресивного мовлення молодших дошкільників із ЗНМ / *Український логопедичний вісник* : зб. наук. пр. Вип. 1. 2010. С. 72–81.
6. Ушакова О. С. Робота з розвитку зв'язного мовлення в дитячому саду (старша і підготовча до школи групи) / *Дошкільне виховання*, 2004. № 11. С. 8-12
7. Ушакова О. С. Робота з розвитку зв'язного мовлення (молодша та середня група) / *Дошкільне виховання*, 2004. №10. С. 9-14.
8. Родюк Н.Ю., Голюк О.А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Старобільськ, 2019. № 3 (326) травень. С. 64-74.
9. Kruty, K., Holiuk, O., Rodiuk, N., Bilska, O., Desnova, I., Pakhalchuk, N., Blashkova, O. Dysontogenesis and reduction of children's game: analysis, consequences, ways to solve problems. in society. integration. education. Proceedings of the International Scientific Conference. Vol. 1, 2022, May. pp. 415-425.
10. Нетреба М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.
11. Voyevutko N., Kuligina O., Methods of using immersion teaching modern Greek language in a higher education. *Advanced education*, 2016, vol. 5, pp. 73-79.
12. Kruty K., Holiuk O., Rodiuk N., Popovych O., Zdanevych O., Bilska O., Pakhalchuk N. Verification of assessment scales of the sensory enriched environment ECER-S and SSTEWS or implementation in Ukraine. Society. Integration. Education : proceedings of the International Scientific Conference. 2021. Vol. II, May 28-29. P. 756-767.

Гнатюк Т.А.,

викладач,

*Відокремлений структурний підрозділ
Львівський фаховий коледж транспортної інфраструктури
Національного університету Львівська Політехніка*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ

Наша сучасність, її динамічність, конфліктність, нестабільність приводять до того, що сьогодні практично не має соціальних груп населення, які б відчували себе соціально захищеними. В першу чергу це стосується дітей, які залишилися без опіки батьків, інших категорій дітей в залежності від того соціума, в якому знаходиться дитина: сім'я, освітні заклади, притулки, дитячі будинки. Це висуває задачі перед педагогами в області соціального захисту і соціальної допомоги дітям.

Соціально-емоційне й етичне навчання побудовано на трьох вимірах, які відповідають типам знань і компетенцій, що їх прагне передати учнівству: усвідомленість, співпереживання, залученість. Кожен із цих вимірів можна розглядати на трьох рівнях: особистісному, соціальному та системному.

Щоб діяти конструктивно (як особистість чи колектив), потрібно спершу усвідомити проблему. Другий крок – включитися в неї емоційно: це мотивує до дії (співпереживання). І третій крок – діяти вміло (залученість).

Коли співпереживання стає фундаментом соціально-емоційного й етичного навчання, це відкриває можливості учнівству краще усвідомлювати власні вчинки й слова, а також відмовитися від дій, які шкодять їм та оточенню. Це – перший рівень, особистісний, який стосується турботи про себе. Другий рівень, соціальний, розширює цю турботу також на інших – стимулює розвиток симпатії й співпереживання, а також ефективних навичок міжособистісних взаємин і спілкування. І третій рівень – системний, орієнтований на те, щоб допомагати учнівству розвивати усвідомленість, цінності та навички, скеровані на ширші громади, завдяки чому вони виростають відповідальними та ефективними громадянами й громадянками світу.

Соціально-емоційне й етичне навчання у будь-якій ситуації намагається зосереджуватися на сильних сторонах (а не на недоліках чи нестачах) і визнає наявні підстави для конструктивних змін.

Є чотири принципи:

- послідовність: пов'язані між собою вправи й активності сприяють засвоєнню навичок;
- активність: активні форми навчання допомагають учнівству краще засвоювати навички і переконання;
- спрямованість: складова, яка наголошує на розвитку особистісних та соціальних навичок;

- чіткість: скерованість на конкретні соціальні й емоційні навички.

1. Створення атмосфери співпереживання

Звісно, неможливо просто наказати учнівству проявляти співпереживання до себе та інших: потрібно продемонструвати їм цінність такого підходу, показати низку методів та навчити певних інструментів. Коли діти зрозуміють цінність цих інструментів та методів, вони почнуть застосовувати їх для власних потреб. І тоді вже й самі навчатимуться й навчатимуть одні одних.

2. Виховання стійкості

У сучасному світі людське тіло іноді реагує на небезпеку, коли насправді нам нічого не загрожує, або тримається за відчуття небезпеки навіть після того, коли загроза минула. Це призводить до розбалансованості нервової системи, яка так само знижує здатність концентруватися й навчатися та може шкодити здоров'ю. На щастя, учнівству під силу навчитися заспокоювати свій розум і тіло та збалансовувати свою нервову систему.

3. Підсилення уваги і само усвідомленості

Відточування уваги дає учнівству чимало переваг. Увага допомагає зосереджуватися, навчатися та засвоювати інформацію, дає змогу краще контролювати свої імпульси. Заспокоює тіло та розум, чим сприяє поліпшенню фізичного та психологічного здоров'я. Учням і ученицям дуже часто кажуть «Будьте уважні!», але мало хто навчає, як саме відточувати навички уваги.

4. Управління емоціями

Ментальні карти – це частина емоційної грамотності: вони допомагають учнівству розвивати емоційний інтелект та краще керувати своїм емоційним життям. Оскільки сильні емоції здатні підштовхувати нас до різних учинків, уміння керувати емоціями допомагає утримуватися від поведінки, яка може нашкодити нам та іншим людям. Коли діти це зрозуміють, вони також досягнуть цінності виховання в собі «емоційної гігієни». Це не означає уміння притлумлювати емоції, а радше уміння давати собі з ними раду здоровим способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Херсонський державний університет: веб-сайт. URL: www.kspu.edu
2. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ--навчання / За загальною редакцією О. Елькіна, О. Масалітіної, Я. Фюрста. Харків: Дім реклами, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/07/07/CEE-PRINT.pdf>
3. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для початкової школи / голов. ред. О.Елькін. 2021. URL: https://seelearning.emory.edu/sites/default/files/2021-09/SEE_Learning_Late_Elementary_Full_Curriculum_uk-%D0%9F%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0.pdf

Загорулько О.О.,

асистент учителя,

КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів №18

Маріупольської міської ради Донецької області»

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В останні десятиліття у житті дітей відбулися колосальні зміни: прискорився темп життя, збільшилася кількість факторів стресу, зростає конкуренція та відповідальність без наявності своєчасних та доступних способів релаксації. На додаток до всього зростає і кількість інформації, необхідної для переробки та засвоєння. До такого способу життя додається повсюдна комп'ютеризація, залежність від гаджетів, надлишок розважальних ресурсів, які відхиляють вектор уваги на гумористичний, розважальний контент. У результаті ми маємо дитину, яка мало проводить часу з однолітками, спілкується за допомогою соціальних мереж, особисті розмови вона відводить на другий план та замінює його дистанційними способами взаємодії. У такій ситуації страждають комунікативна та емоціональна сторони спілкування і як результат емоціональний інтелект. Також зазначені фактори призводять до підвищення емоційної перевантаженості, підвищення почуття тривоги, апатії, безпорадності. У таких умовах молодшим школярам стало важче освоїти основи емоційного та соціального життя.

Особливої важливості та актуальності розвиток емоційного інтелекту набуває в молодшому шкільному віці, оскільки саме в цей період йде активний розвиток усіх сторін особистості дитини.

На даному етапі відбувається вдосконалення їхньої самосвідомості, можливості до рефлексії та вміння вставати на місце іншої людини, а також враховувати її потреби та почуття. Вплинути в розвитку емоційного інтелекту можуть соціальні та біологічні чинники.

Формування та розвиток емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці – це актуальна проблема сучасної психолого-педагогічної науки [2, с. 10]

Розвиток даного конструкту відбувається у процесі спеціально організованої діяльності, у якій дитина набуває безпосередній індивідуальний досвід переживань емоцій та почуттів.

Повною мірою розкрити всі вищезгадані сторони особистості під час нормальної навчальної діяльності під час уроку досить проблематично. При цьому величезні можливості для роботи над афективною сферою дитині розкриває позаурочна діяльність. Її потенціал реалізується через клубні об'єднання, факультативи, різноманітні заходи (екскурсії, олімпіади, конкурси, проекти, акції та ін.).

Розглянемо методи позанавчальної діяльності, які потенційно можуть вплинути на розвиток емоційного інтелекту.

Розмова – один із найдоступніших і найпростіших способів розвитку даного конструкту.

Важливо обговорювати з дитиною усі ситуації, що викликали у дитини емоційні реакції протягом дня. Обговорювати, як можна інакше поводитись у тій чи іншій ситуації, які варіанти поведінки були б можливі, як інші відчували себе тоді та сприймали його вчинки.

Наступний метод розвитку емоційного інтелекту – це читання та аналіз художньої літератури [2, с. 18].

Література дозволяє розкрити перед школярем різноманітність почуттів та емоцій, викликати інтерес до власного внутрішнього світу та до особистості героїв художніх творів.

За допомогою літературних творів молодші школярі навчаються співпереживати, помічати найтонші зміни в емоційному тлі оточуючих та близьких. Там вони можуть знайти способи вирішення проблем, що виникають у класному колективі, у сім'ї, у дружніх стосунках.

Гуманістична педагогіка розглядає музичний розвиток, як найбільш сприятливе середовище для розвитку емоційної сфери. За допомогою музичних творів можна збагатити та гармонізувати внутрішній світ, реалізувати творчий потенціал. Понад те, цей метод може реалізувати потреба молодшого школяра у руховій активності.

Танцювальні рухи стають засобом передачі власних почуттів, переживань, образу.

Наступний напрямок у розвитку емоційного інтелекту – це театралізована діяльність.

Театр дозволяє вирішити багато проблем сучасної педагогіки та психології, пов'язані зі створенням сприятливого соціального клімату, зняттям тривоги, напруженості, підвищенням впевненості у собі, розширенням словника емоцій.

Важливою частиною діяльності щодо розвитку емоційного інтелекту є позанавчальна діяльність. На базі школи можлива організація клубу, гуртка, студії чи секції.

Таким чином, нині існують великі можливості для розвитку емоційного інтелекту молодшого школяра позанавчальною діяльністю, які, у свою чергу, допоможуть оптимізувати емоційні процеси та стани, що виникають у дітей у процесі міжособистісної взаємодії та навчання в школі. До того ж, розвиток емоційного інтелекту можна виділити як значний чинник підвищення психологічної культури у дитячому суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікуліна І. В., Холмогорова А. Б. Соціальна тривожність: зміст поняття та основні напрями вивчення. *Соціальна та клінічна психіатрія*. 2021. № 1. С. 60-67.
2. Фасуляк І. У. Особливості емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку. *КПЖ*. 2021. №4. 135с.

Канавіна А.Б.,
здобувач вищої освіти,
Мариупольський державний університет
Науковий керівник: Хаджинова І.В.,
старший викладач кафедри педагогіки та освіти,
Мариупольський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИМ ВИХОВАННЯМ ШКОЛЯРІВ

Процеси реформування системи освіти в Україні зумовили питання, пов'язані із соціально-емоційним вихованням учнів, що покликане формувати емоційну стійкість та допомагати учням ставати більш свідомими особистостями.

В 2017 році почалося реформування загальної середньої освіти шляхом введення концепції Нової української школи, в якій задекларовано формування в освітньому процесі цінностей, соціальних компетентностей та навичок учнів [8].

Концепція Нової української школи визначає соціально-емоційний розвиток дітей пріоритетним завданням сучасної освіти та вбачає в емоційному інтелекті наскрізне вміння, пов'язане зі всіма компетентностями, що є підґрунтям успішної самореалізації учня – як особистості, громадянина і майбутнього фахівця [6].

Підходи до впровадження соціально-емоційного виховання школярів вивчаються у наукових працях Д. Вечслера [11], І. Васильківського [1], Т. Котик [4] та інших.

Поняття соціально-емоційного виховання було уведено у педагогічну теорію та практику в 1994 р. фахівцями інституту Фетцера.

Під цим поняттям мається процес формування поглядів і навичок, необхідних для усвідомлення емоцій та управління ними, виховання й ефективного застосування набутих знань і навичок; розвиток здатності піклуватися про інших і цікавитися іншими, створювати позитивні міжособистісні відносини і формувати адекватну поведінку в складних ситуаціях [11].

Цілі соціально-емоційного виховання забезпечують основи для кращої адаптації й академічних успіхів учнів, що відображається у позитивному впливі на соціальну поведінку та взаємовідносини між однокласниками.

Значення соціально-емоційного виховання для розвитку загальних компетентностей особистості важко переоцінити. Цей факт підтверджено значною кількістю досліджень у галузі освіти, дані яких засвідчують позитивний вплив результатів соціально-емоційного виховання на академічну успішність учнів та забезпечення формування їхніх здатностей до навчання протягом усього життя.

Соціально-емоційне виховання стимулює створення більш позитивної атмосфери в школі і створює середовище, яке сприяє навчанню. Важливим у процесі є формування здатності школярів адаптуватися до проблемних ситуацій з метою пошуку варіантів їх вирішення, здатності керування своїми емоціями, підтримання позитивних відносин з іншими людьми. До результатів соціально-емоційного виховання слід віднести й стійку позитивну мотивацію до навчання, здатність у процесі навчання краще розпоряджатися своїми особистісними ресурсами [7].

Оскільки саме в школі діти проводять більшу частину часу, саме школа є основним простором соціально-емоційного розвитку дітей.

Науковці стверджують, що для психічного здоров'я дітей необхідна збалансованість позитивних і негативних емоцій, яка забезпечує підтримання душевної рівноваги та життєствердної поведінки.

Порушення емоційного балансу сприяє виникненню емоційних розладів, що призводять до відхилення в розвитку особистості дитини, до порушення у неї соціальних контактів. Умовою соціально-емоційного розвитку дитини виступає його здатність «відчувати» емоційний стан оточуючих людей, співпереживати та реагувати на це. Для реалізації сприятливої емоційної сфери в закладі загальної середньої освіти керівнику варто керуватися наступними принципами соціально-емоційного виховання:

1. послідовність – діяльність планується та реалізується послідовним шляхом поглиблення у вже наявних розуміннях та знаннях учнів з урахуванням їх рівня розвитку;
2. активність – діяльність потребує активної участі учнів;
3. сфокусованість – для виховання спеціальних компетентностей планується ціленаправлена діяльність, вихованню приділяється достатньо часу.
4. ясність – мета і ймовірні результати діяльності чітко визначаються та обговорюються.

Соціально-емоційне виховання побудовано на трьох площинах, які відповідають компетентностям учнів: усвідомленість, співпереживання, залученість.

Структура соціально-емоційного виховання містить в собі три рівні: особистісний, соціальний, системний.

Науковцями виокремлено й обґрунтовано особливості виховання емоційного інтелекту учнів, до яких слід віднести підбір оптимальних методів, форм освітньої діяльності, застосування педагогами емоційного виховання, подолання емоційного відчуження між вчителем і учнем, врахування принципів розвивального навчання і виховання тощо [9].

Можемо зробити висновки на основі узагальнення поглядів учених та теоретичного аналізу проблеми виховання емоційного інтелекту особистості, особливостей розвитку емоційного інтелекту в контексті соціально-емоційного виховання особистості, психолого-педагогічних особливостей виховання емоційного інтелекту учнів, виокремлення змісту та структури процесу виховання

емоційного інтелекту учнів у системі середньої освіти

Отже, соціально-емоційне виховання стимулює створення більш позитивної атмосфери в школі і створює середовище, яке сприяє навчанню. Важливим у цьому процесі є формування здатності школярів адаптуватися до проблемних ситуацій з метою пошуку варіантів їх вирішення, здатності керування своїми емоціями, підтримання позитивних відносин з іншими людьми.

До результатів соціально-емоційного виховання слід віднести й стійку позитивну мотивацію до навчання, здатність у процесі навчання краще розпоряджатися своїми особистісними ресурсами. Такі учні, як правило, досягають кращих академічних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильківський І. П., Сопівник Р. В. Зміст і структура методики виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. Вип. 3. С. 48–61.
2. Голюк О. А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів / ред. кол.: Г. С. Тарасенко, М. Яворська-Віктовська, В. І. Шахов. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. Випуск 5. С.275–279.
3. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічна підготовка менеджерів освіти в університетах: теорія та практика: монографія / за ред. І. В. Соколової. Маріуполь : МДУ, 2017. 372 с.
4. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Астон, 2020. 192 с.
5. Нетреба М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.
6. Нова українська школа: концепція. *Міністерство освіти і науки України*: офіц. веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 06.11.2022).
7. Павлюк О.М. Розвиток емоційного інтелекту в закладі загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник. Лисичанськ: 2021. 43с.
8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Законодавство України*: офіц. веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.11.2022).
9. Управління процесом формування особистостей учнів засобами розвитку соціально-емоційного інтелекту: веб-сайт. URL: <https://genezum.org/library/upravlinnya-procesom-formuvannya-osobystostey-uchniv-zasobamy-rozvytku-socialno-emocijnogo-intelektu-uzagalnennya-dosvidu-z-prezentacieyu-rozrobky-uroku> (дата звернення: 10.11.2022).
10. Хаджинова І. Виховання емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку: аналіз зарубіжного досвіду. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті: міжнародний періодичний збірник наукових праць/ за заг.ред.проф. В.П.Бабича,проф. Л.А.Штефан. 2021. Випуск 3. С.60-63.
11. Wechsler D. Non-intellective factors in general intelligence. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*. Vol. 38. P. 101–103.

Красозова М.В.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: Хаджинова І.В.,
старший викладач кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

ВПЛИВ СОЦІУМУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

24 лютого 2022 року назавжди змінило звичний уклад життя кожного українця. Саме в цей день війська ворожої держави увійшли на українські території та почали нищити нашу країну. Саме в умовах воєнного стану вміння розпізнавати та контролювати власні емоції та емоції оточуючих людей є особливо актуальними.

На розвиток дитини з самого народження має вплив три фактори – спадковість, виховання та навколишнє середовище. Саме ґрунтуючись на цих «китах» формується людина як особистість. Відокремити їх один від одного неможливо, оскільки вони тісно взаємопов'язані. Зосередимо свою увагу саме на останньому факторі – соціальному середовищі або соціумі. Поняття «соціум» розглядають як «цілісну соціальну систему (людська спільнота як результат форм діяльності людей, що склалася історично); людську спільноту певного типу (родові та сімейно-родинні, соціально-класові, національно-етнічні, територіально-поселенські спільноти), група людей, об'єднаних за якимись (професійними, культурними і т. ін.) ознаками; соціальне оточення людини, сукупність історично сформованих форм діяльності людей» [1]. Отже, узагальнюючи, соціум – це люди, що оточують індивіда.

Дитину молодшого шкільного віку щодня оточують безліч людей, починаючи з батьків, друзів, вчителів закінчуючи пересічними перехожими, які також мають певний вплив на емоційний стан дитини, оскільки вона підсвідомо може відображати їхні дії, емоції тощо. В умовах воєнного стану рівень впливу соціуму на емоційний стан дітей молодшого шкільного віку зріс. Рятуючи своє життя, у безпечному місці можуть опинитися абсолютно не схожі один на одного люди і перебувати у стані невизначеності досить довгий час, що впливає на дітей, які можуть опинитися поряд. Психологи стверджують, що психіка дитини є більш пластичною та у складних життєвих ситуаціях «захищає» її, але в умовах воєнного стану, коли дорослі не завжди можуть залишатися у стійкому емоційному стані, вони можуть забути у цей час про емоції дітей і це може стати фатальною помилкою.

Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної академії медичних наук України (НАМН) проводив онлайн-опитування дітей шкільного віку та їхніх батьків про те, як війна в країні впливає на психологічний та психоемоційний стан дітей. Зрозумілим є те, що події, які відбуваються, суттєво впливають на психологічний стан дітей.

Щоб вплив соціуму (на прикладі найближчого соціального оточення дитини – її батьків) на емоційний стан дитини був позитивним, необхідно пам'ятати, що дитина така сама людина і вона все розуміє, тому слід обговорити з нею ситуацію яка відбувається, при цьому самому зберігати максимальний спокій. Також варто обговорити правила безпечної поведінки: як слід поводитися, до кого звернутися по допомогу тощо. Розуміння того, як слід поводитися сприяє налагодженню психоемоційного стану, так само як і відчуття надійності від дорослого. Задля стійкого психоемоційного стану дитині варто знати, що вона у безпеці, що дорослий захистить її у будь якій ситуації, і завдання дорослого запевнити її у цьому. Не варто забувати, що прояв емоцій (не лише позитивних, але і негативних) є нормальним у ситуації, що склалася і варто дозволити дитині вивільнити емоції. Та не лише дітям потрібно “відпустити” себе, дорослим теж потрібна можливість поплакати, покричати, оскільки, якщо емоційний стан дорослих буде рівноважено, вони зможуть заспокоїти і дитину [2].

Незважаючи на умови в Україні, освіта дітей залишається важливим аспектом функціонування країни, тому навчання продовжується не зважаючи ні на що. Зараз навчання проходить у дистанційному форматі, що не є чимось новим ні для дітей, ні для вчителів. Щоб підтримати емоційний стан дітей під час навчання можна використовувати наступні вправи та прийоми:

1. «Планета навпаки»: запропонуйте дітям зобразити на папері та вигадати умови існування певних предметів. Наприклад: Перетворити будь-що на овал і уявити, як із цим взаємодіє кіт/собака. Що буде з будинками, якщо всі вони будуть овальними? Правила дорожнього руху на квадратній планеті. Як має рухатися людина на квадратній планеті? Далі охочі можуть провести презентацію своєї роботи/рішення перед присутніми.

2. «Показати емоцію»: попросіть дітей показати свої емоції. Наприклад: лінь (рекомендується робити першою); зацікавленість; хитрість (щось замислили); замріяність; гнів; страх; закоханість (може бути у предмет, подію); радість (у кінці); щастя (у кінці). Вчителю варто уважно слідкувати за груповою динамікою (особливо при прояві негативних емоцій) та вчасно переключатися на іншу (протилежну) емоцію.

3. «Уявімо себе»: вправа полягає в тому, щоб діти могли уявити себе різними персонажами чи предметами і відтворити цю роль в ігровій формі. Вона починається з того, що вчитель всьому класу задає відповідну «роль», яку варто відіграти учням одночасно. Наприклад, діти уявляють себе: гарним деревом; картиною, на яку всі дивляться; чайником, який закипає; пеньком; квіткою/плющем, який плететься по стіні; динозавром; жабою; кішкою, яка засинає.

Отже, соціум залишається важливим фактором формування дитини, зокрема він впливає на її емоційний стан і незважаючи на життєві ситуації він не втрачає цього впливу, виконуючи його свідомо чи підсвідомо. Тому важливо пам'ятати про це та намагатися підтримати дитину у складний для всієї країни час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник.UA Портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?sword=%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%83%D0%BC>.
2. Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни. URL: <https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viyny/2022/02/28/>
3. Олексюк Н. Особливості соціального формування дитини у різні вікові періоди її розвитку Людинознавчі студії. Педагогіка, 2014. №29. С. 125-134.
4. Голюк О. А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів / ред. кол.: Г. С. Тарасенко, М. Яворська-Віктовська, В. І. Шахов. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. Випуск 5. С.275–279.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Теорія і методика деонтологічної підготовки менеджерів освіти в університетах : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка – Маріуполь, 2018.
6. Хаджинова І. Виховання емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку: аналіз зарубіжного досвіду. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті: міжнародний періодичний збірник наукових праць/ за заг.ред.проф. В.П.Бабича,проф. Л.А.Штефан. 2021. Випуск 3. С.60-63.
7. Ntreba M. M., Timofeeva I. B., Moiseienko R. M., Khadzhinova I. V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the new ukrainian school *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 82. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 167-171.*

Марчишин Г.М.,

викладач,

*ВСП «Львівський фаховий коледж
транспортної інфраструктури українського
державного університету науки і технологій»*

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В даний час, піклуючись про фізичний і пізнавальний розвиток дитини, дорослі часто забувають про важливість його емоційно-особистісного розвитку, який безпосередньо пов'язаний з психологічним і соціальним благополуччям дитини.

У дітей спостерігаються недостатньо сформовані вміння розпізнавати і описувати свої емоції, а також висловлювати свій емоційний стан соціально прийнятним способом по відношенню до оточуючих і близьким. Через це виникають конфлікти всередині дитячої групи і в міжособистісних сімейних відносинах, у дошкільників з'являються внутрішньоособистісні проблеми, які впливають в тривожність, гіперактивність, сором'язливість, агресивності, замкнутості і т.д.

Головні завдання соціально-емоційного виховання:

- створення можливостей для розпізнання своїх та емоцій інших доступними засобами самовираження;
- формування у дітей умінь та навичок практичного володіння вираженням виявів емоційних виражень спілкування (міміка, жест, пантоміма);
- розвиток почуття співпереживання, краще розуміння себе та інших;
- корекція небажаних індивідуальних особливостей, негативних емоційних проявів, поведінки, настрою;
- підвищення рівня самоконтролю щодо свого емоційного стану в ході спілкування з оточуючими, формування терпимості до думки співрозмовника;
- удосконалення стану розвитку вищих психічних функцій пам'ять, увага, мислення, уява, розвиток сприйняття;
- зняття психом'язової напруги;
- формування адекватної самооцінки;
- вміння регулювати свою поведінку і емоційний стан різними способами, коригувати психоемоційного стану.

Емоційний інтелект – те, що дає силу нашим дітям. Він не закладений спочатку, але кожен з батьків може виховати цю рису у своїй дитині.

Професор психології Джон Готтман вважає, що секрет виховання полягає в тому, як ми спілкуємося з дітьми, коли вони переживають емоційні моменти. У своїй книзі «Емоційний інтелект дитини. Практичний посібник для батьків» автор розповідає про довготривале дослідження, в якому брало участь 56 сімей.

З'ясувалося, що діти, в сім'ях яких практикувалося емоційне виховання, не лише краще розуміли себе, вміли швидко заспокоюватися у стресових ситуаціях, але навіть менше хворіли. Здатність відчувати співрозмовника, розуміти його емоції дає безліч бонусів і в дорослому житті.

Не завжди легко зрозуміти емоції дитини. Що для цього потрібно зробити батькам:

1. Усвідомити емоції дитини.
2. Зрозуміти, що вираження емоцій дитиною – це завжди додатковий привід для зближення з нею.
3. Вислухати дитину і визнати, що її почуття – слушні.
4. Допомогти дитині назвати емоцію, яку вона відчуває.
5. Допомогти у розв'язанні проблеми.

Виховання соціально-емоційно зрілої особистості, її переживань і почуттів, починаючи з перших років життя, залишається, також важливим педагогічним завданням, оскільки емоційне ставлення до навколишнього світу зумовлює цілі, на досягнення яких будуть використані набуті дитиною знання та вміння. Здатність до соціально-емоційних переживань проявляється одразу після появи дитини на світ, а період дошкільного дитинства вважають «золотим віком» емоційного життя. Протягом перших шести років закладається основа розвитку емоційно-почуттєвої сфери людини, що є запорукою її нормального психічного розвитку, гарантії зростання гармонійної особистості

Для повноцінного емоційно-ціннісного розвитку дошкільнят педагогам варто знати не тільки індивідуальні особливості розвитку кожної дитини, а й те, на що саме потрібно звертати увагу в кожному віковому періоді.

Процес усунення відхилень у емоційній сфері дошкільника важкий і тривалий. Однак систематична всебічна робота в цьому напрямку дає позитивні зрушення. Розвиваючи дитячі емоції, створюючи умови для отримання якомога більших емоційно позитивних переживань дитиною в колективних іграх, спілкуванні, творчості, навчаючи дитину регулювати свою поведінку під впливом емоцій, знаходити оптимальний вихід із конфліктних ситуацій можна досягти того, що дитина з часом буде отримувати задоволення від спілкування з ровесниками та дорослими, позитивні навички спілкування стануть звичкою, підвищиться віра дитини у свої сили, вона навчиться приймати і визначати рівність своїх однолітків.

Обираючи спосіб впливу на дитину, педагог повинен:

- усвідомлювати, що емоції – провідний психічний процес у дошкільному віці, місток, який з'єднує внутрішній світ дитини із зовнішніми подіями;
- позитивно оцінювати емоційність як даровану дитині природою чутливість;
- урахувати індивідуальні особливості емоційної сфери кожної дитини (вразливість, глибину почуттів, стійкість станів, емоційний досвід);
- розрізняти прояви емоційного неблагополуччя: хворобливу подразливість, депресивні стани, страхи, фобії, неврози, тривожність, швидку втомлюваність нервової системи;
- розуміти походження різних форм емоційного неблагополуччя дитини, серйозно до них ставитися. Не звинувачувати малюка в них, не докоряти батькам;
- добирати індивідуальний підхід до емоційно неблагополучних дітей;
- спонукати дітей щоденно фіксувати свій емоційний стан, за допомогою відповідних позначок та пояснювати його;
- залучати родину до вказаного напрямку педагогічної діяльності. Із допомогою оцінних суджень підносити її до рангу найбільш значущих для повноцінного розвитку дитини;
- під час оцінки результатів діяльності дитини, особливо навчальної, враховувати її емоційний стан, наявність чи відсутність інтересу до певного виду роботи, ставлення до конкретного дорослого як до носія вимог та експерта досягнень.

Емоційний досвід дитини – це досвід її переживань, який може мати як позитивну, так і негативну забарвленість, що безпосередньо впливає на її актуальне самопочуття. Сучасні наукові дані переконливо показують, що результат позитивно-направленого дитячого досвіду: довіра до світу, відкритість, готовність до співпраці, забезпечують основу для позитивної самореалізації зростаючої особистості. Для психічного здоров'я дітей необхідна збалансованість позитивних і негативних емоцій, що забезпечує підтримання душевної рівноваги та життєствердної поведінки. Порушення емоційного балансу сприяє виникненню емоційних розладів, що призводять до відхилення в розвитку особистості дитини, до порушення у неї соціальних контактів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виховання у Стародавній Греції: соціокультурний контекст : навч. посіб. для вищ. пед. навч. закл. / Петро Гусак, Людмила Гусак, Леся Мартіросян ; Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 199 с.
2. Михальченко М. Виховання політичне // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с. ISBN 978-966-611-818-2.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт.кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н.І. Богданець - Білоскаленко [та ін.]; наук.ред.: Г.В.Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304с.

Прибора Т. О.,

к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Останні роки були буремними для педагогіки початкової школи, ніби випробовували нові системи освіти на здатність до виживання. Відбулася переоцінка цінностей, для педагогів і батьків, у першу чергу, стали важливими проблеми фізичного і соціально-емоційного виховання підростаючого покоління. Навчання і спілкування через інтернет наклало свій відбиток на особливості взаємодії молодших школярів з однолітками, дорослими та вчителями, що почало проявлятися у підвищеній нетерплячості, розсіяній увазі, невмінні налагодити контакт, зниженні вимог до власної особистості та підвищенні до партнера по спілкуванню. Враховуючи вище зазначене, проблема розвитку емоційного інтелекту молодших школярів набула важливого значення у молодших класах.

Для педагогіки дана проблематика не нова. З упевненістю можна стверджувати, що вона зародилася із виникненням процесу виховання молодшого покоління ще у первісному суспільстві. У різні часи її визначали різні терміни. Дане поняття у сучасному розумінні з'явилося в працях дослідників 60-х років ХХ ст., а термін запропонували Джон Майер і Пітер Селовей у 1990 р. Популярності ж емоційний інтелект набув після виходу книги американського психолога та журналіста з *New York Times* Деніела Гоулмана «Емоційний інтелект: чому він значить більше ніж IQ» [2].

Ним були виділені критерії розвиненого емоційного інтелекту: розуміння власних емоцій, керування власними емоціями, емпатія у ставленні до емоцій інших людей, здатність справлятися з емоціями інших людей, що дозволяють зорієнтуватись у напрямках розвитку ЕІ у початковій

школі. Так, у початковій школі потрібно зробити акцент на вдосконалення дитиною вміння контролювати свої емоції і почуття, щоб вони не виходили за рамки дозволеного, свідомий вплив на свої емоції та керування ними, розпізнання своїх емоцій і почуттів і усвідомленні їх; здатності використовувати свої емоції на благо собі і оточуючим; вмінні ефективно спілкуватися з іншими людьми, знаходити з ними «емоційний контакт»; здатності визначати і визнавати почуття інших, представляти себе на місці іншої людини, співчувати їй [4].

У молодшому шкільному віці почуття й емоції дитини починають визначати не стільки гра і спілкування, скільки процес і результат її навчальної діяльності, та потреба, яка її задовольняє.

У процесі навчання змінюється зміст емоцій молодшого школяра і відбувається їхній подальший розвиток у плані усе більшої усвідомленості, стриманості, стійкості. Учні вчаться стримувати емоції, приборкувати індивідуальні прояви, оскільки участь у навчальній діяльності, спілкування з учителем, колективом класу вимагає стриманості в почуттях, що на початку дається учневі нелегко.

Навчальна діяльність стимулює прояв інтересу до ігор, що вимагають кмітливості, елементів змагання. Позитивні емоції виникають тепер і від рішення інтелектуальної ігрової задачі й у процесі спортивного суперництва.

Враховуючи вище зазначене важливо створити атмосферу співпереживання у класі, удосконалити стійкість до життєвих ситуацій, підсилити увагу та самоусвідомленість, розвинути в учнів системне мислення (розуміння того, що розуміння того, що «люди, речі та події взаємозалежні з іншими людьми, речами та подіями і взаємопов'язані з ними складною мережею причинно-наслідкових зв'язків» [4, с. 11].

Щоб розвинути атмосферу співпереживання у класі потрібно врахувати, що в початковій школі в учня з'являються нові соціальні ролі, наприклад школяр, однокласник, що сприяє набуттю нового життєвого досвіду і поряд із цим виникненню більшого спектру переживань у дитини. Переживання формується під впливом конкретних впливів і дитячої реакції на них. Учні початкових класів найбільше співпереживають тим, хто опинився в такій смій ситуації як і вони. Дитина краще розпізнає переживання інших, після того як усвідомлює прояви власних переживань. З цією метою варто за можливості просити учня озвучити емоції, які він відчуває в даний момент. Це допомагає формувати у школяра чуйне ставлення як до себе, і до оточуючих людей.

Важливо, щоб у період формування співчуття у дітей педагог став для них еталоном.

Засобом для розвитку емпатії можуть слугувати стихійні і спеціально створені емпатогенні ситуації (на основі спілкування з іншими людьми, спостереженнями за навколишньою дійсністю, переглядом мультфільмів, обговоренням відеоігор, слуханням казок, розігрування театральних вистав тощо). Стихійні емпатогенні ситуації можна поділити на два види: 1) ситуації, що виникли у присутності дорослого; 2) ситуації, які виникли поза межами

спостереження дорослого (на основі спілкування з ровесниками, навчання, ігрової діяльності, образотворчої діяльності) [1, с. 94].

Важливим напрямком роботи є створення ситуацій «співраді». Вони реалізуються через участь дітей у шкільних святах, спільних екскурсіях, подорожах, відпочинку на природі, тематичних чаюваннях, днях народження та тематичних уроках [1, с. 95].

Як зазначає український науковець Ю. Савченко, розвивати емоційний інтелект в молодшому шкільному віці необхідно починати з основних емоцій і поступово переходити на їхні відтінки: читання книг з аналізом настрою і почуттів, персонажів, різні види театрів, ігрові вправи, наприклад «Вгадай настрій», «Намалюй свій настрій», «Заспівай про свої почуття», «Зіграй мелодію свого настрою», «Я – дизайнер», «Вгадай, що я відчуваю», «Напиши листа однокласнику, що хворіє»; ситуації з повсякденного життя дітей, уявні ситуації з життя дітей України і світу; демонстрація фотографій; малюнків осіб з основними емоціями і пізніше з відтінками емоцій; малювання «власного настрою», а також близьких, друзів та аналіз причин настрою, естетичне сприйняття світу [3, с. 14, 1, с. 94].

Крім того, розвитку розвитку емоційного інтелекту молодших школярів сприяє театральна діяльність. Крім звичайного театру застосовують ляльковий, тіньовий, пальчиковий, театр маріонеток, театр на фланелеграфі [2, с. 563].

Отже, розвиток емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці повинен носити прикладний характер і бути тісно поєднаним з освітнім процесом. Оптимальне поєднання урочної та позаурочної діяльності у розвитку ІЕ покращить процес розвитку ЕІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулаков Р. Розвиток емпатії у дітей молодшого шкільного віку в умовах освітнього процесу. *Психологія: реальність і перспективи*. Збірник наукових праць РДГУ. 2020. Вип.15. С. 91–96.
2. Прибора Т., Радул О. Театральна діяльність як засіб розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 561–564.
3. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12 (31). С. 12–16
4. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для початкової школи / голов. ред. О. Елькін. Харків: Дім реклами, 2021. 339 с.

Федорик В.В.,
старший викладач кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В освітній реформі «Нова українська школа» (НУШ) особливу увагу приділяють розвитку емоційного інтелекту. Новий фокус школи – навчити учнів вибудовувати ефективні відносини з іншими і розуміти власні потреби, бажання та емоції, що в подальшому допоможе віднайти своє місце в соціумі [1, с. 269]. Емоційний інтелект як психологічне утворення формується в процесі життя людини, і чим раніше запустити даний процес, тим продуктивніше буде результат. Тому майбутнім вчителям НУШ в ході професійної підготовки необхідно розвивати та демонструвати власний високий рівень емоційного інтелекту, який стане для дітей молодшого шкільного віку прикладом для наслідування.

Юрій Москаленко та Марія Оліяр у своїй роботі висвітлили результати дослідження рівня розуміння майбутніми вчителями змісту поняття «емоційний інтелект» і його значення в освітньому процесі початкової школи. Анкетування показало, що здобувачі усвідомлюють значущість розвитку емоційного інтелекту для успішної майбутньої професійної діяльності, позитивно оцінюють значення емоційності вчителя в освітньому процесі початкової школи [2, с. 89].

Метою ж нашого дослідження стало визначення рівня емоційного інтелекту майбутніх вчителів Нової української школи. Базою дослідження був Бердянський державний педагогічний університет. Вибірку склали 105 здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання зі спеціальності 013 «Початкова освіта». Тест на емоційний інтелект ми обирали опираючись на концепцію емоційного інтелекту представлену у роботі О.М. Собченко. Як зазначив автор окремі структурні компоненти емоційного інтелекту пов'язні з певною групою здібностей: сприйняття емоцій та їх розуміння – з когнітивними здібностями, здатність до управління емоціями – з емоційними здібностями, управління емоціями в стресових ситуаціях і самомотивація пов'язані з адаптаційними здібностями, соціальна емпатія і управління чужими емоціями – із соціальними здібностями людини [3, с. 86]. За допомогою проведеного тесту на емоційний інтелект, розробленого на основі досліджень професора психології Константініса Петрідіса ми отримали результати за наступними компонентами: адаптивність, самоствердження, емоційне сприйняття, вираження емоцій, вирішення проблем, саморегуляція, контроль імпульсів, міжособистісні стосунки, самоповага, самомотивація, соціальна відповідальність, стресостійкість, емпатія, задоволення від життя та оптимізм. Результати дослідження рівня розвитку емоційного інтелекту та його компонентів у майбутніх вчителів НУШ представлено на рис. 1.

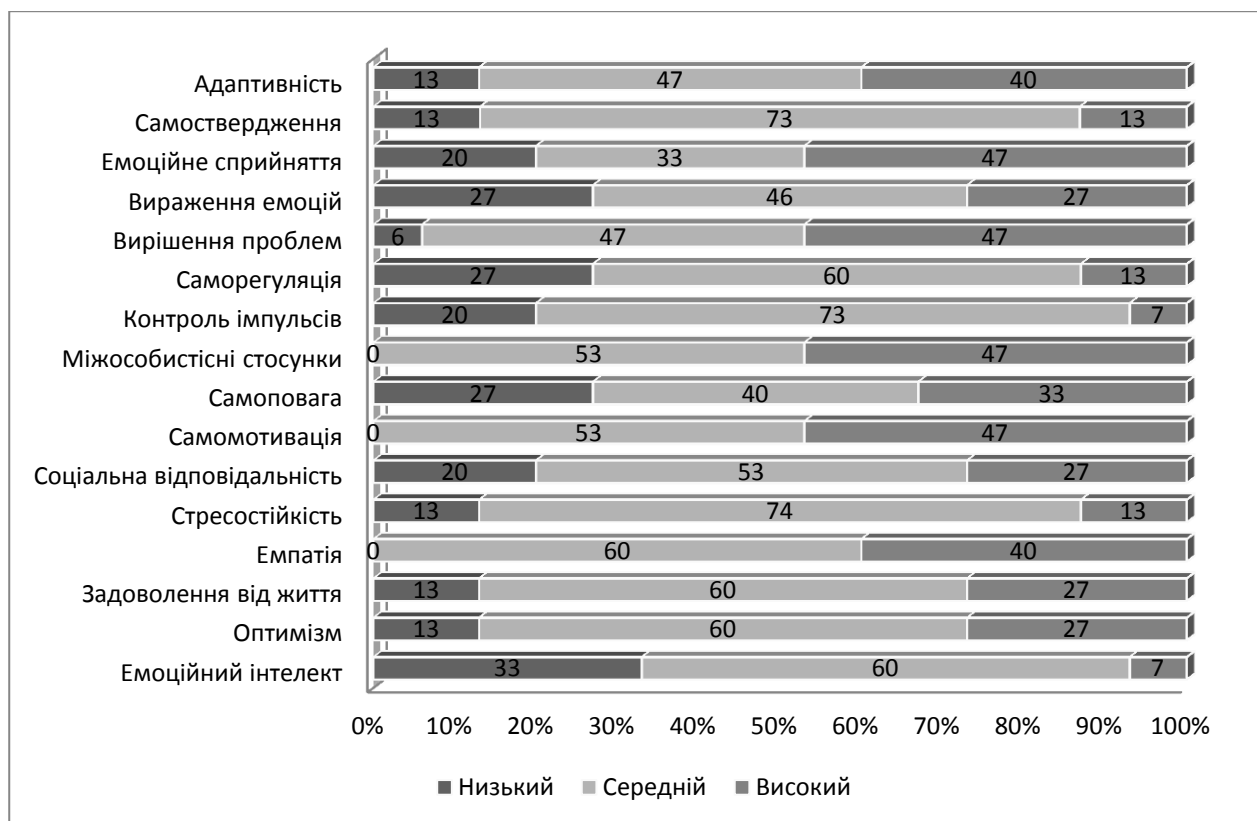

Рис. 1. Рівень емоційного інтелекту та його компонентів у майбутніх вчителів Нової української школи (n=105)

Наше дослідження показало, що в першу чергу потребують пильної уваги такі компоненти емоційного інтелекту як самоствердження, саморегуляція, контроль імпульсів та стресостійкість. Також із результатів помітно, що високий рівень емоційного інтелекту мають 7 здобувачів (7%). При обробці даних ми теж звернули увагу на те, що у здобувачів заочної форми навчання більшість компонентів емоційного інтелекту на високому або середньому рівнях, а от у здобувачів денної форми – на середньому та низькому.

Таким чином, опираючись на результати проведеного дослідження вбачаємо необхідність розробки та впровадження корекційно-розвивальних заходів спрямованих на підвищення рівня емоційного інтелекту майбутніх вчителів НУШ. Саме такий формат роботи над собою допоможе випускникам стати дійсно цінними та конкурентоспроможними спеціалістами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудима Н.В., Мелекесцева Н.В., Ковальчук О.В. Готовність учителя початкової школи до формування в учнів емоційної грамотності на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобами емоційного спілкування. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Вип. 29. 2020. С. 266–276.
2. Moskalenko Y, Oliiar M. Development of emotional intelligence of future primary school teachers. *Mountain school of Ukrainian carpaty*. №24. 2021. С. 89–94.
3. Собченко О.М. Здібності у структурі емоційного інтелекту як фактор формування особистості. *Наука. Релігія. Суспільство*. №4. 2010. С. 84–87.

Федотова С. О.,

к. філолог. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка*

РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

У сучасній психології та педагогіці проблема емоційного розвитку дітей визнана найголовнішою. Психологи зазначають, що надзвичайно важливо для дитини навчитися радіти чужій радості та співчувати чужому горю. Щоб виявити свої почуття і зрозуміти почуття іншого, необхідна розвинена емоційна, чуттєва сфера особистості.

Початкова освіта в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» зосереджує увагу на розвиткові інтелектуальної та емоційної сфери дитини. Провідні психологи Л. С. Виготський, О. В. Запорожець зазначали, що тільки узгоджене функціонування емоційної сфери та інтелекту у тісній єдності може забезпечити успішність будь-яких форм діяльності. Розумовий розвиток тісно пов'язаний з емоційною сферою дитини, світом її почуттів і переживань [1].

Одним із найважливіших компонентів морального розвитку дитини є формування емпатії як здатності людини до співчуття і співпереживання іншим людям, розуміння їх стану. Л. С. Виготський зазначав, що «життєвий шлях особистості – це історія її переживань».

Вивченням проблем розвитку емоційної сфери дитини займалися психологи: А. Запорожець, Л. Стрелкова, В. Абраменкова, А. Рояк.

У розмаїтті засобів впливу на розвиток емоційної сфери молодших школярів важливе місце посідає художня література: читання фольклорних і художніх творів.

Література поєднує в собі художнє слово, драматичну дію, поетику, почуття, емоції, настрої, образотворче мистецтво (ілюстрації). Художня література допомагає дитині глибше пізнати свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення, подає взірці для наслідування, викликає естетичні почуття та емоції під час читання.

Оскільки важливою діяльністю молодших школярів є читання, тому саме художня література (слухання та читання творів, ознайомлення з різними літературними жанрами) є для вчителя дієвим засобом формування особистісних якостей та творчих здібностей учнів початкових класів. Художня література розвиває дитину інтелектуально, впливає на формування емоційної сфери, емпатії.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив увагу вчених до розвитку емоційної сфери, емпатії молодших школярів засобами фольклорних і художніх творів.

Методичні дослідження визначають такі напрями: навчання читання казок, літературних оповідань (О. В. Джежелей, М. С. Бібко); традиційні та інноваційні прийоми роботи з казкою (А. Богуш, Л. Варзацька, О. Савченко).

Такі емоції як радість, щастя, смуток, обурення, засудження, схвалення, співчуття, співпереживання у молодих школярів формуються значною мірою під впливом художньої літератури (казок, легенд, казок-оповідань, оповідань).

У художній літературі (у казках, легендах, оповіданнях) тлумачиться зло і добро. Дитина поступово вчиться розрізняти добро і зло, співпереживати, співчувати позитивним героям, не поважати, засуджувати зло, підступність, нещирість.

У початковій школі учні починають знайомитись з легендами у 3 і 4 класах. Діти засвоюють, що легенда – народне сказання або оповідання про якісь події чи життя людей, оповите фантастикою. Отже, діти усвідомлюють, що легенда за змістом близька до казки. В легендах, як і в казках, наявний фантастичний елемент. У підручниках з читання пропонуються різні легенди: героїчні (історичні), міфологічні, соціально-побутові [1].

Легенда «Як мати стала зозулею» за своєю побудовою подібна казці. Вона починається сталою казковою словесною формулою: *«Були собі чоловік і жінка і мали четверо дітей»*. У кінці твору сталі словесні формули відсутні: **«А мати назавжди одцуралася дітей і донині літає зозулею»**.

В основу цієї легенди покладені давні міфологічні уявлення і вірування наших предків про те, що світ магічний, і людина – частинка цієї магії. У тексті йдеться про перетворення людини на птаха (зозулю). У цій легенді народ торкається морально-етичних проблем: стосунки в родині, ставлення батьків до дітей, ставлення дітей до батьків. Матір у творі зображується як дуже дбайлива, любляча: (Після смерті чоловіка всі турботи про чотирьох дітей лягли на плечі матері.) *«Жінка сама ловила рибу і годувала дітей»*. Проте діти вирости жорстокими, байдужими: не захотіли подати води хворій матері: *«Пішли діти на двір гратися, а мати в хаті ледве-ледве підводиться з ліжка, обростає пір'ям.»*

Легенда наповнена почуттями любові, ніжності матері до дітей. Матір звертається до дітей: *«Діточки», «доню», «Івасику»*.

Для того, щоб учні зрозуміли почуття матері, дітей, для того, щоб у них як у читачів виникли співчуття до матері, засудження дітей, доречно поставити такі запитання:

- *Як матір ставилася до своїх дітей? Як турбувалася про них?*
- *Яким словами /іменами/ називала матір свої дітей? Про які почуття матері до дітей свідчать ці слова?*
- *Які почуття діти виявили до хворої матері? Які вчинки дітей свідчать про їхню байдужість і жорстокість?*
- *Коли почуття дітей змінилися до матері? Які були ці почуття?*
- *Коли вперше діти назвали свою маму «мамочкою» і чому? Які почуття вони переживали у цей момент?*

Важливим запитанням до учнівської аудиторії буде питання, яке стосується жанрових характеристик твору:

– *Цей твір – казка, легенда, переказ?*

У своїй відповіді діти повинні звернути увагу на побудову цього твору (наявність на його початку сталої словесної формули), а також на фантастичні елементи у змісті твору (перетворення), що надає легенді схожості із казкою.

Художня спадщина В. О. Сухомлинського для дітей дуже розмаїта: це казки, казки-оповідання, оповідання. Жанрові характеристики творів письменника дещо розмиті. Певні твори мають ознаки і казки, і оповідання. Для письменника не дуже важлива жанрова унікальність. Він майстерно використовує характеристики різних жанрів для реалізації свого задуму: для розвитку сюжету, для того, щоб донести головну думку твору до дитини-читача.

Твір *«Сьома дочка»* є казкою. Для створення казкової атмосфери письменник використовує на початку тексту сталу казкову формулу: *«Було у матері сім дочок»*. Саме з таких слів починаються казки. Діти без помилки дадуть відповідь на питання: **«Цей твір: казка, оповідання, вірш? Чому ви так вважаєте?»**. Твір є казкою, адже починається казковим словом: *«Було»*. Правда, у творі відсутні казкова кінцівка. Проте цей твір важко назвати казкою, адже у ньому немає фантастики. Діти чітко усвідомлюють у початкових класах, що найголовнішою ознакою казки є фантастика. Твір же оповідає про реальні події. Але є у цьому творі ще одна жанрова ознака казки: *узагальнення*. Письменник використовує узагальнення, щоб донести до дітей, що така ситуація може відбуватися з багатьма дітьми. І діти повинні зробити висновок, що любов до матері, до батьків виявляти потрібно через вчинки: турботу, піклування. Красиві слова теж будуть незайвими, але як красиве доповнення до красивих і потрібних вчинків.

Питання до твору «Сьома дочка».

- *Назвіть ознаки казки і оповідання, які є у цьому творі.*
- *Чи скучили дочки за матір'ю?*
- *Що сказали старші дочки, коли побачили матір? Зачитайте ці рядки.*
- *Про які почуття старших дочок свідчать їхні красиві слова?*
- *Як ви вважаєте, слова старших дочок свідчать про їх любов до матері?*
- *А що сказала чи зробили менша сьома дочка?*
- *Як ви вважаєте, а вчинки меншої дочки свідчать про які почуття до матері?*
- *А як ви вважаєте, що потрібно були зробити дочкам в першу чергу при зустрічі втомленої матері?*
- *То що ж таке любов до матері: красиві слова чи турботливі вчинки?*

Твір *«Сьома дочка»* насичений почуттям любові меншої сьомої дочки до матері, і почуттям неширої любові, байдужості старших дочок до матері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Типові освітні програми для закл. загальної освіти: 1 – 2 класи. – К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.

Khadzhinova I.,
Senior Lecturer of
Pedagogy and Education Department
Mariupol State University

EMOTIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The professional standard “Teacher of primary school of a general secondary education institution” defines the purpose of a teacher's professional activity as “the organization of education and upbringing of students during their acquisition of a full general secondary education by forming in them key competencies and worldview based on universal and national values, as well as development of intellectual, creative and physical abilities necessary for successful self-realization and continued education” [1].

Therefore, primary school teachers face the task of ensuring comprehensive education and harmonious development of primary school students, in particular emotional. That is why the problem of forming the emotional and ethical competence of future primary school teachers, which is “the ability to be aware of personal sensations, feelings and emotions, needs, to manage one's own emotional states; the ability to interact with the participants of the educational process; the ability to realize and appreciate the interdependence of people and systems in a global world” becomes especially important [1].

Students’ professional training of the educational and professional program “Primary Education” involves the formation of a wide range of their professional competencies, which allow them successfully realize themselves in the chosen profession. An important place among them is the readiness to educate the emotional intelligence of schoolchildren, which is acquired in the process of studying professional disciplines and passing pedagogical practices.

The problem of emotional intelligence development arouses the interest of a wide range of scientists. Psychologists D. Goleman, J. Meyer, D. Caruso, and J. Stein worked on the study of the phenomenon of emotional intelligence. The structure of emotional intelligence was studied by I. Andreeva, D. Lyusyn, O. Nosenko.

The results of scientific research devoted to the analysis of the emotional sphere of the individual testify that a developed emotional intelligence contributes to the achievement of an individual's personal goals and is the basis of his successful professional activity: about 80% of success in the social and personal spheres of life is determined by the level of development of emotional intelligence – EQ, and only 20% – commonly known IQ [3].

On the basis of our research, it was concluded that the problem of forming the emotional intelligence of future primary school teachers is not purposefully solved within the educational disciplines of professional training.

Under these conditions, for the development of the emotional intelligence of students of higher education, we consider it necessary to introduce the discipline

“Emotional Intelligence in Education” into the educational and professional program (3 ECTS credits / 90 hours).

The goal of the course is to provide future primary school teachers with the knowledge, skills and abilities to use emotional intelligence and develop it in primary school students.

The aim of the course is to form the ideas about the essence of “emotional intelligence” and its relationship with the professional environment; to ensure awareness of the external and internal components of “emotional intelligence” and the peculiarities of their detection as a dynamic system; to form an idea of the role of “emotional intelligence” as a decisive factor in the success of self-realization of the individual; mastering technologies for the development of emotional intelligence.

Thus, the professional training of primary school teachers must be organized according to the requirements for teachers of the New Ukrainian School [2]. Therefore, future primary school teachers need to develop the ability to adapt to changes, understand their own emotions, manage their own emotional state for successful professional self-realization, and be ready to educate the emotional intelligence of primary school students.

REFERENCES

1. Professional Standard of “Teacher of primary school of a general secondary education institution” (2020). Retrieved from: file:///C:/Users/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%86/Desktop/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_2736.pdf
2. The New Ukrainian School: Conceptual Principles of Secondary School Reform (2016). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf>
3. Zadorozhna-Knyagnitska L., Hadzhinova I. Development of primary students’ emotional intelligence: analysis of foreign experience. *Порівняльна професійна педагогіка*. Issue 11(2). 2021. P. 48-54
4. Ntreba M. M., Timofeeva I. B., Moiseienko R. M., Khadzhinova I. V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the new ukrainian school *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 82. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 167-171.*
5. Голюк О. А. Становлення суб’єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів / ред. кол.: Г. С. Тарасенко, М. Яворська-Вікторовська, В. І. Шахов. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. Випуск 5. С.275–279.
6. Хаджинова І. Виховання емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку: аналіз зарубіжного досвіду. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті: міжнародний періодичний збірник наукових праць/ за заг.ред.проф. В.П.Бабича,проф. Л.А.Штефан. 2021. Випуск 3. С.60-63.*

РОЗДІЛ 7. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Восвутко Н. Ю.,

к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти

Маріупольський державний університет

ПОСТЕРНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ФОРМА ТРЕНУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА

«Академічне письмо» як обов'язкова дисципліна підготовки бакалаврів і магістрів потребує формування у здобувачів вищої освіти навичок прагматичного та лінгвістичного мислення, вмінь, пов'язаних із аналітичною текстовою діяльністю та формами її презентації. Однією з таких форм є постерна презентація, яка використовується з метою оприлюднення результатів дослідження або проекту.

Постери (плакати) представляють текстову та графічну інформацію на одній сторінці або екрані. Вони пропонують такий спосіб роботи з академічним матеріалом, який підкреслює візуальне та просторове смислове створення і вимагає врахування аудиторії. Крім того, постер є автентичною формою оцінки, що застосовується до низки реальних життєвих, професійних контекстів [2].

У процесі дослідження було з'ясовано, що в педагогічній літературі паралельно існують поняття, які є синонімічними або близькими за змістом: постерна презентація/доповідь, стендова презентація/доповідь, плакатна презентація/доповідь, постерний захист, інтерактивний/цифровий постер (Glog). Ми використовуємо термін «постерна презентація», який, на нашу думку, є найбільш вдалим.

Постерна презентація – це спеціальна форма інформування, яка поєднує візуальний і словесний тексти і має на меті представити результати дослідження на конференції замість усної презентації за допомогою програмного забезпечення для презентацій. Це – афіша (плакат), що розміщується в спеціальних зонах конференції та є доступною для перегляду її учасникам протягом одного або кількох днів [7, с.34]. Узагальнений шаблон постерної презентації має таку структуру: вступ, методи, результати, висновки/обговорення, література. Але до тексту постеру можуть бути додані мета або цілі дослідження, подяки тощо.

Варіантом постерної презентації І. Тиру називає інтерактивний або цифровий постер (glog – graphic log) – динамічний цифровий об'єкт, який фокусується на певній темі. Цифровий об'єкт може складатися з окремого

компонента або веб-сторінки з поєднанням мультимедіа (наприклад, відео, інтерактивні лекції, слайд-шоу, фотоальбоми, короткі ігри тощо) [6].

Оприлюднюючи правила проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, МОН використовує термін «постерний захист» під яким розуміють «представлення з використанням постера (плаката) наукового апарату дослідження, ходу та реалізації проєкту у формі короткого повідомлення (на розсуд журі) та відповідей на питання журі» [1].

Постерна презентація – це дослідна навчальна діяльність, що стимулює допитливість та інтерес, спонукає до дослідження та застосування концепцій, надає студентству новий спосіб навчання. І. Тиру зауважує, що заглибившись у дослідження та презентуючи цифрові постери, студенти їх розуміють не лише як альтернативний інструмент розвитку комунікативних навичок, а й набувають позитивного ставлення до знань і творчого їх застосування [6].

К. Какава, М. Кордакі і Н. Манесіс зазначають, що конструювання постеру знайомить учнівство з науковим способом роботи із дотриманням принципів дослідницького та експериментального навчання. Вони вважають що такий вид роботи може стати корисним інструментом оцінювання в руках вчителів, адже оцінюється, з одного боку, правильність змісту постеру та процесу засвоєння знань самими учнями, а з іншого – візуальна організація змісту та його виклад через усне мовлення [8].

Викладач може перевірити навички тих, хто брав участь у створенні постеру, зокрема: а) процес опанування знань студентами, б) правильність змісту постеру, в) візуальну організацію змісту постеру, і г) його ефективне представлення через усне мовлення. Створення постера дозволяє оцінювати розуміння та застосування знань у поєднанні з навичками синтезу, аналізу та оцінки інформації, джерел, з яких вона походять [5].

Дж. Онейл і Д. Дженінгс вважають, що створення постерів дозволяє сформуванню навички узагальнюючого мовлення, оскільки виникає потреба передати бажане повідомлення чітко та стисло, адже якщо в тексті представлена вся інформація, необхідна для його розуміння, то на плакаті має бути представлено лише найважливіше [4].

Дж. Кінікін і К. Хенч зазначають, що постерні презентації – це вимоглива та скрупульозна діяльність, оскільки студенти повинні мати розвинене критичне мислення, засвоювати зміст інформації, яку вони досліджують, і вміти пояснити свій вибір щодо питань, які вони обрали для своєї презентації [3].

Отже, постерна презентація є формою унаочнення, оприлюднення та поширення наукового апарату, ходу й результатів дослідження та є доцільною для тренування навичок з академічного письма.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України: Наказ МОН України № 147 від 08.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0441-21#Text>

2. Assessment Toolkit. Guide. *University of London/ International programmes*. P. 37. URL: <https://london.ac.uk/sites/default/files/cde/assessment-toolkit-I-2015.pdf>

3. Kinikin. J. N., Hench K. Poster presentations as an assessment tool in a third/college-level Information Literacy course: an effective method of measuring student understanding of library research skills. *Journal of Information Literacy*. 2012. URL: https://www.researchgate.net/publication/270711475_Poster_presentations_as_an_assessment_tool_in_a_thirdcollege-level_Information_Literacy_course_an_effective_method_of_measuring_student_understanding_of_library_research_skills
4. O'Neill, G. and D. Jennings. The use of posters for assessment: a guide for staff.' UCD. Teaching and Learning Resources. 2012. 28 p. URL: <https://cpb-eu-w2.wpmucdn.com/blogs.brighton.ac.uk/dist/7/3977/files/2018/03/UCDTLA0039-1m0c51o.pdf>
5. Summers K. Student assessment using poster presentations. *Paediatric Nursing*. 2005. 17(8). P. 24-26.
6. Τυρου Ι. Αξιοποίηση πολυτροπικών κειμένων με εργαλεία Web 2.0_ Διαδραστική αφίσα (Glog). URL: file:///C:/Users/%D0%A4/Desktop/Web2.0_.pdf
7. Είδη Ακαδημαϊκής γραφής. URL: <https://static.eudoxus.gr/books/59/chapter-50655959.pdf> Σ. 34-36.
8. Κακαβά, Κ., Κορδάκη, Μ. & Μάνεσης, Ν. (2017). Κατασκευή ψηφιακής αφίσας σε περιβάλλον συνεργατικής μάθησης. Στο Κ. Παπανικολάου, Α. Γόγουλου, Δ. Ζυμπίδης, Α. Λαδιάς, Ι. Τζωρτζάκης, Θ. Μπράτιτσης, Χ. Παναγιωτακόπουλος (επιμ.). *Πρακτικά Εργασιών 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»*, σ. 80- 90. Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής & Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, 21-23 Απριλίου 2017. ISSN 2529-0924, ISBN 978-618-83186-0-1. URL: <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe2491.pdf>
9. Воєвутко Н. Ю. Сучасні тенденції університетської освіти в умовах соціально-економічних трансформацій в Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 24–27.
10. Voyevutko N., Kuligina O., Methods of using immersion teaching modern Greek language in a higher education. *Advanced education*, 2016, vol. 5, pp. 73-79.
11. Netreba M. M., Timofeeva I. B., Moiseienko R. M., Khadzhinova I. V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the new ukrainian school *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 82. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 167-171.*

Гірняк С.В.,
здобувач вищої освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Педагоги початкової освіти потребують спеціалізованої комплексної допомоги з боку фахівців у галузі корекційної педагогіки, спеціальної та педагогічної психології, у розумінні та реалізації підходів до індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами. Використання спільних зусиль вчителів масової та корекційної школи – найефективніший спосіб задоволення особливих потреб дітей із спеціальними освітніми потребами в

умовах інклюзивного класу. Існує потреба у різних моделях співробітництва та спільного викладання спільних та спеціальних педагогів.

Інклюзивна освіта – це спільне навчання, включаючи організацію спільних навчальних занять, дозвілля, різних видів додаткової освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я та осіб, які не мають таких обмежень [1].

Перед учителями стоїть велике завдання, тому що потрібно підібрати ефективні методи та форми навчання, а також забезпечити додаткові заняття з відпрацювання форм адекватної навчальної поведінки, вміння вступати в комунікацію та адекватно сприймати похвалу та зауваження. Інклюзивна освіта на щаблі початкової загальної освіти спрямована на організацію комплексної педагогічної, психологічної та соціальної допомоги школярам з ОВЗ для забезпечення можливості корекції недоліків у їхньому психофізичному розвитку та освоєння основної освітньої програми.

У цьому найважливішою ланкою всієї системи корекційної роботи, з погляду, є психолого-педагогічна компетентність вчителя. Оскільки важлива роль системі становлення та розвитку дитини відводиться вчителю. При навчанні дитини з обмеженими можливостями здоров'я у школі особливо важливим є створення умов для сприятливої адаптації дитини, тобто забезпечення благополучного розвитку та навчання з урахуванням її індивідуальних можливостей. Педагог у своїй професійній діяльності ставить і вирішує особливі професійні завдання, в чомусь дуже схожі на звичні, а в чомусь нові.

Можна виділити дві великі групи інклюзивних технологій: організаційні та педагогічні. За визначенням С. Омельчук педагогічна технологія – це сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір та компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є інструментарієм педагогічного процесу [2].

Під педагогічними технологіями інклюзивної освіти ми розуміємо ті технології, які ведуть до створення умов якісної доступної освіти всіх дітей без винятку. Педагогічні технології можуть бути успішно використані в інклюзивній практиці вчителем на уроці: технології диференційованого навчання, технології індивідуалізації освітнього процесу, технології корекції навчальних та поведінкових труднощів, технології, спрямовані на формування соціальних (життєвих) компетенцій, технології оцінювання досягнень в інклюзивному підході. Серед педагогічних технологій можна назвати ті, які можуть бути успішно використані в інклюзивній практиці вчителем під час уроку. Класифікувати їх можна відповідно до завдань та участі у організації спільної освіти дітей з різними освітніми потребами:

- технології, спрямовані на освоєння академічних компетенцій при спільній освіті дітей з різними освітніми потребами: технології диференційованого навчання, технології індивідуалізації освітнього процесу;

- технології корекції навчальних та поведінкових труднощів, що виникають у дітей в освітньому процесі;

- технології, спрямовані на формування соціальних (життєвих) компетенцій, у тому числі ухвалення, толерантності;

– технології оцінювання досягнень в інклюзивному підході [1, с. 14].

Вчителі з першого класу вже після початку навчального року знають, що не всім дітям легко вдається адаптуватися в школі, у багатьох виникають складнощі (не може всидіти на місці, схоплюється, блукає класом, не чує зверненого мовлення вчителя, завдання не виконує).

Інклюзивна освіта має на увазі розвиток методології, яка вважає, що кожна дитина є індивідумом зі своїми потребами у навчанні. Інклюзивна освіта має розробити гнучкішу методiku викладання та навчання, внаслідок впровадження якої процес викладання та навчання дозволить успішно навчатися всім дітям.

Інклюзивна освіта може бути ефективною тільки в тому випадку, якщо педагог уміє працювати у співпраці з іншими фахівцями. Тому серед технологій інклюзивної освіти ми виокремлюємо технологію взаємодії вчителя та спеціалістів психолого-педагогічного супроводу. Фахівці, які проводять поглиблене обстеження дитини, складають попередні рекомендації для її ефективного навчання. Представляємо важливі умови взаємодії педагога з особливою дитиною у процесі навчальної діяльності:

1. Для дитини важливо відчувати вашу допомогу та підтримку.
2. Ви повинні ставитись до дитини як до звичайної.
3. Знайдіть заняття, які б вдавалися дитині та підвищували її впевненість у собі.
4. Підберіть матеріал на тему уроку та наочні засоби з урахуванням особливостей дітей.
5. Оберегайте дитину від перевтоми.
6. Тісно взаємодійте з батьками, давайте їм рекомендації.
7. Намагайтеся вислухати те, що хоче сказати дитина.
8. Використовуйте форми та прийоми, які відповідають можливостям дитини.
9. Хваліть дитину в кожному випадку, коли вона того заслужила.
10. Враховуйте бажання дитини особливого «бути як усі».
11. Вибирайте завдання, які відповідають можливостям дитини.
12. Найчастіше проводьте ігрові прийоми у процесі навчальної діяльності [3, с. 132].

Таким чином, інклюзивна освіта говорить про те, що кожен учень – особливий, своїми інтересами, здібностями, потребами та захоплення вимагає індивідуального підходу в процесі навчання та гнучкості у розробці навчальних програм, що враховують ці особливості, тому індивідуальний підхід вимагає від вчителя високого професіоналізму, що включає у собі такі якості, як етичність, гнучкість, делікатність, вміння почути та зрозуміти іншого. Особливістю інклюзивної освіти є те, що вчитель враховує різноманітність дітей у класі, їх особливості, можливості, інтереси. Тому вчителям важливо використати ефективні технології роботи та вміти співпрацювати з іншими фахівцями у інклюзивній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*, 2011. № 3. С. 10-15.
2. Гриньова М., Калініченко І. Підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми проблемами в умовах інклюзивного навчання. *Рідна школа*. 2018. № 5-8. С. 39-43.
3. Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзивна практика: технології навчання. Київ: Літера ЛТД, 2019. 160 с.

Довшан Є. Ю.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет,
Науковий керівник: Воєвутко Н.Ю., к.пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

ОСНОВНІ СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

На сьогоднішній день серед дев'яти ключових компонентів формули Нової школи важливим є – умотивований учитель, який мусить бути конкурентоспроможним, професійно мобільним, соціально відповідальним, здатним оперативно реагувати й адаптуватися до мінливих умов інформаційно глобального світу, відкритим для творчого сприйняття нових ідей і готовим їх реалізовувати на практиці і, головне, здатним постійно дбати про власний особистісний і професійний розвиток. «Школа українська буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель. Він – успішний вчитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До учнів має прийти людина лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає» [1] – всі ці основи заявлені у Концепції Нової української школи.

Особливості професійної мотивації педагогів, пов'язані зі специфікою системи міжособистісних стосунків тих, хто навчає. Водночас, як свідчать результати аналізу наукової літератури, соціальні, психолого-педагогічні та індивідуально-особистісні чинники можуть бути важливою детермінантою розвитку професійної мотивації. Це, в свою чергу, ставить перед керівником закладу освіти завдання психологічного супроводу процес формування відповідної мотивації. У будь-якій сфері діяльності чи поведінки людини важливе значення має мотивація, під якою розуміють систему чинників, що зумовлюють та пояснюють співвідношення між діями та їх причинами. Мотивація – це сукупність психологічних процесів, які активізують суб'єкта, спонукаючи до тих чи інших дій та спрямовують його поведінку на досягнення певних цілей [2, с. 25].

Ґрунтуючись на структурні утворення особистості (спрямованість, характер, самосвідомість, емоційно-вольову сферу, психічні процеси),

мотивація, може визначати ефективність будь-якої діяльності, в тому числі професійної. Мотивація – це процес стимулювання будь-якої людини чи групи людей до діяльності, спрямованої на досягнення цілей як свого підприємства, так і особистих цілей. Це внутрішня сила, що спонукає індивіда до дії. Розглянемо дефініцію мотивація праці, бо це процес свідомого вибору людиною того чи іншого типу поведінки, що визначається комплексним впливом зовнішніх (стимули) та внутрішніх (мотиви) чинників. У загальному вигляді під мотивацією частіше всього, або найбільше розуміють і вбачають силу волі людини, завдяки якій вона має змогу і намагається досягти бажаного – мети, задовольнити будь-які свої інтереси і потреби.

Питаннями професійної мотивації педагогів займалися О. Бондарчук, Л. Карамушка, В. Семиченко та інші. Так науковець Ф. Гоноволін виділяє «близьку» мотивацію вчителя як відсутність перспективи, вузькість інтересів і «далеку» мотивацію, що зумовлена віддаленими мотивами, передбачає ширші обрії, більшу принциповість педагога і перспективність його праці [2, с.163]. С. Занюк зазначає, що мотив виступає причиною постановки тих чи інших цілей, що демонструє співвідношення мотиву і мети діяльності [2, с.164]. Науковцями також розглядалося питання задоволення потреб викладача в психолого-педагогічних знаннях, психологічні проблеми його професійного розвитку. Проте проблема формування позитивної мотивації для підвищення якості педагогічної діяльності педагогів потребує особливого дослідження на сучасному етапі нашого дослідження.

Необхідно педагогам виявляти і розвивати такі особистісні якості як ініціатива, здатність до співчуття, самооцінка й мотивація. Задоволеність роботою спонукає педагогічних працівників до самовдосконалення, збагачення свого виробничого і творчого потенціалу, посилює їхню мотивацію до професійної діяльності. Під мотивацією розуміється система спонукань людини, спрямованих на досягнення конкретних цілей. Мотивація поведінки дає відповіді на питання: «Чого хоче чоловік?», «До чого він прагне?» і т.п. Спонукування людини завжди пов'язані з реалізацією домінуючих потреб.

В основі поведінки людей лежать потреби. Потреба — це пережита людиною потреба, задоволення якої життєво важливо для його існування, збереження цілісності його особистості або розвитку індивідуальності. Людина для свого існування, розвитку і вдосконалення потребує активності та засобах для задоволення своїх потреб [3].

Передумовою для визначення факторів, які впливають на підвищення мотивації педагогів визначимо ознайомлення їх з освітніми трендами. За основу нами було визначено дослідження науковців [2], які виділили 9 трендів: STEAM-освіта (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics); формування компетентностей (предметних та ключових); персоналізація навчання, адаптивне навчання; практико-орієнтоване навчання, спрямоване на конкретні результати; розвиток підприємницького і дослідницького, критичного мислення; гейміфікація – навчання через гру; розвиток неформальної освіти, відкритість і доступність освіти; мобільне навчання (використання мобільних смарт пристроїв для навчання); зміна ролі вчителя і учня [2, с.166].

Вчителі, у яких сформовані навички самостійної постановки і вирішення професійних завдань, вибору засобів організації роботи в професійній діяльності, мають мотивацію до підвищення своєї кваліфікації, а при необхідності – опанування суміжних спеціальностей, будуть готові вчитися протягом життя, що відповідає сучасній концепції освіти.

Сьогодні в Україні переглядається Кодекс законів про працю на основі рекомендацій Міжнародної організації праці. Шляхів і способів для мотивації працівників досить багато. Для того, щоб вдало здійснювати мотивування трудової поведінки необхідно виявляти структуру мотивів і потреб, знати причини, що їх обумовлюють, за яких конкретних умов і яким чином можна виразити визнання результатів та націлити людей на досягнення більш високих показників продуктивності. Кожен співробітник, який прагне знайти та запропонувати щось нове в діяльності підприємства, свого структурного відділу, у своїй власній роботі, має заохочуватися. При вдалому поєднанні різноманітних факторів мотивації можна активізувати роботу працівників, підвищити їх інтерес до неї, що сприятиме самовдосконаленню і самореалізації, а також вплине на ефективність діяльності підприємства [4, с.59].

Таким чином, будь-яка продуктивна, а, понад усе, професійна діяльність людини завжди обумовлена відповідними інтересами, запитам, потребами і, в кінцевому випадку визначається спонукальними мотивами, що в цілому становлять мотивацію. Вважаємо, що необхідно мотивувати не тільки педагогів, але й керівників закладів освіти в аспекті пошуку нових найбільш передових і раціональних форм і методів організації праці, пошуку інноваційних технологій, соціального захисту працівників – і це буде підвищувати професійну мотивацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/ilid_fs_on_sel_final-13.00.45-1.pdf
2. Морзе Н. В., Василенко С. В., Гладун М. А. Шляхи підвищення мотивації викладачів університетів до розвитку їх цифрової компетентності. *Open educational e-environment of modern University*. 2018. № 5. С. 160-177. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/26080/1/N_Morze_M_Gladun_S_Vasulenko_OPENEDU_5_FITU_NDLIO.pdf
3. Розуміння мотивації як спонукача людської активності. URL: <https://alexus.com.ua/fenomen-motivaci%D1%97-osnovni-problemi-psixologi%D1%97-motivaci%D1%97-ponyattya-potreba-motiv-motivaciya-protirichchya-v-%D1%97x-rozuminni-riznimi-avtorami>
4. Башук Л. П. Психодіагностика мотиваційних чинників працевлаштування молоді. *Практична психологія та соціальна робота*. 2018. № 12. С. 58-63.
5. Воевутко Н. Ю. Генезис професійної підготовки учителів на Кипре. Розвиток елінізму в Україні у XVIII – XXI ст.: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 21–23 травня 2007 р. Маріуполь, 2007. С. 219–220.
6. Воевутко Н. Ю. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки вчителів в Україні. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/voyevutko._n._yu._current_trends_of_modernizati_on_of_teacher_training_in_ukraine.pdf

7. Воевутко Н. Ю. Сучасні тенденції університетської освіти в умовах соціально-економічних трансформацій в Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 24–27.

8. Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 6-8 квітня 2016 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 5. С. 275-279.

9. Задорожна Л.В. Загальнопедагогічні проблеми підготовки вчителя: стажистка практика випускника педагогічного вузу. *Наукові записки Рівненського гуманітарного університету*. Випуск 11. Рівне, 2000. С. 50-53.

10. Нетреба М.М., Кулішова. М.С. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 86-93.

11. Мойсеєнко Р. М. Змагальні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2018. С.97-103.

12. Valentyna I. Bobrytska, Tatiana D. Reva, Nataliia A. Beseda, Larysa V. Filippova. Approaches to Cultivating Healthy Behaviours in Tertiary Students: Systemic Review. *European Journal of Educational Research*. October -2020. Vol. 9, Iss. 4; pp. 1649-1661. doi:10.12973/eujer.9.4.1649.

Жигора І. В.,

к. філол. наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

Жигора В. С.,

аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти,

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ В МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Швидкий розвиток глобалізаційних процесів, збільшення інформації, поширення комунікаційних технологій спричинили впровадження в освітній процес інформаційних технологій, про що йдеться в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [1]. Нові технології дедалі ширше використовуються як суспільний продукт, який забезпечує інтенсифікацію всіх галузей економіки, прискорення науково-технічного прогресу, розвиток педагогічної науки тощо [2].

Потреба підготовки педагогів нової формації під час реформування сучасної вищої освіти є пріоритетним напрямком реалізації державної освітньої політики. Відтак, інтегрування інформаційних та телекомунаційних технологій в освітній процес та в управління освітою – важливе завдання сучасного освітнього

середовища. Сьогодні відбувається модернізація професійної підготовки фахівців різних спеціальностей саме за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Йдеться про створення інформаційного освітнього середовища як комплексу сучасних інформаційних освітніх ресурсів для реалізації освітнього процесу в закладах освіти, зокрема закладі вищої освіти, для управління ним та його якістю. Невідкладність розв'язання проблемних питань розвитку інформаційної культури майбутніх педагогів зумовлюється нагальною потребою підвищення функціонального значення інформаційної культури особистості в сучасному інформаційному суспільстві, об'єктивною необхідністю розширення обсягів інформатизації та інформаційних комунікацій, інтенсивним розвитком інформаційної техніки й технологій, гуманізацією й гуманітаризацією суспільного життя.

Розвиток інформаційної культури майбутнього педагога є необхідною умовою для успішної адаптації до життя в інформаційному суспільстві, для подальшого навчання та праці, оскільки потрібно працювати з великим обсягом інформації.

У інформаційному суспільстві висувуються й нові завдання до вищої професійної освіти, зокрема, важливим завданням сьогодні є формування самостійної, відповідальної, соціально активної особистості, з високим рівнем інформаційної культури, здатної по-новому розв'язувати професійні та соціальні проблеми з використанням інформаційних технологій [2].

Вивчення теорії і практики підготовки майбутніх педагогів засвідчує, що формування інформаційної культури в професійній діяльності реалізується неповністю, оскільки відсутнє адекватне системне та технологічне забезпечення цього процесу, що значною мірою позначається на якості підготовки майбутніх педагогів. З огляду на це проблема формування інформаційної культури в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів – актуальний напрям сучасної педагогічної теорії й практики.

У майбутнього педагога має бути сформована висока інформаційна культура, що передбачає систему знань інформаційних законів і закономірностей, які об'єктивно діють у суспільстві, формування певного тезаурусу та інформаційного світогляду, що сприятиме виробленню оптимальних норм поведінки особистості в умовах неповної або недостовірної інформації. Саме тому з-поміж основних шляхів розвитку освіти для підвищення ефективності навчального процесу важливим визначається впровадження нових інформаційних технологій, які удосконалюють якість навчання, що, зі свого боку, потребує певної інформаційної культури на рівні педагогів та студентів.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що питання формування готовності майбутніх педагогів до роботи з інформаційними технологіями постійно піддаються моніторингу фахівцями різного профілю залежно від системи їхніх пріоритетів і типу професійних потреб. Цьому питанню присвячено праці таких науковців, як С. Пейперт, М. Резнік, Е. Патаракін, Є. Полат, А. Хуторський, Б. Ярмахов, О. Ястребцева, В. Биков, М. Згуровський, В. Кухаренко, Н. Морзе, С. Раков та інших дослідників. Загальні проблеми інформатизації освіти висвітлюються в філософії освіти Т. Вороніної, Б. Гершунського, Б. Глинського, В. Глушкова, І. Роберта, В. Сухіної, М. Щербини.

Педагогічні умови, критерії, рівні готовності до використання інформаційних технологій визначено в працях О. Гавриленко, О. Торубара, Г. Нітченко, показники готовності до педагогічної діяльності – у працях К. Дурай-Новакової. Певні аспекти впровадження нових інформаційних технологій в освіті розроблено в наукових працях О. Дуценка та Р. Гуріна, В. Гриценко, М. Жалдака, О. Хомік, І. Володька, В. Кушніра, О. Дзюбенко та інших авторів. Застосування комп'ютерних технологій, Інтернет-технологій у навчанні на засадах інформаційної культури представлено в роботах І. Беха, В. Виноградова, Т. Демківа, Т. Ільїної, Г. Козлакової, Г. Кручиніної, Є. Машбиць, П. Образцова, Л. Скворцова, Л. Тихонова, І. Білоусової, С. Криштофа та інших. Методику комп'ютерного навчання досліджено В. Волинським, Л. Зазнобіною, А. Коломієць, Н. Одарченко, С. Панюковою, Л. Чашко та іншими.

Отже, таке зацікавлення окресленою проблемою різних фахівців засвідчує актуальність розвитку інформаційної культури майбутніх фахівців, зокрема педагогів, підготовка яких до активної й плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві є одним з основних завдань сучасного етапу модернізації національної системи освіти. Упровадження нових інформаційних технологій дозволить збільшити обсяг доступних освітянських послуг, розширить можливості та покращить використання дидактичного матеріалу нового покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки. Закон України від 09.01.2007 № 537-У. *Відомості Верховної Ради України*, 2007. № 12. С. 102.
2. Антонченко М. А. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наукових праць. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004, № 1(8). С. 161-166.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя; авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2004. 384 с.

Задорожна-Княгницька Л.В.,

д.пед.наук, професор,
декан психолого-педагогічного факультету,
Маріупольський державний університет

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ВЗАЄМОДІЇ УНІВЕРСИТЕТУ ТА СТЕЙКХОЛДЕРІВ У МЕЖАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Умови реформування та автономізації сфери вищої освіти, відповідальність університетів перед різними групами зацікавлених сторін у забезпеченні якісних послуг щодо професійної підготовки фахівців для

освітньої галузі зумовлюють необхідність вирішення проблеми взаємодії закладів вищої освіти зі стейкхолдерами. З огляду на зазначене співпраця з роботодавцями, зацікавленими особами стає невід'ємним компонентом системи професійної підготовки сучасних фахівців для Нової української школи.

Сучасна практика переконує, що у переважній більшості університети частіше за все залучають стейкхолдерів до громадського обговорення проектів освітніх програм, анкетування або круглих столів із актуальних проблем професійної підготовки фахівців певного профілю, що значно звужує сферу їхнього впливу на перебіг освітнього процесу за певною освітньою програмою. Отже слід говорити про пошук нових форм взаємодії між партнерами, якими є заклади вищої освіти та стейкхолдери.

У зазначеному контексті набуває значущості позааудиторна робота, що являє собою сукупність заходів, які здійснюються з метою поглиблення й розширення фахової підготовки майбутніх педагогів, надання цьому процесу особистісної забарвленості, закріплення активної громадянської та професійної позиції, розвиток і реалізацію комунікаційного потенціалу тощо [5]. Окрім того позааудиторна робота виконує такі значущі функції:

- інформаційно-просвітницьку, що допомагає здобувачам вищої освіти засвоїти, розширити й поглибити професійні знання, наповнити їх ціннісним сенсом;

- мобілізаційно-регулятивну, що забезпечує процес мобілізації та подальшого розвитку емоційних і вольових якостей особистості майбутнього вчителя початкової школи;

- корегувальну, що дає можливість скерувати вплив навколишньої дійсності на якість освітнього процесу завдяки виробленим і прийнятим у закладі вищої освіти, конкретному студентському колективі нормам;

- комунікативну, що забезпечує розвиток здатності до професійної комунікації;

- компенсаторну, що сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти впевненості, переконаності, допомагає сформувати адекватну самооцінку, задовольнити потребу досягнення успіху в професійній діяльності [1, с. 17].

Реалізацію зазначених функцій забезпечують такі форми позааудиторної роботи, як методичний семінар, відкритий захист курсових робіт, тренінги. Такі форми відображають зорієнтованість освітнього процесу на засвоєння здобувачами вищої педагогічної освіти системи базових знань з теорії та практики початкової освіти, що розкриваються в межах навчальних дисциплін загальної і професійної підготовки; формування системи професійних умінь і навичок; генералізацію базових професійно актуальних якостей.

Зрозуміло, що інформаційно-просвітницька, мобілізаційно-регулятивна, корегувальна, комунікативна, компенсаторна функції позааудиторної роботи набувають додаткової значущості та ваги за безпосередньої участі в ній зовнішніх стейкхолдерів, якими є представники Департаменту (відділу) освіти міста, директори та заступники директорів закладів загальної середньої освіти, а також педагоги-практики. Участь таких фахівців як експертів у межах методичних семінарів, відкритих захистів курсових робіт, підсумкових

конференцій з навчальних та виробничих практик є вагомим чинником удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Кафедра педагогіки та освіти Маріупольського державного університету має значний досвід організації співпраці зі стейкхолдерами. Така співпраця реалізується, зокрема, у межах постійно діючого методичного семінару «Педагогічна майстерня вчителя Нової української школи». Такий семінар проводиться двічі протягом кожного навчального семестру й спрямовується на обговорення актуальних питань сучасної теорії та практики початкової освіти. Наріжними в організації семінару є принципи:

- міждисциплінарності (розгляд змісту позааудиторної роботи у міжпредметних зв'язках з навчальними дисциплінами нормативного й варіативного циклів, взаємозв'язках усіх компонентів освітньо-професійної програми);

- ієрархічності (виокремлення ядра знань, умінь та навичок майбутніх учителів початкової школи, розробка ієрархії елементів змісту позааудиторної роботи за значущістю тощо);

- особистісної адаптації (спрямованість змісту позааудиторної роботи на вироблення в майбутніх педагогів індивідуального стилю професійної діяльності) [4, с. 55].

Вагомою складовою методичного семінару є презентація здобувачами вищої освіти результатів досліджень, здійснених у межах виконання курсових робіт із широким залученням до їх експертизи вчителів-практиків.

Як переконує практика організації та здійснення такої експертизи, вона створює додаткові можливості для забезпечення якості професійної підготовки у вигляді взаємодії здобувачів вищої освіти з експертами-стейкхолдерами, які мають значний досвід педагогічної діяльності та здійснюють у межах експертизи комплексний вплив на мотиваційну, інтелектуальну, емоційну та діяльнісну сфери особистості здобувачів вищої освіти; забезпечують реалізацію контрольно-оцінювальної функції професійної підготовки фахівців через експертизу змісту й практичної значущості курсових робіт та рекомендації щодо удосконалення їх тематики та навчального плану в цілому, пропозиції, що стосуються внесення чи вилучення з освітньо-професійної програми певних компонентів.

Таким чином, досвід взаємодії кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету зі стейкхолдерами освітньо-професійної програми «Початкова освіта» переконливо доводить, що така взаємодія забезпечує поліфункціональність позааудиторної роботи майбутніх учителів початкової школи, її спрямованість на моделювання професійної діяльності, створення індивідуальної траєкторії професійної підготовки здобувача вищої освіти, оцінку її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулов Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2004. 24 с.

2. Голюк О.А. Теоретико-методологічні засади формування діалогічної культури в майбутніх вчителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Вип. 13. Глухів : ГДПУ, 2009. С. 244-252.

3. Задорожна Л.В. Загальнопедагогічні проблеми підготовки вчителя: стажистка практика випускника педагогічного вузу. *Наукові записки Рівненського гуманітарного університету*. Випуск 11. Рівне, 2000. С. 50-53.

4. Задорожна-Княгницька Л.В. Співпраця університету та стейкхолдерів у контексті професійної підготовки менеджерів освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020, № 72, Т. 2., С.53-57.

5. Педагогіка вищої школи: підруч. / за ред. Д. В. Чернілевського. Вінниця, 2010. 408 с.

6. Netreba M. M., Timofeeva I. B., Moiseienko R. M., Khadzhinova I. V. Essential characteristics of the use of innovative technologies in educational institutions of the new ukrainian school *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 82. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 167-171.*

Кравцова І. А.,

к. пед. наук,

доцент кафедри початкової освіти,

Криворізький державний педагогічний університет

Кравцова А. О.,

к. пед. наук,

старший викладач кафедри початкової освіти,

Криворізький державний педагогічний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стратегія співпраці України з Європейським Союзом передбачає поступове впровадження європейських норм і освітніх стандартів, інтеграцію національної системи початкової освіти в Європейський освітній простір для підготовки професійно-компетентних фахівців. Професійна компетентність має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості. Тому ми хотіли б звернути увагу на проблему моделювання процесу підготовки учителів початкових класів до Нової української школи.

Однією з важливих проблем розвитку суспільства була і залишається проблема вдосконалення освіти і виховання підростаючого покоління. Від характеру та змісту соціального замовлення, яке виконує освіта в сфері навчання та виховання людини, залежить майбутнє держави. Наше суспільство не виняток, воно сьогодні замовляє, насамперед, гуманну особистість, здатну до творчості, ініціативи, саморозвитку, самоосвіти. Актуальність зазначених завдань визначається у нормативно-правових документах, які регламентують діяльність освітянської сфери (Закони України «Про освіту», «Про загальну

середню освіту», Концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти) [3, с. 4].

Нова українська школа вимагає від учителя високої професійної майстерності, який повинен забезпечувати реалізацію педагогіки партнерства, уміти здійснювати керівництво великою групою різних за віком учнів, чітко планувати їхню роботу, стимулювати до діяльності, здійснювати оперативний контроль за ходом і темпом роботи, якістю засвоєння матеріалу, формуванням умінь і навичок. У процесі такої роботи вчитель має спрямовувати основні зусилля на організацію взаємодії всіх без винятку учнів в досягненні поставленої мети [5, с. 180].

Аналіз досліджень підготовки майбутніх учителів початкових класів до Нової української школи привів нас до наступних висновків:

- необхідності зміни мети навчання студента, переорієнтації її на розвиток його особистості;

- необхідності відходу від предметно-орієнтованої, орієнтованої на знання освіти, прагнення до створення суб'єкт-суб'єктних стосунків між учасниками освітнього процесу з урахуванням особистого досвіду кожного суб'єкта, необхідності переорієнтації освіти: головне – не обсяг отриманих знань, а їх продуктивність;

- збагачення психолого-педагогічних, методичних дисциплін знаннями про інтерактивні технології навчання, їх вплив на психологічний розвиток, інтелектуальний розвиток, виховання дітей при застосуванні їх в освітньому процесі;

- оцінити значення педагогічної практики, самостійної, дослідної роботи студентів [2, с. 200].

Тому необхідно внести зміни у навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки студентів, збагатити робочі програми включенням тем, що розкривають поняття «дитиноцентризм», «я – концепція». Знаннями про специфіку організації діяльності учнів на уроці, особливості діяльності вчителя, особливості створення суб'єкт-суб'єктного освітнього середовища, створення комфортних умов навчання, організації активної взаємодії студентів на занятті, організації рефлексії, різних форм взаємонавчання. Таким чином, ми визначаємо поняття «готовність майбутнього учителя початкових класів до Нової української школи», як один з аспектів спеціальної професійної підготовки. Сформувавши відповідний вид готовності, значить, сформувавши цілі, мотиви, виробити систему знань, умінь, навичок та форм їх застосування, розвинути педагогічні здібності, необхідні для української школи на шляху до євроінтеграції [6, с. 14].

Беручи до уваги попередньо зазначене, аналізуючи підходи й концепції, що склалися в теорії і практиці підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, слід наголосити, що вони виникали й розроблялися у зв'язку з проблемою якості професійної підготовки вчителя. При цьому, саме з цієї позиції проводилися дослідження, присвячені створенню моделі педагогічної діяльності вчителя, в яких специфіка розглядалася як:

- модель розвитку особистості вчителя (М. Костенко, Т. Осипова, В. Семиченко, В. Сериков, І. Табачек, Н. Гализіна);
- професіограми вчителя (О. Абдулліна, Ф. Гоноболін, К. Дурай-Новікова, Н. Кічук, В. Сластьонін);
- освітньо-професійні характеристики (В. Бондар, І. Шапошникова, В. Моторіна);
- взаємозв'язок з основними компонентами (видами) педагогічної діяльності (Н. Кузьміна, Л. Хомич);
- модель поведінки вчителя на уроці (М. Богданович, О. Бугрій, О. Пометун, О. Савченко) [1, с. 96].

Вищезазначені системоутворюючі напрями моделювання процесу професійної підготовки майбутнього вчителя до Нової української школи, обумовлюють використання такої сукупності методологічних підходів: системного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, інтегративно-технологічного та ґрунтуються на таких методологічних принципах: цілепокладання, інтеграції, функціональної повноти, наступності, професійної спрямованості.

Моделювання процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи до НУШ обумовлюється такими функціями, а саме: аксіологічною (володіння особистістю системою знань у галузі педагогічної аксіології), гносеологічною (застосування системи високого рівня здібностей гностик учителя), праксіологічною (розгляд теоретичних знань як засобу розв'язування практичних завдань, знайомство з сучасними педагогічними технологіями), рефлексивною (володіння системою знань у галузі психолого- педагогічної рефлексії) [5, с. 168].

У практиці початкової освіти за період реалізації концепції Нової української школи (з 2018 р.), відбулося чимало позитивних змін, які вплинули на зміст, форми й методи навчання. Увійшли до наукового обігу поняття – фасилітатор, т'ютор, модератор, коуч, що ідентифікують педагога нового покоління як аутивного суб'єкта навчальної співпраці в освітньому процесі. Проте термінологічні оновлення мало позначилися на внутрішньому ставленні вчителя до процесу навчання молодших школярів: згідно з результатами емпіричного дослідження, майже 83% учителів початкової школи не реалізують суб'єкт-суб'єктний підхід у навчанні та не виявляють умотивованості до перебудови своєї рольової позиції, хоча й зазначають, що використовують новітні педагогічні технології, зокрема, інтерактивні.

Отже, сучасна професійна діяльність майбутнього вчителя початкових класів базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який ознайомлений з сучасними світовими вимогами до освітнього процесу школи нового покоління, підготовлений до організації навчальної діяльності молодших школярів як педагогічної взаємодії, що спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барбіна Є. С. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць: Педагогічні науки*. Вип. 27. Херсон : Видавництво ХДПУ. 2015. С. 96-99.
2. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ, 2017. С. 206.
3. Державний Стандарт початкової освіти. КМ України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandartpochatkovoyi-osvity-dokument/>
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник / Котик Т. М. Тернопіль: Астон, 2020. 192с.
6. Калініна Л. Управління Новою українською школою. Порівняльна характеристика концептуальних змін. Директор школи. 2017. с. 12–21.
7. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. К. : Магістр, 2016. 200 с.

Пономарьова Н. О.,

д. пед. наук, професор,

декан фізико-математичного факультету,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У Концепції розвитку педагогічної освіти зазначається, що підготовка майбутніх учителів має відповідати суспільним запитам, сформульованим у професійних стандартах та стандартах освіти, враховувати світові тенденції та рекомендації впливових міжнародних організацій щодо підготовки педагогів [1]. У контексті реалій спочатку пандемії коронавірусу, а в подальшому війни в Україні на особливу увагу заслуговує проблема забезпечення якості підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти в умовах дистанційного навчання.

Виходимо з того, що провідною ланкою професійної педагогічної освіти є методична підготовка майбутніх учителів, яка має забезпечити синтез предметних, психолого-педагогічних та методичних знань, умінь, навичок та особистісних якостей здобувачів вищої педагогічної освіти [2]. Проблематиці підготовки майбутніх учителів природничо-математичних та інформатичних дисциплін було присвячено низку наукових досліджень, серед яких виділяються праці І. Акуленко, П. Атаманчук, Н. Балик, В. Бикова, Л. Білоусової, О. Бугайова, Н. Буринської, Н. Глузман, С. Гончаренко, М. Жалдака, Н. Морзе, О. Жерновникової, О. Іванова, Є. Коршака, О. Ляшенка, В. Масича, М. Мартинюка, О. Матяша, В. Моторіної, Є. Неліна, Н. Олефіренко, В. Осадчого, Н. Пономарьової, Ю. Простакової (Сушко) Ю. Рамського, О. Сергєєва, С. Семерікова, С. Скворцова, О. Співаковського, О. Спіріна, О. Трифонова, В. Шарко Н. Тарасенкової та багатьох інших. Однак, умови

сьогодення вимагають інноваційного оновлення наявних розробок для адаптації до реалій дистанційного навчання.

Мета роботи: висвітлити стан і проблеми професійної методичної підготовки майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання.

Основи успішної методичної підготовки майбутніх учителів закладаються з першого року їх навчання в закладах вищої педагогічної освіти завдяки вивченню дисциплін психолого-педагогічної спрямованості. В умовах дистанційного навчання основна низка проблем у викладанні цих дисциплін тут зосереджується навколо забезпечення ефективної синхронної та асинхронної взаємодії учасників освітнього процесу. Традиційно для синхронної взаємодії тут використовуються такі платформи як Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype та інші. Слід відзначити, що ці платформи мають окрім базових і розширені можливості для організацій групової роботи, спільної діяльності, впровадженні інтерактивних прийомів та методик. Їх якісне використання потребує певних умінь та навичок і можливе, зокрема, через системну перепідготовку та підвищення кваліфікації викладачів для формування відповідного рівня їх інформаційно-цифрової компетентності.

Найвагомішими освітніми компонентами освітніх програм з підготовки майбутніх учителів є методичні дисципліни, які мають спеціальну структуру та особливості викладання. Такі дисципліни зазвичай охоплюють як загальні методики, так і спеціальні. У процесі викладання загальних методик навчання доцільним вважається застосування нестандартних лекцій - бесіди, дискусій, проблемно-моделювальних, практикумів. З досвіду фахівців, тут особлива увага приділяється елементам проєктування уроків та підготовці майбутніх учителів до використання наявного та розробки власного навчально-методичного забезпечення. В умовах дистанційного навчання тут постає особливо важливим забезпечити формування у майбутніх учителів готовності до роботи із сучасними дидактичними електронними ресурсами [3] – електронними дошками, засобами для створення добірок навчальних матеріалів, відеолекції, інструментами контролю, сервісами для створення інтерактивних завдань, ментальних карт, стрічок часу, гейміфікації тощо.

Продуктивна онлайн-взаємодія не менш важлива і у навчанні предметних дисциплін, які є базисом методичної підготовки майбутніх учителів. Однак, на прикладі природничо-математичних та інформатичних дисциплін зауважимо, що в умовах дистанційного навчання найбільшу складність викликає набуття студентами навичок предметних експериментів. У відповідь на такі виклики уявляється корисним досвід кафедри фізики і хімії Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, де протягом останніх років було запроваджена організація відеозйомок реальних фізичних дослідів та навчання студентів методиці їх використання у вигляді синхронної й асинхронної трансляції [4]. Завдяки доступу до електронних ресурсів в цьому напрямі можна забезпечити й підготовку студентів до проведення віртуальних і модельних дослідів. Наявність на профільних предметних кафедрах в закладах вищої педагогічної освіти спеціальних програмно-апаратних комплексів також дозволяє впроваджувати експерименти віддаленого доступу.

Педагогічна практика в закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти – невід’ємна складова підготовки майбутніх вчителів. Освітні програми підготовки майбутніх учителів незалежно від спеціалізації передбачають для бакалаврів передусім безперервні пропедевтичні та педагогічні практики в закладах середньої освіти [5]. Для магістрів, як показує аналіз відповідних освітніх програм, передбачені, зокрема, педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти та науково-дослідна практика [5]. В умовах дистанційного навчання проведення практик суттєво змінюється як організаційно, так і змістово. Одним із основних джерел для матеріалів практики постають інтернет-ресурси закладів та установ освіти. Завдяки доступу до електронних портфоліо педагогів з’являються нові можливості для посилення саме методичної складової практики. Студенти-практиканти опановують на власному досвіді особливості професійної педагогічної дистанційної взаємодії з учасниками освітнього процесу в різних її формах

Дистанційне навчання в цілому дозволяє розширити коло професійного спілкування педагогів, що для майбутніх учителів важливо в ракурсі мотивування до професійного зростання. Завдяки відсутності географічних обмежень з’являється можливість залучатися до різноманітних форм та видів неформальної освіти – брати участь у онлайн-курсах, майстер-класах, семінарах, конференціях, стажуваннях тощо .

На окрему увагу заслуговує питання навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання. Так, запорукою якісної роботи у цьому напрямі є розгортання в закладах вищої педагогічної освіти платформ дистанційної освіти. Розробка дистанційних курсів для здобувачів освіти до усіх освітніх компонентів освітніх програм з подальшою їх сертифікацією – невідкладні складова забезпечення якості освіти. Водночас, науковці наполягають, що створення освітнього контенту в умовах реалізації дистанційного навчання є виключно складним компонентом освітнього процесу в закладах вищої педагогічної освіти [6]. Зазначимо, що завдяки потужній науковій базі педагогічних та методичних кафедр закладів вищої педагогічної освіти вони можуть бути у авангарді розробників навчально-методичного забезпечення дистанційного навчання [7].

Таким чином, методична підготовка майбутніх учителів в закладах вищої педагогічної освіти є наріжним стрижнем їх професійної підготовки та в умовах дистанційного навчання має забезпечуватися впровадженням сучасних форм онлайн-комунікації, застосуванням сучасних дидактичних електронних ресурсів, застосуванням спеціальних заходів для урахування особливостей фахової (предметної) спеціалізації, переглядом змісту та форм проведення практик, розробкою якісного контенту навчально-методичного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
2. Пономарьова Н., Боярська-Хоменко А., Жерновникова О., Масич В., Олефіренко Н. Методична підготовка майбутніх учителів як складова формування готовності до

професійної педагогічної діяльності. *Новий колегіум. Науковий інформаційний журнал.* 2022, №1-2 (107). С. 56-63 DOI:10.30837/nc.2022.1-2.56

3. Олефіренко Н. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до проектування дидактичних електронних ресурсів: монографія. Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2014. 330 с.

4. Фізико-математичний факультет. URL : <http://hnpu.edu.ua/uk/division/fizyko-matematychnyy-fakultet#overlay-context=uk/struktura>

5. Освітні програми. URL : <http://smc.hnpu.edu.ua/osvitni-prohramy>

6. Боярська-Хоменко А. В. Теоретичні основи проектування освітнього контенту в умовах змішаного навчання // Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20– 21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. С.163-165.

7. Про впровадження дистанційного навчання на кафедрах фізико-математичного факультету URL : http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Fak_Fiz_Mat/VDN.pdf.

Суцєнко Л. О.,

д. пед. наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет

СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ЦІННІСНО-СМИСЛОВЕ ЯДРО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Однією із домінант формування професіоналізму майбутніх учителів початкових класів має бути культивування глибокого усвідомлення ними соціально-моральної відповідальності за наслідки прийнятих рішень.

За нашою гіпотезою, відповідальність є базовою особистісною якістю, новоутворенням самоактуалізаційно зорієнтованої індивідуальності майбутнього учителя початкових класів не тільки за певну справу, а й за думки, їх зміст і наслідки. Це поняття несе в собі власне переконання, моральні принципи, моральну зрілість, результат самоусвідомлення. На наше переконання, відповідальність є вершинним утворенням, духовним апогеєм у діяльності педагога. Адже внутрішній світ відповідального учителя-професіонала завжди відкритий до потреб усіх учасників освітнього процесу, їхніх труднощів, переживань, пріоритетів, зрештою, людських цінностей. Відповідальна особистість в освітній галузі, за нашою філософією, не тільки з максимальною суб'єктивністю оцінює події та явища, а й сама є ініціатором суб'єктивних цінностей; за такого рівня розвитку особистості відбувається перетворення відповідальності на моральне надбання педагога, яке характеризується її гуманістичним наповненням і розкриттям духовного потенціалу. Тобто, ідеться саме про соціально-моральну відповідальність як унікальне явище, покладене в основу педагогічної етики.

Соціально-моральна відповідальність характеризується Г. Васяновичем як особистісна якість, сутність якої полягає в усвідомленні моральної потреби до виконання соціальних норм, а також здатність індивіда вільно прийняти

справедливу оцінку скоєних вчинків, давати своїм діям самооцінку з позицій гуманності, чистої совісті [1, с. 135].

За концепцією учених Г. Мешко та О. Мешко, професійна відповідальність це інтегральна якість особистості вчителя, що передбачає ретельне (сумлінне) виконання професійних обов'язків, гарантування ним збереження належного рівня і якості педагогічної діяльності, незважаючи на непередбачувані труднощі [2, с. 103].

Слід підкреслити, що з погляду цільової природи поведінки учителя, його соціально-моральна відповідальність виявляється, перш за все, у готовності відповідати за наслідки своїх рішень та дій, точності виконання професійних обов'язків відповідно до чинного законодавства, державних стандартів, здатністю до співчуття, виявляючи чуйність, бути пунктуальним, чесним, справедливим і наполегливим.

Узагальнення психологічних досліджень дають підстави стверджувати, що відповідальність – це складне і багатформатне психодуховне утворення, провідна морально-вольова якість людини, яка характеризується багатством її форм, складників компонентів. Зокрема, відповідальність виявляється у характері і почуттях, свідомості, різних видах діяльності та спілкуванні; демонструє моральну зрілість і вчинкову довершеність особистості. Вона є однією з найважливіших особливостей людини, тому що, беручи на себе відповідальність, самореалізовується і стає повноцінною особистістю, що вказує на її внутрішню обов'язковість та наявність розумних форм і способів виконання добровільно прийнятих нею зобов'язань [3, с. 111].

Зрозумілим є те, що соціально-моральна відповідальність має свою мету, завдання, структуру та засоби її досягнення й реалізації. З огляду на вищенаведені позиції, однією із найважливіших якостей особистості педагога, загальним знаменником людяності є саме соціально-моральна відповідальність, яка характеризується конкретними завданнями й обов'язками, а також способами їх виконання, дотриманням морально-етичних норм і правил (унормування чинним законодавством, принципами педагогічної етики, регулювання нормами суспільного життя, власної совісті), униканням певних дій, врешті-решт, наслідуванням морального ідеалу.

Звідси очевидно: відповідальність є внутрішньомотивованою стосовно вчинків дією, що надає самоцінності справжньому педагогу-професіоналу, не перетворюючи, при цьому, на засіб досягнення особистістю власних корисливих цілей. Інакше кажучи, ідеться про визначений спосіб свідомої реалізації професійної та життєвої позицій особистістю своєї внутрішньої сутності, певних зобов'язань перед іншими людьми і перед собою, усвідомлюючи моральні норми відповідальної поведінки й передбачаючи наслідки своїх учинкових дій.

Отже, дотримання принципу відповідальності має стати для здобувачів вищої педагогічної освіти у процесі фахової підготовки ключовим морально-етичним імперативом майбутньої професії, фундаментальною цінністю, власною філософією життя, засаднича ідея якої полягає в сходженні їх до духовності через гуманність, любов до дітей, альтруїзм, справедливість,

милосердя та порядність. Відповідальність як основа моралі має стати тим базисом, на якому ґрунтуються всі інші якості особистості й виступати стимулом удосконалення вчителя, показником його соціально-професійної зрілості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 256 с.
2. Мешко Г., Мешко О. Формування професійної відповідальності майбутніх учителів як предмет наукового аналізу. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення* : Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. В. М. Чайки. Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 102–104.
3. Теслюк І. Обґрунтування проблематики відповідальності особистості у соціогуманітарній науці. *Психологія і суспільство*. 2013. № 2. С. 105–112.